

GVERN TA' MALTA
MINISTERU GĦALL-POLITIKA SOĊJALI
U D-DRITTJIET TAT-TFAL

STRATEĠIJA NAZZJONALI

2025-2035

għat-Tnaqqis tal-Faqar
u għall-Inkluzjoni Soċjali.

NIRNEXXU FLIMKIEN: NINVESTU F'OPPORTUNITAJIET GĦAL KULHADD

DOKUMENT TA' KONSULTAZZJONI
DATA: OTTUBRU 2024

WERREJ

Lista tal-Illustrazzjonijiet	3
Lista tal-Appendiċi	4
Dahla tal-Ministru	5
Messaġġ mis-Segretarju Permanenti	7
Sommarju Eżekuttiv	8
Lista tat-Taqsiriet	10
Kapitolu 1 – Approċċ Komprensiv: Fokus fuq il-Benesseri Soċjali	14
1.1 Introduzzjoni	14
1.2 Nifhmu l-Faqar u l-Esklużjoni Soċjali	14
1.2.1 Fatturi li Jinfluwenzaw il-Possibbiltajiet ta' Hajja Żvantaġġata	16
1.3 Nibnu fuq Strateġiji Eżistenti għal Suċċess Futur	17
1.4 L-Approċċ Taghna: Il-Qafas Metodoloġiku Adottat għal Strateġija Ġdida: 2025-2035	20
1.5 Prinċipji Sottostanti u Rakkomandazzjonijiet	23
Kapitolu 2 – Sfond u Kuntest	26
2.1 Harsa Ġenerali lejn il-Prestazzjoni ta' Malta fit-Tnaqqis tal-Faqar	26
2.2 AROPE – Dettalji Statistiċi	27
2.3 AROPE: Gruppi Żvantaġġati	32
2.3.1 L-ARPE skont it-Tip ta' Unità Domestika	34
2.4 Indikaturi Ohrajn	36
2.5 Bidla Soċjali	40
Kapitolu 3 – Prospettiva Strateġika: It-tishih ta' kultura ta' thejija permezz tat-tfassil tal-politika antiċipatorja bbażata fuq l-evidenza	44
3.1 X'inh l-Prospettiva Strateġika?	44
3.2 Scan tal-Inċertezza Nazzjonali: Ġbir ta' Intelligence	44
3.3 Id-Dashboard Nazzjonali tal-Inċertezza (Verżjoni Hafifa)	46
3.4 Monitoraġġ Kontinwu	51
3.5 Prospettiva Strateġika 2035	52
3.5.1 Introjtu Adegwat, Benesseri Soċjali, u Distribuzzjoni Ugwali tal-Ġid	52
3.5.2 Is-Sahha Mentali tat-Tfal	58
3.5.3 Akkomodazzjoni Affordabbli	64
3.5.4 It-Tixjih u l-Introjtu Pensjonabbli	68
3.5.5 L-Impatti taż-Żieda fil-Migrazzjoni f'Malta	73
3.5.6 Rata tal-Fertilità	78
3.5.7 Valuri Soċjali u Morali	80
3.5.8 Impatti tal-Intelliġenza Artifiċjali u t-Trasformazzjoni Diġitali	80
3.5.9 Impatti mill-Ambjent u t-tibdil fil-klima	83
3.5.10 Nuqqas ta' professjonisti fis-settur soċjali	84

WERREJ

Kapitolu 4 - Il-Hafna Perspettivi tal-Faqar u Esklużjoni ta' Malta u l-Impatti tagħhom: Xi Smajna	88
4.1 Sistema ta' Valuri Komuni	89
4.2 Edukazzjoni	89
4.3 Miżuri ta' Benesseri Ekonomiku u ta' Appoġġ għall-Unitajiet Domestiċi	89
4.4 Bidla fl-Istrutturi tal-Familja	90
4.5 Familji li għandhom Membri b'Diżabbiltà	90
4.6 It-Tixjiħ	91
4.7 Is-Saħħa	91
4.8 Is-Saħħa Mentali	91
4.9 Abitazzjoni u Akkomodazzjoni	92
4.10 Il-Kapaċità Finanzjarja	92
4.11 Il-Ġeneru	93
4.12 Il-Migrazzjoni	93
4.13 Kriminalità u Ġustizzja	94
4.14 Diviżjoni Diġitali	94
4.15 L-Intelliġenza Artifiċjali (IA)	94
4.16 Abbuż u Dipendenza fuq is-Sustanzi	94
4.17 Ambjent	95
4.18 Tibdil fil-Klima	95
Kapitolu 5 - Rakkomandazzjonijiet	98
5.1 Nirnexxu Flimkien	98
5.2 Awtonomizzazzjoni	100
5.3 Opportunità	105
5.4 Solidarjetà	111
5.5 Dinjità	119
Kapitolu 6 - Monitoraġġ u Implimentazzjoni	130
6.1 Konsultazzjoni Nazzjonali	130
6.2 Tmexxija u Amministrazzjoni	130
6.3 Sjeda Amministrattiva u Tmexxija	130
6.4 Korp ta' Koordinazzjoni għall-NGOs	131
6.5 Ċentru ta' Tagħlim	132
6.6 Prospettiva Strateġika	132
6.7 Tishih tas-Sorsi tad-Data	132
6.8 Finanzjament	133
6.9 Reviżjoni Strutturata tal-Istrateġija	133
6.10 Tabella ta' Valutazzjoni tat-Tnaqqis tal-Faqar u tal-Inklużjoni	133
Kapitolu 7 – Il-passi li Jmiss	144

LISTA TAL-ILLUSTRAZZJONIJIET

Illustrazzjoni 1: Fatturi Determinanti Ewlenin tal-Faqar u tal-Esklużjoni Soċjali	15
Illustrazzjoni 2: Eżempji ta' Strategiji u Politiki Maħruġa mill-Ministeru għall-Politika Soċjali u d-Drittijiet tat-Tfal Relatati mal-Faqar u mal-Inklużjoni Soċjali	17
Illustrazzjoni 3: L-Assi li Jirfdu l-Viżjoni Soċjali 2035	18
Illustrazzjoni 4: Eżempji ta' Strategiji u Politiki Maħruġa minn Ministeri Ohrajn Relatati mal-Fatturi Determinanti tal-Faqar u tal-Inklużjoni Soċjali	19
Illustrazzjoni 5: Qafas Metodoloġiku għall-Abbozzar ta' Strategija Nazzjonali Ġdida għat-Tnaqqis tal-Faqar u għall-Inklużjoni: 2025-2035	20
Illustrazzjoni 6: Principji Ewlenin li Jirfdu l-Istrateġija l-Ġdida għat-Tnaqqis tal-Faqar u għall-Inklużjoni Soċjali	23
Illustrazzjoni 7: Distribuzzjoni tal-AROE skont id-Distrett fl-2023	27
Illustrazzjoni 8: L-AROE u s-Sottoindikaturi tagħha għall-2022 u 2023	31
Illustrazzjoni 9: Ir-rata tal-piż eċċessiv tal-kost tal-akkomodazzjoni għal Malta	65
Illustrazzjoni 10: Indiċi tal-Prezzijiet tad-Djar	66
Illustrazzjoni 11: HICP - Kirjiet Reali għall-Akkomodazzjoni	67
Illustrazzjoni 12: Xenarju: Xiri ta' Proprjetà: Akkomodazzjoni Affordabbli (2022)	68
Illustrazzjoni 13: Żewġ Ġenerazzjonijiet ta' Benefiċċji Soċjali f'Malta fl-2023	75
Illustrazzjoni 14: Il-Livell Edukattiv tar-Rispondenti u tal-Ġenituri tagħhom 2023	76
Illustrazzjoni 15: Ir-rata ta' riskju tal-faqar persistenti	77
Illustrazzjoni 16: Is-sehem ta' tfal f'riskju tal-faqar jew tal-esklużjoni soċjali f'Malta, skont il-grupp ta' età, skont il-livell edukattiv milhuq tal-ġenituri tagħhom fl-2023	77
Illustrazzjoni 17: Ir-Rati tal-Fertilità ta' Malta u tal-UE 2012-2022	79
Illustrazzjoni 18: Id-Determinanti tal-Faqar u tal-Gruppi Soċjetali f'Riskju tal-Faqar u tal-Esklużjoni: Illum u kif Mistennija Jevolvu bejn l-2024 u l-2035	88
Illustrazzjoni 19: Il-Qafas ta' Tmexxija u ta' Implimentazzjoni	131

LISTA TAL-APPENDIČI

- 1 Termini ta' Referenza u Membri tal-Kumitat ta' Tmexxija
- 2 Lista tal-entitajiet involuti fil-konsultazzjonijiet ta' qabel l-abbozzar
- 3 Dashbord dwar il-Prospettiva u l-Inċertezza Strateġiċi
- 4 Dokument ta' Hidma dwar il-Faqar u l-Inklużjoni tal-Anzjani
- 5 Dokument ta' Hidma dwar l-Edukazzjoni u l-Kura Bikrija tat-Tfal u l-Impatti Potenzjali fuq l-Imġiba Futura
- 6 Dokument ta' Hidma dwar l-Akkomodazzjoni Affordabbli u Soċjali
- 7 Dokument ta' Hidma dwar il-Migranti, il-Faqar u l-Inklużjoni
- 8 Dokument ta' Hidma dwar il-Haddiema fl-Ekonomija tal-Gigs u tal-Pjattaformi u l-Faqar
- 9 Dokument ta' Hidma dwar il-Kejl tal-Faqar u l-Kalkolu tal-Introjtu Minimu għal Kwalità tal-Ħajja u Għajxien Deċenti għal Unitajiet Domestiċi b'Introjtu Baxx f'Malta
- 10 Dokument ta' Hidma dwar il-Ġeneru, l-Inklużjoni u l-Faqar
- 11 Dokument ta' Hidma dwar l-Analiżi Reġjonali u Soċjoekonomika għal Għawdex fir-Rigward tal-Istrateġija Nazzjonali għat-Tnaqqis tal-Faqar u għall-Inklużjoni Soċjali: 2025-2035
- 12 Rapport ta' Implimentazzjoni u ta' Evalwazzjoni 2020-2022 - Politika Strateġika Nazzjonali għat-Tnaqqis tal-Faqar u għall-Inklużjoni Soċjali 2014-2024
- 13 L-Indirizzar u l-Minimizzazzjoni tal-Impatt tal-Faqar Interġenerazzjonali f'Malta u Għawdex

DAHLA TAL-MINISTRU

Il-faqar u l-esklużjoni soċjali huma sfidi profondi li jostakolaw il-benesseri u l-iżvilupp tal-individwi u tas-soċjetà. Minkejja l-progress sinifikanti li sar fis-snin reċenti, ix-xenarju li dejjem jinfideli qed jintroduci b'mod kostanti sfidi ġodda u kumplessi, li jehtieġu sforzi sostnuti u strateġiċi biex jiġu kkonfrontati l-kwistjonijiet emergenti b'mod effettiv.

Filwaqt li jagħraf il-htieġa kritika biex jiġu indirizzati l-kwistjonijiet kumplessi li ġejjin mill-faqar u mill-esklużjoni soċjali, il-Gvern żviluppa din l-Istrateġija komprensiva li taspira biex tpoġġi lil Malta fost il-pajjiżi tal-UE bl-aktar rati baxxi ta' faqar jew esklużjoni soċjali sal-2035. Billi tindirizza l-għeruw ta' dak li jikkawża l-isfidi ewlenin u billi tippromwovi l-ekwità soċjali, din l-Istrateġija timmaġina futur fejn il-koeżjoni tal-komunità, l-awtonomizzazzjoni, is-solidarjetà, u d-dinjità jkomplu jiddefinixxu s-soċjetà tagħna, filwaqt li jiġi żgurat li kull individwu jkollu l-opportunità biex jirnexxi.

Permezz tal-kollaborazzjoni mal-Organizzazzjoni għall-Kooperazzjoni u l-Iżviluppi Ekonomiċi, l-Istrateġija l-ġdida tuża approċċ ta' prospettiva strateġika biex tifhem u tantiċipa l-impatti futuri tat-tendenzi attwali. Dan l-approċċ li jharess 'il quddiem jiżgura li l-politiki jkunu infurmati sew u adattabbli. B'dan, il-Gvern jimmira li jibqa' fuq quddiem u li jindirizza b'mod effettiv l-isfidi futuri.

Din l-istrateġija hija wkoll il-qofol tal-konsultazzjoni minn qabel bir-reqqa mal-esperti mexxejja u mal-partijiet ikkonċernati ewlenin fis-settur soċjali. Filwaqt li jagħraf li kulhadd għandu rwol importanti x'jaqdi, il-Gvern involva ruħu f'diskussjonijiet estensivi biex jiżgura li l-perspettivi differenti u l-għarfien espert jinfurmaw l-approċċ. Dan l-isforz kollaborattiv wassal għall-iżvilupp ta' diversi miżuri tanġibbli li huma mistennija jhallu impatt sinifikanti fuq il-ħajjiet tal-aktar gruppi żvantaġġati.

Din il-konsultazzjoni pubblika se tarrikkixxi aktar lill-Istrateġija b'perspettivi ta' valur, filwaqt li tiżgura li din tkun komprensiva u li tindirizza b'mod effettiv il-htieġijiet taċ-ċittadini kollha.

It-triq 'il quddiem hija ta' sfida, iżda bil-kollaborazzjoni shiha u bl-investiment fil-benesseri soċjali, nistgħu nikkultivaw inkluzività u ugwaljanza akbar. Għalhekk, nistieden lill-partijiet ikkonċernati u liċ-ċittadini kollha biex jippartecipaw b'mod attiv f'din il-missjoni. Il-partecipazzjoni tagħkom hija kruċjali għas-suċċess tagħna, u ninsab heqqan għall-isforzi kollettivi tagħna biex insawru futur brillanti għaċ-ċittadini kollha f'Malta.

MESSAĠĠ MIS-SEGRE TARJU PERMANENTI

L-Istrateġija Nazzjonali mġedda għat-Tnaqqis tal-Faqar u għall-Inklużjoni Soċjali 2025-2035, li issa qed tiġi ppreżentata għall-konsultazzjoni pubblika, se sservi bħala l-qafas primarju tal-Gvern għal inizjattivi futuri ulterjuri mmirati biex jindirizzaw il-faqar u l-esklużjoni soċjali. Dan il-pjan strateġiku mhux biss jistabbilixxi d-direzzjoni għall-indirizzar tal-faqar u għat-titjib tal-inklużjoni soċjali iżda jinkorpora wkoll l-impenn kontinwu tal-Gvern biex jibni soċjetà aktar ġusta u inklużiva.

Minkejja d-diversi sfidi ppreżentati mid-dinamiċi internazzjonali, matul dawn l-aħħar snin kienet progress notevoli fit-tnaqqis tar-rata tal-persuni "F'Riskju tal-Faqar jew tal-Esklużjoni Soċjali" minn 22.2% fl-2015 għal 19.8% fl-2023. Filwaqt li dawn ir-riżultati huma promettenti, aħna konxji li l-ġlieda kontra l-faqar u l-esklużjoni soċjali se tibqa' għaddejja u se tehtieg aktar sforzi intensi biex jiġu indirizzati l-lakuni li jifdal u tiġi avvanzata aktar l-ekwità soċjali.

Billi tiddeskrivi objettivi ċari u miżuri azzjonabbli, din l-Istrateġija timmira li tohloq titjib sinifikanti u li jibqa' fil-hajjiet tal-aktar gruppi żvantaġġati. Għet żviluppata firxa ta' miżuri mmirati biex jiġu indirizzati l-isfidi uniċi u dawn se jwasslu għal aktar titjib fl-aċċess għal servizzi essenzjali, it-tishih tas-sistemi ta' appoġġ, u l-ghoti ta' assistenza finanzjarja lill-aktar gruppi żvantaġġati. L-użu tal-prospettiva strateġika kien kruċjali biex jissawru dawn il-miżuri, u b'hekk tippermettilna nbassru l-htigijiet futuri u x-xejriet emergenti b'mod effettiv. Permezz ta' dan l-approċċ li jhares 'il quddiem, il-miżuri huma mfassla biex joffru għajna sostanzjali u joħolqu opportunitajiet għall-individwi biex itejbu l-kundizzjonijiet soċjoekonomiċi tagħhom. Ninsab kunfidenti li dawn l-azzjonijiet se jtejbju l-inklużjoni soċjali u l-ekwità, filwaqt li jiżguraw li l-benefiċċji tal-progress ekonomiku jinqasmu b'mod usa' u li hadd ma jithalla barra.

Għandu jiġi rikonoxxut li l-indirizzar tal-kumplessitajiet tal-faqar u tal-esklużjoni soċjali jehtieg sforz kollettiv, b'kontribuzzjonijiet kruċjali minn diversi Ministeri, partijiet ikkonċernati, u mis-soċjeta inġenerali. L-iżvilupp ta' din il-konsultazzjoni pubblika diġà involva konsultazzjoni rigoruża mal-korpi tal-Gvern, mal-NGOs, u ma' partijiet ikkonċernati ewlenin oħrajn – saru aktar minn 50 laqgħa bilaterali ta' konsultazzjoni minn qabel f'dan ir-rigward. Inħares 'il quddiem u ninsab konvint li kulhadd għandu rwol vitali x'jaqdi f'din il-prova, biex jiġi żgurat li l-isforzi jkunu koordinati u jhallu impatt.

Diġà sar progress sinifikanti, iżda għad fadal x'jintlaħaq. Il-prevenzjoni u t-tnaqqis tal-faqar u tal-esklużjoni soċjali kienu ċentrali fl-aġenda tal-politika soċjali tal-Ministeru għal ħafna snin. L-impenn sod tagħna se jkompli jixpruna l-isforzi lejn it-tnaqqis tal-faqar u lejn it-titjib tal-inklużjoni soċjali, bl-għan aħħari li jittejjeb il-benesseri inġenerali u li tiżdied il-kwalità tal-ħajja għal kulhadd.

Ninsab herqan għall-kontribuzzjonijiet kollha. Billi naħdmu flimkien, se nagħmlu progress sinifikattiv biex negħlbu l-isfidi persistenti.

SOMMARJU EŻEKUTTIV

L-indirizzar tal-faqar u tal-esklużjoni soċjali jehtieg impenn sod li jagħti prijorità lill-benesseri ta' kull ċittadin, speċjalment fid-dawl tar-realtajiet soċjetali li qed jevolvu. Din l-Istrateġija Nazzjonali għat-Tnaqqis tal-Faqar u għall-Inklużjoni Soċjali 2025-2035 timmaġina futur fejn il-koeżjoni tal-komunità, l-awtonomizzazzjoni, is-solidarjetà, u d-dinjità jiddefinixxu l-benesseri kollettiv tagħna. Minkejja l-passi 'l quddiem li saru, ix-xenarju li qed jevolvi jippreżenta realtjiet ġodda u kumplessi, li jehtieġu sforzi kontinwi biex jiġu ffaċċjati l-isfidi emergenti b'mod effettiv.

Il-faqar u l-esklużjoni soċjali huma kwistjonijiet kumplessi minsuġa mall-inugwaljanzi soċjetali, u jinkludu aktar minn sempliċi disparitajiet fl-introjt. Filwaqt li tagħraf dan, l-Istrateġija tadotta approċċ komprensiv, li jiffoka fuq il-benesseri b'mod usa', u li jmur lil hinn mill-indikaturi ekonomiċi.

Dan l-isforz strateġiku jippreżenta pass proattiv 'il quddiem lejn l-issodisfar tal-impenji nazzjonali, b'mira ta' tnaqqis ta' 3.1% fl-AROE sal-2030 u tnaqqis immirat ta' madwar 6% fit-tfal f'riskju ta' faqar jew tal-esklużjoni soċjali sal-istess sena. Billi tifhem b'mod komprensiv id-dimensjonijiet b'lati differenti tal-faqar u tal-esklużjoni soċjali, l-Istrateġija timmira li tindirizza l-kawżi fundamentali tagħhom. Permezz ta' interventi mfassla apposta, bħall-appoġġ tal-aċċess għall-edukazzjoni, il-kura tas-saħħa, u l-opportunitajiet ta' xogħol, u bħat-tishih tal-istrutturi ta' appoġġ soċjali, il-Gvern jaspira li jtejjeb b'mod tanġibbli l-benesseri tal-individwi u tal-komunitajiet żvantaġġati. Dan l-isforz konċertat, flimkien mal-kollaborazzjoni sustnuta u mal-investment fil-benesseri soċjali, ifittex li jikkultiva inklużività u ugwaljanza akbar, u b'hekk javvanza lejn soċjetà aktar prosperuża u ġusta.

Il-qafas metodoloġiku għall-iżvilupp tal-Istrateġija Nazzjonali l-ġdida għat-Tnaqqis tal-Faqar u għall-Inklużjoni Soċjali 2025-2035 involva sessjonijiet estensivi ta' konsultazzjoni minn qabel mad-dipartimenti tal-Gvern, mal-aġenziji u mal-organizzazzjonijiet volontarji. Billi ssieheb mal-Organizzazzjoni għall-Kooperazzjoni u l-Iżvilupp Ekonomiċi, il-Ministeru għall-Politika Soċjali u d-Drittijiet tat-Tfal kiseb aċċess għal għarfien espert u għal metodoloġiji biex iwettaq eżerċizzji ta' prospettiva strateġika. Din il-kollaborazzjoni ppermettiet lill-iżvilupp tal-Istrateġija jidentifika xejriet emergenti, incertezzi, u ostakli potenzjali li jistgħu jimpattaw il-faqar u l-esklużjoni soċjali f'Malta fis-snin li ġejjin. Biex jithaddan approċċ "minn isfel għal fuq", ġew organizzati għadd ta' gruppi fokali, biex tiġi pprovduta pjattaforma għall-interazzjoni diretta ma' individwi li jesperjenzaw il-faqar u l-esklużjoni soċjali.

Filwaqt li tislet minn strateġiji u politiki preċedenti, l-Istrateġija tfittex li tirfina u tottimizza l-interventi biex tissodisfa aħjar il-htigijiet li qed jevolvu tas-soċjetà. Billi jibni fuq il-pedament stabbilit minn strateġiji preċedenti, l-approċċ il-ġdid ifittex li jrawwem koerenza, effiċjenza, u impatt akbar fl-isforzi biex jiġi miġġieled il-faqar u tiġi promossa l-inklużjoni soċjali.

L-Istrateġija Nazzjonali għat-Tnaqqis tal-Faqar u għall-Inklużjoni Soċjali 2025-2035 hija ggwidata minn ħames prinċipji ewlenin:

1. **Nirnexxu Flimkien:** Noholqu ambjent inklużiv fejn kulhadd jista' jirnexxi, filwaqt li nrawmu konnessjonijiet soċjali b'saħħithom u komunità reżiljenti.
2. **Awtonomizzazzjoni:** Nipprovdu lill-individwi bl-ghodda u l-opportunitajiet biex jiksbu l-awtosuffiċjenza u kwalità tajba tal-ħajja.
3. **Opportunità:** Niżguraw aċċess ugwali għal riżorsi essenzjali bħall-edukazzjoni, il-kura tas-saħħa, u l-impjieg, filwaqt li nrawmu soċjetà ġusta u inklużiva.
4. **Solidarjetà:** Nippromwovu l-appoġġ reċiproku u r-responsabbiltà kondiviża biex nipprevjenu lill-membri żvantaġġati tas-soċjetà milli jiġu injorati.
5. **Kwalità tal-Ħajja Dinjituża:** Nirrispettaw id-dinjità tal-individwi kollha u niżguraw aċċess għall-ħtiġijiet bażiċi mingħajr pressjoni ekonomika, filwaqt li nrawmu l-istabbiltà finanzjarja u l-progress għal kulhadd.

Abbażi tal-prinċipji deskritti hawn fuq, l-Istrateġija Nazzjonali għat-Tnaqqis tal-Faqar u għall-Inklużjoni Soċjali tippreżenta għadd ta' rakkomandazzjonijiet bl-għan li jiġu indirizzati l-isfidi attwali filwaqt li jhejju għal ħtiġijiet futuri. Billi tiffoka fuq l-impatt fit-tul u s-sostenibbiltà, l-Istrateġija tfittex li tibni fuq il-ħidma li saret għal soċjetà fejn l-individwi u l-komunitajiet jistgħu jiffjorixxu għall-ġenerazzjonijiet li ġejjin.

Il-qafas ta' implimentazzjoni u ta' governanza propost deskritt fl-Istrateġija Nazzjonali għat-Tnaqqis tal-Faqar u għall-Inklużjoni Soċjali 2025-2035 jenfasizza t-tmexxija amministrattiva, il-koordinazzjoni Ministerjali u l-ishubijiet strateġiċi mal-organizzazzjonijiet volontarji u mas-settur privat.

It-tul ta' għaxar snin tal-Istrateġija tirrifletti l-għarfien li l-implimentazzjoni tal-miżuri u tal-azzjonijiet tagħha se tehtieg żmien u sforz sinifikanti biex trendi impatti sostanzjali, li ħafna minnhom jistgħu jestendu lejn ġenerazzjonijiet oħrajn. Madankollu, fid-dawl tal-pass rapidu tal-bidla globali u tan-nuqqas ta' prevedibbiltà tal-avvenimenti futuri, bħat-tkabbir fil-popolazzjoni u l-bidliet ġeopolitiċi, huwa kruċjali li l-Istrateġija tiġi perġodikament eżaminata mill-ġdid u adattata għaċ-ċirkustanzi li jevolvu. Proċess propost ta' eżami mill-ġdid kontinwu (kull 3 snin) se jiżgura li l-Istrateġija tibqa' adattabbli u rilevanti għall-ħtiġijiet u l-isfidi li jinbidlu u li huma ffaċċjati mis-soċjetà, u b'hekk tiġi mmassimizzata l-effettività tagħha fl-indirizzar tal-faqar u tal-esklużjoni soċjali matul il-kors tal-mandat tagħha.

LISTA TAT-TAQSIRIET

ACE	Esperjenza Avversa fit-Tfulija
ADHD	Disturb ta' Defiċit fl-Attenzjoni / Iperattività
IA	Intelliġenza Artifiċjali
AROP	F'Riskju tal-Faqar
AROPE	F'Riskju tal-Faqar jew tal-Esklużjoni Soċjali
ATP	Passaporti b'Teknoloġija Assistiva
CBM	Bank Ċentrali ta' Malta
CBR	Rata ta' Twelid kull Elf Resident
CDAU	Unità għall-Valutazzjoni tal-Iżvilupp tat-Tfal
CHP	Professjonisti tas-Saħħa fil-Komunità
CRPD	Kumitat dwar id-Drittijiet ta' Persuni b'Diżabilità
CSW-NC	Spiza tal-Benesseri Soċjali – l-ebda bidla
CYPS	Servizzi għat-Tfal u għaž-Żgħażaġħ
DPI	Direttorat għall-Implimentazzjoni tal-Programm
KE	Kummissjoni Ewropea
ECEC	Edukazzjoni u Kura Bikrija tat-Tfal
EPD	Dipartiment għall-Politika Ekonomika
FEŻR	Fond Ewropew għall-Iżvilupp Reġjonali
UE	Unjoni Ewropea
EUC	Ċittadini tal-Unjoni Ewropea
EUSP	Pilastru Soċjali tal-UE
FSWS	Fondazzjoni għall-Benesseri u s-Servizzi Soċjali
PDG	Prodott Domestiku Gross
GGH	Sptar Ġenerali ta' Għawdex
GPG	Differenza fil-Paġi bejn il-Ġeneri
HCO	Piż Eċċessiv tal-Ispiża tal-Abitazzjoni
HICP	Indiċi Armonizzati tal-Prezzijiet għall-Konsumatur
HLC-PRSI	Kumitat ta' Livell Għoli għat-Tnaqqis tal-Faqar u għall-Inklużjoni Soċjali
HPDPD	Direttorat għall-Promozzjoni tas-Saħħa u għall-Prevenzjoni tal-Mard
IPD	Indiċi tal-Prezzijiet tad-Djar
KPI	Indikaturi Ewlenin tal-Prestazzjoni
KPT	Mira Ewlenija tal-Prestazzjoni

LISTA TAT-TAQSIRIET

MEEP	Ministeru għall-Ekonomija, Intrapriża u Proġetti Strateġiċi
MEER	Ministeru għall-Ambjent, l-Energija u r-Rigenerazzjoni tal-Port il-Kbir
MEYR	Ministeru għall-Edukazzjoni, Sport, Żgħażaġh, Riċerka u Innovazzjoni
MFIN	Ministeru għall-Finanzi
MGP	Ministeru għal Għawdex u l-Ippjanar
MHA	Ministeru għas-Saħħa u l-Anzjanità Attiva
MHSE	Ministeru għall-Intern, is-Sigurtà u x-Xogħol
MIC	Koordinatur tal-Ministeru għall-Implimentazzjoni
MIV	Ministeru għall-Inkluzjoni u l-Volontarjat
MJR	Ministeru għall-Ġustizzja u r-Riforma tas-Settur tal-Kostruzzjoni
MO	Uffiċċju Meteoroloġiku
MS	Stati Membri
MSAA	Ministeru għall-Akkomodazzjoni Soċjali u Affordabbli
MSD	Privazzjoni Materjali u Soċjali
MSPC	Ministeru għall-Politika Soċjali u d-Drittijiet tat-Tfal
NAO	Uffiċċju Nazzjonali tal-Awditjar
NEI	Introjtu Ekwivalizzat Nazzjonali
nPDG	Prodott Domestiku Gross Nominali
NGO	Organizzazzjonijiet Mhux Governattivi
NMW	Paga Minima Nazzjonali
NSO	Uffiċċju Nazzjonali tal-Istatistika
NSPRI	Politika Strateġika Nazzjonali għat-Tnaqqis fil-Faqar u għal Inkluzjoni Soċjali: Malta – 2014-2024 ¹
NSPRI 2025-2035	Politika Strateġika Nazzjonali għat-Tnaqqis tal-Faqar u għall-Inkluzjoni Soċjali: Malta – 2025-2025
OECD	Organizzazzjoni għall-Kooperazzjoni u l-Iżvilupp Ekonomiċi
OPM-EES	Uffiċċju tal-Prim Ministru – Segretarjat Parlamentari għad-Djalogu Soċjali u Segretarjat Parlamentari għar-Riformi u l-Ugwaljanza
OSS	Servizz ta' Informazzjoni One-Stop Shop
PAYG	Hallas waqt li Tkun Għaddej
PDIAD	Direttorat għall-Iżvilupp tal-Politika u għall-Affarijiet Internazzjonali
PISI-TF	Task Force għall-Implimentazzjoni tal-Istrateġija dwar il-Faqar u l-Inkluzjoni
POYC	Spiżerija tal-Għażla Tiegħek
pp	punti perċentwali

¹ Aċċessat minn: <https://familja.gov.mt/wp-content/uploads/2023/04/Poverty-Strategy-14-MT.pdf>

LISTA TAT-TAQSIRIET

PPI	Indiċi tal-Prezzijiet tal-Proprietà
PRID	Dashbord dwar it-Tnaqqis tal-Faqar u l-Inklużjoni
SC	Kumitat ta' Tmexxija
SDG	Għanijiet ta' Żvilupp Sostenibbli
SID	Diviżjoni għall-Istrateġija u l-Implimentazzjoni
SMSD	Privazzjoni Materjali u Soċjali Severa
SPH	Sovrintendenza tas-Saħħa Pubblika
STiK	Trasferimenti Soċjali In Natura
SVM	Viżjoni Soċjali għal Malta 2035: Insawru l-Futur tas-Socjetà Tagħna ²
TCN	Ċittadini ta' Pajjiż Terz
TFR	Rata tal-Fertilità Totali
NU	Nazzjonijiet Uniti
VLWI	Intensità tax-Xogħol Baxxa Hafna
WHODAS	Skeda ta' Valutazzjoni tad-Diżabbiltà tal-Organizzazzjoni Dinjija tas-Saħħa

² Aċċessat minn: <https://familja.gov.mt/wp-content/uploads/2023/04/Social-Vision-for-Malta-2035-Policy-Documents-MT.pdf>

KAPITOLU 1

APPROĊĊ KOMPENSIV:
FOKUS FUQ IL-BENESSERI SOĊJALI

KAPITOLU 1

APPROĊĊ KOMPENSIV: FOKUS FUQ IL-BENESSERI SOĊJALI

1.1 Introduzzjoni

L-indirizzar tal-ostakli persistenti tal-faqar u tal-eskluzjoni soċjali jehtieg impenn sod iċċentrat fuq il-prijoritizzazzjoni tal-benesseri ta' kull ċittadin. Minkejja l-passi 'l quddiem li saru, ix-xenarju li qed jevolvi jipprezenta realtajiet ġodda u kumplessi, li jehtiegu sforzi kontinwi biex jiġu ffaċċjati l-isfidi emergenti b'mod effettiv. Konxji tal-importanza kritika ta' intervent sostnut, il-viżjoni stabbilita għal din l-Istrateġija hija li:

Noħolqu futur fejn li nirnexxu flimkien ikun il-pedament tal-komunità tagħna, mmexxija mill-awtonomija, arrikkita bl-opportunitajiet, miżmuma flimkien bis-solidarjetà, u li timmira li tikseb kwalità tal-ħajja dinjituża għal kulhadd.

Il-faqar u l-eskluzjoni soċjali huma kwistjonijiet kumplessi u multidimensjonali li huma profondament marbuta ma' inugwaljanzi soċjetali usa'. Filwaqt li d-disparitajiet fl-introjtura huma aspett sinifikanti, l-indirizzar tal-faqar u tal-eskluzjoni soċjali jehtieg fehim komprensiv ta' diversi fatturi interkonnessi, inklużi l-aċċess għall-edukazzjoni, il-kura tas-saħħa, l-opportunitajiet ta' xogħol, u s-sistemi ta' appoġġ soċjali. Billi jagħraf ix-xibka intrika tal-influwenzi preżenti, il-Gvern jimmira li jiżviluppa strateġija effettiva biex jiġu indirizzati dawn l-isfidi u titrawwem soċjetà aktar inklużiva u ġusta.

Din l-inizjattiva strateġika tirrapprezenta pass proattiv 'il quddiem lejn l-issodisfar tal-impenn nazzjonali biex jinkiseb tnaqqis ta' 3.1% fl-AROE (F'Riskju tal-Faqar jew tal-Eskluzjoni Soċjali) sal-2030. Il-Gvern qed jimmira wkoll li jnaqqas ir-rata ta' tfal f'riskju tal-faqar jew tal-eskluzjoni soċjali b'madwar 6% sal-2030. B'fehim komprensiv tan-natura multidimensjonali tal-faqar u tal-eskluzjoni soċjali, din l-Istrateġija hija mfassla biex tindirizza l-għeruq ewlenin ta' dak li jikkawża l-isfidi ffaċċjati mis-soċjetà. Bl-implimentazzjoni ta' interventi mmirati, inklużi l-politiki għat-titjib tal-aċċess għall-edukazzjoni, il-kura tas-saħħa, u l-opportunitajiet ta' xogħol, kif ukoll il-politiki għat-tishih tas-sistemi ta' appoġġ soċjali, il-Gvern jimmira li johloq titjib tanġibbli fil-ħajjiet tal-individwi u tal-komunitajiet żvantaġġati. Permezz tal-kollaborazzjoni u tal-investment mirfud fil-benesseri soċjali, din l-Istrateġija tfittex ukoll li trawwem inklużività u ugwaljanza akbar, biex b'hekk fl-aħħar tikkontribwixxi għar-realizzazzjoni ta' soċjetà aktar prosperuża u ġusta.

1.2 Nifhmu l-Faqar u l-Eskluzjoni Soċjali

Il-faqar jinholoq meta individwi jew gruppi jaqgħu daqshekk lura soċjalment li jbatu biex jissodisfaw standards ta' għajxien essenzjali. Il-faqar spiss jiġi ddefinit jew imkejje l-termini ta' faqar tal-introjtura jew tal-konsum. Il-linji tal-faqar jistgħu jkunu bbażati fuq dak li n-nies għandhom bżonn b'mod assolut jew fuq in-normi soċjali relattivi ta' soċjetà speċifika. Filwaqt li l-faqar huwa definizzjoni relattivament statika ta' żvantaġġ, l-eskluzjoni soċjali hija aktar dinamika: hija kemm proċess kif ukoll riżultat³. Bħala proċess, timbotta lil ċerti individwi fit-trufijiet tas-soċjetà, u twaqqafhom milli jipparteċipaw bis-shih f'attivitajiet soċjali, ekonomiċi, kulturali, u politiki. Bħala riżultat, l-eskluzjoni soċjali tiddekrivi l-istatus u l-karatteristiċi ta' dawn l-individwi esklużi⁴.

³ Guide on Poverty Measurement, NUKKE, NU, 2017 p. 19. Aċċessat minn: <https://unece.org/DAM/stats/publications/2018/ECESTAT20174.pdf>

⁴ Ibid.

Permezz tal-allinjament ta' din l-Istrateġija mal-approċċ mehud fl-Istrateġija Nazzjonali tal-2014 għat-Tnaqqis tal-Faqar u għall-Inkluzjoni Soċjali (NSPRI 2014-2024), l-approċċ strateġiku jmur lil hinn mill-kunċett konvenzjonali li l-benesseri soċjetali jitkejjel biss bl-indikaturi ekonomiċi bħall-Prodott Domestiku Gross (PDG). Din l-Istrateġija Nazzjonali għat-Tnaqqis tal-Faqar u għall-Inkluzjoni Soċjali - 2025-2035 (NSPRI 2025-2035) tagħraf li l-faqar u l-inkluzjoni għandhom ikunu bbażati fuq fehim usa' – wiehed li jinkorpora l-benesseri tas-soċjetà oltre l-ġid nazzjonali, u li jqis ukoll id-disparitajiet fl-introjt, id-distribuzzjoni tal-ġid, jew l-aċċess għar-riżorsi, li huma aspetti importanti tal-faqar u tal-eskluzjoni.

Bħalma jevolvu l-isfidi u r-realtajiet, hekk jagħmlu wkoll il-fatturi determinanti wara l-faqar u l-eskluzjoni. Din l-Istrateġija tirrikonoxxi din in-natura dinamika u tadatta l-approċċ tagħha kif xieraq. Infurmata minn sessjonijiet ta' konsultazzjoni, gruppi fokali, u ppjanar tal-prospettiva strateġika mal-OECD, l-Istrateġija hija msawra biex tindirizza dawn il-fatturi determinanti li qed jinbidlu b'mod effettiv. L-Illustrazzjoni 1 (hawn taht) tirrappreżenta l-fatturi determinanti ewlenin u kurrenti li ġew identifikati.

Illustrazzjoni 1: Fatturi Determinanti Ewlenin tal-Faqar u tal-Eskluzjoni Soċjali

L-eżiti prinċipali li jikkonċernaw dawn il-fatturi determinanti ewlenin tal-faqar u tal-eskluzjoni soċjali huma ppreżentati fil-Kapitolu 3. Għadd minn dawn il-fatturi determinanti ewlenin tal-faqar u tal-eskluzjoni jallinjaw mal-prinċipji tal-Pilastru Soċjali tal-UE (EUSP) - li jikkonsisti minn 20 prinċipju importanti⁵.

⁵ Il-Pilastru Soċjali tal-UE huma ppreżentati f'Dokument ta' Hidma għal din l-Istrateġija, bit-titolu "Il-Kejl tal-Faqar u l-Kalkolu tal-Introjtu Minimu għal Kwalità tal-Ħajja u Għajxien Deċenti għal Unitajiet Domestiċi b'Introjtu Baxx f'Malta".

1.2.1 Fatturi li Jinfluenzaw il-Possibbiltajiet ta' Hajja Żvantaġġata

Li nifhemu kif u għaliex in-nies jispicċaw żvantaġġati huwa proċess kumpless: hafna fatturi jinfluenzaw il-possibbiltajiet li persuna tesperjenza żvantaġġ, li jista' jwassal għall-faqar jew l-eskluzjoni – għaldaqstant dan jagħmilha diffiċli biex tifred kif il-fatturi varji jinteraġixxu u tistabbilixxi l-kawżalità⁶. Mhux qed nitkellmu biss fuq in-nuqqas finanzjarju. Kif persuna tispicċa fil-hajja jiddependi mill-kapaċitajiet tagħha (bħar-riżorsi finanzjarji, l-edukazzjoni, is-saħħa, in-networks soċjali, u karatteristiċi personali bħall-motivazzjoni u l-kunfidenza), l-oportunitajiet li jkollha (bħat-tagħlim, ix-xogħol, u deċiżjonijiet influwenti), u avvenimenti fil-hajja, inklużi dawk lil hinn mill-kontroll tagħha⁷. Il-familja, il-komunità, u kuntesti ekonomiċi u soċjali usa' wkoll jiffurmaw il-kapaċitajiet u l-oportunitajiet ta' persuna⁸:

- Il-familji jikkontribwixxu għall-iżvilupp tal-kompetenzi ewlenin u għall-appoġġ tul il-hajja.
- Il-komunitajiet jinfluenzaw l-attitudnijiet u l-aspirazzjonijiet u jipprovdu rabtiet soċjali u aċċess għas-servizzi.
- L-ambjent usa' jaffettwa d-disponibbiltà tal-impjiegi, l-edukazzjoni, is-servizzi tas-saħħa, u l-infrastruttura.

Dan l-ambjent usa' spiss jistabbilixxi l-influwenzi strutturali u sistematiċi ta' kif jitqiesu l-klassi, l-identità, l-età, is-sess, il-ġeneru, eċċ⁹. Dawn, min-naħa tagħhom, jiffurmaw l-imġiba ekonomika u soċjali li twassal jew timbotta lil persuna jew gruppi tal-popolazzjoni fil-faqar jew fl-eskluzjoni.

Il-kuncett tal-intersezzjonalità jissottolinja l-importanza għall-istrategġija biex tagħraf u tindirizza n-natura interkonnessa tal-identitajiet u tal-esperjenzi soċjali varji. Lċ-ċirkustanzi tal-individwi mhux biss jissawru permezz tal-fatturi ekonomiċi u soċjali, iżda wkoll bl-aspetti intersezzjonali bħar-razza, il-ġeneru, is-sesswalità, u l-kapaċità. Għalhekk, l-istrategġija għandha l-għan li tadotta approċċ komprensiv li jqis dawn id-dimensjonijiet intersezzjonali tal-identità biex tindirizza b'mod effettiv il-forom differenti ta' diskriminazzjoni u ta' żvantaġġ iffaċċjati mill-gruppi emarġinati.

⁶ P. 94, McLachlan, R., et al., Deep and Persistent Disadvantage in Australia, Productivity Commission Staff Working Paper, il-Kummissjoni dwar il-Produttività, il-Gvern Awstraljan, 2013. Aċċessat minn: <https://www.pc.gov.au/research/supporting/deep-persistent-disadvantage/deep-persistent-disadvantage.pdf>

⁷ P. 95, Ibid

⁸ Ibid.

⁹ P. 96, Ibid

1.3 Nibnu fuq Strategiji Eżistenti għal Suċċess Futur

Fis-snin reċenti, il-Gvern nieda sensiela ta' strategiji jew politiki "vertikali" dwar il-fatturi determinanti tal-faqar u l-eskluzjoni. Kull wahda minn dawn l-istrategiji tippreżenta rakkomandazzjonijiet. Hafna minn dawn l-istrategiji japplikaw għal perjodu ta' għaxar snin, sal-2030 u lil hinn minnu, filwaqt li oħrajn japplikaw għal perjodu ta' 3 sa 5 snin. L-Illustrazzjoni 2 tippreżenta eżempji ta' strategiji u politiki mahruġa mill-Ministeru għall-Politika Soċjali u d-Drittijiet tat-Tfal f'dan ir-rigward.

Illustrazzjoni 2: Eżempji ta' Strategiji u Politiki Mahruġa mill-Ministeru għall-Politika Soċjali u d-Drittijiet tat-Tfal Relatati mal-Faqar u mal-Inkluzjoni Soċjali

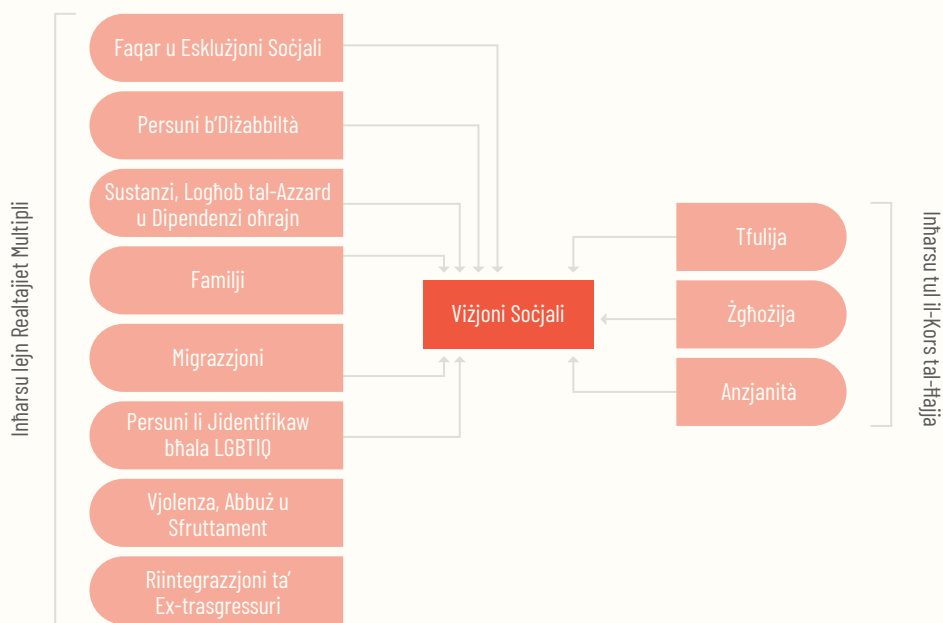

Viżjoni Soċjali għal Malta 2035

B'mod partikolari, fl-2022, il-Gvern ippubblika l-Viżjoni Soċjali għal Malta 2035, iċċentrata fuq 11-il tema ewlenija kif deskritt fl-Illustrazzjoni 3. Il-Viżjoni Soċjali hija bbażata fuq il-prinċipji tal-ġustizzja soċjali u tfittex li tiżgura l-parteċipazzjoni sħiħa u uguali tal-gruppi kollha f'soċjetà li hija ffurmata b'mod reċiproku biex tissodisfa l-htigijiet tagħhom¹⁰. Il-Viżjoni Soċjali hija mmirata biex tissodisfa l-għanijiet tal-politiki li ġew żviluppati biex jindirizzaw il-lakuni eżistenti kif ukoll l-isfidi soċjali futuri, bl-għan li jittejbu l-inkluzjoni soċjali u r-reżiljenza, kemm fil-livelli individwali kif ukoll f'dawk soċjetali¹¹. Billi tibni fuq strateġiji eżistenti, filwaqt li thaddan il-prinċipju li ma jithalla hadd barra, din il-viżjoni hija mfassla biex tindirizza l-aspirazzjonijiet tas-soċjetà Maltija fi hdan il-qafas tal-għanijiet ta' żvilupp sostenibbli¹².

Il-Viżjoni Soċjali ta' Malta hija orjentata lejn it-titjib tar-reżiljenza soċjali bl-għan li jiġu mmitigati r-riskji futuri, bil-ħsieb li jintlaħaq bilanċ bejn l-ekonomija soċjali tas-suq ta' Malta u l-protezzjoni tal-persuni fil-bżonn¹³. Permezz ta' dan, il-Viżjoni Soċjali tfittex li tiżgura li ċ-ċittadini, b'mod partikolari l-gruppi żvantaġġati, jiksbu l-appoġġ meħtieġ biex jipparteċipaw b'mod attiv fl-ekonomija u jkollhom aċċess għal opportunitajiet aqwa fil-ħajja, inkluz li jkun mgħammra bil-ħiliet meħtieġa biex jindirizzaw sfidi futuri filwaqt li jaħtfu l-opportunitajiet għall-prosperità soċjali¹⁴.

Illustrazzjoni 3: L-Assi li Jibnu l-Viżjoni Soċjali 2035

¹⁰ P. 7, Viżjoni Soċjali għal Malta 2035: Insawru l-futur tas-soċjetà tagħna, Dokument ta' Konsultazzjoni, Ministeru għall-Politika Soċjali u d-Drittijiet tat-Tfal, 2022. Aċċessat minn: <https://familja.gov.mt/wp-content/uploads/2023/04/Social-Vision-for-Malta-2035-Policy-Document-MT.pdf>

¹¹ P. 9, Ibid.

¹² P. 11, Ibid.

¹³ P. 18, Ibid.

¹⁴ Ibid.

L-Illustrazzjoni 4¹⁵ (hawn taht) turi eżempji ta' strateġiji u politiki nazzjonali oħrajn żviluppati minn Ministeri oħrajn li jindirizzaw il-benesseri soċjetali. Ir-rakkomandazzjonijiet derivati minn dawn l-istrateġiji tal-Gvern jindirizzaw ukoll aspetti li jikkonċernaw it-tnaqqis tal-faqar u l-inkluzjoni. Ir-replikazzjoni tal-proposti rilevanti kollha minn dawn l-istrateġiji tirriżulta f'dokument mhux manigibbli, li x'aktarx ma jkunx jista' jinqara u ta' użu limitat għal ħafna mill-partijiet ikkonċernati. Min-naħa l-oħra, strateġija mingħajr enfasi fuq il-prinċipji, il-fatturi determinanti, u l-azzjonijiet ewlenin tonqos kieku milli tipprovdi l-gwida meħtieġa matul l-implimentazzjoni tagħha.

Illustrazzjoni 4: Examples of Strategies and Policies Issued by Other Ministries relating to Determinants of Poverty and Social Inclusion

¹⁵ L-istrateġiji u / jew il-politiki preżentati fl-Illustrazzjoni 04, minbarra l-NPSI u l-SVM, huma:

- A review of the implementation of Sustainable Development Goal 1: Malta's efforts at alleviating poverty, Uffiċċju Nazzjonali tal-Awditjar, 2020. Aċċessat minn: <https://nao.gov.mt/2020/12/27/a-review-of-implementation-of-sustainable-development-goal-1-maltas-efforts-at-alleviating-poverty-download/>
- National Strategic Policy for Active Ageing 2023-2030: <https://activeageing.gov.mt/national-strategic-policy-for-active-ageing-2023-2030/>.
- National Education Strategy, Visioning the Future by Transforming Education, 2024-2030: <https://education.gov.mt/wp-content/uploads/2023/12/NATIONAL-EDUCATION-BOOKLET-DEC-2023-2030.pdf>.
- A Mental Health Strategy for Malta, Building Resilience Transforming Services: 2020-2030: https://health.gov.mt/wp-content/uploads/2023/04/Building_Resilience_Transforming_Services_A_Mental_Health_Strategy_for_Malta_2020-2030_EN.pdf.
- Migrant Integration Strategy & Action Plan, Vision 2020: <https://humanrights.gov.mt/en/Documents/Integration%20Equals%20Belonging%20EN.pdf>
- The National Employment Policy, 2021-2030: <https://finanzi.gov.mt/wp-content/uploads/2023/06/nep.pdf>.
- Early Childhood Education and Care October 2021 (0-7 years) National Policy Framework for Malta and Gozo, 2021: <https://educationservices.gov.mt/en/dqse/Documents/publications/NPF%20Early%20Childhood%20Education%20and%20Care%20ENG%20-%20A4%20Oct21.pdf>.
- A future proof Malta: A nation of courage, compassion and achievement, Malta's Economic Vision, 2021-2023: <https://mimcol.com.mt/wp-content/uploads/2021/06/A-Future-Proof-Malta-Consultation-Document.pdf>.
- Gozo Regional Development Strategy, 2023: https://grda.mt/wp-content/uploads/2023/09/GRDA_RDS-Documents_A4_VH_2023_Web.pdf.
- A National Health System Strategy for Malta, 2023-2030: https://health.gov.mt/wp-content/uploads/2023/04/A_National_Health_Systems_Strategy_for_Malta_2023_-_2030_Investing_Successfully_for_a_Healthy_Future_EN.pdf.
- L-Istrateġija ta' Malta għall-Iżvilupp Sostenibbli għall-2050: <https://sustainabledevelopment.gov.mt/mt/l-istrateġija-ta-malta-għall-izvilupp-sostenibbli-2050/>.
- Gender equality and mainstreaming strategy action plan, 2022-2027: <https://humanrights.gov.mt/en/Documents/Gender%20Equality.pdf>.
- Libertà li Tgħix, Strateġija Nazzjonali 2021-2030 għal Malta dwar id-Drittijiet ta' Persuni b'Diżabilità: <https://inclusion.gov.mt/wp-content/uploads/2023/04/Disability-Doc-MLT-SEP-21.pdf>

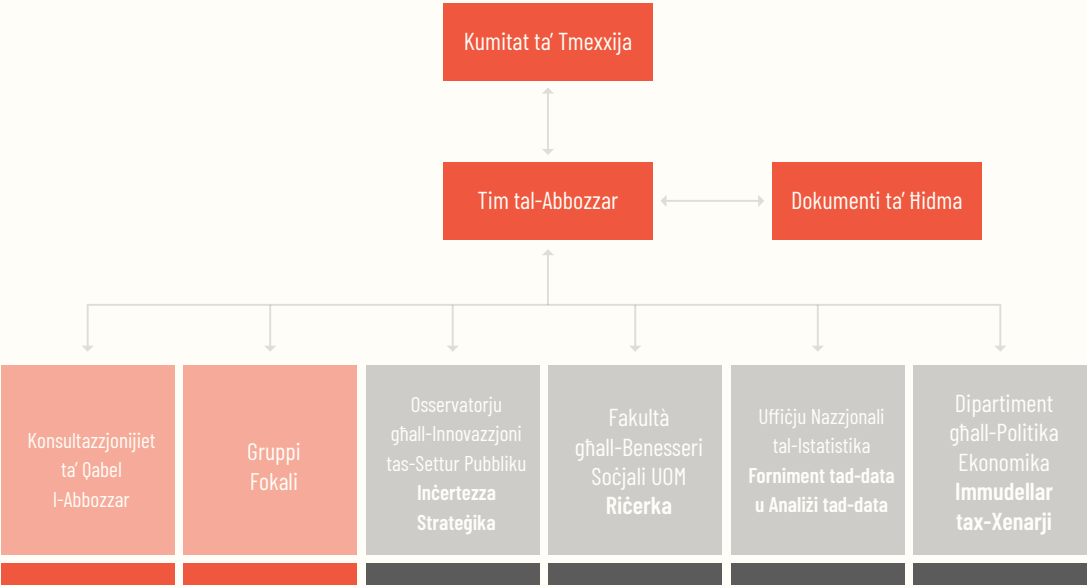
Barra minn hekk, lejn l-aħħar tal-2020, l-Uffiċċju Nazzjonali tal-Awditjar (NAO) wettaq studju bit-titolu “A review of the implementation of Sustainable Development Goal 1: Malta’s efforts at alleviating poverty”. L-Għanijiet ta’ Żvilupp Sostenibbli (SDGs), adottati mill-Istati Membri kollha tan-Nazzjonijiet Uniti (NU) fl-2015, jirrappreżentaw impenn globali biex jiġi eradikat il-faqar, jiġi ppreservat l-ambjent, u jiġihaddnu l-paċi u l-prosperità sal-2030. L-SDG 1, kif deskritt fl-Aġenda 2030 għall-Iżvilupp Sostenibbli, jimmira li “jeqred il-faqar fil-forom kollha tiegħu kullimkien”.

1.4 L-Approċċ Tagħna: Il-Qafas Metodoloġiku Adottat għal Strategija Ġdida: 2025-2035

Il-Politika Strategika Nazzjonali għat-Tnaqqis fil-Faqar u għal Inkluzjoni Soċjali 2014-2024 preżenti għandha durata ta’ 10 snin, u tasal fit-tmiem tagħha fl-2024.

F’Settembru 2023, id-Direttorat għall-Iżvilupp tal-Politika u għall-Affarijiet Internazzjonali fi ħdan il-Ministeru għall-Politika Soċjali u d-Drittijiet tat-Tfal beda l-proċess ta’ abbozzar ta’ din l-Istrategija li għandha tiġi ppreżentata għall-konsultazzjoni pubblika. Il-metodoloġija applikata fl-abbozzar ta’ din l-Istrategija hija ppreżentata fl-Illustrazzjoni 5¹⁶.

Illustrazzjoni 5: Qafas Metodoloġiku għall-Abbozzar ta’ Strategija Nazzjonali Ġdida għat-Tnaqqis tal-Faqar u għall-Inkluzjoni: 2025-2035

¹⁶ It-Termini ta’ Referenza (ToR) tal-Kumitat ta’ Tmexxija huma ppreżentati fl-Appendiċi 1.

1.4.1 Konsultazzjonijiet:

Bejn Q4 2023 u Q1 2024, saru sessjonijiet estensivi ta' konsultazzjoni minn qabel mill-Ministeru għall-Politika Soċjali u d-Drittijiet tat-Tfal ma' diversi aġenziji u dipartimenti tal-Gvern, u organizzazzjonijiet mhux governattivi (NGO), li jammontaw għal aktar minn 50 sessjoni ta' konsultazzjoni minn qabel¹⁷. Dawn is-sessjonijiet immiraw li:

(a) Jidentifikaw il-Fatturi Determinanti li qed Jevolvu: Jifhemu l-fatturi determinanti li qed jevolvu tal-faqar u tal-eskluzjoni mill-2014, isibu eżatt dawk li għadhom rilevanti illum u li x'aktarx isawru d-diskussjonu x-xenarju matul il-mandat tal-Istrateġija.

(b) Jindirizzaw it-Thassib Strateġiku: Jidentifikaw miżuri u azzjonijiet biex inaqqsu l-faqar u jtejbu l-inkluzjoni. Minkejja l-istrateġiji u l-politiki eżistenti, dawn l-oqsma jehtieġu attenzjoni kontinwa u fokus speċifiku għal implimentazzjoni ta' suċċess.

Diversi mir-rakkomandazzjonijiet preżentati fis-sessjonijiet ta' konsultazzjoni jistgħu jinstabu fi strateġiji oħrajn li jikkonċernaw direttament jew indirettament it-tnaqqis tal-faqar u l-eskluzjoni soċjali. Il-fatt li l-partijiet ikkonċernati li ġew ikkonsultati enfazzjaw dawn ir-rakkomandazzjonijiet jindika li l-implimentazzjoni tagħhom ma kienitx effettiva daqs kemm kien mixtieq, li r-riżultati mmirati mhux qed jintlaħqu, u li mhux qed isir progress kif kien mistenni. Bl-identifikazzjoni ta' miżuri u azzjonijiet ta' implimentazzjoni, din l-Istrateġija tirreplika ċerti rakkomandazzjonijiet preżentati fi strateġiji oħrajn.

Prospettiva Strateġika: Fit-tnejn tal-Istrateġija, il-Ministeru għall-Politika Soċjali u d-Drittijiet tat-Tfal ikkollabora wkoll mal-Organizzazzjoni għall-Kooperazzjoni u l-Iżvilupp Ekonomiċi (OECD) biex iniedi l-applikazzjoni tal-prospettiva strateġika bħala għodda ta' strateġija u għat-tfassil tal-politika. Ittiegħed approċċ uniku biex jiġi indirizzat in-nuqqas ta' prevedibbiltà fl-ippjanar tal-Gvern. Il-prospettiva strateġika hija l-kapaċità li nipperċepixxu b'mod kostanti l-ideat tal-futur li johorġu fil-preżent, li nagħmlu sens minnhom, u li naġixxu fuqhom. Dan jippermetti lill-Istrateġija tindirizza l-isfidi futuri possibbli li jistgħu jinqalgħu.

Dokument li jiddeskrivi l-applikazzjoni tal-prospettiva strateġika u l-inċertezzi identifikati huwa ppreżentat f'Appendiċi 3.

Dokumenti ta' Hidma: L-eżiti tas-sessjonijiet ta' konsultazzjoni minn qabel u tal-hidma mal-OECD identifikaw diversi fatturi determinanti u inċertezzi li qed iħallu impatt fuq il-faqar u l-eskluzjoni llum il-gurnata u li mistennija jibqgħu jagħmlu dan fil-futur. Id-Direttorat għall-Iżvilupp tal-Politika u għall-Affarijiet Internazzjonali (PDIAD) żviluppa Dokumenti ta' Hidma għal sebgħa minn dawn il-fatturi determinanti. Dan l-approċċ ippermetta eżami profond ta' kull fattur determinanti mingħajr ma d-dokument tal-Istrateġija jitgħabba b'dettall eċċessiv. L-analiżi li saru f'dawn id-Dokumenti ta' Hidma kienu strumentali fit-tiswir tal-formulazzjoni tal-Istrateġija. Id-Dokumenti ta' Hidma huma:

(a) L-Anzjani, il-Faqar u l-Inkluzjoni (Appendiċi 4).

(b) L-Edukazzjoni u l-Kura Bikrija tat-Tfal u l-Impatti Potenzjali fuq l-Imġiba Futura (Appendiċi 5).

(c) Akkomodazzjoni Affordabbli u Soċjali (Appendiċi 6).

¹⁷ Il-lista tal-entitajiet involuti f'dawn il-konsultazzjonijiet ta' qabel l-abbozzar hija pprovduta fl-Appendiċi 2.

- (d)** Il-Migranti, il-Faqar u l-Inklużjoni (Appendiċi 7).
- (e)** Il-Haddiema fl-Ekonomija tal-Gigs u tal-Pjattaformi u l-Faqar (Appendiċi 8).
- (f)** Il-Kejl tal-Faqar u l-Kalkolu tal-Introjtu Minimu għal Kwalità tal-Ħajja u Għajxien Deċenti għal Unitajiet Domestiċi b'Introjtu Baxx f'Malta (Appendiċi 9).
- (g)** L-Ugwaljanza bejn il-Ġeneri, l-Inklużjoni u l-Faqar (Appendiċi 10).
- (h)** Analizi Reġjonali u Soċjoekonomika għal Għawdex fir-Rigward tal-Istrateġija Nazzjonali għat-Tnaqqis tal-Faqar u għall-Inklużjoni Soċjali: 2025-2035 (Appendiċi 11)

Gruppi Fokali: Ġew organizzati għadd ta' gruppi fokali, u ġew primarjament iffacilitati mill-NGOs. Dawn is-sessjonijiet immiraw li jipprovdu pjattaforma għall-PDIAD biex jinvolvi ruhu direttament mal-individwi li qed jesperjenzaw il-faqar jew l-esklużjoni soċjali. Bl-inklużjoni ta' dawn il-vuċijiet, l-Istrateġija tħaddan approċċ "minn isfel għal fuq" biex tiżgura r-rappreżentazzjoni fil-proċess tat-tfassil tagħha. Il-gruppi fokali saru ma' (a) l-anzjani, (b) il-persuni mal-linja tal-faqar, (c) iż-żgħażaġh, (d) il-migranti, u (e) l-persuni b'diżabbiltà.

Kumitat ta' Tmexxija Nazzjonali: Sabiex jinġiebu flimkien perspettivi u għarfien espert differenti, il-Ministeru għall-Politika Soċjali u d-Drittijiet tat-Tfal stabbilixxa wkoll Kumitat ta' Tmexxija (SC)¹⁸ li kkontribwixxa għat-tfassil u l-abbozzar ta' din il-konsultazzjoni pubblika għal Strateġija Nazzjonali għat-Tnaqqis tal-Faqar u għall-Inklużjoni Soċjali 2025-2035.

Kollaborazzjoni mal-Entitajiet: It-tim tal-abbozzar ħadem mill-qrib mal-Uffiċċju Nazzjonali tal-Istatistika (NSO) biex tiġi pprovduta d-data meħtieġa għall-Istrateġija u għad-dokumenti ta' sostenn. Id-Dipartiment għall-Politika Ekonomika (EPD) fi hdan il-Ministeru għall-Finanzi (MFN) assista lit-tim tal-abbozzar fl-immudellar tal-impatt ekonomiku nazzjonali ta' għadd magħżul ta' miżuri għat-tnaqqis tal-faqar. Il-PDIAD ikkommissjona lill-Fakultà għall-Benesseri Soċjali fl-Università ta' Malta biex tirriċerka l-faqar interġenerazzjonali.

Analizi Reġjonali: It-tim tal-abbozzar wettaq analizi reġjonali u soċjoekonomika għal Għawdex biex jiġi stabbilit jekk l-NSPRI 2025-2035 għandhiex tinkorpora rakkomandazzjonijiet u miżuri ta' azzjoni mfassla għal Għawdex. Filwaqt li Għawdex għandu l-isfidi uniċi tiegħu, li ġejjin primarjament mill-impatti tal-insularità doppja u d-daqs żgħir tiegħu, il-fatturi determinanti ewlenin tal-faqar u tal-esklużjoni llum il-ġurnata (u kif mistennijin li jevolvu bejn l-2025 u l-2035 għaż-żewġ gżejjer), huma ġeneralment l-istess kemm għal Malta kif ukoll għal Għawdex. Għal dan il-għan, ir-rakkomandazzjonijiet u l-miżuri ta' azzjoni proposti ma jagħmlux distinzjoni bejn Malta u Għawdex, hlief għal eċċezzjoni waħda. L-eċċezzjoni hija l-iżvilupp mill-ġdid tal-Isptar Ġenerali ta' Għawdex (GGH). L-NSPRI 2025-2035 tħares lejn ir-rikostruzzjoni tal-GGH bħala miżura importanti għal benesseri u kwalità tal-ħajja imtejbja għall-Għawdxin. L-Analizi Reġjonali u Soċjoekonomika għal Għawdex hija ppreżentata fl-Appendiċi 11.

¹⁸ L-SC kien jikkonsisti minn rappreżentanti mill-Ministeru għall-Finanzi (MFN), il-Ministeru għas-Saħħa u l-Anzjanità Attiva (MHA), il-Ministeru għall-Akkomodazzjoni Soċjali u Affordabbli (MSAA), il-Ministeru għall-Edukazzjoni, Sport, Żgħażaġh, Riċerka u Innovazzjoni (MEYR), il-Ministeru għall-Intern, is-Sigurtà u x-Xogħol (MHSE), u l-Uffiċċju Nazzjonali tal-Istatistika ta' Malta (NSO Malta).

1.5 Prinċipji Sottostanti u Rakkomandazzjonijiet

L-NSPRI 2025-2035 tfittex li trawwem komunità marbuta flimkien bis-solidarjetà soċjali, li tfittex li tagħti s-setgħa lill-individwi permezz ta' opportunitajiet indaqs għal kwalità tal-ħajja dinjituża. Meta tingħata prijorità lill-koeżjoni soċjali u lill-inklużività, kull membru jiġi stmat u appoġġjat, u tinżamm soċjetà fejn kull persuna tista' tikkontribwixxi għall-benesseri kollettiv.

Hames prinċipji importanti jankraw il-viżjoni kif preżentata fl-Illustrazzjoni 6 u li hija introdotta hawn taħt. Aktar 'l isfel f'dan id-dokument, dawn il-prinċipji qed jiġu diskussi flimkien ma' rakkomandazzjonijiet relatati magħhom fil-Kapitolu 5.

Illustrazzjoni 6: Prinċipji Ewlenin li Jirfdu l-Istrateġija l-Ġdida għat-Tnaqqis tal-Faqar u għall-Inklużjoni Soċjali

Nirnexxu Flimkien

L-NSPRI 2025-2035 timmira li tohloq ambjent fejn kulhadd jirnexxi, u ħadd ma jithalla barra. It-trawwim tal-inklużività u ta' komunità li tirrispetta, li tifhem lin-nies tagħha u li taħdem flimkien, inaqqas il-faqar u l-esklużjoni soċjali. Dan l-approċċ jibni rabtiet soċjali b'saħħithom u sens ta' appartenenza, filwaqt li jmantni komunità reżiljenti fejn l-individwi jiffjorixxu u jikkontribwixxu għall-benesseri soċjetali.

Awtonomizzazzjoni

L-awtonomizzazzjoni għandha l-għan li tillimita d-dipendenza fuq il-benefiċċji tal-gvern jew tal-karità, u għall-kuntrarju, tikkontribwixxi għall-awtosuffiċjenza tal-individwu waqt li jgħix fi kwalità tal-ħajja tajba. L-awtonomizzazzjoni tirrikjedi li l-individwi jiġu pprovduti bl-għodda u l-opportunitajiet li jehtieġu biex jirnexxu u biex jieħdu d-deċiżjonijiet tagħhom. Din teħtieġ il-kollaborazzjoni bejn diversi partijiet ikkonċernati, inklużi l-Gvern, l-NGOs u s-settur privat.

Opportunità

L-opportunità tiffirma l-pedament ta' soċjetà ġusta, filwaqt li tiżgura aċċess għal riżorsi essenzjali bħall-edukazzjoni, il-kura tas-saħħa, l-impjieg, u l-kura tat-tfal. L-għoti ta' tali aċċess jinkorpora l-ugwaljanza għal kulhadd, filwaqt li jkisser l-ostakli sistemici bbażati fuq il-ġeneru, ir-razza, il-kapaċità, in-nazzjonalità, l-istatus soċjoekonomiku u aktar. Lil hinn mit-tnaqqis tal-faqar, l-opportunità tagħmel lill-inklużività tanġibbli għal kulhadd, irrispettivament miċ-ċirkustanzi tagħhom. Għalhekk, l-opportunità trawwem soċjetà ġusta, diversa u inklużiva fejn l-individwi kollha jista' jkollhom kwalità tal-ħajja tajba.

Solidarjetà

Is-solidarjetà tinvolvi l-appoġġ reċiproku u r-responsabbiltà kondiviża sabiex il-membri żvantaġġati ma jithallewx barra fis-soċjetà ta' Malta. Għaldaqstant, din l-Istrateġija timmira li tikkultiva soċjetà ħanina permezz ta' miżuri ta' protezzjoni soċjali u robusti.

Kwalità tal-Ħajja Dinjituża

Il-bidla ta' Malta għal soċjetà diversa u multikulturali tenfasizza l-htieġa li tiġi rrispettata d-dinjità tal-persuni kollha, irrispettivament min-nazzjonalità jew kwalunkwe karatteristika oħra. In-nies għandhom ikollhom aċċess għall-htigijiet bażiċi tagħhom bħall-ikel, l-akkomodazzjoni, u l-kura tas-saħħa, mingħajr ma jkollhom għalfejn jiċċaħdu minn affarijiet essenzjali minhabba l-perssonijiet ekonomiċi. Il-kwalità tal-ħajja dinjituża tiġi żgurata meta l-istabbiltà finanzjarja, is-sigurtà u l-progress għall-benesseri jkunu mifruxa ma' kull membru tal-komunità diversa ta' Malta.

KAPITOLU 2

SFOND U KUNTEST

KAPITOLU 2

SFOND U KUNTEST

2.1 Harsa Ġenerali lejn il-Prestazzjoni ta' Malta fit-Tnaqqis tal-Faqar

L-indikatur F'Riskju tal-Faqar jew tal-Esklużjoni Soċjali (AROPE) huwa l-bażi li jippermetti lill-Kummissjoni Ewropea (KE) tkejjel il-faqar u l-esklużjoni soċjali fl-Istati Membri (MS) tal-Unjoni Ewropea (UE). Fl-2023, ir-rata tal-AROPE f'Malta kienet ta' 19.8%, fejn b'hekk għe rreġistrat tnaqqis ta' 2.4% mill-2015. It-Tabella 1 turi r-rati tal-AROPE għall-irġiel u n-nisa bejn l-2015 u l-2023. Ir-rati tal-AROPE għan-nisa kienu oġġla f'kull sena provduta meta mqabbla ma' dawk tal-kontropartijiet tagħhom irġiel.

Tabella 1: L-AROPE f'Malta għall-2015-2023, skont is-sess

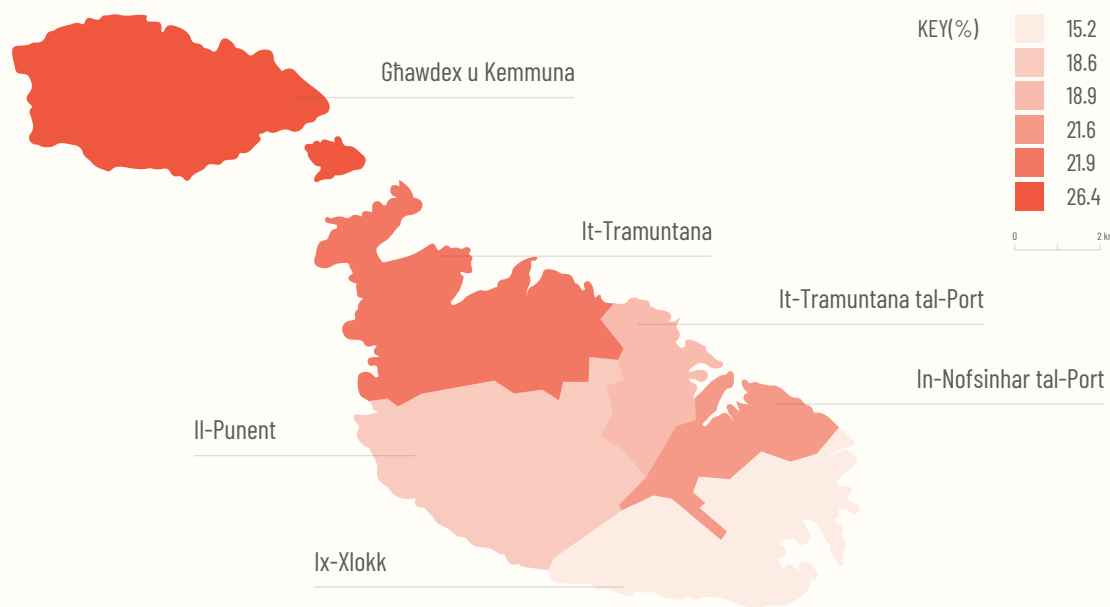
Indikatur	Varjabbli	Sena			
		2015	2018	2022	2023
AROPE ¹⁹	Popolazzjoni Totali	22.2%	19.2%	20.1%	19.8%
	Irġiel	21.3%	17.3%	18.9%	18.7%
	Nisa	23.2%	21.1%	21.3%	21.1%

It-tqassim tar-rati tal-AROPE skont id-distrett jippermetti l-identifikazzjoni tad-disparitajiet reġjonali fil-faqar u l-esklużjoni soċjali, filwaqt li jippermetti interventi aktar immirati u effettivi li jindirizzaw il-ħtiġijiet speċifiċi ta' kull qasam. Dan l-approċċ jiżgura fehim dettaljat tal-kundizzjonijiet lokali u jippromwovi l-iżvilupp ekwu madwar ir-reġjuni.

Ir-rati tal-AROPE għall-2023 għad-distretti differenti f'Malta huma ppreżentati fl-Illustrazzjoni 7. Ir-rata tal-AROPE l-aktar baxxa għet irreġistrata fid-distrett tax-Xlokk, b'rata ta' 15.2%, filwaqt li l-oġġla rata tal-AROPE għet irreġistrata fid-distrett ta' Għawdex u Kemmuna, b'rata ta' 26.4%.

¹⁹ Persons at risk of poverty or social exclusion by age and sex. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: [ilc_peps01n](https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&plugin=1). Huwa importanti li jiġi nnutat li kien hemm interruzzjoni fis-serje għad-data mahruġa għall-2023, għalhekk ir-riżultati għall-2023 preżentati f'dan il-Kapitolu jaf ma jkunux direttament komparabbli ma' tas-snin preċedenti minhabba bidliet fil-mod kif id-data reċenti kienet qed tinġabar jew tiġi ddefinita mill-NSO. 24 ta' Ġunju 2024. Stqarrija tal-Aħbarijiet 106/2024: UE-SILC 2023: Indikaturi Ewlenin. Aċċessat minn <https://nso.gov.mt/mt/l-eu-silc-2023-indikaturi-ewlenin/>

Illustrazzjoni 7: Distribuzzjoni tal-AROE skont id-Distrett fl-2023²⁰

2.2 AROPE – Dettalji Statistiċi

1) F'Riskju tal-Faqar (ARP)

Ir-rata ta' riskju ta' faqar tirreferi għall-ammont ta' nies li għandhom introjtu taħt ċertu limitu stabbilit, li jżid ir-riskju tagħhom li jaqgħu fil-faqar. Dan il-limitu tipikament jiġi stabbilit għal 60% tal-introjtu disponibbli ekwivalizzat medjan wara l-ghajjnuna soċjali.

Billi tikkwantifika l-proporzjon tal-popolazzjoni li l-introjtu tagħha jaqa' taħt il-limitu stabbilit, ir-rata tal-ARP tenfasizza l-prevalenza tal-faqar monetarju fi hdan nazzjon. Din il-metrika tissottolinja l-bżonn essenzjali biex l-interventi mmirati tal-politika jappoġġjaw lil dawk vulnerabbli għall-faqar.

Ir-rata tal-ARP hija indikatur importanti li tintuża fl-ippjanar strateġiku u effettiv tal-politiki soċjali u ekonomiċi mmirati għat-tnaqqis tar-rati tal-faqar u tal-inugwaljanza. Din tiffaċilita l-monitoraġġ tal-progress fl-inkluzjoni soċjali u l-effiċjenza tal-programmi implimentati u tal-benefiċċji tas-sigurtà soċjali. Ir-rati tal-ARP jiġu influwenzati minn diversi fatturi, jiġifieri, il-livelli ta' introjtu tal-popolazzjoni, l-effettività tal-programmi tal-ghajjnuna soċjali, ir-rati ta' impjieg, u l-introjtu tal-unitajiet domestiċi.

Fl-2023, Malta kellha ARP ta' 16.6% li huwa komparabbli mar-rata tal-ARP tal-UE fl-2023 ta' 16.2%²¹.

²⁰ NSO. 24 ta' Ġunju 2024. Stqarrija tal-Ahbarijiet 106/2024: UE-SILC 2023: Indikaturi Ewlenin. Aċċessat minn <https://nso.gov.mt/mt/l-eu-silc-2023-indikaturi-ewlenin/>

²¹ Eurostat. (2023). Living conditions in Europe - poverty and social exclusion - Statistics Explained. Meħud minn [ec.europa.eu](https://ec.europa.eu/eurostat/).

It-Tabella 2 hawn taht tipprovdi r-rati tal-ARP għal Malta mill-2015 sal-2023.

Tabella 2: L-ARP f'Malta għall-2015-2023, skont is-sess

Indikatur	Varjabbli	Sena			
		2015	2018	2022	2023
ARP ²²	Popolazzjoni Totali	16.6%	16.8%	16.7%	16.6%
	Irgjel	16.3%	15.6%	15.8%	15.7%
	Nisa	16.9%	18.1%	17.8%	17.6%

2) Tiċhid Materjali u Soċjali Sever (SMSD)

It-Tiċhid Materjali u Soċjali Sever (SMSD) jirreferi għal sitwazzjoni fejn individwi jew unitajiet domestiċi ma jkunux jistgħu jaċċessaw htigijiet bażiċi essenzjali meħtieġa għal hajja ta' kwalità tajba. Din tinkludi l-inkapaċità li jiġu affordjati biżżejjed ikel, ilma nadif, ħweġjeġ, akkomodazzjoni stabbli u li ssaħħan, tishin adegwat, u l-kura tas-saħħa meħtieġa. Din tirrifletti stat ta' distress ekonomiku estrem, fejn il-htigijiet materjali fundamentali mhumie x issodisfati, li jaffettwa b'mod sever il-benesseri u l-kundizzjonijiet ta' għajxien ġenerali.

Is-severità tat-tiċhid materjali titkejjel ma' lista ta' 13-il punt jew kundizzjoni speċifiċi (Tabella 4). Persuna titqies materjalment u soċjalment fil-bżonn (MSD) jekk tkun nieqsa minn 5 punti jew aktar mit-13-il punt ta' privazzjoni speċifikati. Min-naħa l-oħra, it- tiċhid materjali u soċjali sever (SMSD) huwa ddefinit bħala n-nuqqas ta' 7 minn dawn il-punti jew aktar²³. Fir-rigward tal-MSD u l-SMSD, l-aktar ċifri lokali reċenti għall-2023 għall-popolazzjoni totali juru li dawn ir-rati raw tnaqqis ġenerali għal 9.2% u 4.1%²⁴ rispettivament (Tabella 3).

Tabella 3: SMSD u MSD f'Malta għall-2015-2023, skont is-sess

Indikatur	Varjabbli	Sena			
		2015	2018	2022	2023
SMSD ²⁵	Popolazzjoni Totali	8.2%	4.7%	4.9%	4.1%
	Irgjel	8.1%	4.1%	4.3%	3.7%
	Nisa	8.3%	5.4%	5.7%	4.6%
MSD ²⁶	Popolazzjoni Totali	16.0%	9.6%	9.6%	9.2%
	Irgjel	15.5%	8.5%	8.0%	8.6%
	Nisa	16.5%	10.6%	11.4%	9.9%

²² At-risk-of-poverty rate by poverty threshold, age and sex - EU-SILC and ECHP surveys. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: **ilc_li02**.

²³ Dawn il-punti jinkludu sett ta' oġġetti, servizzi, jew attivitajiet soċjali speċifiċi li jitqiesu minn hafna min-nies bħala essenzjali għal kwalità tal-hajja adegwata.

²⁴ NSO. 24 ta' April 2024. Stqarrija tal-Ahbarijiet 073/2024: UE-SILC 2023: Stimi tad-Deprivazzjoni Materjali u Problemi tad-Djar. Aċċessat minn: **NSO Malta | UE-SILC 2023: Stimi tad-Deprivazzjoni Materjali u Problemi tad-Djar - NSO Malta (gov.mt)**.

²⁵ Severe material and social deprivation rate by sex. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: **tepsr_lm420**.

²⁶ Material and social deprivation rate by age and sex. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: **ilc_md07**.

It-Tabella 4 hawn taht tippreżenta l-punti ewlenin ta' privazzjoni tal-popolazzjoni ta' Malta bejn l-2015 u l-2023, flimkien mad-differenza li kien hemm bejn l-2022 u l-2023. Is-sottoindikaturi²⁷ juru l-perċentwal tal-popolazzjoni li qed jesperjenza forom speċifiċi ta' privazzjoni.

It-tnaqqis minimu f'haġna mill-punti ta' privazzjoni mill-2022 għall-2023, b'mod partikolari it-tnaqqis ta' 3.3% fl-inkapaċità li tiġi affordjata vaganza annwali ta' ġimgħa, jista' jindika xi progress fit-titjib tal-kwalità tal-ħajja, l-istabbiltà finanzjarja, u l-inklużjoni soċjali. Dawn il-bidliet iħallu impatt pożittiv fuq is-saħħa mentali, l-infiq tal-konsumaturi, u l-opportunitajiet ta' xogħol, filwaqt li jenfassizaw b'mod wiesa' l-effettività tas-sistema ta' protezzjoni soċjali.

Madankollu, il-fatt li għad fadal il-privazzjoni jissottolinja l-ħtieġa għal appoġġ kontinwu u interventi mmirati biex ikomplu jitnaqqsu l-faqar u l-eskluzjoni soċjali. Skont l-aktar data reċenti, 15.9% tal-popolazzjoni f'Malta ma għandhiex il-mezzi finanzjarji biex tkopri spejjeż mhux mistennija, u 9.4% ma jaffordjawx ikliet nutrittivi li jinkludu l-laħam, it-tiġieġ, il-ħut, jew alternattiva veġetarjana darba kull jumejn. Malta rat żieda żgħira haġna fil-popolazzjoni li qed tesperjenza dawn l-isfidi. Sfidi bħal dawn jista' jkollhom impatti profondi fuq il-benesseri u s-saħħa mentali tal-individwi, u jwasslu għal aktar stress, ansjetà, u kwalità baxxa tal-ħajja.

²⁷ Li jagħmlu parti mill-indikatur tal-privazzjoni materjali u soċjali (MSD).

Tabella 4: Rati ta' persuni li jgħixu f'unitajiet domestiċi skont il-kapaċità li jahsbu li għandhom biex jaffordjaw diversi Punti ta' Privazzjoni Materjali u Soċjali għall-2015-2023

Punt ta' Privazzjoni Materjali u Soċjali	2015 ²⁸ % tal-popolazzjoni	2018 ²⁹ % tal-popolazzjoni	2022 ³⁰ % tal-popolazzjoni	2023 ³¹ % tal-popolazzjoni	2022-2023 Differenza
L-unità domestika ma tistax taffronta spejjeż finanzjarji mhux mistennija	21.1	13.9	15.5	15.9	+0.5pp
L-unità domestika ma tistax thallas għal vaganza annwali ta' ġimgħa barra mid-dar	44.3	30.6	33.3	30.0	-3.3pp
Arretrati fuq pagamenti ta' self ipotekarju jew kera, kontijiet tad-dawl u l-ilma, pagamenti parzjali ta' lokazzjoni b'opzjoni ta' xiri jew pagamenti oħrajn ta' self	10.2	7.0	6.1	5.7	+0.4pp
L-unità domestika ma tistax taffordja ikla bil-laħam, tiġieġ, ħut, jew alternattiva veġetariana darba kull jumejn	13.1	5.7	7.5	9.4	+1.9pp
L-unità domestika ma tistax iżżom id-dar shuna biżżejjed fix-xitwa	13.9	7.6	7.6	6.8	-0.8pp
L-unità domestika ma tistax taffordja karozza	3.1	2.0	1.5	1.6	+0.1pp
L-unità domestika ma tistax tibdel għamara li telqet	-	-	15.4	14.2	+1.2pp
Il-persuna ma tistax tibdel f'wejjeġ li ma għadhomx tajbin ma' oħrajn ġodda	-	-	6.3	5.7	-0.6pp
Il-persuna ma tistax taffordja li jkollha żewġ pari żraben li jiġuha sew	-	-	6.6	5.6	-1.0pp
Il-persuna ma tistax taffordja tonfoq ammont żgħir ta' flus kull ġimgħa fuqha nnifisha ("pocket money")	-	-	12.3	11.9	-0.4pp
Il-persuna ma għandhiex attivitajiet regolari ta' divertiment	-	-	10.9	11.1	0.2pp

²⁸ NSO. 22 ta' Settembru 2016. Stqarrija tal-Ahbarijiet 152/2016: UE-SILC 2015: Indikaturi Ewlenin. Aċċessat minn: [News2016_152.indd \(gov.mt\)](#)

²⁹ NSO. 7 ta' Awissu 2019. Stqarrija tal-Ahbarijiet 128/2019: UE-SILC 2018: Indikaturi Ewlenin. Aċċessat minn: [News2019_128.indd \(gov.mt\)](#)

³⁰ NSO. 13 ta' Ġunju 2023. Stqarrija tal-Ahbarijiet 103/2023: UE-SILC 2022: Indikaturi Ewlenin. Aċċessat minn: [NSO Malta | UE-SILC 2022: Indikaturi Ewlenin - NSO Malta \(gov.mt\)](#)

³¹ NSO. 12 ta' Ġunju 2024. Stqarrija tal-Ahbarijiet 106/2024: UE-SILC 2023: Indikaturi Ewlenin. Aċċessat minn: <https://nso.gov.mt/mt/eu-silc-2022-salient-indicators/>

3) Intensità tax-Xogħol Baxxa Hafna (VLWI)

Il-kuncett ta’ Intensità tax-Xogħol Baxxa Hafna (VLWI) jintuża biex jiġu identifikati sitwazzjonijiet fejn individwi f’unità domestika li jistgħu jaħdmu (sal-età ta’ 64 sena) huma involuti b’mod minimu fis-suq tax-xogħol, kemm minhabba qgħad, xogħol part-time, jew inattività kompleta.

Speċifikament, il-VLWI tapplika għal dawk l-individwi li jistgħu jaħdmu u li ħadmu 20% jew anqas mill-ħin li potenzjalment setgħu jaħdmu fih matul din l-aħħar sena. Unitajiet domestiċi li jesperjenzaw VLWI jaffaċċjaw riskji oghla ta’ faqar u ta’ esklużjoni soċjali minhabba li n-nuqqas ta’ introjtu suffiċjenti jwaqqafhom milli jissodisfaw l-obbligi finanzjarji.

Ċerti gruppi fi ħdan il-popolazzjoni huma partikolarment vulnerabbli għall-VLWI, inklużi l-persuni b’diżabbiltà, il-ħaddiema b’livell baxx ta’ ħiliet, il-ġenituri waħedhom, il-migranti, u r-refuġjati. L-istrategġiji effettivi kontra l-VLWI jridu jkunu mfassla biex jindirizzaw l-isfidi uniċi ffaċċjati minn kull wieħed minn dawn il-gruppi.

It-Tabella 5 hawn taht tirrappreżenta r-rati tal-VLWI ta’ Malta mill-2015 sal-2023.

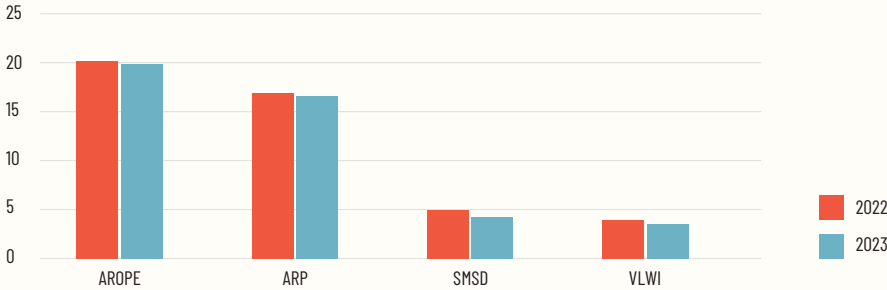
Tabella 5: Il-VLWI f’Malta għall-2015-2023, skont is-sess

Indikatur	Varjabbli	Sena			
		2015	2018	2022	2023
VLWI ³²	Popolazzjoni Totali	9.2%	5.3%	3.8%	3.6%
	Irgjiel	8.6%	4.1%	3.5%	3.1%
	Nisa	8.6%	4.1%	3.5%	3.1%

Malta għamlet passi sinifikanti biex tnaqqas ir-rati tal-VLWI fis-snin reċenti, xprunata minn fatturi bħal żieda fit-tkabbir ekonomiku, li jgħid li aktar opportunitajiet ta’ xogħol għall-individwi biex jidhlu fis-suq tax-xogħol, kif ukoll politiki soċjali mmirati biex jappoġġjaw lill-aktar gruppi żvantaġġati. Fil-fatt, l-aktar data reċenti għall-2023 tindika l-aktar percentwal baxx tal-popolazzjoni li qed tesperjenza l-VLWI fis-snin reċenti.

L-Illustrazzjoni 8 hija rappreżentazzjoni grafika tar-rati tal-AROE, u tat-tliet sottoindikaturi deskritti hawn fuq għas-sena 2022 u 2023.

Illustrazzjoni 8: L-AROE u s-Sottoindikaturi tagħha għall-2022 u 2023

³² People living in households with very low work intensity by sex. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: [tepsr_lm430](#).

2.3 AROPE: Gruppi Żvantaġġati

Meta jiġu investigati l-kwistjonijiet rigward il-faqar u l-eskluzjoni soċjali, jeħtieġ li nidhlu aktar fil-fond tal-gruppi differenti tal-popolazzjoni, hekk kif dawn jistgħu jaffaċċjaw sfidi u riskji uniċi. Meta nifhmu l-ħtiġijiet speċifiċi ta' kull grupp, ikun jista' jintuża approċċ immirat biex ir-riżorsi jiġu allokati aħjar u l-interventi fil-politika jiġu mfassla aħjar. L-istratifikazzjoni tiffaċilita wkoll il-monitoraġġ u l-evalwazzjoni tal-interventi implimentati billi jiġu eżaminati x-xejriet matul iż-żmien fi ħdan gruppi speċifiċi.

It-Tabella 6 hawn taħt turi d-data tal-AROP³³ għal gruppi ta' età u gruppi żvantaġġati differenti, stratifikati wkoll skont is-sess, mill-2015 sal-2023. Il-gruppi magħżula huma l-gruppi żvantaġġati ewlenin f'Malta mmirati mill-Politika Strateġika Nazzjonali għat-Tnaqqis fil-Faqar u għal Inkluzjoni Soċjali 2014-2024. Għalhekk, id-data fit-Tabella 6 tippreżenta l-bidliet fil-vulnerabbiltà għall-faqar u l-eskluzjoni soċjali ta' gruppi ta' età, ġeneri u ta' status tal-impjeg differenti matul iż-żmien.

Table 6: L-AROP³⁴ tal-Gruppi Żvantaġġati Ewlenin f'Malta mmirati mill-Politika Strateġika Nazzjonali għat-Tnaqqis fil-Faqar u għal Inkluzjoni Soċjali 2014-2024, skont is-sess, 2015-2022

Gruppi ta' Età u Gruppi Żvantaġġati	2015	2018	2022	2023
Tfal (taht l-età ta' 18-il sena) AROPE ³⁵	27.8%	23.3%	23.1%	25.2%
Irgħiel	28.3%	23.7%	24%	24.5%
Nisa	27.2%	23.0%	22.2%	25.9%
Żgħażaġh (bejn it-18 u l-24 sena) AROPE ³⁶	16.6%	14.2%	11.4%	14.7%
Irgħiel	17.8%	17.2%	12.3%	13.0%
Nisa	15.3%	10.6%	10.5%	16.6%
Anzjani (65 sena jew akbar) AROPE ³⁷	24.6%	27.8%	33.3%	31.4%
Irgħiel	23.6%	24.6%	29.8%	29.7%
Nisa	25.5%	30.6%	36.5%	33.0%

³³ Fil-każ biss tal-faqar fost min għandu xogħol, qed tiġi pprovduta l-ARP minflok l-AROP.

³⁴ Mhijiex disponibbli l-AROP għall-Faqar fost min Għandu Xogħol. Fid-dawl ta' dan, qed tiġi ppreżentata data għall-ARP fost Dawk li Għandhom Xogħol.

³⁵ Persons at risk of poverty or social exclusion by age and sex. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: [ILC_PEPSOIN](#).

³⁶ Persons at risk of poverty or social exclusion by age and sex. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: [ILC_PEPSOIN__custom_7077797](#).

³⁷ Persons at risk of poverty or social exclusion by age and sex. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: [ILC_PEPSOIN](#).

Gruppi ta' Età u Gruppi Żvantaġġati	2015	2018	2022	2023
Persuni Qieghda (bejn it-18 u l-64 sena) AROPE ³⁸	58.0%	59.6%	34.9%	42.3%
Irgjel	61.0%	59.6.7%	37.1%	47.2%
Nisa	44.5%	59.4%	31.7%	35.6%
Riskju tal-Faqar fost Dawk li Jahdmu (bejn it-18 u l-64 sena) ³⁹	5.5%	6.4%	7.2%	5.4%
Irgjel	6.8%	7.6%	9.2%	9.0%
Nisa	3.5%	4.5%	4.1%	5.4%

Minkejja dan it-titjib, l-irġiel juru b'mod konsistenti rati ta' vulnerabbiltà ftit oġġla meta mqabbla man-nisa, bid-differenza bejn il-ġeneri tibqa' relattivament stabbli matul is-snin. Barra minn hekk, filwaqt li r-rata tal-AROE għat-tfal subien kienet oġġla b'mod konsistenti minn dik tat-tfal bniet, it-tnaqqis fir-riskju jidher ħafna aktar fost il-bniet. Madankollu, l-aktar data reċenti għall-2023 turi żieda ġenerali żgħira fir-rata tal-AROE fost it-tfal, b'żieda li tidher ħafna aktar fost in-nisa. Dan jissottolinja l-ħtieġa għal interventi mmirati aqwa u aktar effettivi biex jitjieb il-benesseri tat-tfal f'Malta.

Żgħażaġh (bejn it-18 u l-24 sena) – Ir-rata tal-AROE għal dan il-grupp rat tnaqqis notevoli mill-2015 sal-2022, li tindika titjib possibbli fl-aċċess għall-edukazzjoni, l-oportunitajiet ta' xogħol, jew sistemi ta' għajjuna soċjali. Din ix-xejra hija evidenti għaž-żewġ ġeneri. Barra minn hekk, filwaqt li r-rati tal-vulnerabbiltà għaž-żgħażaġh irġiel raw tnaqqis gradwali, in-nisa juru b'mod konsistenti rati ta' vulnerabbiltà aktar baxxi, li jindikaw sfidi jew interventi potenzjali speċifiċi għall-ġeneru. Kif deher fil-grupp preċedenti, l-aktar data reċenti tal-2023 uriet ukoll żieda fir-rata totali tal-AROE, b'żieda sinifikanti fost in-nisa.

Anzjani (65 sena jew akbar) – Il-vulnerabbiltà għar-riskju tal-faqar jew tal-esklużjoni soċjali fost l-anzjani wriet żieda sinifikanti matul is-snin, b'mod partikolari bejn l-2018 u l-2022. Dan jindika sfidi potenzjali fis-sistemi tal-pensjonijiet, fl-aċċessibbiltà għall-kura tas-saħħa, jew spejjeż tal-ħajja li qed jogħlew, fejn jiġu affettwati ż-żewġ ġeneri. Madankollu, in-nisa juru b'mod konsistenti rati ta' vulnerabbiltà oġġla meta mqabbla mal-irġiel, li jindikaw kwistjonijiet potenzjali speċifiċi għall-ġeneru bħal stennija tal-ghomor itwal, benefiċċji tal-pensjoni aktar baxxi, jew spejjeż għall-kura tas-saħħa oġġla. Fi żvilupp pożittiv fl-2023, kien hemm tnaqqis marġinali fl-anzjani li jinsabu f'riskju tal-faqar jew tal-esklużjoni soċjali, li jissuġġerixxi impatt pożittiv potenzjali tat-titjib fis-sistema tal-pensjonijiet.

³⁸ At-risk-of-poverty rate by poverty threshold and most frequent activity in the previous year - EU-SILC and ECHP surveys. Eurostat online data code: **ILC_LI04**.

³⁹ In-work at-risk-of-poverty rate by age and sex - EU-SILC survey. Eurostat online data code: **ILC_IW01**.

Persuni Qieghda (bejn it-18 u l-64 sena) – Ir-riskju tal-faqar jew tal-esklużjoni soċjali fost il-persuni qieghda naqas b'mod sostanzjali mill-2015 sal-2022, li jindika titjib potenzjali fil-kundizzjonijiet tas-suq tax-xogħol, fix-xbieki ta' sikurezza soċjali, jew fil-programmi ta' riattivazzjoni. Dan it-titjib huwa evidenti għaż-żewġ ġeneri. Filwaqt li kien hemm tnaqqis fl-irġiel qieghda matul dawn it-tmien snin indikati, kien hemm ċaqliq akbar fost in-nisa qieghda i, bi tnaqqis notevoli mill-2018 sal-2022. Dan jista' jindika sfidi potenzjali speċifiċi għall-ġeneru biex jiġu aċċessati l-oportunitajiet ta' xogħol jew l-għajjnuna soċjali. Id-data tal-2023 turi li kien hemm żieda fil-popolazzjoni tal-persuni qieghda li jinsabu fir-riskju tal-faqar jew tal-esklużjoni soċjali, b'żieda oġġla b'mod sinifikanti fost l-irġiel.

Riskju tal-Faqar fost Dawk li Jahdmu (bejn it-18 u l-64 sena) – L-individwi fqar li jahdmu wrew żieda gradwali matul is-snin, li tindika sfidi fl-indirizzar tal-pagi baxxi, l-impjieg prekarju, jew nuqqas ta' protezzjoni soċjali. Din ix-xejra hija konsistenti fost il-ġeneri. Madankollu, l-irġiel juru b'mod konsistenti rati ta' vulnerabbiltà oġġla meta mqabbla man-nisa, li jixhet dawl fuq id-disparitajiet potenzjali fil-pagi jew is-segregazzjoni fis-suq tax-xogħol. Meta mqabbla mal-gruppi żvantaġġati l-oħrajn, id-data għall-2023 tindika wkoll żieda marginali fl-AROE ta' din il-popolazzjoni.

2.3.1 L-AROE skont it-Tip ta' Unità Domestika

L-istratifikazzjoni tal-AROE skont it-tip ta' unità domestika jidentifika liema unitajiet domestiċi jinsabu f'riskju oġġla ta' faqar u ta' esklużjoni soċjali. L-unitajiet domestiċi żvantaġġati bħal dawk b'ġenitur wahdu, bl-anzjani, jew b'familja kbira għandhom tendenza akbar li jaqgħu fil-faqar jew fl-esklużjoni soċjali minhabba l-introjt limitat jew limiti finanzjarji. Billi jagħraf l-isfidi uniċi ffaċċjati minn kull unità domestika speċifika, il-Gvern jista' jiżviluppa interventi mfassla u jiżgura allokkazzjoni aktar immirata tar-riżorsi.

It-Tabella 7 tqabbel ir-rati tal-AROE skont it-tip ta' unità domestika għas-snin indikati. Id-data tenfasizza l-livelli diversi ta' vulnerabbiltà fost it-tipi differenti ta' unitajiet domestiċi, b'varjazzjonijiet sinifikanti bbażati fuq fatturi bħall-età, il-kompożizzjoni tal-unità domestika, u l-istatus ta' dipendenza. Madankollu, ta' min jinnota li l-indikatur tal-AROE jeskludi t-Trasferimenti Soċjali in Natura (STiK), li jirreferu għal benefiċċji mhux fi flus provduti mill-Gvern lill-individwi u lill-unitajiet domestiċi. Malta għandha sistema tal-għajjnuna soċjali li tipprovdi appoġġ ġeneruż ta' solidarjetà soċjali permezz ta' servizzi tas-saħħa b'xejn, tal-edukazzjoni b'xejn, tal-kura fid-djar, tal-kura residenzjali għall-anzjani u fil-komunità, u prodotti mediċinali b'xejn, fost oħrajn. Għalhekk, il-fatt li l-STiK ma ġewx inkluzi f'dan l-indikatur jippreżenta stampa mhux preċiża ta' kif sejra Malta fit-tnaqqis tal-faqar u fl-inkluzjoni u għaldaqstant, ma jistax jintuża biex tiġi vvalutata l-effettività tal-miżuri għat-tnaqqis tal-faqar u tal-iżvilupp soċjoekonomiku inkluziv.

Tabella 7: L-AROE f'Malta skont it-Tip ta' Unità Domestika għall-2015-2023⁴⁰

Tip ta' Unità Domestika	2015	2018	2022	2023
Unità domestika b'persuna waħda, taht il-65 sena	38.2%	28.2%	30.9%	28.1%
Unità domestika b'persuna waħda, aktar minn 65 sena	24.6%	30.6%	44.2%	42.7%
Żewġ adulti iżgħar minn 65 sena	17.5%	13.4%	12.1%	10.3%
Żewġ adulti, b'wiehed minnhom fl-età ta' 65 sena jew akbar	29.4%	29.9%	35.4%	35.7%
Unitajiet domestiċi mingħajr tfal dipendenti	21.8%	19.1%	21.6%	18.7%
Persuna waħda bi tfal dipendenti	58%	52.1%	52.4%	48.3%
Żewġ adulti, tifel/tifla waħda dipendenti	16.2%	13.3%	15.3%	17.7%
Żewġ adulti, żewġt itfal dipendenti	19.5%	17.6%	18.0%	19.0%
Żewġ adulti, tlitt itfal dipendenti jew aktar	38.8%	29.9%	39.9%	32.1%
Żewġ adulti jew aktar bi tfal dipendenti	20.7%	16.7%	16.2%	11.7%

Fost l-unitajiet domestiċi b'persuna waħda, ġie osservat tnaqqis fir-rati tal-AROE fost il-persuni fl-età ta' taht il-65 sena, minn 38.2% fl-2015 għal 28.1% fl-2023. Min-naħa l-oħra, kien hemm żieda notevoli fir-rati tal-AROE fost il-persuni fl-età ta' aktar minn 65 sena, minn 24.6% fl-2015 għal 42.7% fl-2023, li tindika żieda sinifikanti fil-vulnerabbiltà fost l-anzjani li jgħixu waħedhom.

Fost l-unitajiet domestiċi b'żewġ persuni, ġie osservat tnaqqis kostanti fir-rati tal-AROE fost il-persuni f'età iżgħar minn 65 sena, minn 17.5% fl-2015 għal 10.3% fl-2023, li jindika titjib fil-kundizzjonijiet ekonomiċi jew fl-għajjnuna soċjali għal dan it-tip ta' unità domestika. Min-naħa l-oħra, kien hemm żieda konsistenti fir-rati tal-AROE fost l-unitajiet domestiċi li fihom tal-anqas persuna waħda fl-età ta' 65 sena jew aktar, minn 29.4% fl-2015 għal 35.7% fl-2023, li tixhet id-dawl fuq il-vulnerabbiltà tal-unitajiet domestiċi b'membri anzjani.

Fost it-tipi l-oħrajn ta' unitajiet domestiċi, ġie osservat tnaqqis fir-rati tal-AROE matul is-snin f'unitajiet domestiċi mingħajr tfal dipendenti, bi tnaqqis minn 21.8% fl-2015 għal 18.7% fl-2023. Min-naħa l-oħra, ġew osservati diversi xejriet f'unitajiet domestiċi bi tfal dipendenti, abbażi tan-numru ta' tfal dipendenti:

- Kien hemm tnaqqis fir-rati tal-AROE f'unitajiet domestiċi b'persuna waħda bi tfal dipendenti (minn 58% fl-2015 għal 48.3% fl-2023).

⁴⁰ Persons at risk of poverty or social exclusion by income quantile and household composition. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: [ilc_peps03n](#).

- Giet osservata zieda żghira fir-rati tal-AROE għall-unità domestika b'żewġ persuni b'żewġ itfal dipendenti bejn l-2022 u l-2023 (minn 18.0% għal 19.0%). Min-naħa l-oħra, għe osservat tnaqqis kbir ħafna fir-rati tal-AROE għall-unità domestika b'żewġ persuni bi tlitt itfal dipendenti għall-istess snin (minn 39.9% fl-2022 għal 32.1% fl-2023).
- Żewġ adulti jew aktar bi tfal dipendenti juru tnaqqis konsistenti fir-rati tal-AROE matul is-snin.

2.4 Indikaturi Oħrajn

Filwaqt li l-indikatur tal-AROE (F'Riskju tal-Faqar jew tal-Esklużjoni Soċjali) jipprovdi ħarsa utli lejn il-livelli tal-faqar, dan ma għandux ikun l-unika kriterju għall-kejl tal-faqar f'Malta. Il-kumplessità tal-faqar tehtieg approċċ multidimensjonali, hekk kif l-AROE jaf ma jaqbadx l-istampa shiħa tat-tbatijiet ekonomiċi u l-privazzjoni soċjali esperjenzati mill-popolazzjoni. Il-kuntesti nazzjonali jehtiegu indikaturi aktar imfassla li jqisu l-kundizzjonijiet ekonomiċi lokali, il-fatturi kulturali, u l-vulnerabbiltajiet speċifiċi li l-AROE jaf iħalli barra. Għalhekk, id-dipendenza esklużiva fuq l-AROE jaf xi drabi ma tkunx biżżejjed biex jinftehem u jiġi indirizzat bis-shiħ il-faqar fi hdan il-pajjiż.

Din it-taqsimha tagħti ħarsa ġenerali lejn l-indikaturi ewlenin l-oħrajn relatati mal-faqar jew mal-esklużjoni soċjali, b'mod partikolari:

1) L-Introjtu tal-Unitajiet Domestiċi u l-indikaturi relatati mal-Introjtu Ekwivalizzat Nazzjonali (NEI)

Id-data fit-Tabelli 8 u 9 hawn taht toffri ħarsa lejn l-indikaturi tal-introjtu tal-unitajiet domestiċi, inklużi l-medja tal-introjtu tal-unitajiet domestiċi u l-indikaturi tar-riskju tal-faqar (ARP) relatati mal-Introjtu Ekwivalizzat Nazzjonali (NEI) mill-2015 sal-2023.

Tabella 8: Introjtu Ewleni tal-Unità Domestika

Indikatur	Year			
	2015 ⁴²	2018 ⁴³	2022 ⁴⁴	2023 ⁴⁵
Medja tal-introjtu gross ta’ unità domestika (€)	31,429	34,627	43,186	46,976
Medja tal-introjtu nett ta’ unità domestika (€)	25,960	28,505	34,814	37,275

Kien hemm zieda sinifikanti kemm fil-medja tal-introjtu gross ta’ unità domestika kif ukoll fil-medja tal-introjtu nett ta’ unità domestika, b'zieda ta’ madwar 49.5% u 43.6% mill-2015 sal-2023 rispettivament. Din tindika tkabbir ekonomiku, stabbiltà finanzjarja aqwa, qligħ potenzjalment aħjar u zieda fl-introjtu nett tal-unitajiet domestiċi.

⁴¹ L-NEI ta’ unità domestika huwa ddefinit bhala l-introjtu totali nett ta’ unità domestika diviż bid-“daqs ekwivalenti” tiegħu (imsejjah ukoll bhala unitajiet tal-konsum). L-NEI jqis id-daqs u d-distribuzzjoni tal-età tal-membri tal-unità domestika.

⁴² NSO. 22 ta’ Settembru 2016. Stqarrija tal-Aħbarijiet 152/2016: Statistics on Income and Living Conditions 2015: Salient Indicators. Aċċessat minn: [News2016_152.indd \(gov.mt\)](#)

⁴³ NSO. 20 ta’ Awissu 2020. Stqarrija għall-Aħbarijiet: 135/2020: UE-SILC 2019: Salient Indicators. Aċċessat minn: https://nso.gov.mt/wp-content/uploads/News2020_135.pdf

⁴⁴ NSO. 13 ta’ Ġunju 2023. Stqarrija tal-Aħbarijiet 103/2023: UE-SILC 2022: Indikaturi Ewlenin. Aċċessat minn: [NSO Malta | UE-SILC 2022: Indikaturi Ewlenin – NSO Malta \(gov.mt\)](#)

⁴⁵ NSO. 12 ta’ Ġunju 2024. Stqarrija tal-Aħbarijiet 106/2024: UE-SILC 2023: Indikaturi Ewlenin. Aċċessat minn: <https://nso.gov.mt/mt/eu-silc-2022-salient-indicators/>

Tabella 9: Indikaturi tar-riskju tal-faqar relatati mal-Introjtu Ekwivalizzat Nazzjonali (NEI)

Indikaturi tar-riskju tal-faqar relatati mal-Introjtu Ekwivalizzat Nazzjonali (NEI)	Year					
	2015 ⁴⁶		2018 ⁴⁷		2022 ⁴⁸	
	Valur (€)	Sehem ta' persuni taht il-limitu stabbilit	Valur (€)	Sehem ta' persuni taht il-limitu stabbilit	Valur (€)	Sehem ta' persuni taht il-limitu stabbilit
Introjtu Ekwivalizzat Nazzjonali (NEI) Medjan	12,787	50.0%	14,781	50.0%	18,155	50.0%
40% tal-NEI medjan	5,115	2.4%	5,912	3.5%	7,262	3.6%
50% tal-NEI medjan	6,394	8.4%	7,390	8.7%	9,078	8.4%
60% tal-NEI medjan	7,672	15.9%	8,868	16.8%	10,893	16.7%
70% tal-NEI medjan	8,951	25.7%	10,346	25.2%	12,709	24.8%

⁴⁶ NSO. 22 ta' Settembru 2016. Sqarrinja tal-Ahbarijiet 152/2016: Statistics on Income and Living Conditions 2015: Salient Indicators. Accessat minn: News2016_152.indd (gov.mt)

⁴⁷ NSO. 7 ta' Awissu 2018. Sqarrinja ghal-Ahbarijiet 128/2018: UE-SILC 2018: Salient Indicators. Accessat minn: News2018_128.indd (gov.mt)

⁴⁸ NSO. 13 ta' Ġunju 2023. Sqarrinja tal-Ahbarijiet 103/2023: UE-SILC 2022: Indikaturi Ewlenin. Accessat minn: NSO Malta | UE-SILC 2022: Indikaturi Ewlenin - NSO Malta (gov.mt)

⁴⁹ NSO. 12 ta' Ġunju 2024. Sqarrinja tal-Ahbarijiet 106/2024: UE-SILC 2023: Indikaturi Ewlenin. Accessat minn: https://nso.gov.mt/mt/eu-silc-2022-salient-indicators/

Id-data tindika tkabbir ekonomiku ġenerali b'żieda fl-introjtu tal-unitajiet domestiċi, kemm gross kif ukoll nett. Minkejja dan it-titjib, ċerti segmenti tal-popolazzjoni jkomplu jaffaċċjaw l-isfidi, b'mod partikolari dawk taħt il-limiti stabbiliti tal-40% u tas-60% tal-NEI medjan.

L-NEI medjan żdied b'madwar 48% mill-2015 sal-2023, li jindika żieda fl-istandard tal-ġhajxien u fil-livelli tal-introjtu ġenerali. Fl-istess hin, il-perċentwal tal-persuni taħt l-40%, il-50% u s-60% tal-limiti stabbiliti tal-NEI medjan żdied bi ftit jew baqa' relattivament stabbli, li juri livell konsistenti ta' faqar fost dawn il-gruppi. Min-naħa l-oħra, il-perċentwal tal-persuni taħt is-70% tal-limitu stabbilit tal-NEI medjan ra tnaqqis żgħir minn 25.7% fl-2015 għal 24.8% fl-2022, filwaqt li reġa' għola fl-2023 għal 26.4%.

2) Il-Proporzjon tad-Distribuzzjoni Kwintili tal-Introjtu (S80/S20)

Il-proporzjon S80/S20⁵⁰, imsejjah ukoll bħala l-proporzjon tad-distribuzzjoni kwintili tal-introjtu, huwa kejl tal-inugwaljanza fl-introjtu fi ħdan popolazzjoni. It-Tabella 10 turi d-disparità fl-introjtu bejn l-ogħna u l-ifqar 20% tal-unitajiet domestiċi f'Malta li żdiedet minn 4.15 fl-2015 għal 5.30 fl-2023.

Il-varjabbli kollha tal-proporzjon żdiedu mill-2015 sal-2022 u wrew żidiet ulterjuri sostanzjali fl-2023. Din l-inugwaljanza sostanzjali fl-introjtu li kompliet tikber f'dawn l-aħħar sentejn x'aktarx li kienet influwenzata mill-impatt tal-COVID-19.

Ġie nnutat xi ċaqliq skont il-ġeneru u l-età. Filwaqt li l-proporzjon għall-irġiel kien oghla minn dak tan-nisa fl-2015 u fl-2023, il-proporzjon għan-nisa kien oghla minn dak tal-irġiel fl-2018 u fl-2022. Il-kategorija tal-anzjani (persuni fl-età ta' 65 sena jew aktar) uriet proporzjon li tbaxxa bi ftit fl-2018, li jindika li l-kundizzjonijiet u l-politiki ekonomiċi li jaffettwaw lill-anzjani, bħall-pensjonijiet u s-sigurtà soċjali, kellhom impatti varji.

Tabella 10: Il-proporzjon tad-distribuzzjoni kwintili tal-introjtu S80/S20 għall-introjtu nett skont is-sess u l-grupp ta' età⁵¹

Varjabbli	Year			
	2015	2018	2022	2023
Proporzjon Totali	4.15	4.28	4.75	5.30
Proporzjon għall-Irġiel	4.21	4.21	4.58	5.41
Proporzjon għan-Nisa	4.09	4.35	4.90	5.22
Proporzjon Totali ta' persuni f'età ta' anqas minn 65 sena	4.23	4.41	4.79	5.29
Proporzjon Totali ta' persuni fl-età ta' 65 sena jew aktar	3.41	3.10	3.62	4.29

⁵⁰ Il-proporzjon S80/S20 huwa kkalkulat bħala l-proporzjon tal-introjtu totali riċevut mill-20% tal-popolazzjoni bl-ogħla introjtu (il-kwintil ta' fuq) ma' dak riċevut mill-20% tal-popolazzjoni bl-introjtu l-aktar baxx (il-kwintil ta' isfel).

⁵¹ Income quintile share ratio S80/S20 for disposable income by sex and age group - EU-SILC survey. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: [ilc_di11](#).

3) Ir-Rata ta’ Faqar Persistenti

It-Tabella 11 turi l-progress ta’ Malta fit-tnaqqis tal-faqar persistenti. L-ammont ta’ tfal (taht it-18-il sena) u żgħażaġh (bejn it-18 u l-24 sena) fil-faqar persistenti naqas mill-2015 sal-2022, bil-kontra taż-żieda sinifikanti għall-persuni fl-età ta’ 65 sena jew aktar li għalhekk jeħtieġu attenzjoni immedjata u interventi mmirati. Madankollu, għe ppreżentat xenarju differenti għall-2023, fejn għoliet ir-rata għall-gruppi ta' kull età, b'żidiet sinifikanti għat-tfal u ż-żgħażaġh.

Tabella 11: Rata ta’ Faqar Persistenti bejn l-2015 u l-2023⁵²

Grupp ta’ età	Year			
	2015	2018	2022	2023
<18-il sena	20.1%	▼ 15.6%	▼ 15.4%	▲ 21.3%
18 - 24 sena	8.4%	▲ 9.2%	▼ 6.6%	▲ 10.6%
65+ sena	12.5%	▲ 17.8%	▲ 26.0%	▲ 26.2%

Ix-xejra tat-tnaqqis mill-2015 sal-2022 fost it-tfal tissuggerixxi titjib potenzjali fil-programmi tal-ghajnuna soċjali, fl-opportunitajiet edukattivi, u fil-kundizzjonijiet ekonomiċi li jikkontribwixxu biex it-tfal joħorġu mill-faqar persistenti. Madankollu, iż-żidiet sinifikanti fost dan il-grupp ta’ età fl-2023 juru li l-faqar persistenti xorta għadu jaffettwa lil sehem sinifikanti ta’ tfal, li jindikaw il-ħtieġa għal sforzi kontinwi biex jiġu indirizzati l-fatturi sottostanti bħall-faqar intergenerazzjonali, l-instabbiltà fl-introjtu tal-familja, l-aċċess għal edukazzjoni ta’ kwalità, u l-kura tas-saħħa.

It-tnaqqis fir-rati tal-faqar persistenti għaž-żgħażaġh mill-2015 sal-2022 jistgħu jiġu attribwiti għal fatturi bħal żieda fil-livell edukattiv milhuq, aċċess imtejjeb għal opportunitajiet ta’ xogħol, u politiki u programmi mmirati u ffukati fuq iż-żgħażaġh. Minkejja t-tnaqqis, id-data tal-2023 turi li l-faqar persistenti għadu ta’ thassib għal xi żgħażaġh, li jenfasizza l-importanza tal-appoġġ kontinwu f’oqsma bħat-taħriġ vokazzjonali, il-kollokament f’impjieg, u l-akkomodazzjoni affordabbli.

B’kuntrast għax-xejriet pożittivi fost it-tfal u ż-żgħażaġh, iż-żieda fil-faqar persistenti fost l-anzjani tissuggerixxi sfidi relatati mas-sigurtà tal-irtirar, il-kostijiet għall-kura tas-saħħa, u s-sistemi tal-appoġġ soċjali, speċjalment fix-xenarju attwali ta’ Malta ta’ tixjiħ tal-popolazzjoni.

⁵² Persistent at-risk-of poverty rate by age group - EU-SILC survey. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: **tessi022**

2.5 Bidla Soċjali

Ir-Rapporti ta' Implimentazzjoni u ta' Evalwazzjoni tal-2017-2019 u tal-2020-2022 tal-Politika Strateġika Nazzjonali għat-Tnaqqis fil-Faqar u għal Inkluzjoni Soċjali 2014-2024 ippreżentaw kull wieħed minnhom tabella bil-bidliet soċjali matul iż-żmien mill-2013, li hija s-sena bażi tad-data fi hdan il-Politika Strateġika Nazzjonali għat-Tnaqqis fil-Faqar u għal Inkluzjoni Soċjali 2014-2024 sal-aktar data reċentement disponibbli. Mill-2020, qed jintużaw indikaturi ġodda tal-AROE, I-MSD u I-SMSD minflok l-indikaturi preċedenti li għalihom ġiet irrapportata d-data fi hdan il-Politika Strateġika Nazzjonali għat-Tnaqqis fil-Faqar u għal Inkluzjoni Soċjali 2014-2024 u fl-ewwel żewġ Rapporti ta' Implimentazzjoni u Evalwazzjoni tagħha. L-indikaturi l-ġodda jużaw definizzjoni ġdida li d-data hija disponibbli għaliha mill-2015 'il quddiem, u għalhekk id-data għall-AROE, I-MSD u I-SMSD fl-aktar rapport reċenti ta' Implimentazzjoni u Evalwazzjoni 2020-2022 qed titqabbel mal-ewwel data disponibbli ta' dan l-indikatur – ma' dik tal-2015 – flok dil tal-2013.

It-Tabella 12 hawn taht tippreżenta l-Bidliet Soċjali Matul iż-Żmien, aġġornata bid-differenzi ta' bejn l-2015 u l-2023. Din it-tabella turi li Malta kisbet impatti pożittivi sinifikanti fir-rigward tal-impjegi, il-qgħad, il-mobbiltà soċjali lil hinn mill-ghajjnuna soċjali, l-ARP, I-SMSD, I-MSD u l-AROE. L-unika eċċezzjoni għal tali żviluppi pożittivi kienet iż-żieda fil-perċentwal u fl-għadd ta' anzjani (fl-età ta' 65 sena jew aktar) li jinsabu f'riskju tal-faqar jew tal-eskluzjoni soċjali. Iż-żieda fir-riskju tal-faqar jew tal-eskluzjoni soċjali fost dawk fl-età ta' 65 sena jew aktar tista' tindika li dan il-grupp mhux qed jibbenefika b'mod ugwali mit-titjib ġenerali, li tenfasizza l-ħtieġa għal interventi mmirati biex jiġu indirizzati dawn l-isfidi.

Tabella 12: Bidliet Soċjali Matul iż-Żmien 2015-2023⁵³

2015 - 2023	
Medja tal-Introjtu Nett ta' Unità Domestika ⁵⁴	+€11,315 +43.6%
Il-limitu tar-Riskju ta' Faqar (għal adult waħdu) ⁵⁵	+€2,574 +41%
Il-limitu tar-Riskju ta' Faqar (għal koppja) ⁵⁶	+€3,415 +44%
Il-limitu tar-Riskju ta' Faqar (għal ġenitur waħdu + tal-anqas wild wiehed) ⁵⁷	+€1,935 +38%
Il-limitu tar-Riskju ta' Faqar (għal koppja + tal-anqas wild wiehed) ⁵⁸	+€2,588 +29%
F'Riskju ta' Faqar ⁵⁹	0 pp ⁶⁰
Mhux f'Riskju ta' Faqar	+86,360 persons
Jghixu fuq l-assistenza soċjali ⁶¹	-3,000 persons
Intensità tax-Xogħol Baxxa Hafna (0-64 sena) ⁶²	-5.6 pp
Rata tal-qgħad ⁶³	-1 pp
Jirreġistraw għal xogħol ⁶⁴	-3,660 persons
F'Riskju tal-Faqar jew tal-Esklużjoni Soċjali (popolazzjoni kollha) ⁶⁵	-2.4 pp
Mhux f'Riskju tal-Faqar jew tal-Esklużjoni Soċjali	+93,360 persons

⁵³ Id-differenza bejn il-popolazzjoni Maltija f'sena partikolari u l-ghadd ta' persuni fl-AROE, fl-ARP u fl-SMSD (separatament) tammonta għall-ghadd stmat ta' persuni li Mhux fl-AROE, Mhux fl-ARP u Mhux fl-SMSD.

Population on 1 January by age and sex. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: **DEMO_PJAN**

⁵⁴ NSO. Stqarrija tal-Ahbarijiet 152/2016: Statistics on Income and Living Conditions 2015: Salient Indicators. Aċċessat minn:

https://nso.gov.mt/wp-content/uploads/News2016_152.pdf

NSO. 12 ta' Ġunju 2024. Stqarrija tal-Ahbarijiet 106/2024: UE-SILC 2023: Indikaturi Ewlenin. Aċċessat minn: <https://nso.gov.mt/mt/eu-silc-2022-salient-indicators/>

⁵⁵ Data provduta mill-NSO.

⁵⁶ Data provduta mill-NSO.

⁵⁷ Data provduta mill-NSO.

⁵⁸ Data provduta mill-NSO.

⁵⁹ At-risk-of-poverty rate by poverty threshold, age and sex - EU-SILC and ECHP surveys. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: **ILC_LI02**

⁶⁰ pp = punti percentwali.

⁶¹ NSO. Stqarrija tal-Ahbarijiet 053/2016: Government Expenditure on Social Security Benefits: January-December 2015. Aċċessat minn:

https://nso.gov.mt/wp-content/uploads/News2016_053.pdf

NSO. Stqarrija tal-Ahbarijiet 061/2024: In-Nefqa tal-Gvern fuq il-Benefiċċji tas-Sigurtà Soċjali: January-December 2023. Aċċessat minn:

<https://nso.gov.mt/mt/government-expenditure-on-social-security-benefits-january-december-2023/>.

⁶² Persons living in households with very low work intensity by age and sex (population aged 0 to 64 years). Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: **ILC_LVHLTIN**

⁶³ Total unemployment rate. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: **TPS00203**

⁶⁴ NSO. Stqarrija tal-Ahbarijiet 020/2024: Il-Qgħad Irreġistrat: Novembru u Diċembru tal-2024. Aċċessat minn

<https://nso.gov.mt/mt/registered-unemployment-november-december-2023/>

NSO. Stqarrija tal-Ahbarijiet 012/2016: Registered Unemployed: December 2015. Aċċessat minn: https://nso.gov.mt/wp-content/uploads/News2016_012.pdf

⁶⁵ Persons at risk of poverty or social exclusion by age and sex. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: **ILC_PEPS01N**.

Tabella 12: Kontinwazzjoni

2015 - 2023	
Privazzjoni Materjali u Soċjali Severa ⁶⁶	-4.1 pp
Mhux fi Privazzjoni Materjali u Soċjali Severa	+115,360 persons
Privazzjoni Materjali u Soċjali ⁶⁷	-6 pp
F'Riskju tal-Faqar jew tal-Esklużjoni Soċjali – Tfal (0-17-il sena) ⁶⁸	-4.7 pp
Mhux f'Riskju tal-Faqar jew tal-Esklużjoni Soċjali – Tfal (0-17-il sena)	+ 7,230 persons
F'Riskju tal-Faqar jew tal-Esklużjoni Soċjali – Persuni fl-età ta' bejn it-18 u l-24 sena ⁶⁹	-3.6 pp
Mhux f'Riskju tal-Faqar jew tal-Esklużjoni Soċjali – Persuni fl-età ta' bejn it-18 u l-24 sena	+ 600 persons
F'Riskju tal-Faqar jew tal-Esklużjoni Soċjali – Persuni fl-età ta' 65 sena jew aktar ⁷⁰	+1.8 pp
Mhux f'Riskju tal-Faqar jew tal-Esklużjoni Soċjali – Persuni fl-età ta' 65 sena jew aktar	+17,190 persons
Privazzjoni Materjali u Soċjali Severa – Persuni fl-età ta' 65 sena jew aktar ⁷¹	-1.2 pp
Mhux fi Privazzjoni Materjali u Soċjali Severa – Persuni fl-età ta' 65 sena jew aktar	+ 20,960 persons
F'Riskju tal-Faqar jew tal-Esklużjoni Soċjali – Persuni Qieghda ⁷²	-15.5 pp

⁶⁶ Severe material and social deprivation rate by age and sex. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: **ILC_MDS011**

⁶⁷ Material and social deprivation rate by age and sex. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: **ILC_MDS007**

⁶⁸ Persons at risk of poverty or social exclusion by age and sex. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: **ILC_PEPS01N**

⁶⁹ Persons at risk of poverty or social exclusion by age and sex. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: **ILC_PEPS01N**

⁷⁰ Persons at risk of poverty or social exclusion by age and sex. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: **ILC_PEPS01N**

⁷¹ Severe material and social deprivation rate by age and sex. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: **ILC_MDS011**

⁷² At-risk-of-poverty rate by poverty threshold and most frequent activity in the previous year - EU-SILC and ECHP surveys. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: **ILC_LI04**

KAPITOLU 3

PROSPETTIVA STRATEGIKA:
IT-TISXIĦ TA' KULTURA TA'
TNEJJJA PERMEZZ TAT-TFASSIL
TAL-POLITIKA ANTICIPIATORJA
BBAŻATA FUQ L-EVIDENZA

KAPITOLU 3

PROSPETTIVA STRATEĠIKA: IT-TIŠIĦ TA' KULTURA TA' THEJJIJA PERMEZZ TAT-TFASSIL TAL-POLITIKA ANTICIPIATORJA BBAŻATA FUQ L-EVIDENZA

Sfidi mhux previsti spiss ifixklu l-istrategġi ppjanati, u johlqu ostakli sinifikanti biex jintlaħqu l-għanijiet fit-tul. L-anticipazzjoni tippermetti wkoll li l-opportunitajiet jinhatfu kmieni, li jittiehdu deċiżjonijiet infurmati tajba u robusti, li ssir innovazzjoni, u li tittiehed azzjoni dwar kwistjonijiet emergenti waqt li jkunu għadhom relattivament faċli biex wiehed jinnavigahom.

F'Q4 2023, il-Ministeru għall-Politka Soċjali u d-Drittijiet tat-Tfal (MSPC) issieheb mal-Organizzazzjoni għall-Kooperazzjoni u l-Iżvilupp Ekonomiċi (OECD)⁷³ biex jiżviluppa approċċ uniku biex jindirizza l-imprevedibbiltà fl-ippjanar tal-Gvern. Permezz tal-isfruttar tal-prospettiva strateġika, din il-kollaborazzjoni kellha l-għan li tanticipa l-isfidi futuri u tidentifika l-opportunitajiet emergenti.

3.1 X'inhì l-Prospettiva Strateġika?

Il-prospettiva strateġika tinvolvi l-esplorazzjoni u l-anticipazzjoni ta' żviluppi futuri potenzjali u l-evalwazzjoni tal-impatt potenzjali tagħhom biex jittiehdu deċiżjonijiet robusti u jiġu sfruttati azzjonijiet fil-preżent li jippermettu eżiti pożittivi fil-futur. Din tisfrutta l-intelliġenza kollettiva permezz ta' approċċi strutturati u sistematiċi⁷⁴.

Hadd ma jista' jibassar il-futur. Għaxar snin ilu, hadd ma seta' jipprevedi l-pandemija tal-COVID-19 jew il-gwerra fl-Ukrajna. Għall-kuntrarju tat-tbassir tal-futur, il-prospettiva strateġika teżamina diversi xenarji futuri potenzjali u prevedibbli, inkluż l-opportunitajiet u l-isfidi assoċjati tagħhom. L-għan primarju tagħha huwa li tagħti s-setgħa lil dawk li jfasslu l-politka biex jiehdu azzjonijiet preżenti li jinfluenzaw u jsawru b'mod strateġiku t-trajettorja tal-eżiti futuri u jiżviluppaw għażliet ta' politka li jqisu haġna xenarji futuri possibbli.

Billi thejji għal xokkijiet u opportunitajiet futuri u tanticipahom, il-prospettiva strateġika tagħti s-setgħa lill-Gvern biex jalloka aħjar ir-riżorsi, ifassal interventi effettivi, jidentifika incertezzi għall-monitoraġġ, u jimmitiga r-riskji, filwaqt li jiżgura li l-politiki, il-pjanijiet u l-istrategġi jibqgħu rilevanti u effettivi maż-żmien. Dan l-approċċ proattiv jgħin biex tinbena r-reżiljenza fi hdan is-sistemi soċjali, tittejjeb il-kwalità tal-ħajja, u jiġi promoss l-iżvilupp ekwu u sostenibbli.

3.2 Scan tal-Incertezza Nazzjonali: Ġbir ta' Informazzjoni

Il-kuncett ta' "incertezza" huwa fundamentali fid-deskrizzjoni tal-bidla u tal-iżvilupp. L-iscans tal-incertezza huma proċessi sistematiċi użati biex jidentifikaw u janalizzaw id-diversi elementi mhux magħrufa u t-tfixkil potenzjali li jista' jkollhom impatt fuq xenarji futuri.

⁷³ Bħala parti minn proġett multinazzjonali (LIMinal) iffinanzjat mill-Istrument ta' Appoġġ Tekniku tal-Kummissjoni Ewropea, l-OECD ilha taħdem ma' shab f'Malta fuq każ pilota, attività ta' riċerka ta' azzjoni fuq terminu qasir.

⁷⁴ Il-Kummissjoni Ewropea: "Prospettiva strateġika". Aċċessat minn: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/strategic-foresight_mt

L-inċertezzi kritiċi jistgħu jiġu identifikati billi jiġu ddubitati s-suppożizzjonijiet li għandhom il-partijiet ikkonċernati dwar l-iżviluppi futuri u jiġu esplorati d-diversi perkorsi li jistgħu jieħdu⁷⁶. Dawn jinvolvu valutazzjonijiet komprensivi ta' xejriet emergenti, avvanzati teknoloġiċi, bidliet ġeopolitiċi, u bidliet soċjetali li jistgħu joħolqu inċertezza.

Minn Diċembru 2023 sa Jannar 2024, l-MSPC flimkien mal-OECD, bdew "Scan tal-Inċertezza" nazzjonali, inizjattiva fuq tliet stadji mfassla biex tiżvela suppożizzjonijiet mhux eżaminati u "xenarji fantażma"⁷⁶ li spiss ma jiġux innotati fl-ippjanar strateġiku. Din l-inizjattiva kellha l-għan li tintroduċi l-kunċett ta' inċertezzi lill-MSPC u lill-partijiet ikkonċernati esterni ewlenin, tirfina l-fehim tagħhom dwar inċertezzi speċifiċi li jistgħu jaffettwaw il-politika soċjali f'Malta, tivvaluta l-impatt tagħhom, u, b'mod partikolari, tintroduċi għodda innovattiva ispirata mill-Kummissjoni Ewropea⁷⁷: id-Dashboard tal-Inċertezza. Dan il-prototip se jservi biex jippermetti lill-MSPC jimmonitorja u jevalwa b'mod sistematiku l-inċertezzi li huma kritiċi għad-direzzjoni strateġika tal-Gvern. L-"Iskan tal-Inċertezza" nazzjonali sar fi tliet sessjonijiet kif ġej⁷⁸:

L-ewwel sessjoni: It-Tfassil mill-Ġdid ta' Xejriet f'Inċertezzi

Fl-ewwel sessjoni ta' hídma virtwali fis-6 ta' Diċembru 2023, ġew identifikati inċertezzi dwar suġġetti u sistemi differenti abbażi ta' żviluppi futuri internazzjonali u speċifiċi għal Malta li jaffettwaw il-faqar u l-inkluzjoni soċjali. Din l-informazzjoni ngabret mill-OECD permezz ta' riċerka bbażata biss fuq id-dokumentazzjoni, intervisti u l-konsultazzjoni ta' qabel l-abbozzar imwettqa mid-Direttorat għall-Iżvilupp Politku u l-Affarijiet Internazzjonali fi hídan l-MSPC. L-iskop kien li tiġi pprovduta opportunità għall-esperimentazzjoni u t-tagħlim, bl-objettiv li jinkiseb għarfien dwar il-proċess tal-formulazzjoni ta' xejriet f'inċertezzi kritiċi, u li jiġu ffaċilitati d-diskussjonijiet dwar l-impatt li l-inċertezzi jista' jkollhom fuq l-Istrateġija Nazzjonali għat-Tnaqqis fil-Faqar u għall-Inkluzjoni Soċjali 2025-2035.

It-tieni sessjoni: L-Analiżi u l-Immaniġjar tad-Dimensjonijiet Differenti tal-Inċertezza

Matul it-tieni sessjoni ta' hídma virtwali fis-17 ta' Jannar 2024, il-partiċipanti analizzaw u ċċaraw it-tifsira sottostanti tal-inċertezzi li kienu ġew identifikati fl-ewwel parti tal-proċess, u ppreparawhom għall-użu sussegwenti f'"Dashboard tal-Inċertezza". Il-partiċipanti ntalbu jirrieżaminaw l-inċertezzi identifikati qabel u jirfinaw il-formulazzjoni u l-għażla, kif meħtieġ. L-OECD iddeskriviet l-iskop u l-funzjoni tad-Dashboard tal-Inċertezza lill-partiċipanti, li kkollaboraw fil-proċess tat-tiftix tas-sens tal-inċertezzi billi pprovdew aktar informazzjoni b'rabta mal-indikaturi u l-varjabbli tad-dashboard.

⁷⁶ "The Art of the Long View: Planning for the Future in an Uncertain World", 15 ta' April, 1996: Peter Schwartz

⁷⁷ Ix-xenarji fantażma huma xenarji futuri potenzjali li mhumix ovvjji jew ikkunsidrati b'mod immedjat fl-ippjanar strateġiku. Háfna drabi dawn jiġu injorati jew miċhuda minhabba l-improbabbiltà perċepita tagħhom jew in-nuqqas ta' rilevanza immedjata tagħhom. Madankollu, dawn ix-xenarji jista' jkollhom impatti sinifikanti jekk jimmaterjalizzaw. It-terminu jishaq fuq l-idea li dawn ix-xenarji huma "fantażma" fil-proċess tal-ippjanar—preżenti iżda mhux rikonnoxxuti jew eżaminati bis-shiħ.

⁷⁸ Il-Kummissjoni Ewropea: "Dashboards tar-reżiljenza". Aċċessat minn:

https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/strategic-foresight/2020-strategic-foresight-report/resilience-dashboards_mt

⁷⁹ Preżentazzjoni aktar iddettaljata dwar il-metodoloġija applikata għall-prospettiva strateġika qed tiġi meħmuża f'Appendiċi 3

It-tielet sessjoni: L-Iżvilupp ta’ Dashboard tal-Inċertezza

L-aħħar u t-tielet sessjoni ta’ ħidma li saret fl-24 ta’ Jannar 2024 ivvalutat il-ħidma tas-sessjonijiet preċedenti ma’ aktar partijiet ikkonċernati esterni mistiedna għal sessjoni ta’ konsultazzjoni ta’ qabel l-abbozzar. L-iskop kien li jiġi rieżaminat l-abbozz popolat tad-Dashboard tal-Inċertezza u li jiġu esplorati twegġibiet prattiċi għall-inċertezzi li jistgħu jinfluenzaw l-implimentazzjoni ta’ oġġettivi u azzjonijiet strateġiċi għall-istrategġija mġedda tal-Ministeru.

Id-Dashboard tal-Inċertezza huwa għodda viżwali mfassla biex tassisti lil dawk li jfasslu l-politika u lil dawk li jieħdu d-deċiżjonijiet tal-Gvern jimmaniġġjaw u jifhmu l-inċertezzi identifikati li jista’ jkollhom impatt fuq l-istrategġiji u l-operazzjonijiet. Id-Dashboard tal-Inċertezza jipprovdi qafas biex jikkonsolida d-data minn diversi sorsi u jipprezentaha f’format li jista’ jiġi interpretat b’mod faċli, jippermetti lill-utenti jidentifikaw, jimmonitorjaw u jirrispondu għal riskji u opportunitajiet potenzjali.

Id-Dashboard tal-Inċertezza li ġej (Verżjoni Ħafifa) huwa verżjoni simplifikata tad-dashboard estensiv. Minħabba d-daqs u l-kumplessità tiegħu, id-dashboard shiħ ma jistax jiġi inkluz kollu f’dan id-dokument ta’ konsultazzjoni pubblika. Din il-verżjoni ħafifa għandha l-għan tipprovdi ħarsa ġenerali komprensiva li tiġbor fil-qosor l-elementi ewlenin u l-għarfien għar-rieżami tal-partijiet ikkonċernati.

3.3 Id-Dashboard Nazzjonali tal-Inċertezza (Light Version)

Livell ta’ Prijorità	Inċertezzi	Valutazzjoni			
Għoli Ħafna, Għoli, Medju, Baxx	Deskrizzjoni	Impatt Għoli Ħafna, Għoli, Medju, Baxx	Għarfien Għoli, Medju, Baxx	Indikaturi Disponibbli (Monitoraġġ tal-Inċertezza)	Impatti Mixtieqa Ewlenin
 Għoli Ħafna	Introjtu adegwat, Benesseri Soċjali, u Distribuzzjoni Ugwali tal-Ġid	 Għoli Ħafna	 Għoli Ħafna		- Tkabbir Ekwu tal-Introjtu: Jiġi żgurat li t-tkabbir tal-introjtu jittqassam b’mod ġust fis-segmenti ekonomiċi kollha biex jittaffew l-inugwaljanzi fil-ġid. - Żieda fir-Reżiljenza Finanzjarja: Tiġi msahha l-kapaċità tal-unitajiet domestiċi biex jifilhu għal xokkijiet ekonomiċi u pressjonijiet inflazzjonarji. - Forniment ta’ servizz ta’ kwalità għolja b’xejn (soċjali, edukattiv u tas-saħħa b’mod partikolari).

Livell ta' Priorità	Inċertezzi	Valutazzjoni			
Gholi Hafna, Gholi, Medju, Baxx	Deskrizzjoni	Impatt Gholi Hafna, Gholi, Medju, Baxx	Gharfien Gholi, Medju, Baxx	Indikaturi Disponibbli (Monitoraġġ tal-Inċertezza)	Impatti Mixtieqa Ewlenin
 Gholi Hafna	Is-Sahha Mentali tat-Tfal	 Gholi	 Medju		- Prospetti ahjar ghat-tfal u ghas-soċjetà, inkluż eżiti edukattivi u tal-impjegabbiltà ahjar; zieda fil-produttività u l-potenzjal tal-forza tax-xoghol futura; żvilupp soċjali personali msahhah; tnaqqis fl-iżolament soċjali u zieda fil-koeżjoni soċjali; u pressjoni mnaqsa fuq is-servizzi tas-saħha mentali. - Anqas tfal f'riskju ta' faqar jew ta' esklużjoni soċjali billi jiġu pprovduti aktar ir-riżorsi mehtieġa lil dawk li huma żvantaġġati. - Prijoritizzazzjoni tal-Gvern fuq is-saħha mentali li tibda mit-tfulija, primarjament permezz tal-prevenzjoni u l-intervent bikri tal-isfidi fuq is-saħha mentali fit-tfal.
 Gholi Hafna	Akkomodazzjoni Affordabbli	 Gholi	 Gholi Hafna		- Tnaqqis fil-piż finanzjarju tal-kostijiet tal-akkomodazzjoni, filwaqt li jiġi żgurat li perċentwal iżgħar tal-introjtu tal-unitajiet domestiċi jintefaq fuq il-kera jew il-pagamenti ipotekarji. - Aktar investiment fl-akkomodazzjoni soċjali permezz ta' skemi adegwati. - Tiġi indirizzata l-kundizzjoni ta' persuni mingħajr dar. - Tingħata spinta lill-investiment fi proġetti ta' akkomodazzjoni affordabbli kemm mis-settur pubbliku kif ukoll minn dak privat. - Tnaqqis fl-istress tal-insigurtà tal-akkomodazzjoni li jikkontribwixxi għal inqas riperkussjonijiet fuq is-saħha mentali u fiżika.

Livell ta' Priorità	Inċertezzi	Valutazzjoni			
Gholi Hafna, Gholi, Medju, Baxx	Deskrizzjoni	Impatt Gholi Hafna, Gholi, Medju, Baxx	Gharfien Gholi, Medju, Baxx	Indikaturi Disponibbli (Monitoraġġ tal-Inċertezza)	Impatti Mixtieqa Ewlenin
 Gholi Hafna	It-tixjij u l-Introjtu Pensjonabbli (u t-tfaddil għall-irtirar)	 Gholi	 Gholi Hafna		• Żieda fl-introjtu pensjonabbli u fit-tfaddil għall-irtirar, filwaqt li jiġu żgurati l-adeqwatezza tal-pensjonijiet u l-istabbiltà finanzjarja għall-adulti akbar fl-età. • Jiġi mtejjeb l-ippjanar tal-irtirar. • Sahha u benesseri mtejba tal-anzjani. • Żieda fil-litteriżmu diġitali u finanzjarju. • Is-sostenibbiltà tal-pensjonijiet, tas-servizzi soċjali u tal-kura tas-sahha.
 Gholi	L-impatti taż-Żieda fil-Migrazzjoni f'Malta	 Gholi Hafna	 Gholi		• Integrazzjoni u koeżjoni soċjali ahjar. • Hiliet ahjar għas-suq tax-xogħol. • Immaniġġjar ahjar tar-riżorsi u aċċess ekwu. • Anqas stress fuq il-forniment tas-servizzi u l-infrastruttura. • Żieda fit-tkabbir ekonomiku u titjib fil-kwalità ġenerali tal-hajja għal kulhadd.
 Medju	Il-Fqar Intergenerazzjonali	 Medju	 Baxx		• It-tkissir taċ-ċiklu tal-faqar. • Kisba ta' aktar ugwaljanza soċjoekonomika u titjib fil-mobbiltà ekonomika. • Żieda fl-aċċess għall-opportunitajiet, primarjament dawk relatati mal-edukazzjoni u l-impjiegi • Jiġu indirizzati kwistjonijiet ta' saħha fiżika u mentali, li jikkontribwixxu għall-faqar.

Livell ta' Prijorità	Inċertezzi	Valutazzjoni			
Gholi Hafna, Gholi, Medju, Baxx	Deskrizzjoni	Impatt Gholi Hafna, Gholi, Medju, Baxx	Gharfien Gholi, Medju, Baxx	Indikaturi Disponibbli (Monitoraġġ tal-Inċertezza)	Impatti Mixtieqa Ewlenin
 Gholi	Rati Baxxa ta' Fertilità	 Gholi	 Baxx		- Rati oghla ta' twelid li jwasslu ghal forza tax-xoghol aktar b'saħħitha u sostenibbiltà tal-pensjonijiet, li jikkontribwixxu ghal reżiljenza ekonomika u soċjali kif ukoll ghal żvilupp sostenibbli. - Politiki u infrastruttura mtejba favur il-familja biex jappoġġjaw il-bilanċ bejn ix-xoghol u l-hajja privata u jistabbilizzaw ir-rati tal-fertilità. - Monitoraġġ aħjar tad-daqs tal-popolazzjoni, tad-determinanti tal-fertilità u tal-kumplessitajiet demografiċi.
 Gholi	Valuri Soċjali u Morali	 Gholi	 Baxx		- Promozzjoni ta' imġiba etika, ir-rispett għad-drittijiet tal-oħrajn, u l-koeżjoni soċjali msahha. - Soċjetà ta' appoġġ, ġusta u inkluziva, permezz tal-promozzjoni ta' xoghol volontarju iżda mhux biss, fejn l-individwi jghinu lil xulxin, filwaqt li jnaqqsu l-marġinalizzazzjoni u l-faqar. - L-istabbiltà u l-ġustizzja fit-tul bħala valuri soċjali u morali jingħataw prijorità flimkien mal-ghanijiet finanzjarji. - L-interessi finanzjarji ma jxekklu il-valuri soċjali u morali, peress li l-enfasi jinżamm fuq il-benesseri fuq il-gwadann ekonomiku. - L-evitar ta' prattiki li jaggravaw l-inugwaljanza u jitraskuraw il-popolazzjonijiet żvantaġġati.

Livell ta' Priorità	Inċertezzi	Valutazzjoni			
Gholi Hafna, Gholi, Medju, Baxx	Deskrizzjoni	Impatt Gholi Hafna, Gholi, Medju, Baxx	Gharfien Gholi, Medju, Baxx	Indikaturi Disponibbli (Monitoraġġ tal-Inċertezza)	Impatti Mixtieqa Ewlenin
 Medju	L-impatti tal-Intelliġenza Artificjali u t-Trasformazzjoni Diġitali	 Gholi	 Baxx		• Aċċess ekwu ghat-teknoloġija. • Aċċess imtejjeb ghas-servizzi u l-ghoti tagħhom permezz tal-IA. • Tagħlim rivoluzzjonat permezz ta' għodod edukattivi li jahdmu bl-IA. • Programmi ta' tahrig mill-ġdid u ta' titjib fil-hiliet li jgħinu lill-haddiema jagħmlu tranżizzjoni għal rwoli ġodda mahluqa mill-avvanzi tal-IA, filwaqt li jinżammu xbieki ta' sikurezza soċjali. • Implimentazzjoni ta' prattiki etici tal-IA u ta' żvilupp sostenibbli fid-dawl ta' avvanzi rapidi tal-IA. • Fehim tal-impatt tal-IA, li qed jevolvi b'mod kontinwu, permezz tal-monitoraġġ u r-riċerka.
 Medju	Impatti mill-Ambjent u t-Tibdil fil-Klima	 Gholi	 Baxx		• Il-prevenzjoni tal-faqar fost il-komunitajiet rurali u diffikultajiet ekonomiċi oħra, permezz tar-reżiljenza agrikola, is-sigurtà tal-ikel, l-immaniġġjar imtejjeb tal-ilma, infrastruttura li tiflah għal avvenimenti estremi tat-temp, il-protezzjoni kostali, l-ippjanar urban sostenibbli, u r-reżiljenza għall-klima. • Is-sistemi tal-kura tas-saħħa jissahhu biex jindirizzaw l-impatti fuq is-saħħa relatati mal-klima, filwaqt li jnaqqsu d-disparitajiet fis-saħħa fost il-gruppi żvantaġġati. • Azzjoni klimatika inklużiva u ekwa li tirrispondi għall-htigijiet tal-popolazzjonijiet żvantaġġati.

Livell ta' Priorità	Inċertezzi	Valutazzjoni			
Gholi Hafna, Gholi, Medju, Baxx	Deskrizzjoni	Impatt Gholi Hafna, Gholi, Medju, Baxx	Gharfien Gholi, Medju, Baxx	Indikaturi Disponibbli (Monitoraġġ tal-Inċertezza)	Impatti Mixtieqa Ewlenin
 Gholi	Nuqqas ta' Professionisti fis-settur soċjali	 Medju	 Medju		- Miżuri proattivi jattiraw, iħarrġu u jżommu l-professionisti tas-settur soċjali. - Forza tax-xogħol reżiljenti ta' professionisti kkaratterizzata minn allokazżjoni effettiva tar-riżorsi, pressjoni mnaqqsa fuq il-forza tax-xogħol, kundizzjonijiet imtejba tax-xogħol, remunerazzjoni kompetittiva, edukazzjoni strategika mtejba u żvilupp professjonali. - Forniment imtejjeb ta' servizzi kkaratterizzati minn servizzi ta' kwalità għolja, f'waqthom u aċċessibbli. Tali forniment ta' servizzi jikkontribwixxi għall-prevenzjoni ta' kwistjonijiet tas-saħħa u dawk soċjoekonomiċi. - Tigi ssodisfata d-domanda li qed tikber għal professionisti fis-settur soċjali xprunata minn popolazzjoni li qed tixjieh, zieda fil-kwistjonijiet tas-saħħa mentali, u disparitajiet soċjoekonomiċi. - Il-benesseri ġenerali u l-istabbiltà soċjali.

Disponibbiltà għolja ta’ indikaturi

Disponibbiltà medja ta’ indikaturi

Ftit jew l-ebda disponibbiltà ta’ indikaturi

3.4 Monitoraġġ Kontinwu

L-iżvilupp tad-Dashboard tal-Inċertezza kien biss l-ewwel pass. Sabiex jinkisbu l-allinjament u l-progress strateġiċi, il-prospettiva kontinwa hija kruċjali biex jiġu vvalutati mill-ġdid l-inċertezzi u l-impatti possibbli tagħhom. Dan se jappoġġja t-tfassil tal-politika billi ssir tranżizzjoni mill-iskennjar tal-inċertezza u l-identifikazzjoni tas-sinjali għall-fehim tal-ixprunaturi tal-bidla u l-kxif kemm tal-isfidi potenzjali kif ukoll l-opportunitajiet promettenti.

Billi jimmonitorjaw b'mod konsistenti l-inċertezzi u x-xejriet identifikati (permezz ta' indikaturi jew data magħżula kif ukoll permezz tat-tiftix tas-sens kollettiv), dawk li jfasslu l-politika tal-Gvern jistgħu jintraċċaw il-bidliet, l-iżviluppi, u l-implikazzjonijiet sinifikanti, li jista' jkollhom impatt fuq il-kapaċità li jintlaħqu l-għanijiet ta' politika. Dan jippermetti lil dawk li jfasslu l-politika jiehdu rispons proattiv u infurmat għall-isfidi u l-opportunitajiet li qed jevolvu, filwaqt li jrawmu r-reżiljenza u s-suċċess strateġiku fit-tul.

Bħala parti mill-impenn tiegħu għal titjib kontinwu, il-Gvern se jwettaq rieżami strutturat ta' din l-Istrateġija. Matul dawn ir-rieżamijiet ipplanati, l-MSPC se juża metodoloġiji ta' prospettiva biex jespjora l-inċertezzi u jaġġorna wkoll id-Dashboard tal-Inċertezza. Dan l-approċċ se jimmaniġġja u jindirizza b'mod effettiv l-inċertezzi, filwaqt li jiżgura li l-istrateġija tibqa' risponsiva u rilevanti matul iċ-ċiklu ta' rieżami.

3.5 Prospettiva Strateġika 2035

Din is-Sezzjoni ta' Prospettiva Strateġika tinvestiga l-intersezzjonijiet kruċjali bejn il-fatturi soċjali u ekonomiċi li jaffettwaw il-faqar jew l-eskluzjoni soċjali, filwaqt li għandha l-għan li tiċċara d-deċiżjonijiet u l-kompromessi potenzjali li Malta tista' tiffaċċja fil-futur. Billi tisfrutta l-għarfien minn eżerċizzju ta' prospettiva inklużiv (deskritt fit-taqsimha preċedenti), hija teżamina l-isfidi ewlenin li se jinfluwenzaw l-evoluzzjoni tas-soċjetà u l-ekonomija lejn mudell li jippreserva l-kompetittività, isaħħaħ il-pedamenti soċjali, u jibni r-reżiljenza.

It-taqsimha li ġejja se tenfasizza l-oqsma tematiċi ewlenin identifikati bħala prijoritajiet (jew inċertezzi kritiċi) matul l-attivitajiet tekniċi tal-prospettiva strateġika ta' Malta għall-Istrateġija għat-Tnaqqis fil-Faqar u għall-Inkluzjoni Soċjali 2025–2035. Dawn l-oqsma tematiċi, inkorporati wkoll fid-Dashboard tal-Inċertezza Nazzjonali (skont hawn fuq), intgħażlu bir-reqqa abbażi tal-impatt potenzjali tagħhom fuq it-tnaqqis tal-faqar u l-inkluzjoni soċjali. L-indikaturi ewlenin magħżula (jew id-data) għall-monitoraġġ kontinwu tal-prospettiva se jiġu ppreżentati wkoll, filwaqt li jipprovdu qafas robust għall-intraċċar tal-progress u l-adattament tal-istrateġiji kif mehtieg. Dawn l-indikaturi se jservu bħala għodod essenzjali għal dawk li jfasslu l-politika biex jimmonitorjaw ix-xejriet, jivvalutaw l-effettività tal-interventi, u jirrispondu b'mod proattiv għall-isfidi u l-opportunitajiet emergenti.

3.5.1 Introjtu Adegwat, Benesseri Soċjali, u Distribuzzjoni Ugwali tal-Ġid

Il-kunċetti interkonnessi ta' introjtu adegwat, benesseri soċjali, u distribuzzjoni ugwali tal-ġid huma elementi kruċjali għat-tfassil ta' trajettorji futuri. Dawn il-pilastri mhux biss jirriflettu l-aspirazzjonijiet soċjetali għall-ġustizzja u l-inkluzività, iżda jservu wkoll bħala lentijiet kritiċi li permezz tagħhom jiġu antiċipati u nnavigati l-iżviluppi li ġejjin.

L-iżgurar ta' livelli ta' introjtu adegwati u mtejbja se jkun ta' importanza kritika għal Malta biex ittaffi r-riskji maħluqa minn xokkijiet internazzjonali futuri potenzjali, b'mod partikolari dawk li jistgħu jixprunaw l-inflazzjoni. L-indirizzar tal-paġi ġusti huwa kruċjali wkoll biex iċ-ċittadini jiġu protetti mill-inflazzjoni tal-paġi u tal-prezzijiet, li tista' tnaqqas il-kapaċità tal-akkwist u twessa' d-disparitajiet ekonomiċi. Biex jiġu miġġielda dawn ir-riskji, il-Gvern jehtieġli jkompli jimplimenta strateġiji li jippromwovu t-tkabbir tal-produttività, itejbu l-ħiliet tal-forza tax-xogħol, u jrawmu l-innovazzjoni. Permezz ta' rikalibrazzjoni aħjar ta' introjtu adegwat u mtejjeb, l-individwi se jkollhom il-mezzi biex jirnexxu u jikkontribwixxu, filwaqt li jrawmu l-istabbiltà u r-reżiljenza ekonomika.

Introjtu ahjar se jsaħħaħ ukoll l-oqfsa tal-benesseri soċjali biex tiġi estiża l-istabbiltà billi jkun hemm salvagwardji kontra l-vulnerabbiltajiet u l-inugwaljanzi, u b'hekk titrawwem soċjetà koeżiva u awtonomizzata. Huwa vitali li jinżamm u jissaħħaħ mudell robust ta' benesseri soċjali biex tiġi żgurata ġustizzja soċjali kontinwa għall-aktar gruppi żvantaġġati anke fil-futur, filwaqt li jiġi żgurat li hadd ma jithalla jibqa' lura. Dan jinvolvi aktar tishih tas-sistemi komprensivi ta' appoġġ soċjali u aktar garanzija ta' aċċess ekwu għal servizzi essenzjali bħall-kura tas-saħħa, l-edukazzjoni u l-akkomodazzjoni b'mod partikolari.

L-importanza tas-sostenibbiltà soċjali u ekonomika f'Malta teħtieġ kunsiderazzjoni għal mudell ekonomiku ġdid iċċentrat fuq il-benesseri tan-nies u tal-ambjent. Id-dipendenza żejda fuq indikaturi purament ekonomiċi, li jitraskuraw il-kwalità tal-ħajja, se jrawmu drawwiet ta' produzzjoni u konsum mhux sostenibbli. Biex tindirizza dawn il-kwistjonijiet, Malta trid tipprijoritizza d-distribuzzjoni ekwa tal-ġid, tindirizza l-inugwaljanzi sistemiċi, u theġġegħ l-iżvilupp sostenibbli li jiżgura benefiċċji għaċ-ċittadini kollha filwaqt li jissalvagwardja r-riżorsi naturali.

L-integrazzjoni strateġika ta' dawn il-prinċipji fit-tfassil tal-politika tal-Gvern se twassal għal futur ikkaratterizzat mill-prosperità u mill-ekwiżità.

L-indikaturi li ġejjin intgħażlu għall-monitoraġġ kontinwu tal-prospettiva għall-intraċċar tal-progress u l-adattament tal-istrateġiji kif meħtieġ.

3.5.1.1 Introjtu

3.5.1.1.1 L-Introjtu tal-Unitajiet Domestiċi

L-introjtu finanzjarju ġġenerat minn unitajiet domestiċi indipendenti huwa wieħed mill-aktar indikaturi importanti tal-ġid nazzjonali, li jiġbor fih l-attività ekonomika, l-impjegi u l-opportunitajiet. FI-2023, l-introjtu annwali mill-impjegi ta' Malta ġġenerat mill-unitajiet domestiċi kien kważi disa' biljun ewro, ekwivalenti għal 85.1 % tal-introjtu gross tan-nazzjon. It-Tabella 15 ta' hawn taht tirrappreżenta l-introjtu ewleni tal-unitajiet domestiċi għall-2022 u l-2023⁷⁹.

Tabella 15: L-Introjtu Ewleni tal-Unitajiet Domestiċi għall-2022 u l-2023

Indikatur	Sena	
	2022	2023
L-Introjtu Gross Medju tal-Unitajiet Domestiċi	€43,186	€46,976
L-Introjtu Medju Disponibbli tal-Unitajiet Domestiċi	€34,814	€37,275

⁷⁹ NSO. L-24 ta' Ġunju 2024. Stqarrija tal-aħbarijiet Nr106/2024: -EU-SILC 2023: Indikaturi Ewlenin. Aċċessat minn <https://nso.gov.mt/mt/l-eu-silc-2023-indikaturi-ewlenin/>

3.5.1.1.2 L-Introjtu Ekwivalizzat Nazzjonali Medjan

L-Introjtu Ekwivalizzat Nazzjonali (NEI) Medjan huwa indikatur kruċjali li jindika l-punt tan-nofs tal-introjti tal-unitajiet domestiċi f'pajjiż, aġġustat biex iqis il-varjazzjonijiet fid-daqs u l-kompożizzjoni tal-unitajiet domestiċi. L-Introjtu Ekwivalizzat Nazzjonali medjan jipprovdi stampa standardizzata tal-benesseri ekonomiku u l-istandards tal-ġhajxien, il-kundizzjonijiet ekonomiċi, u d-distribuzzjoni tal-introjtu fi hdan nazzjon. Din il-metrika tgħin fit-tfassil ta' politiki soċjali u strateġiji ekonomiċi effettivi u toffri għarfien dwar il-prestazzjoni ekonomika futura. Żieda fl-Introjtu Ekwivalizzat Nazzjonali medjan spiss tindika titjib fl-istabbiltà ekonomika u fil-fiduċja tal-konsumatur, filwaqt li l-istaġnar jew it-tnaqqis jista' jindika sfidi bħall-inugwaljanza fl-introjtu jew il-vulnerabbiltà ekonomika, u dan iwassal għal interventi mmirati għal tkabbir sostnut. Malta esperjenzat żieda fin-NEI medjan matul dawn l-aħħar snin, minn €18,155 fl-2022 għal €18,940 fl-2023, li jissuġġerixxi stabbiltà ekonomika mtejbja.

Tabella 16: L-Introjtu Ekwivalat Nazzjonali Medjan 2020-2023⁸⁰

NEI Medjan	Sena			
	2020	2021	2022	2023
	€16,240	€17,036	€18,155	€18,940

3.5.1.1.3 Il-Paga Minima Nazzjonali

Il-Paga Minima Nazzjonali (NMW) hija r-restrizzjoni regolatorja fuq l-aktar rata baxxa ta' paga li l-impjegaturi jistgħu jħallsu b'mod legali lill-haddiema, stabbilita mir-regolamenti tal-Gvern biex jiġi żgurat li l-haddiema jaqilgħu introjtu suffiċjenti mill-impjieg biex jappoġġjaw lilhom infushom u lill-familji tagħhom. Il-monitoraġġ tar-rata tan-NMW huwa għalhekk kruċjali biex tiġi żgurata l-adeqwatezza tagħha. In-NMW f'Malta fl-2024 hija €925.34 fix-xahar jew €11,104 fis-sena⁸¹. Kif ipprezentat fit-Tabella 17, in-NMW f'Malta kienet qed tiżdied b'1 % sal-2022, iżda mbagħad żdiedet b'aktar minn 5 % fl-2023 u rdoppjat għal aktar minn 10 % fl-2024. Madankollu, dan ma jinkludix il-benefiċċji u l-allowances kontributorji u nonkontributorji tas-sigurtà soċjali.

Tabella 17: Il-Paga Minima Nazzjonali 2020-2024⁸²

Paga fix-xahar	Sena				
	2020	2021	2022	2023	2024
	€777.10	€784.68	€792.26	€835.16	€925.34

3.5.1.1.4 L-inflazzjoni

Kif enfasizzat hawn fuq, incertezza ewlenija li tehtieg l-attenzjoni u li tiġi indirizzata hija l-inflazzjoni tal-prezzijiet, peress li taffettwa b'mod sinifikanti l-introjtu u tista' taggrava l-inugwaljanza fil-ġid. Fil-kuntest tal-prospettiva strateġika, tqies li huwa essenzjali li jiġu antiċipati u mmitigati l-impatti tal-inflazzjoni, filwaqt li jiġi żgurat li l-qligh fl-introjtu ma jitnaqqasx biż-żieda fl-gholi tal-ħajja. Bl-inkorporazzjoni tax-xejriet tal-inflazzjoni f'mudelli ta' tbassir u fl-ippjanar tal-politika, il-Gvern jista' jizviluppa strateġiji aktar reżiljenti li jissalvagwardjaw il-kapaċità tal-akkwist tal-popolazzjonijiet żvantaġġati, filwaqt li jżomm l-effettività tal-inizjattivi għat-tnaqqis tal-faqar.

⁸⁰ NSO. L-24 ta' Ġunju 2024. Stqarrija tal-Aħbarijiet Nr106/2024: EU-SILC 2023: Indikaturi Ewlenin. Aċċessat minn <https://nso.gov.mt/mt/l-eu-silc-2023-indikaturi-ewlenin/>

⁸¹ Minimum wages. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: tps00155.

⁸² Ibid.

L-Indiċi Armonizzati tal-Prezzijiet għall-Konsumatur (HICP) huwa kejl standardizzat tal-inflazzjoni użat fl-Unjoni Ewropea li jintraċċa l-bidliet fil-prezzijiet tal-oġġetti u s-servizzi mixtrija mill-unitajiet domestiċi, filwaqt li jiżgura l-komparabbiltà madwar l-Istati Membri tal-UE. Il-monitoraġġ tal-HICP huwa fundamentali, speċjalment għall-unitajiet domestiċi b'introjtu aktar baxx u dawk irtirati peress li dawn l-unitajiet domestiċi jonfqu proporzjon akbar tal-introjtu tagħhom fuq oġġetti u servizzi essenzjali.

Il-pandemija tal-COVID-19, u t-tfixkil sussegwenti fil-katina tal-provvista fl-2021 wasslu għal żieda fil-prezzijiet fl-Ewropa, li marret għall-aqḡar fil-bidu tal-2022 minhabba l-gwerra Russa fl-Ukrajna, li b'mod partikolari kellha impatt fuq is-swieq tal-enerġija u tal-ikel⁸³. Fl-2022, l-inflazzjoni fiż-żona tal-Euro laḡet medja ta' 9.2 %, b'żidiet qawwija sinifikanti fil-prezzijiet tal-enerġija, tal-ikel u tat-trasport, iżda bdiet tonqos sal-2023⁸⁴. L-istess xejra ġiet esperjenzata f'Malta, fejn ir-rata tal-inflazzjoni għall-2022 żdiedet għal 6.1 %, u sussegwentement naqset għal 5.6 % fl-2023.

L-Indiċi Armonizzati tal-Prezzijiet għall-Konsumatur 2020-2023⁸⁵

Rata Medja Annwali ta' Bidla fl-HICP	Sena			
	2020	2021	2022	2023
	0.8%	0.7%	6.1%	5.6%

3.5.1.2 Il-Benesseri Soċjali

Is-sistema robusta tal-benesseri soċjali ta' Malta għandha rwol kruċjali fis-salvagwardja tal-individwi mill-faqar jew mill-eskluzjoni soċjali permezz ta' firxa ta' benefiċċji finanzjarji, benefiċċji mhux finanzjarji (STiKs), u servizzi soċjali essenzjali oħra. L-introjtu tal-unitajiet domestiċi f'Malta ma jinvolvix biss qligħ mill-impjegi iżda jista' jinkludi wkoll sorsi oħra ta' protezzjoni soċjali bħal benefiċċji u allowances kontributorji u/jew nonkontributorji⁸⁶. Il-monitoraġġ tal-benefiċċji tas-sigurtà soċjali u l-għadd ta' benefiċjarji fid-Dashboard tal-Inċertezza Nazzjonali huwa għalhekk essenzjali għall-valutazzjoni tas-saħħa ekonomika, l-iżgurar tal-istabbiltà soċjali, u ż-żamma tas-sostenibbiltà fit-tul tas-sistemi tal-benesseri soċjali.

In-nefqa tal-Gvern iddettaljata fit-Tabelli 19 u 20 tenfasizza l-investiment sinifikanti fis-sigurtà soċjali matul l-2023. Il-benefiċċji kontributorji ammontaw għal €1,038.7 miljun sa Diċembru, li jimmarkaw żieda ta' 7.5 % mis-sena ta' qabel, filwaqt li n-nefqa nonkontributorja laḡet €269.5 miljun, li tirrifletti żieda ta' 11.1 % fuq l-2022⁸⁷. Dawn iċ-ċifri jissottolinjaw l-approċċ proattiv ta' Malta biex jiġu mtejbja x-xbieki ta' sikurezza soċjali u biex l-individwi jiġu appoġġjati permezz ta' inizjattivi komprensivi tal-benesseri.

⁸³ Roberto A. De Santis, "Supply Chain Disruption and Energy Supply Shocks: Impact on Euro Area Output and Prices," Serje ta' Dokumenti ta' Hidma, Nru 2884, il-Bank Ċentrali Ewropew, 2024. Aċċessat minn: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpwps/ecb.wp2884~7f960ce21b.en.pdf>

⁸⁴ P. 21, Employment and Social Developments in Europe 2023,id-Direttorat Ġenerali tal-Impjegi, l-Affarijiet Soċjali u l-Inklużjoni, Direttorat F, il-Kummissjoni Ewropea, Lulju 2023.

⁸⁵ HICP - inflation rate. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: **tec00118**

⁸⁶ NSO. Social Security Benefits Glossary. Aċċessat minn: <https://nso.gov.mt/wp-content/uploads/Social-Security-Benefits-Glossary.pdf>

⁸⁷ NSO. It-8 ta' April 2024. Stqarrija tal-Ahbarijiet Nr061/2024: In-Nefqa tal-Gvern fuq il-Benefiċċji tas-Sigurtà Soċjali: Jannar-Diċembru tal-2023 Accessed at <https://nso.gov.mt/mt/in-nefqa-tal-gvern-fuq-il-beneficċji-tas-sigurta-soċjali-jannar-dicembru-tal-2023/>

Tabella 19: In-Nefqa u l-Benefiċjarji ta' Benefiċċji Kontributorji tas-Sigurtà Soċjali minn Jannar sa Diċembru 2023

Deskrizzjoni tal-Benefiċċju Kontributorju	€ 000	Benefiċjarji
Pensjonijiet fir-rigward tal-Irtirar	722,266	74,995
Pensjonijiet fir-rigward tal-Invalidità	18,761	2,664
Pensjonijiet fir-rigward tar-Romol	176,145	18,497
Benefiċċji fir-rigward ta' Korrimenti Industrijali u Gratwitajiet li minnhom:	1,526	1,595
Benefiċċju tal-Korriment	1,145	1,381
Pensjoni ta' Korriment	282	196
Il-gratwità ta' Korriment	98	18
Benefiċċji oħra li minnhom:	10,963	28,541
Benefiċċju tal-Qgħad	896	1,171
Benefiċċju Speċjali tal-Qgħad	95	109
Benefiċċju tal-Maternità	3,230	3,281
Benefiċċju għal Mard	5,747	20,914
Allowance tal-Orfni	32	7
Ghotja għaż-Żwieġ	964	3,059
Bonus	109,007	-
Total ta' Benefiċċji Kontributorji	1,038,668	126,292

Tabella 20: In-Nefqa u l-Benefiċjarji ta' Benefiċċji Mhux Kontributorji tas-Sigurtà Soċjali minn Jannar sa Diċembru 2023

Deskrizzjoni tal-Benefiċċju Mhux Kontributorju	€ 000	Benefiċjarji
Allowance tat-Tfal	52,193	92,482
Pensjoni tal-Età	22,129	4,110
Pensjonijiet/Allowance tad-Diżabbiltà	39,864	8,146
Total ta' Assistenza Soċjali li minnhom:	46,364	9,785
Assistenza Soċjali għal Ġenituri Waħedhom	12,248	2,281
Assistenza Soċjali	21,114	3,974
Allowance għal Persuni Dipendenti mid-Droga	64	116
Assistenza għall-Qgħad	1,517	445
Assistenza Sussidjarja għall-Qgħad	8,136	1,757
Tnaqqis Gradwali tal-Assistenza għall-Qgħad	3,284	1,212
Assistenza Medika	18,100	11,036
Allowances/Ghotjiet tal-Indokraturi	14,288	2,427
Allowance Supplimentari Totali	37,329	117,282
Assistenza li Tgħin lill-Anzjani Jgħixu b'mod Indipendenti	13,953	42,611
Benefiċċji Totali relatati max-Xogħol	14,588	25,111
Bonus	10,690	-
Total ta' Benefiċċji Mhux Kontributorji	269,497	312,991

3.5.1.3 Id-Distribuzzjoni tal-Ġid

Id-distribuzzjoni ugwali tal-ġid għandha rwol kruċjali fit-trawwim ta’ soċjetà ekwa u ġusta, filwaqt li sservi bħala l-pedament għal tkabbir ekonomiku sostenibbli u stabbiltà soċjali. Fil-kuntest tal-prospettiva strateġika għat-tnaqqis tal-faqar, l-indirizzar tad-disparitajiet fil-ġid huwa essenzjali għall-holqien tal-opportunitajiet u t-tnaqqis tat-tensjonijiet soċjali. Il-koeffiċjent Gini u l-proporzjon S80/S20 huma għodod imprezzabbli fil-monitoraġġ ta’ dawn l-isforzi, peress li jipprovdu għarfien ċar dwar il-firxa u n-natura tal-inugwaljanza fl-introjt.

Il-koeffiċjent Gini huwa kejl tal-inugwaljanza fl-introjt f’pajjiż, fejn valuri aktar baxxi jindikaw distribuzzjoni ugwali tal-ġid, u valuri oghla jissuġġerixxu disparitajiet akbar fil-ġid. Malta esperjenzat zieda ta’ 1.9 % fil-koeffiċjent Gini bejn l-2022 u l-2023 li tindika zieda fid-disparità fil-ġid. Il-proporzjon S80/S20 huwa kejl tal-inugwaljanza fl-introjt li jqabbel l-introjt totali riċevut mill-aktar 20 % sinjuri tal-popolazzjoni (S80) ma’ dak riċevut mill-ifqar 20 % tal-popolazzjoni (S20). Huwa għodda oħra użata mill-ekonomisti u minn dawk li jfasslu l-politika biex jifhmu d-distribuzzjoni tal-introjt fi hdan soċjetà. Aktar ma jkun għoli l-proporzjon S80/S20, aktar tkun kbira l-inugwaljanza fl-introjt.

Table 21: L-Indikaturi tad-Distribuzzjoni tal-Ġid 2022-2023

Indikaturi	Sena	
	2022	2023
Il-koeffiċjent Gini (%)	31.1	33.0
Il-proporzjon S80/S20	4.8	5.4

3.5.2 Is-Saħħa Mentali tat-Tfal

F’dawn l-aħħar snin, il-prevalenza tal-isfidi tas-saħħa mentali fost it-tfal żdiedet b’mod sinifikanti, b’rati oghla ta’ ansjetà, dipressjoni, ħsara personali, u saħansitra ħsibijiet ta’ suwiċidju⁸⁸. Dan ġie kkorroborat ukoll minn psikjatri lokali fl-istudju reċenti tagħhom fost it-tfal u ż-żgħażaġh. Ir-riżultati ta’ dan l-istudju juru li 25.2 % taż-żgħażaġh kienu f’riskju li jsufju minn disturbi mentali, li kienu marbuta wkoll ma’ avvenimenti stressanti tal-ħajja, bħal dinamika problematika fil-familja, mard fiżiku, jew ġenituri bi storja ta’ problemi ta’ saħħa jew dawk soċjali⁸⁹.

⁸² Mental Well-being Center for Families with Young People ESF 02.1472021 Riżultati tal-istħarriġ f’dashboard interattiva bl-użu ta’ PowerBi. Aċċessat minn: <https://app.powerbi.com/view?r=eyJrJoiMTQ5YjllZTYtNmY2Yi00ZjFmLTlmNmEtNjEwODJkZDg5M2RlIiwidCI6IjczMjdkNTEwLWQ3Y2Q0tNDZkNy05NDEzLTdkYjZkY2FINGYwOSlsmMi0jh9>

⁸⁹ Sacco, R., Camilleri, N., & Birch, D. N. (2022). National study on mental health and emotional wellbeing among young people in Malta: Phase 1. European Psychiatry, 65(S1), S596-S597.

Iż-żieda fid-diffikultajiet tas-saħħa mentali fost it-tfal toħloq riskji sinifikanti għall-futur tal-pajjiż. Dawn il-kwistjonijiet jista' jkollhom impatt sever fuq il-benesseri tal-ġenerazzjonijiet futuri u jhallu wkoll impatt fuq aspetti oħra, bħall-kisba akkademika tal-istudenti, li jwassal għal eżiti edukattivi aktar baxxi u jllimitaw l-oportunitajiet futuri għal karriera għall-individwi affettwati. Barra minn hekk, żvilupp soċjali mfexkel jista' jirriżulta f'diffikultajiet fit-tul fil-formazzjoni u ż-żamma tar-relazzjonijiet, li jikkontribwixxu għall-iżolament soċjali u jnaqqsu l-koeżjoni komunitarja. Il-benesseri ġenerali ta' dawn it-tfal, jekk ma jiġix indirizzat, se jpoġġi pressjoni fuq is-servizzi tas-saħħa mentali u jnaqqas il-produttività u l-potenzjal tal-forza tax-xogħol futura. L-indirizzar ta' dawn l-isfidi tas-saħħa mentali huwa kruċjali biex tiġi żgurata soċjetà aktar b'saħħitha u aktar reżiljenti.

Il-Gvern diġà jagħti prijorità lis-saħħa mentali tat-tfal żvantaġġati u tal-familji tagħhom, b'mod partikolari, permezz tal-Istrateġija dwar is-Saħħa Mentali 2020-2030, il-Pjan ta' Azzjoni Nazzjonali għal Garanzija għat-Tfal (2022-2030), kif ukoll fil-Qafas ta' Politika għat-Tfal 2024-2030. Filwaqt li jibnu fuq dawn id-dokumenti ta' politika, huma meħtieġa aktar sforzi biex jiġu indirizzati b'mod effettiv il-htigijiet tas-saħħa mentali tat-tfal kollha u tal-familji tagħhom. Barra minn hekk, l-enfasi fuq l-istrateġiji ta' intervent bikri u ta' prevenzjoni, l-integrazzjoni tal-edukazzjoni dwar is-saħħa mentali fil-kurrikulu tal-iskola, u l-promozzjoni ta' sensibilizzazzjoni u destigmatizzazzjoni ta' kwistjonijiet tas-saħħa mentali se jkunu kruċjali.

Il-kejl tal-istat tas-saħħa mentali taż-żgħażaġh f'pajjiż huwa kumpless u ta' sfida minhabba li jiddependi hafna fuq data awtodikjarata, li hija suġġettiva minnha nnifisha. L-Indiċi tal-Benesseri tal-WHO-5 huwa miżura stabbilita u vvalidata żviluppata biex tevalwa l-istat psikoloġiku u l-kwalità tal-ħajja b'mod ġenerali ta' individwu. Dan jipprovd i għarfien dwar kif in-nies qed iħossuhom f'termini tas-saħħa mentali u emozzjonali tagħhom. Punteġġi oġhla tal-Indiċi tal-Benesseri tal-WHO-5 jirriflettu benesseri mentali aħjar.

FI-2022, iż-żgħażaġh nisa f'Malta rrapportaw punteġġi aktar baxxi ta' benesseri mentali meta mqabbla mal-kontropartijiet maskili tagħhom. Meta mqabbel ma' pajjiži oħra Ewropej, il-benesseri mentali tan-nisa f'Malta kien taħt il-medja stabbilita ta' 61, filwaqt li l-benesseri mentali tal-irġiel kien kemxejn oġhla mill-medja Ewropea⁹⁰. Barra minn hekk, ġew osservati punteġġi aktar baxxi ta' benesseri mentali kemm fiż-żgħażaġh nisa kif ukoll f'dawk irġiel minn familji anqas għonja⁹¹. Dawn il-punteġġi huma rrappreżentati fit-Tabella 22 ta' hawn taħt:

Tabella 22: Il-Punteġġ Medju tal-Indiċi tal-Benesseri tal-WHO-5 ta' Malta 2022, skont is-sess u l-ghana tal-familja

Sess	Għana tal-familja	
	Għana tal-Familja Baxxa	Għana tal-Familja Għolja
Nisa	50	58
Irġiel	62.8	68.2

⁹⁰ Health Behaviour in School-aged Children study (2023), Data browser (findings from the 2021/22 international HBSC survey). Aċċessat minn:

<https://data-browser.hbsc.org>.

⁹¹ Ibid.

Metodu ieħor għall-monitoraġġ tal-istat tal-benesseri mentali ta' pajjiż huwa li jiġi eżaminat l-użu tas-servizzi tas-saħħa mentali. Is-Servizzi tat-Tfal u ż-Żgħażaġh (CYPS), li jipprovdu kliniċi speċjalizzati għat-tfal u l-adolesxenti b'diffikultajiet ta' saħħa mentali huma magħmula minn tim multidixxiplinari li jinkludi psikjatri, psikologi, infermiera, terapisti okkupazzjonali, haddiema soċjali, u terapisti tat-taħdit u tal-lingwa. Dan it-tim jaħdem b'mod kollaborattiv biex jindirizza l-ħtiġijiet diversi tas-saħħa mentali taż-żgħażaġh, u joffri approċċ komprensiv għall-kura tas-saħħa mentali. L-għadd ta' individwi li attendew dawn is-servizzi huwa pprovdut fit-Tabella 23 ta' hawn taħt:

Tabella 23: Partecipanti tas-Servizzi tat-Tfal u ż-Żgħażaġh⁹²

Għadd ta' Individwi li jattendu s-CYPS	Sena					
	2017	2018	2019	2020	2021	2022
	138	292	533	362	430	591

3.5.2.1 Servizzi għall-Indukrar tat-Tfal u l-Impatt fuq is-Saħħa Mentali tat-Tfal

Hekk kif is-soċjetajiet jevolvu, is-sistemi tagħna li jappoġġjaw il-familji, b'mod partikolari permezz tal-indukrar tat-tfal, iridu jevolvu wkoll. It-tranżizzjoni lejn sistema aktar robusta għall-indukrar tat-tfal hija essenzjali biex tiġi ffaċilitata l-partecipazzjoni tal-forza tax-xogħol tan-nisa filwaqt li fl-istess hin tiġi żgurata kura ta' kwalità għolja li tappoġġja l-iżvilupp soċjoemozzjonali tat-tfal. Il-bilanċ u l-komplementarjetà bejn iż-żewġ oqsma tal-impjieg attiv u l-indukrar tat-tfal ta' kwalità għolja huma sfida sinifikanti. Il-prospettiva strateġika tidentifika dan il-bilanċ bħala incertezza ewlenija minhabba l-implikazzjonijiet kumplessi tiegħu għall-benesseri immedjata tat-tfal u l-iżvilupp fit-tul tagħhom. L-isfida tinsab fil-holqien ta' sistema li tappoġġja lill-ġenituri li jaħdmu filwaqt li tissodisfa wkoll il-ħtiġijiet ta' żvilupp tat-tfal. Eventwalment, sistema bħal din se jkollha impatt fuq is-soċjetà kollha kemm hi u b'mod partikolari r-riskju ta' faqar jew ta' esklużjoni soċjali.

3.5.2.1.1 L-Indirizzar tad-Disparitajiet Soċjoekonomiċi: Żieda fl-Introjtu Disponibbli għall-Familji permezz tal-Impjieg u l-Indukrar tat-Tfal

L-indukrar tat-tfal ilu rikonoxxut bħala fattur kruċjali fl-appoġġ tal-ġenituri li jaħdmu, speċjalment in-nisa, li spiss ikunu l-indoktraturi primarji. Il-partecipazzjoni tan-nisa fil-forza tax-xogħol tagħti spinta lit-tkabbir ekonomiku u lill-introjtu tal-familja. Mingħajr appoġġ adegwat għall-indukrar tat-tfal, in-nisa jistgħu jhallu l-forza tax-xogħol jew inaqqsu s-siġħat tagħhom tax-xogħol, li jwassal għal telf ta' talent, tnaqqis fil-produttività ekonomika u fl-introjtu. L-appoġġ lin-nisa fuq il-post tax-xogħol jippromwovi l-ugwaljanza bejn il-ġeneri, inaqqs id-differenza fil-pagi bejn il-ġeneri, u jgħin fl-avvanz fil-karriera. Politiki flessibbli dwar ix-xogħol u indukrar tat-tfal ta' kwalità għolja jnaqqsu l-istress biex dak li jkun ilaħħaq mar-responsabbiltajiet professjonali u tal-familja, filwaqt li jippromwovu d-distribuzzjoni ġusta tad-dmirijiet tal-familja.

L-introduzzjoni ta' servizzi b'xejn għall-indukrar tat-tfal f'Malta fl-2014 immarkat pass sinifikanti 'l quddiem, li zied l-aċċess u l-partecipazzjoni⁹³. Illum, nofs it-tfal taħt it-tliet snin jattendu fiċ-ċentri għall-indukrar tat-tfal⁹⁴, u dan jirrifletti dipendenza li qed tikbar fuq dawn is-servizzi.

⁹² Aġenzija Appoġġ – Interim Half-Yearly Statistical Report January to June 2023. Aċċessat minn:

[https://fsws.gov.mt/en/Documents/StatisticalReports%20by%20Agency/Appogg/APPOGG%20HYearly%20report%202023%20\(f\).pdf](https://fsws.gov.mt/en/Documents/StatisticalReports%20by%20Agency/Appogg/APPOGG%20HYearly%20report%202023%20(f).pdf)

⁹³ Jobsplus. 2024. Free Childcare Scheme. Aċċessat minn: [Explore personal schemes - New opportunities for you \(gov.mt\)](#)

⁹⁴ Children aged less than 3 years in formal childcare. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: [TEPSR_SP210](#).

Madankollu, tradizzjonalment, l-enfasi fuq l-indurkar tat-tfal kien li tinghata superviżjoni bażika aktar milli fuq il-kwalità edukattiva⁹⁵. Ir-riformi reċenti għandhom l-għan li jindirizzaw dan id-distakk billi jintegraw l-indurkar tat-tfal b'mod aktar olistiku fis-sistema edukattiva⁹⁶. It-tranżizzjoni tinvolvi mhux biss iż-żieda fl-għadd ta' faċilitajiet għall-indurkar tat-tfal, iżda wkoll it-titjib tal-kwalità tagħhom. Dan jinkludi li jiġu stabbiliti standards ġodda għall-kwalifiki tal-persunal, li jitnaqqas id-dawran tal-persunal, u li jiġu allinjati l-prattiki mar-rakkomandazzjonijiet tal-Kummissjoni Ewropea biex jittejbu l-aċċessibbiltà u l-iżvilupp tal-kurrikulu⁹⁷.

3.5.2.1.2 L-iżgurar ta' Edukazzjoni u Kura Bikrija tat-Tfal (ECEC) ta' Kwalità Għolja

Huwa vitali li jiġi żgurat li l-familji kollha, irrispettivament mis-sitwazzjoni ekonomika tagħhom, ikunu jistgħu jibbenefikaw minn indurkar tat-tfal ta' kwalità. Gruppi żvantaġġati, bħal familji b'introjtu baxx u dawk li jiffaċċjaw riskji soċjali, spiss jiffaċċjaw l-akbar sfidi fl-aċċess għal kura ta' kwalità. Filwaqt li l-iskema b'xejn tal-indurkar tat-tfal f'Malta tgħin biex jitnaqqas id-distakk ta' indurkar tat-tfal affordabbli bejn familji anqas għonja u dawk aktar għonja, il-kwistjoni tal-kwalità tal-indurkar tat-tfal għadha teżisti⁹⁸.

Il-benefiċċji tal-indurkar tat-tfal jestendu lil hinn mis-sempliċi superviżjoni⁹⁹. Għat-tfal, l-indurkar tat-tfal ta' kwalità baxxa jista' jirriżulta f'dewmien fl-iżvilupp u fi tnaqqis fil-livell edukattiv milhuq. Is-servizzi tal-ECEC ta' kwalità huma marbuta ma' eżiti aħjar tal-iżvilupp, imġiba mtejbja, u ħiliet soċjali mtejbja¹⁰⁰. It-tfal żvantaġġati jibbenefikaw b'mod partikolari minn ECEC ta' kwalità għolja fi gruppi soċjalment imħallta¹⁰¹. L-ECEC ta' kwalità għolja mhux biss hi ta' benefiċċju għat-tfal li ġejjin minn sfondi żvantaġġati billi tnaqqas id-disparitajiet fl-iżvilupp lingwistiku, konjittiv u soċjoemozzjonali, iżda tikkontribwixxu wkoll għas-suċċess fit-tul tagħhom fl-edukazzjoni u fl-impjieg¹⁰². B'kuntrast ma' dan, l-indurkar ta' kwalità baxxa jista' jimpedixxi l-iżvilupp u jaggrava l-inugwaljanzi. Għalhekk, li wieħed jiżgura li t-tfal kollha jkollhom aċċess għal ECEC ta' kwalità għolja huwa kruċjali għas-suċċess u l-benesseri futuri tagħhom¹⁰³.

⁹⁵ Il-Parlament ta' Malta. Kumitat dwar l-Affarijiet tal-Familja. -8 ta' Novembru 2023. Informazzjoni mid-DQSE lill-Kumitat dwar l-Affarijiet tal-Familja tal-Kamra tar-Rappreżentanti. Aċċessat minn: <https://c.connectedviews.com/01/SitePlayer/parliamentmalta?session=121094>.

⁹⁶ Il-Ministeru għall-Edukazzjoni. Ottubru 2021. Early Childhood Education and Care (0-7 years): National Policy Framework for Malta and Gozo. Aċċessat minn: <https://educationservices.gov.mt/en/dqse/Documents/publications/NPF%20Early%20Childhood%20Education%20and%20Care%20ENG%20-%20A4%200ct21.pdf>

⁹⁷ Il-Ministeru għall-Edukazzjoni. Ottubru 2021. National Standards for Early Childhood Education and Care Services (0-3 Years). Aċċessat minn: <https://educationservices.gov.mt/en/dqse/Documents/publications/MFED%20National%20Standards%20ECEC%20ENG%200ct21.pdf>

⁹⁸ Il-Parlament ta' Malta. Kumitat dwar l-Affarijiet tal-Familja. 8 ta' Novembru 2023. Informazzjoni mid-DQSE lill-Kumitat dwar l-Affarijiet tal-Familja tal-Kamra tar-Rappreżentanti. Aċċessat minn: <https://c.connectedviews.com/01/SitePlayer/parliamentmalta?session=121094>.

⁹⁹ Il-Parlament tar-Renju Unit 2021. Early Childhood Education and Care, Post Note, Number 649. Aċċessat minn: <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/POST-PN-0649/POST-PN-0649.pdf>

¹⁰⁰ L-Istitut Awstraljan tas-Saħħa u l-Benesseri 2015. Literature review of the impact of early childhood education and care on learning and development: working paper. Cat. no. CWS 53. Canberra: AIHW. Aċċessat minn: <https://www.aihw.gov.au/getmedia/321201fc-ca0c-4c20-9582-7c3dc5c9d1b9/19438.pdf.aspx?inline=true>

¹⁰¹ Melhuish, E., u Gardiner, J. 2020. Study of Early Education and Development (SEED): Impact Study on Early Education Use and Child Outcomes up to age five years. Study for Early Education & Development u Social Science in Government, Dipartiment għall-Edukazzjoni. Aċċessat minn: https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5e4e5c10e90e074dcd5bd213/SEED_AGE_5_REPORT_FEB.pdf

¹⁰² Il-Parlament tar-Renju Unit. 2021. Early Childhood Education and Care, Post Note, Number 649. Aċċessat minn: <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/POST-PN-0649/POST-PN-0649.pdf>

Melhuish, E., u Gardiner, J. 2020. Study of Early Education and Development (SEED): Impact Study on Early Education Use and Child Outcomes up to age five years. Study for Early Education & Development and Social Science in Government, Dipartiment għall-Edukazzjoni. Aċċessat minn: https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5e4e5c10e90e074dcd5bd213/SEED_AGE_5_REPORT_FEB.pdf

L-Università ta' Sheffield. 2024. Unlocking Potential: Investigating the Prolonged Impact of Formal Childcare Intensity on Non-Cognitive Skills. Aċċessat minn: <https://www.sheffield.ac.uk/media/57321/download?attachment>

¹⁰³ Ibid.

Il-karatteristiċi tal-ECEC ta' kwalità għolja jinkludu persunal imharreġ sew, proporzjonijiet xierqa bejn it-tfal u l-persunal, u kurrikulu li jappoġġja kemm l-iżvilupp konjittiv kif ukoll dak emozzjonali¹⁰⁴. F'Malta, il-kwalifiki meħtieġa għall-persunal tal-Edukazzjoni u Kura Bikrija tat-Tfal (ECEC) huma relattivament baxxi meta mqabbla ma' pajjiżi oħra Ewropej¹⁰⁵, filwaqt li 70 % ta' ċentri għall-indukrar tat-tfal ma ssodisfawx il-proporzjonijiet bejn il-persunal u t-tfal stabbiliti fl-Istandards Nazzjonali għas-Servizzi ta' Edukazzjoni u Kura Bikrija tat-Tfal (0-3 snin)¹⁰⁶. Il-ġbir u d-disponibbiltà tad-data dwar dawn it-tliet fatturi f'Malta huma frammentati, u jeħtieġu sistema unifikata li tippubblika b'mod regolari r-rata ta' ċentri għall-indukrar tat-tfal ta' kwalità għolja f'konformità mal-istandards nazzjonali, diżaggregata skont il-karatteristiċi msemmija hawn fuq.

3.5.2.1.3 Bilanċ bejn l-Indukrar tat-Tfal u l-Bonding mal-Ġenituri

Filwaqt li l-espansjoni tas-servizzi tal-indukrar tat-tfal toffri ħafna vantaġġi, huwa importanti wkoll li jitqies l-impatt potenzjali fuq ir-relazzjoni bejn il-ġenituri u t-tfal. Hin eċċessiv imqatta' f'ambjenti għall-indukrar formali tat-tfal jista' jaffettwa r-rabta tat-tfal mal-indoktraturi primarji tagħhom u jista' jwassal għal sfidi soċjoemozzjonali. Li wieħed iqatta' sigħat estensivi 'l bogħod mill-ġenituri jew l-indoktraturi primarji u sigħat twal f'ambjenti tal-indukrar tat-tfal jista' jhalli impatt negattiv fuq it-tfal, speċjalment matul is-snin formattivi, u jista' jikkontribwixxi għal sfidi emozzjonali u ta' mgħiba aktar tard fil-ħajja¹⁰⁷. L-istudju tal-2020 tal-Università ta' Oxford¹⁰⁸ żvela li filwaqt li sigħat bikrija u estensivi fl-ECEC tejbu ċerti eżiti għall-aktar tfal żvantaġġati, dan kien assoċjat ukoll ma' mgħiba u regolamentazzjoni emozzjonali aqgħar.

¹⁰⁴ Ibid.

¹⁰⁵ Il-Kummissjoni Ewropea / EACEA / Eurydice, 2023. Structural indicators for monitoring education and training systems in Europe – 2023: Early childhood education and care. Ir-rapport Eurydice. Il-Lussemburgu: L-Uffiċċju tal-Pubblikazzjonijiet tal-Unjoni Ewropea. Aċċessat minn:

<https://op.europa.eu/mt/publication-detail/-/publication/faa62d85-932d-11ee-8aa6-01aa75ed71a1>

¹⁰⁶ Il-Parlament ta' Malta. Kumitat dwar l-Affarijiet tal-Familja. 8 ta' Novembru 2023. Informazzjoni mid-DQSE lill-Kumitat dwar l-Affarijiet tal-Familja tal-Kamra tar-Rappreżentanti.

Aċċessat minn: <https://c.connectedviews.com/01/SitePlayer/parliamentmalta?session=121094>.

¹⁰⁷ Vandell, D. L., Belsky, J., Burchinal, M., Steinberg, L., Vandergrift, N., & NICHD Early Child Care Research Network. (2010). Do effects of early child care extend to age 15 years? Results from the NICHD study of early child care and youth development. *Child development*, 81(3), 737-756. Aċċessat minn: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/20573102/>

¹⁰⁸ Melhuish, E., u Gardiner, J. 2020. Study of Early Education and Development (SEED): Impact Study on Early Education Use and Child Outcomes up to age five years. Study for Early Education & Development u Social Science in Government, Dipartiment għall-Edukazzjoni. Aċċessat minn:

https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5e4e5c10e90e074dcd5bd213/SEED_AGE_5_REPORT_FEB.pdf

Fl-Unjoni Ewropea, li wiehed jattendi l-indukrar formali tat-tfal għal 30 siegħa jew aktar fil-ġimgħa jittqies bħala użu għoli¹⁰⁹. Ġew osservati aktar problemi fl-imġiba fi tfal li jattendu l-indukrar formali tat-tfal għal aktar minn 30 siegħa¹¹⁰ jew 35 siegħa¹¹¹ fil-ġimgħa meta mqabbel ma' dawk li jqattgħu anqas sigħat. Madankollu, din ix-xejra kienet b'mod partikolari notevoli f'ambjenti ta' kura ta' matul il-jum ta' kwalità baxxa u kienet anqas sinifikanti meta l-interazzjonijiet bejn il-ġenituri u t-tfal kienu ta' kwalità għolja¹¹². Barra minn hekk, filwaqt li ma hemm l-ebda numru ideali aċċettat b'mod universali ta' sigħat ta' kura ta' matul il-jum, il-biċċa l-kbira tal-esperti jirrakkomandaw li tfal taħt il-ħames snin iqattgħu bejn 20 u 30 siegħa fil-ġimgħa f'ambjenti bħal dawn¹¹³. Dan jikkorrelata mat-30 siegħa li huma l-ammont massimu pprovdut mingħajr ħlas fil-ġimgħa għat-tfal kollha parti mill-Iskema tal-Indukrar tat-Tfal b'xejn ta' Malta¹¹⁴.

F'Malta, huwa aktar probabbli li l-familji Maltin iħallu lit-tfal tagħhom li għandhom bejn tliet u ħames snin f'indukrar tat-tfal jew edukazzjoni formali għal 30 siegħa jew aktar fil-ġimgħa mill-familja medja tal-UE¹¹⁵ peress li l-kindergarten fl-iskejjel hija offruta u mhegġġa¹¹⁶. Fuq l-istess linji, għalkemm sal-lum, l-indukrar tat-tfal huwa offrut lill-ġenituri li jaħdmu jew lil dawk li qed isegwu l-edukazzjoni, ir-rati ta' tfal f'Malta li għandhom anqas minn 3 snin li jattendu l-indukrar formali tat-tfal minn 1 sa 29 siegħa u għal 30 siegħa jew aktar fil-ġimgħa, jaqbz u l-medja tal-UE¹¹⁷, kif ipprezentat fit-Tabella 24 ta' hawn taħt. FI-2023, kważi terz tat-tfal li għandhom anqas minn tliet snin f'Malta attendew indukrar formali tat-tfal għal 30 siegħa jew aktar fil-ġimgħa. Madankollu, l-għadd medju ta' sigħat fil-ġimgħa fl-indukrar formali tat-tfal huwa aktar baxx f'Malta meta mqabbel mal-medja tal-UE.

¹⁰⁹ Children in formal childcare or education by age group and duration - % over the population of each age group - EU-SILC survey. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat:

ilc_caindformal

¹¹⁰ NICHD Early Child Care Research Network. (2003). Does amount of time spent in child care predict socioemotional adjustment during the transition to kindergarten? Child Development, 74(4), 976-1005. Aċċessat minn: **Does amount of time spent in child care predict socioemotional adjustment during the transition to kindergarten? - PubMed (nih.gov)**

¹¹¹ Melhuish, E., u Gardiner, J. 2020. Study of Early Education and Development (SEED): Impact Study on Early Education Use and Child Outcomes up to age five years. Study for Early Education & Development and Social Science in Government, Dipartiment għall-Edukazzjoni. Aċċessat minn: **https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5e4e5c10e90e074dcd5bd213/SEED_AGE_5_REPORT_FEB.pdf**

¹¹² Ibid.

¹¹³ Brooks-Gunn, J., Han, W. J., u Waldfogel, J. (2010). First-year maternal employment and child development in the first seven years. Monographs of the Society for Research in Child Development, 75(2), 7-9. Aċċessat minn: **First-Year Maternal Employment and Child Development in the First Seven Years - PMC (nih.gov)**

¹¹⁴ Il-Kummissjoni Ewropea / EACEA / Eurydice, 2023. Structural indicators for monitoring education and training systems in Europe - 2023: Early childhood education and care. Ir-rapport Eurydice. Il-Lussemburgu: L-Uffiċċju tal-Pubblikazzjonijiet tal-Unjoni Ewropea. Aċċessat minn: **<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/faa62d85-932d-11ee-8aa6-01aa75ed71a1/language-en>**

¹¹⁵ Children in formal childcare or education by age group and duration - % over the population of each age group - EU-SILC survey. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: **ilc_caindformal**

¹¹⁶ Il-Kummissjoni Ewropea / EACEA / Eurydice, 2023. Structural indicators for monitoring education and training systems in Europe - 2023: Early childhood education and care. Ir-rapport Eurydice. Il-Lussemburgu: L-Uffiċċju tal-Pubblikazzjonijiet tal-Unjoni Ewropea. Aċċessat minn: **<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/faa62d85-932d-11ee-8aa6-01aa75ed71a1/language-en>**

¹¹⁷ Ibid.

Tabella 24: L-Indikaturi li jkejlju l-firxa tal-użu tal-Indukrar tat-tfal minn tfal li għandhom anqas minn 3 snin f'Malta u fl-UE

Indikaturi	Sena 2023	
	Malta	L-UE
Tfal li għandhom anqas minn 3 snin f'indukrar tat-tfal jew edukazzjoni formali għal 1-29 siegħa fil-ġimgħa ¹¹⁸	21.0%	14.2%
Tfal li għandhom anqas minn 3 snin f'indukrar tat-tfal jew edukazzjoni formali għal 30 siegħa jew aktar fil-ġimgħa ¹¹⁹	30%	23.3%
L-għadd medju ta' sigħat fil-ġimgħa ta' indukrar formali tat-tfal li għandhom anqas minn 3 snin ¹²⁰	26.5 hrs	30.4 hrs

Minkejja din id-data, hija meħtieġa aktar riċerka biex issir distinzjoni bejn il-gruppi ta' età ta' tfal li għandhom anqas minn tliet snin, id-durata ta' kuljum tal-attenzenza tat-tfal fl-indukrar tat-tfal, u d-durata ta' kuljum tagħhom ta' ħin imqatta' mal-ġenituri, peress li l-impatt tal-indukrar tat-tfal fuq l-iżvilupp u l-benesseri tat-tfal ivarja skont il-korrelazzjoni ta' tali varjabbli. Għalhekk, biex jinftehimu aħjar l-interazzjonijiet kumplessi bejn l-indukrar tat-tfal, il-bonding mal-ġenituri, l-iżvilupp tat-tfal, u s-saħħa mentali, għandu jitwettag studju longitudinali komprensiv biex jiġu analizzati dawn il-korrelazzjonijiet maż-żmien.

3.5.3 Akkomodazzjoni Affordabbli

Bejn l-2010 u l-2024, f'Malta, il-prezzijiet tal-akkomodazzjoni żdiedu b'madwar 68 % u l-prezzijiet tal-kirjiet u tal-kiri b'56 %¹²¹. Iż-żieda fil-kost tal-akkomodazzjoni ġiet identifikata bħala xejra li se jkollha impatt fuq l-ippjanar futur u d-deċiżjonijiet ta' politika minħabba l-impatt sinifikanti tagħha fuq il-faqar u l-istabbiltà ekonomika. Iż-żieda fil-prezzijiet tal-proprjetà u t-tkabbir moderat fil-paġi jintensifikaw il-pressjonijiet finanzjarji, speċjalment fuq l-unitajiet domestiċi b'introjtu baxx, u b'hekk huwa essenzjali li din il-kwistjoni tiġi indirizzata għall-inkluzjoni soċjali u l-iżvilupp sostenibbli.

Malta tinsab f'mument kruċjali fejn hija meħtieġa spinta kongunta minn dawk li jfasslu l-politika u mill-partijiet ikkonċernati rilevanti biex tiġi żgurata l-affordabbiltà tal-akkomodazzjoni għal kulhadd, b'mod partikolari fid-dawl tal-isfidi futuri, bħall-bidliet demografiki u l-volatilità ekonomika identifikati matul l-iskennjar tal-inċertezza tal-prospettiva. L-indikaturi li ġejjin intgħazlu għall-monitoraġġ kontinwu tal-prospettiva.

¹¹⁸ Children in formal childcare or education by age group and duration - % over the population of each age group - EU-SILC survey. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: [ilc_caindformal](#)

¹¹⁹ Children in formal childcare or education by age group and duration - % over the population of each age group - EU-SILC survey. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: [ilc_caindformal](#)

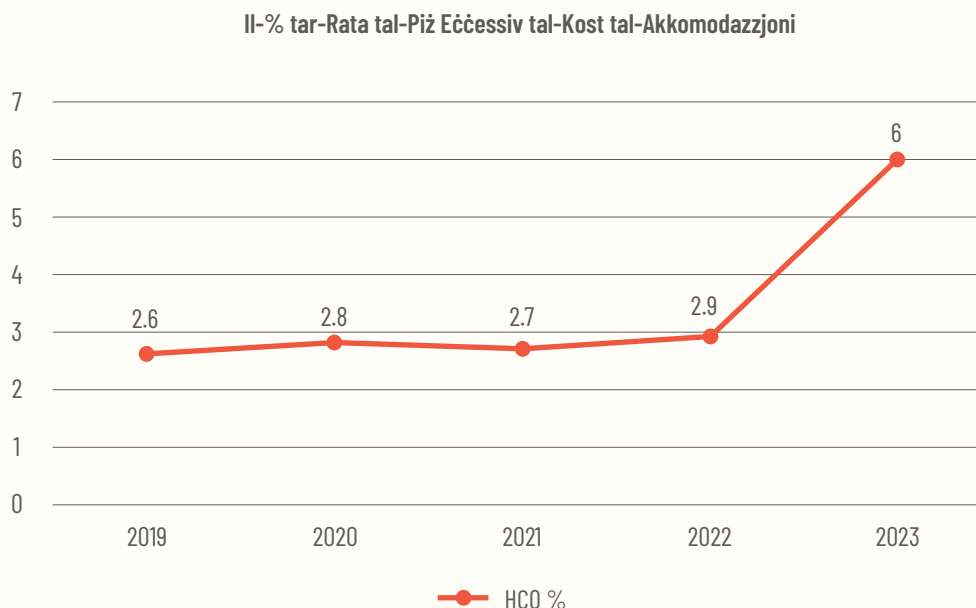
¹²⁰ Average number of weekly hours of formal care by age group - children with at least 1 hour of formal care - EU-SILC survey. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: [ilc_camnfor0](#)

¹²¹ Eurostat (5 ta' Lulju, 2024). House prices and rents rose between Q4 2023 and Q1 2024. Aċċessat minn https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-eurostat-news/w/ddn-20240705-1?fbclid=IwZXh0bgNhZWQCMTEAAR3j4SojJ_U56NEA7QiyriWLC_pz4jVRbMvWyCkV0sm1KHlipFy9leTViq4_aem_fa-J8DF5Acx-Y0xaojKV9Q

3.5.3.1 Piż Eċċessiv tal-Kost tal-Akkomodazzjoni (HCO)

Ir-Rata tal-Piż Eċċessiv tal-Kost tal-Akkomodazzjoni (HCO) hija indikatur importanti fl-affordabbiltà tal-akkomodazzjoni. L-indikatur tar-rata tal-HCO juru li l-unitajiet domestiċi li jonfqu aktar minn 40 % (f'konformità mal-metodoloġija tal-Eurostat) tal-introjtu disponibbli tagħhom fuq il-kostijiet tal-akkomodazzjoni, kemm jekk dan jikkonċerna proprjetà mixtrija jew inkella mikrija, huma f'riskju ta' faqar. Dan jirriżulta f'infiq limitat fuq kwistjonijiet essenzjali oħra, standard tal-ġhajxien aktar baxx, u esponiment għar-riskju għal kriżijiet finanzjarji jew baġitarji li jirriżultaw minn xokkijiet barra mill-kontroll tagħhom. Fl-2023, ir-rata tal-piż eċċessiv tal-kost tal-akkomodazzjoni ta' Malta kienet ta' 6 % (anqas mill-medja tal-UE ta' 8.9 %) ¹²².

Illustrazzjoni 9: Ir-rata tal-piż eċċessiv tal-kost tal-akkomodazzjoni għal Malta ¹²³

3.5.3.2 L-Indiċi tal-Prezzijiet tad-Djar (IPD)

L-Indiċi tal-Prezzijiet tad-Djar (IPD) jew l-Indiċi tal-Prezzijiet tal-Proprjetà (PPI) huwa indikatur importanti ieħor li jintracca l-bidla perċentwali fil-prezzijiet tal-akkomodazzjoni residenzjali matul iż-żmien ¹²⁴. Skont l-Indiċi tal-Prezzijiet tad-Djar, il-prezzijiet tal-proprjetajiet f'Malta żdiedu b'52.04 % fl-2023 mis-sena bażi tal-2015 ¹²⁵. Fl-2023, il-proprjetà residenzjali medja kienet tinbiegħ għal prezz medjan ta' €228,000 ¹²⁶ b'żieda minn €209,000 fl-2022, u €195,000 fl-2021 ¹²⁷.

¹²² Housing cost overburden rate by age, sex and poverty status - EU-SILC survey . Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: ilc_lvho07a

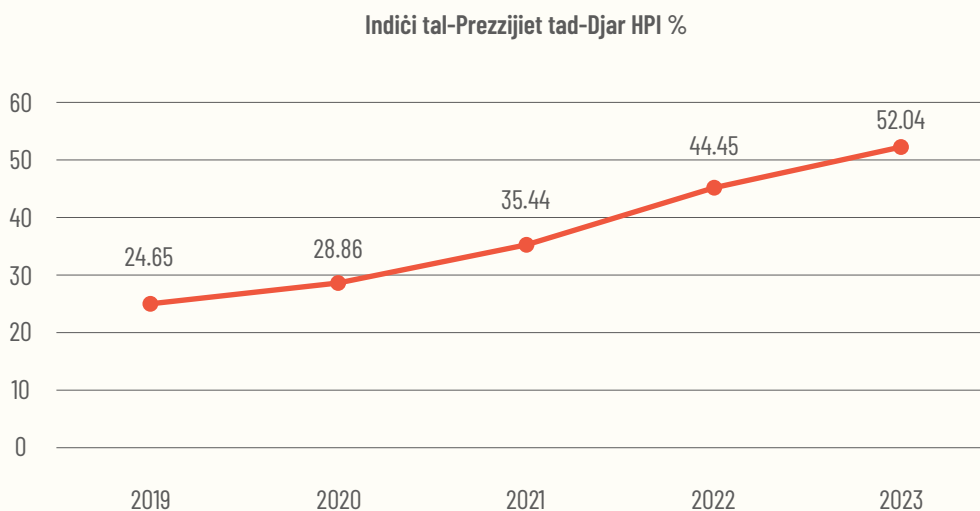
¹²³ Ibid.

¹²⁴ Il-Eurostat jirrakkomanda li l-2015 tintuża bħala s-sena bażi għall-kalkoli tal-IPD.

¹²⁵ House price index (2015 = 100) - annual data. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: prc_hpi_a

¹²⁶ It-Tranzazzjonijiet tal-Proprjetà Residenzjali tal-NSO: Mejju 2024 Aċċessat minn: <https://nso.gov.mt/residential-property-transactions-may-2024/>

¹²⁷ Ibid.

3.5.3.3 HICP - Kirjiet Reali għall-Akkomodazzjoni

Mis-sena bażi tal-2015, il-prezzijiet tal-kiri residenzjali f'Malta żdiedu b'38.3 % fl-2023, 25 punt perċentwali oghla mill-medja tal-UE ta' 13.29 %¹²⁹. Fost dawk li jikru, il-piż tal-kostijiet tal-akkomodazzjoni huwa sproporzjonatament aħrax fuq iż-żgħażaġh, iċ-ċittadini barranin, il-persuni b'introjtu baxx, il-persuni akbar fl-età, u l-persuni li kienu fuq ftehimiet ta' kiri ta' qabel l-1995, fost l-oħrajn.

B'mod speċifiku, il-proporzjon bejn il-kost tal-akkomodazzjoni u l-introjtu jaqbeż it-30 % għal:

- 63 % tal-individwi taħt il-35 sena.
- 69 % taċ-ċittadini mhux Maltin.
- 63 % ta' dawk li jaqilgħu anqas minn €12,000 fis-sena.

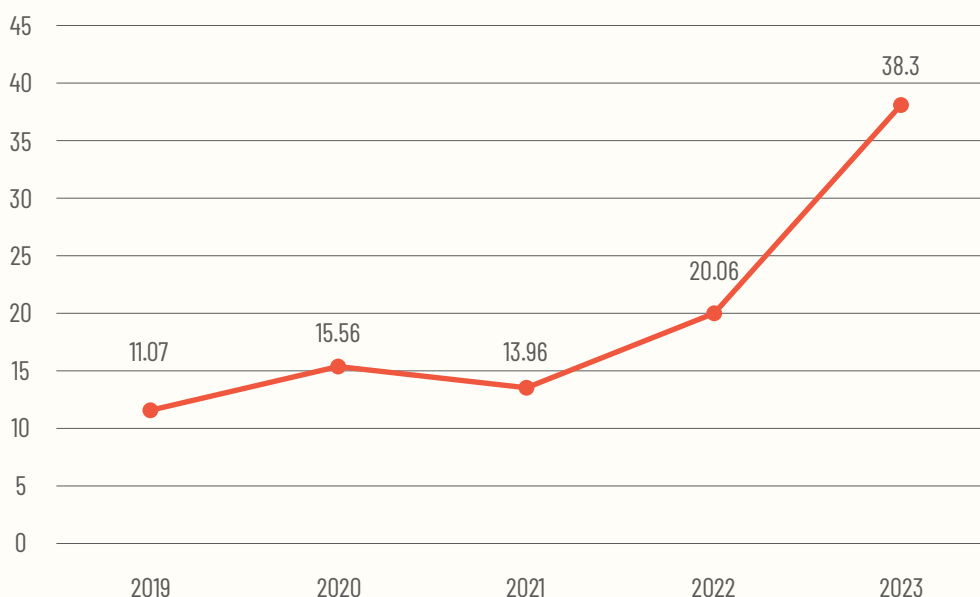
B'mod ġenerali, madwar terz tal-unitajiet domestiċi li jikru bir-rati tas-suq għandhom proporzjon bejn il-kost tal-akkomodazzjoni u l-introjtu li jaqbeż it-30 %¹³⁰.

¹²⁸ House price index (2015 = 100) - annual data. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: **prc_hpi_a**

¹²⁹ HICP - annual data (average index and rate of change). Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: **prc_hicp_a**

¹³⁰ Foundation for Affordable Housing. Housing Affordability in Post Boom Malta. The Case for the Third Sector. Accessat minn: <https://cdn-others.timesofmalta.com/3efb3e72416c31d38daa7db49099fd24bcf0cd17.pdf>

Żieda fil-Prezz tal-Kiri %

3.5.3.4 Affordabbiltà ta' Xiri ta' Dar

L-affordabbiltà ta' xiri ta' dar mix-xerrejja għall-ewwel darba tiddependi fuq tliet komponenti ewlenin:

- il-kapaċità li jiffrankaw il-minimu meħtieġ ta' ħlas parzjali ta' 10 %;
- il-kapaċità li jinkiseb self minn bank biex jiffinanzja x-xiri; u
- il-kapaċità li jiġu ssodisfati l-ħlasijiet lura ipotekarji ta' kull xahar.

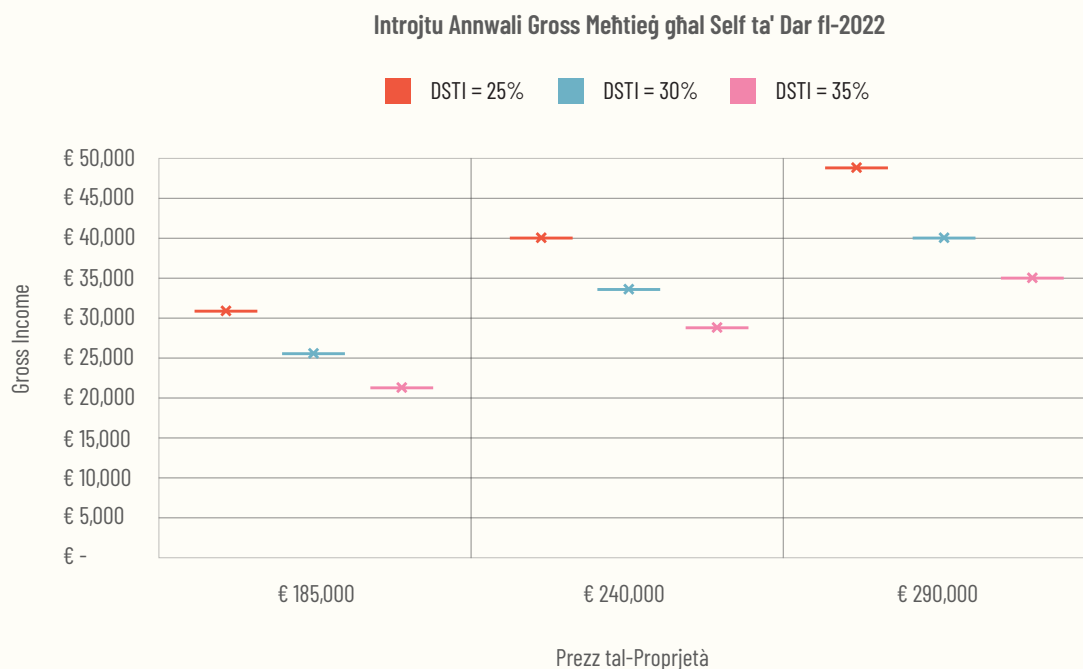
Qabel l-2023, l-individwi żgħażaġh b'introjtu annwali gross ta' anqas minn €25,000 setgħu, potenzjalment, jiksibu self għal residenza bi prezz medju. Din l-għażla qed issir aktar diffiċli minħabba ż-żieda fil-prezzijiet tal-proprjetà. Bl-istess mod, is-sidien prospettivi tad-djar li huma akbar fl-età jeħtieġu aktar minn €35,000 fis-sena biex jikkwalifikaw għal abitazzjoni bi prezz medju b'self medju ta' 25 sena, meta mqabbla ma' €30,000 fis-sena li kienu jeħtieġu biex jikkwalifikaw sentejn ilu biss¹³².

L-Illustrazzjoni 12 timmudella l-introjtu minimu meħtieġ minn xerrej għall-ewwel darba f'xenarji differenti tas-servizz tad-dejn għall-introjtu ta' 25 %, 30 % u 35 % (ta' introjtu disponibbli), meta wiehed jassumi rata ipotekarja tal-imghax ta' 3.0 %, ħlas parzjali ta' 10 % (jiġifieri Proporzjon bejn is-Self u l-Valur ta' 90 %), u terminu ipotekarju ta' 35 snin¹³³.

¹³¹ HICP - annual data (average index and rate of change). Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: [prc_hicp_aind](#)

¹³² Foundation for Affordable Housing. Housing Affordability in Post Boom Malta. The Case for the Third Sector. Aċċessat minn: <https://cdn-others.timesofmalta.com/3efb3e72416c31d38daa7db49099fd24bcf0cd17.pdf>

¹³³ Minimum Income Required to Purchase a Property: Conceptual Framework and Application to Malta (2022). Aċċessat minn: <https://www.centralbankmalta.org/conceptual-framework-application-2022>

3.5.3.5 Persuna fuq Listi ta' Stennija ghal Akkomodazzjoni Alternattiva

L-għadd ta' persuni fuq lista ta' stennija għal akkomodazzjoni alternattiva mill-Awtorità tad-Djar naqas b'aktar min-nofs bejn l-2018 u l-2022 – naqas minn 3,172 fl-2018 għal 1,437 fl-2022, jew b'54.7 %¹³⁵. Mill-1,437 applikazzjoni fuq il-lista ta' stennija, 529, jew 36.8 %, huma relatati ma' applikazzjonijiet prijoritarji.

3.5.4 L-Anzjanità u l-Introjtu Pensjonabbli

Popolazzjoni li qed tixjieh se jkollha impatt sinifikanti fuq ix-xenarju soċjoekonomiku ta' Malta, u tippreżenta incertezzi bħal pressjoni akbar fuq is-sistemi tas-sigurtà soċjali u s-servizzi tal-kura tas-saħħa, fost l-oħrajn. L-għadd li qed jikber ta' persuni rtirati se jwassal għal infiq oghla fuq il-pensjonijiet u l-kura medika, li potenzjalment jaffettwa l-prijoritajiet tal-pajjiż fl-infiq fiskali fuq terminu qasir u twil.

¹³⁴ Foundation for Affordable Housing. Housing Affordability in Post Boom Malta. The Case for the Third Sector. Aċċessat minn:

<https://cdn-others.timesofmalta.com/3efb3e72416c31d38daa7db49099fd24bcf0cd17.pdf>

¹³⁵ P. 9, Annual Report – 2022, l-Awtorità tad-Djar. Aċċessat minn: <https://housingauthority.gov.mt/wp-content/uploads/2023/05/HA-ANNUAL-REPORT-2022.pdf>

Li wiehed jindirizza dawn l-isfidi se jirrikjedi ppjanar strateġiku biex tiġi żgurata s-sostenibbiltà tas-servizzi soċjali u tas-settur tal-kura tas-saħħa. Barra minn hekk, forza tax-xogħol li qed tonqos se tisfida l-produttività u t-tkabbir ekonomiku, filwaqt li tenfasizza l-htieġa għal politiki li jappoġġjaw il-parteeipazzjoni fis-suq tax-xogħol, bħal programmi ta' taħriġ mill-ġdid u ta' titjib fil-hiliet u inċentivi għal hajja tax-xogħol itwal¹³⁶ u aktar sinifikanti. Il-popolazzjoni tal-età tax-xogħol f'Malta, definita bħala individwi ta' bejn il-15 u l-64 sena, ammontat għal 372,121¹³⁷ li minnhom 78.2 %¹³⁸ kienu impjegati (290,998) fl-2023. Huwa kruċjali li titqies mhux biss il-kwantità ta' ħaddiema fis-suq tax-xogħol Malti, iżda wkoll in-natura tal-impjieg tagħhom. Predominanza ta' impjegi b'livell baxx ta' ħiliet u b'pagi baxxi se ddgħajjef id-dhul mis-sistema tal-pensjonijiet. Dan ix-xenarju għandu impatt kemm fuq in-naħa tad-dhul, permezz ta' kontribuzzjonijiet imnaqqsa, kif ukoll fuq in-naħa tan-nefqa, peress li l-introjt tal-benefiċjarju fix-xjuhija huwa marbut mal-pagi u mat-tkabbir tal-pagi miksuba mill-individwi matul il-karrieri tagħhom.

It-Tabella 25 tipprovdi l-aħħar informazzjoni demografika tal-popolazzjoni fl-età tax-xogħol (15-64 sena) u l-popolazzjoni ta' persuni akbar fl-età (65 sena u aktar) f'Malta, skont is-sess kemm għall-popolazzjonijiet Maltin kif ukoll għal dawk mhux Maltin, u tenfasizza d-distribuzzjoni fost gruppi ta' etajiet differenti.

Tabella 25: Il-Profil Demografiku ta' Malta skont l-Età, is-Sess u l-Grupp Wiesa' ta' Ċittadinanza fl-2023¹³⁹

	Maltin		Mhux Maltin	
Età	Sess			
	Irgjel	Nisa	Irgjel	Nisa
15-24	20,328	19,291	8,434	5,112
25-34	26,935	25,596	29,318	17,476
35-44	29,039	27,606	21,305	13,235
45-54	26,648	25,598	9,903	6,461
55-64	26,190	26,288	4,324	3,034
65-74	25,830	26,952	1,959	1,636
75-84	14,254	17,786	947	748
85-94	3,400	6,267	146	175
95 u aktar	155	477	4	14
Totali	172,779	175,861	76,340	47,891
	348,640		124,231	
	472,871			

¹³⁶ Billi tiġi kkunsidrata l-introduzzjoni ta' perkorsi flessibbli għall-irtirar, iżda mhux biss.

¹³⁷ Population on 1 January by age group, sex and citizenship. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: **migr_pop1ctz**

¹³⁸ Employment rate by age. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: **tepsr_wc110**

¹³⁹ Ibid.

Malta diġà tipprowdi qafas komprensiv immirat biex jissalvagwardja persuni akbar fl-età. Il-Pjan ta' Azzjoni tal-Pensjonijiet ta' Malta 2021-2027 jiffoka fuq l-adegwatezza u s-sostenibbiltà tal-pensjonijiet¹⁴⁰. Biex jiġu indirizzati ż-żewġ għanijiet, ġew introdotti bidliet inkrementali, li jinkludu, fost affarijiet oħra: żidiet annwali fir-rati u l-bonusijiet tal-pensjoni; li jippermettu li l-lakuni fil-kontribuzzjonijiet jiġu rimedjati f'ċerti ċirkostanzi; żieda tan-nuqqas ta' kunsiderazzjoni ta' introjtu ieħor meta jiġi kkalkulat l-intitolament tal-pensjoni; l-inċentivar ta' hajja tax-xogħol itwal; u l-inkoraġġiment ta' pensjonijiet supplimentari permezz ta' krediti tat-taxxa mtejbja u tfaddil personali permezz ta' bonds tal-Gvern esklussivament għal dawk li għandhom 62 sena u aktar. L-iżgurar li l-anzjani jkollhom introjtu pensjonabbli adegwat se jibqa' ta' importanza kbira biex jiġi evitat il-faqar fix-xjuħija. Il-promozzjoni ulterjuri tal-iskemi supplimentari ta' pensjoni se ssir aktar kruċjali biex tiġi pprovduta sigurtà finanzjarja addizzjonali fl-irtirar, li tgħin lill-individwi jkopru spejjeż bħall-kura fit-tul u jżommu l-kwalità tal-hajja tagħhom. L-iżgurar tal-affordabbiltà tal-kura fit-tul meħtieġa għall-pensjonanti u l-inkoraġġiment tal-adulti żgħażaġh biex jipplanaw għal dawn l-ispejjeż futuri qed isiru sfida li qed issir aktar urġenti minhabba t-tixjiħ demografiku. Hekk kif isiru l-bidliet demografiċi, iż-żamma tas-sostenibbiltà tal-pensjonijiet statutorji u l-iżgurar li l-persuni rtirati jkunu jistgħu jżommu standard tal-ghajxien adegwat isiru prijorità nazzjonali kritika. Dan se jinvolvi l-evalwazzjoni mill-ġdid tal-iskemi tal-pensjonijiet u l-implimentazzjoni ta' politiki li jappoġġjaw l-istabbiltà finanzjarja u l-benesseri tal-persuni akbar fl-età f'Malta¹⁴¹. Ir-rieżami strateġiku nazzjonali tal-2025 dwar is-solidarjetà, is-sostenibbiltà u l-adegwatezza tas-sistema tal-pensjonijiet skont il-mandat tal-Att dwar is-Sigurtà Soċjali (li għandu jitwettaq kull hames snin) se jkun kruċjali.

Biex tiġi mmonitorjata l-adegwatezza tal-introjtu pensjonabbli u n-nefqa tal-Gvern fuq il-pensjonijiet u beneficiċċji oħra relatati max-xjuħija, se jiġu mmonitorjati l-indikaturi li ġejjin:

1. Rata tal-Pensjoni taż-Żewġ Terzi

Il-Pensjoni taż-Żewġ Terzi hija beneficiċċju relatat mal-qligħ disponibbli għal individwi assigurati f'Malta wara l-1979. Biex jikkwalifikaw, l-individwi jridu jkunu ilhom f'impjieg assigurat għal minimu ta' 10 snin qabel l-irtirar u jridu jissodisfaw ir-rekwiżiti ta' kontribuzzjoni speċifikati fl-Att dwar is-Sigurtà Soċjali (Kap. 318)¹⁴². L-ammont tal-Pensjoni taż-Żewġ Terzi huwa fil-biċċa l-kbira ddeterminat mill-medja tal-kontribuzzjonijiet imħallsa jew ikkreditati u l-introjtu pensjonabbli tal-individwu. Hemm rati massimi u minimi stabbiliti għall-Pensjoni taż-Żewġ Terzi, ibbażati fuq il-medja tal-kontribuzzjoni annwali tal-individwu.

¹⁴⁰ Ir-rakkomandazzjonijiet 18-21 u 23, jiffokaw strettament fuq in-naħa tas-sostenibbiltà tas-sistema tal-pensjonijiet.

¹⁴¹ Huwa importanti li jiġu evalwati l-benefiċċji monetarji u in natura kollha miksuba matul ix-xjuħija, peress li jekk wiehed jiffoka strettament fuq l-introjtu mill-pensjoni, dan jista' jipprovi stampa skorretta tal-istandard tal-ghajxien ta' dak li jkun. Tali indikaturi ssemew f'oqsma oħra tal-istrateġija u mhux se jiġu ripetuti f'din it-taqsima.

¹⁴² Att dwar is-Sigurtà Soċjali, Kap. 318 Aċċessat minn: <https://legislation.mt/eli/cap/318/20240402/mlt>

Tabella 26: Rata tal-Pensjoni taż-Żewġ Terzi 2021-2024

	Sena			
	2021	2022	2023	2024
Rata Massima fil-Ġimgħ (Persuni mwielida qabel l-1962) ¹⁴³	€248.23	€252.65	€261.85	€282.05
Rata Massima fil-Ġimgħa (Persuni li twieldu wara l-1962) ¹⁴⁴	€323.83	€333.16	€343.99	€354.86

2. Pensjoni Minima Nazzjonali

L-għan primarju tal-Pensjoni Minima Nazzjonali huwa li tipprovdì xibka ta' sikurezza għall-individwi li setgħu ma akkumulawx biżżejjed kontribuzzjonijiet biex jikkwalifikaw għal pensjoni oġġla, filwaqt li jiġi żgurat li dawk kollha li jirtiraw ikollhom aċċess għal standard minimu tal-għajxien fl-irtirar.

Rata tal-Pensjoni Minima Nazzjonali 2021-2024¹⁴⁵

	Sena			
	2021	2022	2023	2024
Rata fil-Ġimgħa għal Persuna Waħedha	€148.62	€153.04	€162.24	€172.97
Rata fil-Ġimgħa għall-Miżżewġin	€164.38	€168.80	€178.00	€188.73

3. Pensjoni tal-Irtirar Miżjuda

Il-Pensjoni tal-Irtirar Miżjuda tingħata lill-individwi li jkomplu jaħdmu u jhallu l-kontribuzzjonijiet tas-sigurtà soċjali lil hinn mill-età standard tal-irtirar. Din il-pensjoni għandha l-għan li tippremja lil dawk li jdewmu l-irtirar tagħhom u jkomplu jikkontribwixxu għas-sistema tas-sigurtà soċjali, u b'hekk iżidu l-benefiċċji tal-pensjoni eventwali tagħhom.

Rata tal-Pensjoni tal-Irtirar Miżjuda 2021-2024¹⁴⁶

	Sena			
	2021	2022	2023	2024
Rata fil-Ġimgħa għal Persuna Waħedha	€141.72	€146.14	€155.34	€166.07
Rata fil-Ġimgħa għall-Miżżewġin	€166.15	€170.57	€179.77	€190.50

¹⁴³ mySocialSecurity - L-Iskeda tar-Rati tal-Benefiċċji. Aċċessat minn: <https://mysocialsecurity.gov.mt/BenefitPaymentRates.aspx>

¹⁴⁴ Ikkalkulata mill-MSPC

¹⁴⁵ mySocialSecurity - Skeda tar-Rati tal-Benefiċċji. Aċċessat minn: <https://mysocialsecurity.gov.mt/BenefitPaymentRates.aspx>

¹⁴⁶ mySocialSecurity - Skeda tar-Rati tal-Benefiċċji. Aċċessat minn: <https://mysocialsecurity.gov.mt/BenefitPaymentRates.aspx>

4. Rata tal-Pensjoni tal-Età

Persuni li huma residenti f'Malta, li għandhom 'il fuq minn sittin (60) sena u li ma jikkwalifikawx għal pensjoni kontributorja tal-irtirar minhabba li ma għandhomx l-għadd minimu ta' kontribuzzjonijiet imħallsa jew ikkreditati, jistgħu jkunu intitolati għal Pensjoni ta' Età Mhux Kontributorja jekk jissodisfaw it-test tal-mezzi tal-kapital u tal-introjtu.

Tabella 27: Rata tal-Pensjoni tal-Età 2021-2024¹⁴⁷

Sena	2021	2022	2023	2024
Rata fil-Ġimgħa għal Persuna Wahedha	€124.44	€128.86	€138.06	€148.79
Rata fil-Ġimgħa għall-Miżżewġin	€157.21	€161.63	€170.83	€181.56

5. Għadd ta' Benefiċjarji

It-Tabella 28 ta' hawn taht turi l-għadd ta' benefiċjarji tal-Pensjoni taż-Żewġ terzi, tal-Pensjoni tal-Età, tal-Pensjoni Nazzjonali Minima, u tal-Pensjoni tal-Irtirar Miżjuda għall-2020-2023.

Tabella 28: Benefiċjarji tal-Pensjoni 2020-2023

Deskrizzjoni	Jan-Diċ 2020 ¹⁴⁸ Benefiċjarji	Jan-Diċ 2021 ¹⁴⁹ Benefiċjarji	Jan-Diċ 2022 ¹⁵⁰ Benefiċjarji	Jan-Diċ 2023 ¹⁵¹ Benefiċjarji
Pensjoni taż-Żewġ Terzi	53,499	55,565	57,932	59,660
Pensjoni tal-Età	4,907	4,667	4,295	4,110
Pensjoni Minima Nazzjonali	7,160	8,009	8,190	8,605
Pensjoni tal-Irtirar Miżjuda	1,154	1,080	566	482
Total	58,406	60,232	62,227	63,770

¹⁴⁷ mySocialScurity - L-Iskeda tar-Rati tal-Benefiċċji. Aċċessat minn: <https://mysocialsecurity.gov.mt/BenefitPaymentRates.aspx>

¹⁴⁸ NSO. (2024). Social Protection 2024. Aċċessat minn: <https://nso.gov.mt/wp-content/uploads/Social-Protection-2024.pdf>

¹⁴⁹ NSO. In-Nefqa tal-Gvern fuq il-Benefiċċji tas-Sigurtà Soċjali: Jannar-Diċembru tal-2023. Aċċessat minn: <https://nso.gov.mt/mt/in-nefqa-tal-gvern-fuq-il-beneficcji-tas-sigurta-socjali-jannar-dicembru-tal-2023/>

¹⁵⁰ Ibid

¹⁵¹ Ibid

3.5.5 L-Impatti taż-Żieda fil-Migrazzjoni f'Malta

Il-migrazzjoni qed ikollha impatt sinifikanti fuq is-soċjetà Maltija, u l-prospettiva strateġika eżaminat bir-reqqa kemm il-benefiċċji kif ukoll l-isfidi li jirriżultaw minn dan il-fenomeni.

Minhabba r-rata gholja ta' immigrazzjoni per capita ta' Malta, waħda mill-ogħla fl-UE, huwa ċar li hija meħtieġa azzjoni strateġika u f'waqtha. L-immaniġġjar effettiv tal-benefiċċji u tal-isfidi tal-migrazzjoni huwa essenzjali biex jiġu żgurati l-koeżjoni soċjali u l-iżvilupp sostenibbli fis-soċjetà. Billi timmaniġġja l-migrazzjoni b'mod proattiv, Malta tista' tisfrutta l-kontribuzzjonijiet potenzjali tal-migranti għall-ekonomija. Għalhekk, l-azzjoni strateġika f'dan is-settur hija essenzjali għat-thejjja ta' bidliet demografiċi futuri u għaż-żamma ta' soċjetà bbilanċjata u inkluziva. Politiki komprensivi huma kruċjali biex jindirizzaw l-integrazzjoni u l-oportunitajiet ekonomiċi. Il-migrazzjoni saret essenzjali biex jintlaħqu l-ħtiġijiet tal-industrija u tal-ekonomija Maltija. Il-migrazzjoni għandha rwol vitali fl-ekonomija ta' Malta billi tindirizza n-nuqqas ta' ħiliet u tikkontribwixxi għat-tkabbir ekonomiku. Il-ħaddiema barranin jimlewi l-lakuni essenzjali f'diversi setturi, filwaqt li jiżguraw il-funzjonalità tas-suq tax-xogħol. Għalhekk, il-politiki effettivi ta' integrazzjoni huma kruċjali għall-assimilazzjoni b'suċċess tal-migranti u l-massimizzazzjoni ta' dawn il-benefiċċji ekonomiċi.

Madankollu, iż-żamma ta' bilanċ delikat bejn it-tkabbir tal-popolazzjoni u d-disponibbiltà tar-riżorsi hija kruċjali wkoll għal Malta, minhabba l-istatus tagħha bħala l-aktar Stat Membru b'popolazzjoni densa fl-UE. Il-popolazzjoni eċċessiva tista' taggrava l-isfidi relatati mal-faqar u mal-eskluzjoni soċjali, peress li ż-żieda fid-domanda għall-akkomodazzjoni, għall-kura tas-saħħa, għall-edukazzjoni, u għall-impjiegi tista' tpoġġi pressjoni fuq is-servizzi pubbliċi u l-infrastruttura. Din il-pressjoni tista' twassal għal domanda akbar għal riżorsi limitati, li taffettwa b'mod sproporzjonat il-gruppi emarġinati u żżid ir-riskju tal-faqar. Li wieħed jindirizza dawn l-isfidi jirrikjedi ppjanar strateġiku u politiki robusti li jiżguraw aċċess ekwu għal riżorsi u għal oportunitajiet għar-residenti kollha, u b'hekk titrawwem l-inkluzjoni soċjali u jiġi evitat l-approfondiment tad-distakki soċjoekonomiċi.

Id-deċiżjonijiet tal-lum dwar il-migrazzjoni se jsawru l-futur ta' Malta, u b'hekk huwa vitali li jinżamm dan il-bilanċ u li ssir enfasi fuq l-istrateġiji effettivi tal-integrazzjoni.

L-indikaturi li ġejjin ġew identifikati biex jimmonitorjaw b'mod effettiv il-bidliet dwar il-migrazzjoni f'Malta:

Tabella 29: L-Indikaturi Ewlenin dwar il-Migrazzjoni f'Malta skont iċ-Ċittadinanza 2020-2023

Indikatur	Sena							
	Ċittadinanza 2020		Ċittadinanza 2021		Ċittadinanza 2022		Ċittadinanza 2023	
	EUCs	TCNs	EUCs	TCNs	EUCs	TCNs	EUCs	TCNs
Popolazzjoni tal-migranti (għadd ta' persuni) ¹⁵²	-	-	42,718	61,000	44,957	62,417	42,610	94,766
Rata ta' impjieg - 15-il sena jew aktar (%) ¹⁵³	84.8	62.4	82.9	66.6	80.2	72.9	83.2	81.4
Rata tal-qgħad - 15-il sena sa 74 sena (%) ¹⁵⁴	4.9	9.0	4.0	5.9	3.8	6.9	-	4.4
Migranti f'riskju tal-faqar jew tal-eskluzjoni soċjali - 18-il sena jew aktar (%) ¹⁵⁵	18.1	28.2	22.0	30.4	23.2	30.6	19.3	32.0
Permessi ta' residenza fit-tul għat-TCNs (%) ¹⁵⁶	7.01		21.3		16.82		-	
L-ewwel permessi mahruga għal raġunijiet ta' familja lit-TCNs (għadd ta' persuni) ¹⁵⁷	8021		10685		11718		-	

3.5.5.1 Faqar Interġenerazzjonali

Il-faqar interġenerazzjonali ġie identifikat bħala qasam ewlieni ta' incertezza fil-prospettiva strateġika ta' Malta minhabba l-implikazzjonijiet profondi tiegħu għall-istabbiltà soċjoekonomika futura. Il-faqar interġenerazzjonali jista' jsaħħaħ l-inugwaljanzi soċjali u jfixkel il-mobbiltà ekonomika. Li jiġi indirizzat il-faqar interġenerazzjonali huwa kruċjali biex jinkiser dan iċ-ċiklu u jiġi żgurat futur aktar ekwu u prosperu għaċ-ċittadini kollha. Minghajr interventi mmirati, l-isfidi u l-ostakli fil-ħajja jistgħu jipperpetwaw iċ-ċiklu tal-faqar, u b'hekk jagħmluha aktar diffiċli għall-ġenerazzjonijiet futuri biex jiksbu stabbiltà ekonomika u jtejbu l-kwalità tal-ħajja tagħhom.

Il-faqar interġenerazzjonali huwa tipikament definit bħala sitwazzjoni fejn mill-inqas żewġ ġenerazzjonijiet ta' familja jitfaqqu, bit-tieni ġenerazzjoni jew titwieled fil-faqar jew issir hekk waqt l-adolessenza u l-maturità. Dan iċ-ċiklu jqajjem tħassib li tfal foqra se jsiru adulti foqra, u li l-iżvantagġ materjali jgħaddi minn ġenerazzjoni għal oħra. Il-faqar interġenerazzjonali huwa kkawżat minn problemi ekonomiċi bħal introjtu baxx, opportunitajiet limitati ta' impjieg, u sistemi insuffiċjenti ta' sikurezza soċjali.

¹⁵² Population on 1 January by age group, sex and citizenship - Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: **migr_pop1ctz**

¹⁵³ Employment rates by sex, age and citizenship - Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: **lfsa_ergan**

¹⁵⁴ Unemployment rates by sex, age and citizenship - Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: **lfsa_urgan**

¹⁵⁵ Persons at risk of poverty or social exclusion by group of citizenship - Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: **ilc_peps05n**

¹⁵⁶ Long-term residents among all non-EU citizens holding residence permits by citizenship on 31 December. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: **migr_resshare**

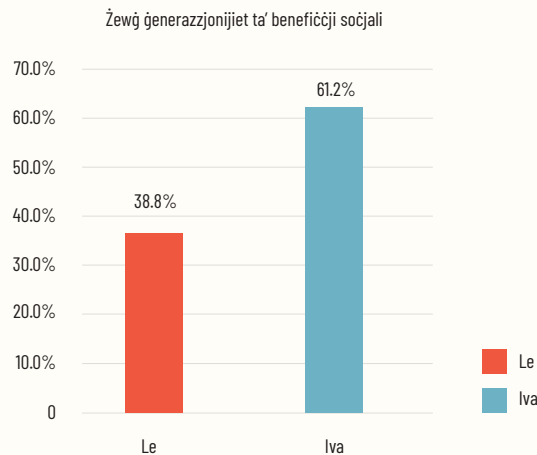
¹⁵⁷ All valid permits by reason, length of validity and citizenship on 31 December of each year. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: **migr_resvalid**

Fatturi soċjoekonomiċi bħal nuqqas ta' aċċess għall-edukazzjoni, networks soċjali limitati, u preġudizzju sistemiku jistgħu jikkontribwixxu aktar għat-trażmissjoni interġenerazzjonali tal-faqar¹⁵⁹.

Fl-2024, il-Ministeru għall-Politika Soċjali u d-Drittijiet tat-Tfal ikkonkluda studju intern dwar "L-Indirizzar u t-Tnaqqis tal-Impatt tal-Faqar Interġenerazzjonali f'Malta u Għawdex" (l-Appendiċi 14). Wieħed mill-għanijiet ewlenin tal-istudju kien li jeżamina l-fatturi varji li jinfluwenzaw it-trażmissjoni tal-faqar bejn il-ġenerazzjonijiet fuq skala nazzjonali, flimkien mal-valutazzjoni tal-impatti ekonomiċi u soċjali li jakkumpanjawhom.

L-istudju sab li 61.2 % ta' dawk li bħalissa jirċievu xi benefiċċji soċjali, irċevewhom fil-passat, jew għandhom ġenituri li rċevew xi benefiċċji soċjali li ġejjin minn żewġ ġenerazzjonijiet ta' dipendenza fuq il-benefiċċji soċjali u għalhekk jistgħu jitqiesu bħala foqra b'mod interġenerazzjonali (l-Illustrazzjoni 13 hawn taht tirreferi għal dan)¹⁶⁰. Minn dan il-grupp, 36.9 % jaħdmu biss part-time, u 32.5 % huma pensjonanti. 5.1 % biss għandhom impjieg full-time u 3.9 % huma qiegħda.

Illustrazzjoni 13: Żewġ Ġenerazzjonijiet ta' Benefiċċji Soċjali f'Malta fl-2023

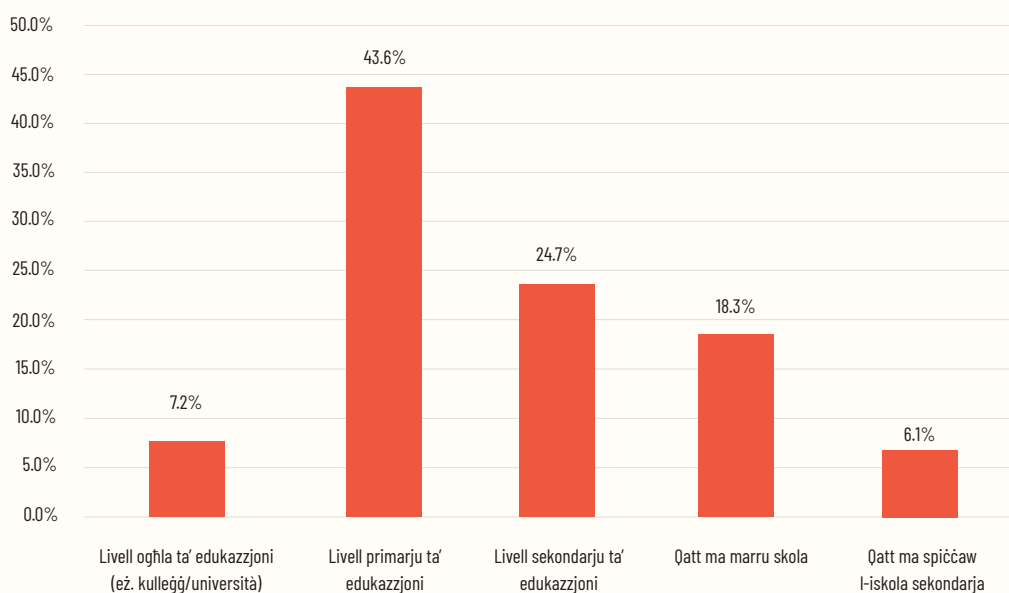

Fl-eżami tal-livell edukattiv tar-rispondenti u tal-ġenituri tagħhom, l-istudju staqsa b'mod speċifiku jekk il-ġenituri tar-rispondenti kinux kisbu livell komparabbli ta' edukazzjoni jew livell oġġla mir-rispondenti nfushom. Is-sejbiet juru li l-aktar livell komuni ta' edukazzjoni miksub mill-ġenituri tar-rispondenti kien l-edukazzjoni primarja, b'43.6 % tar-rispondenti jindikaw dan bħala l-oġġla livell ta' kisba edukattiva tal-ġenituri tagħhom. Dan kien segwit mill-edukazzjoni sekondarja, irrappurtata minn 24.7 % tar-rispondenti bħala l-oġġla livell miksub mill-ġenituri tagħhom. Meta tqabbel l-oġġla livell ta' edukazzjoni tar-rispondenti ma' dak tal-ġenituri tagħhom, ġie osservat li dawk kollha li qatt ma attendew l-iskola għandhom ġenituri li wkoll ma għandhom l-ebda edukazzjoni.

¹⁵⁹ Ibid.

¹⁶⁰ Id-daqs finali tal-kampjun għal din il-fażi tal-istudju kien jinkludi 412-il individwu mill-popolazzjoni Maltija ta' 18-il sena u aktar. Il-parametri statistiċi tal-istħarriġ kienu jinkludu livell ta' fiduċja ta' 95 % u intervall ta' kunfidenza ta' ± 4.9 %. Il-kampjun ġie stratifikat aktar abbażi tal-età, il-ġeneru, u d-distrett biex tiġi żgurata sezzjoni trażversali rappreżentattiva tal-popolazzjoni. Il-ġbir tad-data twettqa f'Jannar 2024, u pprova għarfien kurrenti u rilevanti dwar l-istat tal-faqar interġenerazzjonali f'Malta.

Illustrazzjoni 14: Il-Livell Edukattiv tar-Rispondenti u tal-Ġenituri tagħhom 2023

Ir-rispondenti ġew mistoqsija wkoll jekk jaħsbux li l-edukazzjoni hija importanti għall-kisba tal-istabbiltà finanzjarja u tal-mobbiltà għall-aħjar. Il-maġġoranza (95.6 %) iddikjaraw li iva, huma jemmnu li l-edukazzjoni hija importanti għall-kisba tal-istabbiltà finanzjarja u tal-mobbiltà għall-aħjar.

B'rabta mal-isfidi tas-saħħa, ta' min jinnota li 34.9 % tar-rispondenti ddikjaraw li l-membri tal-familja tagħhom jew huma stess esperjenzaw xi kundizzjonijiet tas-saħħa kronika, inkluż kwistjonijiet ta' saħħa mentali. 34.7 % minnhom iddikjaraw li dawn il-kundizzjonijiet ikkontribwew biex huma jspiċċaw fil-faqar.

3.5.5.2 Indikaturi Magħżula għall-Monitoraġġ

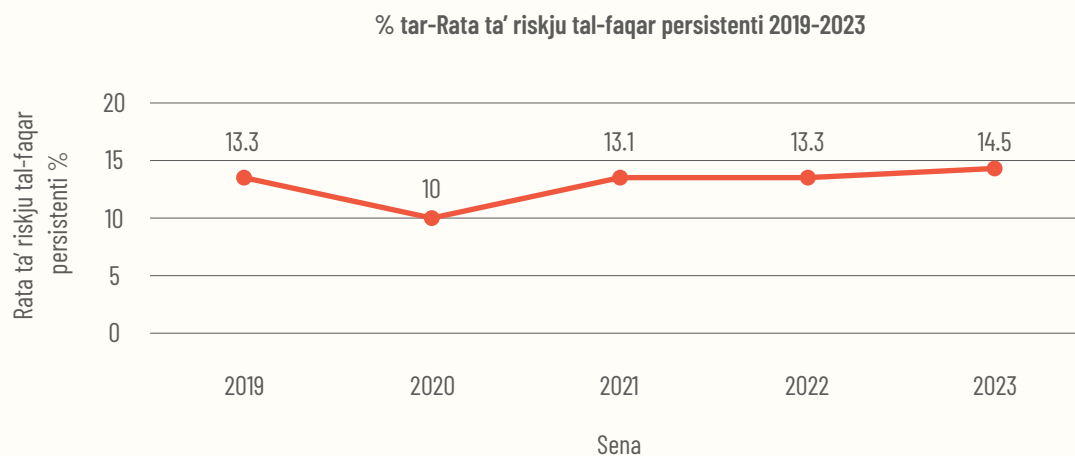
L-indikatur tal-faqar persistenti huwa miżura speċifika użata biex tkopri l-aspett fit-tul tal-faqar, filwaqt li tiffoka fuq individwi jew familji li l-introjt disponibbli ekwivalizzat¹⁶¹ tagħhom huwa taħt il-limitu tar-riskju tal-faqar¹⁶² u li jibqgħu fil-faqar fuq perjodu estiż ta' żmien. Dan l-indikatur huwa kruċjali għall-fehim tal-faqar intergenerazzjonali minhabba li jenfasizza n-natura persistenti tat-tbatija ekonomika bejn il-generazzjonijiet. FI-2023 Malta kellha "Rata ta' Faqar Persistenti" ta' 14.5 %¹⁶³.

¹⁶¹ Dan huwa l-introjt totali ta' unità domestika, wara t-taxxi u tnaqqis iehor, aġġustat għad-daqs u għall-kompożizzjoni tal-unità domestika. Dan l-aġġustament jippermetti tqabbil ġust bejn tipi differenti ta' unitajiet domestiċi.

¹⁶² Dan huwa l-introjt totali ta' unità domestika, wara t-taxxi u tnaqqis iehor, aġġustat għad-daqs u għall-kompożizzjoni tal-unità domestika. Dan l-aġġustament jippermetti tqabbil ġust bejn tipi differenti ta' unitajiet domestiċi.

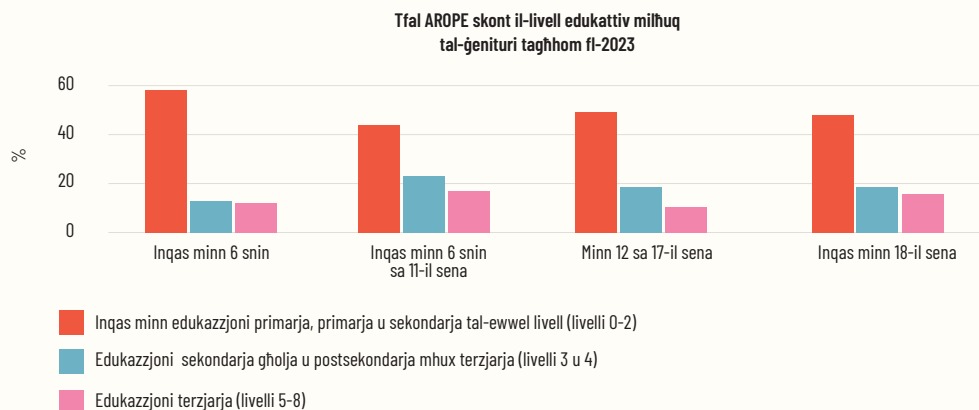
¹⁶³ Persistent at-risk-of-poverty rate by sex and age - EU-SILC and ECHP surveys. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: [ilc.li21](#)

Illustrazzjoni 15: Ir-rata ta' riskju tal-faqar persistenti¹⁶⁴

L-indikatur ta' Tfal f'Riskju tal-Faqar jew tal-Esklużjoni Soċjali skont il-Livell Edukattiv Milħuq tal-Ġenituri Tagħhom jenfasizza l-korrelazzjoni bejn il-livelli edukattivi tal-ġenituri u l-probabbiltà li t-tfal tagħhom jesperjenzaw il-faqar jew l-esklużjoni soċjali. F'Malta, fl-2023, madwar 50 % tat-tfal li l-ġenituri tagħhom għandhom livell ta' edukazzjoni sekondarja aktar baxx jew anqas kienu f'riskju tal-faqar jew tal-esklużjoni soċjali. B'kuntrast ma' dan, anqas minn 15 % tat-tfal imwiolda minn ġenituri b'livelli oghla ta' edukazzjoni jiffaċċjaw l-istess riskju¹⁶⁵.

Illustrazzjoni 16: Is-sehem ta' tfal f'riskju tal-faqar jew tal-esklużjoni soċjali f'Malta, skont il-grupp ta' età, skont il-livell edukattiv milħuq tal-ġenituri tagħhom fl-2023¹⁶⁶

¹⁶⁴ Ibid.

¹⁶⁵ Children at risk of poverty or social exclusion by educational attainment level of their parents (population aged 0 to 17 years). Kodiċi tad-data online tal-Eurostat:

ilc_peps60n

¹⁶⁶ Ibid.

3.5.6 Rata tal-Fertilità

Bhalissa Malta qed tiffaċċja sfida demografika kritika kkaratterizzata minn rati persistenti ta' fertilità baxxa, li joħolqu incertezzi sinifikanti kemm għall-prospetti preżenti kif ukoll għal dawk futuri. Din ix-xejra demografika mhux biss għandha impatt fuq id-dinamika tal-popolazzjoni iżda tħalli wkoll impatt fis-suk tax-xogħol, u b'hekk tinfluwenza l-kompetittività ġenerali tal-ekonomija nazzjonali. Ir-rata tal-fertilità li qed tonqos tippreżenta riskju sostanzjali għas-sostenibbiltà fit-tul tal-pensjonijiet, u żżid l-urġenza li tiġi indirizzata din il-kwistjoni.

Il-Pjan Soċjali ta' Malta għall-Familja 2024-2030 jenfasizza l-fatturi u l-incertezzi sottostanti relatati mal-fertilità. F'dawn l-aħħar snin, Malta rat trasformazzjoni fl-istrutturi tal-familja, b'bidla minn strutturi tradizzjonali għal varjetà ta' arranġamenti moderni. Fl-istess ħin, l-attitudnijiet lejn iż-żwieġ u l-paternità nbidlu, b'aktar nies jiffukaw fuq l-għanijiet personali u dawk tal-karriera aktar milli li jibdwu familja. L-isfidi ekonomiċi, inkluż l-instabbiltà fl-impjieg - speċjalment matul kriżijiet bħall-pandemija tal-COVID-19 - u d-diffikultajiet fl-affordabbiltà tal-akkomodazzjoni, komplew jittardjaw il-formazzjoni ta' -familja u li wieħed ikollu t-tfal. Barra minn hekk, in-natura eżiġenti tal-insewiment fil-karriera u l-fatturi tal-istress tal-ħajja assoċjati influwenzaw b'mod sinifikanti din ix-xejra.

F'dan il-mument kruċjali, Malta tehtieg sforz konġunt mill-Gvern u mill-partijiet ikkonċernati f'diversi setturi biex jittfasslu soluzzjonijiet komprensivi li jqisu l-perspettivi u l-interventi differenti favur it-twelid. Filwaqt li l-ebda miżura unika ma tista' ssolvi l-kwistjoni b'mod komprensiv, l-adozzjoni ta' approċċ olistiku u l-implimentazzjoni ta' strateġiji mmirati jistghu jwittu t-triq għat-trawwim ta' trajettorja sostenibbli tat-tkabbir tal-popolazzjoni. F'konformità mal-Pjan Soċjali għall-Familja 2024-2030, l-investiment f'politiki u f'infrastruttura favur il-familja biex jiġi appoġġjat il-bilanċ bejn ix-xogħol u l-ħajja privata jista' jgħin biex jiġu stabbilizzati r-rati tal-fertilità fit-tul. Dawn l-interventi strateġiċi se jiżguraw ir-reżiljenza ekonomika u l-istabbiltà soċjali fid-dawl tax-xejriet demografiċi li qed jinbidlu.

Li jiġu indirizzati l-lakuni fid-data u r-riċerka huwa importanti biex jinftehem u jiġu indirizzati x-xejriet tal-fertilità. Li jiġi stabbilit reġistru tal-popolazzjoni biex jiġu intraċċati l-bidliet fid-daqs u fl-istruttura tal-popolazzjoni jippermetti monitoraġġ aħjar tax-xejriet u d-determinanti tal-fertilità.

Billi tallinja l-isforzi lejn dan l-għan, Malta tista' tinnaviga dawn il-kumplessitajiet demografiċi b'mod effettiv u tippromwovi l-iżvilupp sostenibbli għall-futur.

3.5.6.1 Total fertility rate

L-indikatur tal-fertilità l-aktar użat huwa r-rata tal-fertilità totali (TFR)¹⁶⁷.

F'dawn l-aħħar snin, Malta rat tnaqqis persistenti fit-TFR tagħha, li rriżulta fl-aktar rata baxxa tal-fertilità fost il-pajjiżi tal-UE u waħda mill-aktar baxxi b'mod globali. Din ix-xejra qed tintwera fl-Illustrazzjoni 17, li turi distakk li qed jikber bejn it-TFR ta' Malta u l-medja tal-UE f'dawn l-aħħar 5 snin. Sal-2022, it-TFR ta' Malta kienet naqset għal 1.08, ferm anqas mill-medja tal-UE ta' 1.46¹⁶⁸. Din ix-xejra ta' tnaqqis tqajjem it-tħassib peress li TFR ta' madwar 1.5 hija meqjusa bħala limitu kritiku.

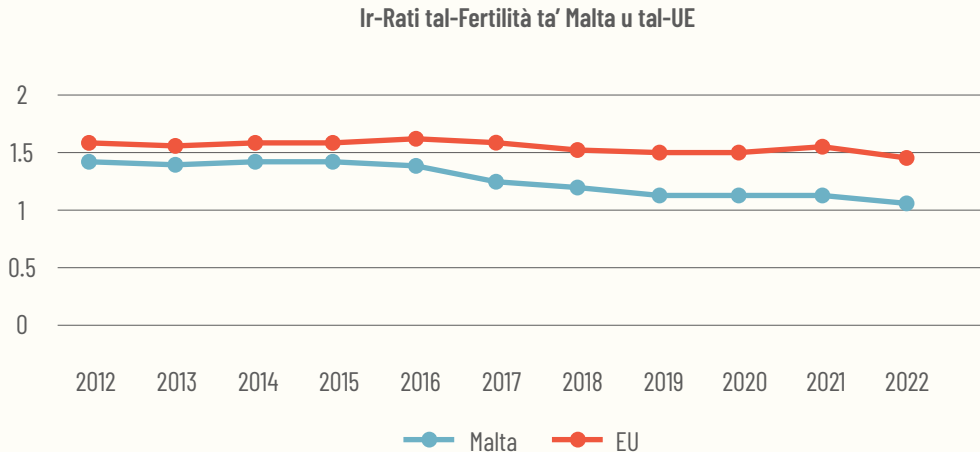
¹⁶⁷ "In-numru medju ta' tfal li jitwieldu hekk minn mara matul hekk li kieku kelliha tissopravvivi u tghaddi mis-snin li fihom jista' jkollha t-tfal skont ir-rati tal-fertilità skont l-età ta' sena partikolari"

Total Fertility Rate. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: [tps00199](#)

¹⁶⁸ Ibid.

Taht dan il-livell, hemm riskju li wiehed jidhol f'ciklu awtoperpetwanti fejn ir-rati baxxi tal-fertilità jwasslu ghal rati ta' twelid saħansitra aktar baxxi fil-futur¹⁶⁹.

Illustrazzjoni 17: Ir-Rati tal-Fertilità ta' Malta u tal-UE 2012-2022

3.5.6.2 Rata ta' twelid kull elf resident – Crude Birth Rate

Ir-rata ta' twelid kull elf resident (CBR) hija metrika essenzjali biex wiehed jifhem id-dinamika tal-popolazzjoni peress li tikkwantifika b'mod dirett l-ghadd ta' twelid ħaj li jseħh f'sena partikolari ghal kull 1,000 individwu f'popolazzjoni¹⁷⁰. Din il-miżura hija fundamentali biex tiġi vvalutata r-rata li biha l-popolazzjoni qed tikber jew qed tonqos. Tipikament, rati għoljin ta' twelid jindikaw popolazzjoni li qed tikber, li tista' tirriżulta minn diversi fatturi bħal rati oghla ta' fertilità, preferenzi kulturali għal familji akbar, jew distribuzzjonijiet ta' etajiet iżgħar. Min-naħa l-oħra, rati baxxi ta' twelid jistgħu jindikaw popolazzjoni li qed tixjieħ, sfidi soċjoekonomiċi potenzjali, jew prattiki ineffettivi għall-ippjanar ta' familja.

Malta rat tnaqqis fir-rata ta' twelid kull elf resident (minn 9.7 fl-2015 għal 8.1 fl-2022)¹⁷¹. Din ix-xejra demografika tindika popolazzjoni li qed tixjieħ, li potenzjalment iwassal għal sfidi bħal nuqqas ta' forza tax-xogħol u domandi akbar fuq is-sistemi tal-kura tas-saħħa u tal-pensjonijiet. Ekonomikament, dan jista' jpoġġi pressjoni fuq il-finanzi pubbliċi permezz ta' żieda fil-kostijiet għall-kura ta' persuni akbar fl-età, żieda fin-nefqa fuq il-pensjonijiet u tnaqqis potenzjali fid-dħul mit-taxxa li jżidu aktar pressjonijiet fuq is-sostenibbiltà fiskali tal-finanzi pubbliċi. Barra minn hekk, it-tnaqqis jissottolinja l-istrutturi tal-familja u n-normi soċjetali li qed jevolvu, inkluż xejriet lejn żwieġ tard u daqsijiet iżgħar ta' familji. Li jiġu indirizzati dawn il-bidliet demografiċi jirrikjedi ppjanar strateġiku u inizjattivi ta' politika biex jiġu sostnuti l-benesseri soċjetali u r-reżiljenza ekonomika fil-futur ta' Malta.

¹⁶⁹ OECD Factbook 2015-2016. Economic, Environmental and Social Statistics. Aċċessat minn:

<https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/factbook-2015-en.pdf?expires=1722853895&id=id&accname=guest&checksum=C74879241296F9EDB2C673138DEB0220>

¹⁷⁰ L-Organizzazzjoni Dinjija tas-Saħħa. Crude Birth Rate (per 1000 population). Aċċessat minn: <https://www.who.int/data/gho/indicator-metadata-registry/imr-details/2978>

¹⁷¹ Live births and crude birth rate. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: **tps00204**

3.5.6.3 L-età medja tal-ġenituri fil-mument tat-twelid

Iż-żieda fl-età medja tal-ġenituri fil-mument tat-twelid, li żdiedet għal 31.21 sena fl-2022 minn 29.8 fl-2012¹⁷², tindika bidliet sinifikanti fix-xejriet soċjetali u demografiċi. Din ix-xejra tirrifletti preferenza li qed tikber li l-persuni jkollhom it-tfal aktar tard, potenzjalment influwenzata minn fatturi bħall-kisba ta' edukazzjoni oghla, l-avvanz fil-karriera, u d-dinamika tal-familja li qed tevolve. Tissottolinja wkoll in-normi soċjetali li qed jinbidlu rigward l-ippjanar tal-familja u l-prijoritajiet personali. Hekk kif l-età tal-ġenituri tiżdied, l-implikazzjonijiet jestendu għar-rati tal-fertilità, il-ħtiġijiet tal-kura tas-saħħa, u l-ippjanar ekonomiku, li jeħtieġu prospettiva strateġika biex jakkomodaw dawn il-bidliet demografiċi b'mod effettiv.

3.5.7 Valuri Soċjali u Morali

Il-valuri soċjali u morali għandhom rwol kritiku fit-tiswir tal-approċċ ta' Malta lejn il-faqar u l-esklużjoni soċjali. Valuri soċjali b'saħħithom, bħall-appoġġ komunitarju, is-solidarjetà, u l-inkluzività, irawmu soċjetà fejn l-individwi huma aktar probabbli li jgħinu lil xulxin, u b'hekk inaqqsu l-marginalizzazzjoni ta' gruppi żvantaġġati. Dawn il-valuri jinkoraġġixxu azzjonijiet ta' karità, il-volontarjat, u inizjattivi komunitarji li jappoġġjaw b'mod dirett lil dawk fil-bżonn, filwaqt li jgħinu biex jittaffa l-faqar u tiġi evitata l-esklużjoni soċjali.

Xi drabi, l-interessi finanzjarji jistgħu joskuraw il-valuri soċjali u morali, u jwasslu għal deċiżjonijiet li jagħtu prijorità lill-gwadann ekonomiku fuq il-benesseri tal-individwi u tal-komunitajiet. Meta l-kunsiderazzjonijiet finanzjarji jiehdu preċedenza, dan jista' jirriżulta fi prattiki li jaggravaw l-inugwaljanza, jitraskuraw il-popolazzjonijiet żvantaġġati, u jimminaw il-koeżjoni soċjali. Dan l-iżbilanċ mhux biss jagħmel ħsara lil dawk li huma emarġinati jew żvantaġġati iżda jdghajjef ukoll il-pedamenti etiċi tas-soċjetà, u fl-aħħar mill-aħħar jipperikola l-istabbiltà u l-gustizzja fit-tul.

Il-prijoritizzazzjoni tal-valuri soċjali u morali flimkien mal-għanijiet finanzjarji se tkun essenzjali għat-trawwim ta' soċjetà gusta u inkluziva li tiddefendi d-dinjità u d-drittijiet tal-membri kollha tagħha.

3.5.8 Impatti tal-Intelliġenza Artifiċjali u t-Trasformazzjoni Diġitali

L-intelliġenza Artifiċjali (IA) għandha l-potenzjal li jkollha impatt sinifikanti fuq il-faqar u l-esklużjoni soċjali f'Malta billi ttejjeb l-aċċess għal servizzi essenzjali u toħloq opportunitajiet ekonomiċi ġodda. Inizjattivi xprunati mill-IA jistgħu jtejb u l-aċċess għall-edukazzjoni u għall-kura tas-saħħa, żewġ oqsma kritiċi għat-tnaqqis tal-faqar.

L-ghodod edukattivi li jaħdmu bl-IA għandhom il-potenzjal li jirrivoluzzjonaw l-apprendiment billi jadattaw l-esperjenza edukattiva għall-ħtiġijiet individwali. Dawn l-ghodod jistgħu janalizzaw il-punti b'saħħithom, id-dgħufijiet, il-pass tal-apprendiment, u l-metodi ta' struzzjoni ppreferuti tal-istudent. Il-pjattaformi adattivi ta' apprendiment jużaw algoritmi tal-IA biex jaġġustaw id-diffikultà ta' tagħlimiet f'ħin reali, filwaqt li jiżguraw li kull student jiġi sfidat b'mod xieraq mingħajr ma jitgħabba żżejjed. Dan l-approċċ personalizzat jista' jkun b'mod partikolari ta' benefiċċju għal komunitajiet emarġinati, fejn l-aċċess għal edukazzjoni ta' kwalità għolja jista' jkun limitat. Billi tipprovi appoġġ u riżorsi personalizzati, l-IA tista' tgħin biex jitnaqqsu l-lakuni fl-għarfien u fil-ħiliet, u b'hekk tippermetti lill-istudenti minn sfondi żvantaġġati jiksbu l-potenzjal sħiħ tagħhom.

¹⁷² Mean age of women at childbirth and at birth of first child. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: **tps00017**

Fil-kura tas-saħħa, l-IA tista' tottimizza l-ghoti billi tisfrutta l-analitika predittiva u l-pjanijiet personalizzati ta' trattament. L-analitika predittiva tinvolvi l-analiżi ta' ammonti kbar ta' data dwar is-saħħa biex jiġu identifikati xejriet u jiġu mbassra kwistjonijiet potenzjali tas-saħħa qabel ma dawn isiru kritiċi. L-IA tista' tbassar tifqighat ta' mard billi timmonitorja data minn diversi sorsi, bħar-rekords tal-isptarijiet, il-media soċjali, u s-sensuri ambjentali. Din is-sistema ta' twissija bikrija tippermetti lill-fornituri tal-kura tas-saħħa jiehdu miżuri preventivi, u potenzjalment isalvaw il-ħajjiet u r-riżorsi. Barra minn hekk, l-IA tista' tippersonalizza l-pjanijiet ta' trattament billi tqis il-fatturi uniċi tal-istorja medika, tal-informazzjoni ġenetika, u tal-istil ta' ħajja tal-pazjent. Dan jiżgura li l-popolazzjonijiet żvantaġġati jirċievu kura li tkun imfassla b'mod speċifiku għall-ħtiġijiet tagħhom, ittejjeb l-eżiti u tnaqqas id-disparitajiet fl-aċċess u fil-kwalità tal-kura tas-saħħa.

Filwaqt li l-analitika predittiva u l-IA joffru avvanzi promettenti fil-kura tas-saħħa, hemm theddid notevoli x'jiġi kkunsidrat. Kwistjonijiet bħat-thassib dwar il-privatezza tad-data, il-potenzjal għal algoritmi preġudikati, u r-riskju ta' dipendenza żejda fuq it-teknoloġija jistgħu johlqu sfidi sinifikanti.

L-impatt tal-IA fuq l-impjiegi huwa xafra li taqta' miż-żewġ naħat li tista' ttaffi kif ukoll taggrava l-esklużjoni soċjali. Minn naħa waħda, l-IA tista' tohloq opportunitajiet ġodda ta' impjiegi u tippermetti lin-negozji ż-żgħar jirnexxu billi tidentifika x-xejriet tas-suq u l-ħtiġijiet tal-konsumaturi. Dan jista' jwassal biex jinholqu impjiegi f'setturi emergenti, li jipprovdu opportunitajiet ta' impjiegi għal dawk li qabel kienu esklużi mill-forza tax-xogħol. Min-naħa l-oħra, l-awtomatizzazzjoni xprunata mill-IA tista' tisposta l-impjiegi, b'mod partikolari dawk li jinvolvu kompiti ripetittivi u ta' rutina. Dan l-ispostament jaffettwa b'mod sproporzjonat lill-ħaddiema b'livell baxx ta' ħiliet, u potenzjalment iżid il-qgħad u jwessa' d-disparitajiet ekonomiċi. Għalhekk, l-ippjanar strateġiku f'Malta jrid jinkludi politiki li jippromwovu l-programmi ta' taħriġ mill-ġdid u ta' titjib fil-ħiliet, filwaqt li jiżgura li l-ħaddiema jkunu mgħammra għat-tranzizzjoni fi rwoli ġodda maħluqa mill-avvanzi tal-IA. Barra minn hekk, ix-xbieki ta' sikurezza soċjali u l-politiki ekonomiċi inkluzivi se jkunu kruċjali biex jappoġġjaw lil dawk affettwati mill-ispostament tal-impjiegi u biex jipprevjenu l-IA milli taggrava l-esklużjoni soċjali.

L-integrazzjoni tal-IA tohloq ukoll sfidi li jeħtieġ li jiġu indirizzati biex jiġi evitat li l-inugwaljanzi eżistenti jiġu aggravati. Hemm riskju li l-IA tista' twessa' d-distakk diġitali jekk l-aċċess għat-teknoloġija u l-litteriżmu diġitali jibqa' irregolari. Huwa kruċjali li jiġi żgurat li s-segmenti kollha tal-popolazzjoni jkollhom il-ħiliet meħtieġa biex jibbenefikaw mill-IA. Barra minn hekk, iridu jitqiesu l-kunsiderazzjonijiet etiċi dwar il-privatezza tad-data u l-preġudizzju algoritmiku biex tiġi evitata d-diskriminazzjoni u jiġi żgurat li s-soluzzjonijiet tal-IA jkunu ġusti u inkluzivi. Għalhekk, il-prospettiva strateġika f'Malta trid tinkludi politiki li jippromwovu aċċess ekwu għat-teknoloġiji tal-IA, jinvestu fl-edukazzjoni diġitali, u jinfurzwaw regolamenti li jipproteġu kontra l-impatti negattivi potenzjali tal-IA.

Minħabba l-avvanzi teknoloġiċi rapidi u spiss imprevedibbli fl-IA, il-valutazzjoni tal-impatt tagħha għadha kumplessa u inċerta. Għalhekk, li jiġi mmonitorjat l-impatt tal-IA permezz ta' indikaturi eżistenti huwa ta' sfida minħabba li l-impatti dettaljati tal-IA għadhom fil-biċċa l-kbira mhux magħrufa. Se jkunu meħtieġa studji kwalitattivi. Madankollu, ċerti indikaturi jistgħu jifgħu dawl fuq il-livell ta' thejġija u ta' ħiliet fil-popolazzjoni, li huma kruċjali biex wiehed jifhem l-effetti potenzjali tal-IA. L-indikaturi ewlenin jinkludu:

- il-perċentwal ta' individwi b'ħiliet diġitali ġenerali bażiċi jew aktar minn bażiċi, li jenfasizza l-kapaċità tal-popolazzjoni li tinvolvi ruħha fit-teknoloġiji diġitali.

Tabella 30: Il-perċentwal ta' individwi b'hiliet diġitali ġenerali bażiċi jew aktar minn bażiċi, skont is-sess, 2017-2023

Indikatur	Varjabbli	Sena			
		2017 ¹⁷³	2019	2021 ¹⁷⁴	2023
Individwi li għandhom hiliet diġitali ġenerali bażiċi jew aktar minn bażiċi	Irgjel (16-74 sena)	57.32%	56.79%	61.56%	62.74%
	Nisa (16-74 sena)	55.84%	54.75%	60.86%	63.33%
	Total	56.59%	55.82%	61.23%	63.02%

- Il-perċentwal ta' persuni li jgħid li kmieni mill-edukazzjoni u t-taħriġ, li jirrappreżenta lil dawk li għandhom bejn it-18 u l-24 sena li lestew biss l-edukazzjoni sekondarja tal-ewwel livell u li mhumiex f'edukazzjoni jew taħriġ ulterjuri, huwa miżura kritika oħra.

Tabella 31: Il-perċentwal ta' persuni li jgħid li kmieni mill-edukazzjoni u t-taħriġ, skont is-sess, 2020-2023

Indikatur	Varjabbli ¹⁷⁵	Sena			
		2020	2021	2022	2023
Persuni li jgħid li kmieni mill-edukazzjoni u t-taħriġ	Irgjel (18-24 sena)	14.9%	11.9%	11.9%	12.1%
	Nisa (18-74 sena)	10.6%	9.6%	8.4%	7.6%
	Total	13.0%	10.9%	10.3%	10.0%

- Id-data dwar il-livell edukattiv milhuq tipprovdi għarfien dwar l-ogħla livell ta' edukazzjoni miksub mill-individwi, li jirrifletti x-xenarju edukattiv ġenerali u r-rieda li wieħed jadatta għal bidliet xprunati mill-IA.

¹⁷³ L-Indikatur tal-Hiliet Diġitali għall-2017 u l-2019 huwa bbażat fuq attivitajiet magħżula relatati mal-użu tal-internet jew tas-software mwettqa minn individwi bejn is-16 u l-74 sena f'erba' oqsma speċifiċi (l-informazzjoni, il-komunikazzjoni, is-soluzzjoni tal-problemi, il-hiliet fl-użu tas-software).

Individuals' level of digital skills (until 2019). Eurostat online data code: **isoc_sk_dskl.i**

¹⁷⁴ L-Indikatur tal-Hiliet Diġitali għall-2021 u l-2023 (DSI 2.0) huwa bbażat fuq attivitajiet magħżula relatati mal-użu tal-internet jew tas-software li l-individwi bejn is-16 u l-74 sena jwettqu f'ames oqsma speċifiċi (il-Litteriżmu fl-informazzjoni u d-data, il-Komunikazzjoni u l-kollaborazzjoni, il-Holqien ta' kontenut diġitali, is-Sikurezza, u s-Soluzzjoni tal-problemi). Il-metodoloġija tad-DSI nbidlet b'mod sostanzjali fl-2021 biex tirrifletti l-Qafas ta' Kompetenza Diġitali 2.0. Konsegwentement, l-2021 hija l-bidu ta' serje ta' żmien ġdida.

Individuals who have basic or above basic overall digital skills by sex. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: **tepsr_sp410**

¹⁷⁵ Early leavers from education and training by sex. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: **sdg_04_10**

Tabella 32: Il-livell edukattiv milhuq ta' persuni bejn il-15 u l-74 sena, skont is-sess, 2020-2023

Indikatur	Varjabbli ¹⁷⁶		Sena			
			2020	2021	2022	2023
Livell Edukattiv Milhuq (15-74 sena)	Edukazzjoni anqas minn dik primarja, dik primarja u dik sekondarja tal-ewwel livell (livelli 0-2 ¹⁷⁷)	Irgjel	46.6%	44.0%	42.3%	43.5%
		Nisa	47.2%	44.2%	40.3%	40.8%
	L-Edukazzjoni Sekondarja tat-Tieni Livell u l-edukazzjoni postsekondarja mhux terzjarja (livelli 3-4)	Irgjel	33.5%	35.2%	36.3%	35.4%
		Nisa	31.2%	32.3%	35.3%	34.5%
	L-Edukazzjoni Terzjarja (livelli 5-8)	Irgjel	20.0%	20.9%	21.4%	21.1%
		Nisa	21.5%	23.5%	24.4%	24.7%

3.5.9 Impatti mill-Ambjent u t-tibdil fil-klima

Il-prospettiva strateġika dwar l-impatti tal-ambjent u t-tibdil fil-klima fuq il-faqar jew l-esklużjoni soċjali f'Malta tinvolvi li wiehed jifhem kif it-tibdil globali fil-klima jista' jimmanifesta ruhu lokalmment fil-kundizzjonijiet ambjentali, u b'hekk jaffettwa lill-popolazzjonijiet żvantaġġati.

It-tibdil fil-klima johloq sfidi multidimensjonali li jistgħu jaggravaw il-faqar u l-esklużjoni soċjali. Iż-żieda fit-temperaturi u l-bidliet fix-xejriet tax-xita jista' jkollhom impatt dirett fuq il-produttività agrikola, settur sinifikanti fl-ekonomija ta' Malta. It-tnaqqis fir-rendimenti tal-għelejjel u l-iskarsezza tal-ilma se jwasslu għal diffikultajiet ekonomiċi għall-komunitajiet rurali u għall-bdiewa, u potenzjalment se jżidu l-insigurtà tal-ikel u l-livelli tal-faqar. Barra minn hekk, avvenimenti estremi tat-temp bħal mewġiet ta' šhana, maltempati, u għargħar jistgħu jagħmlu ħsara lill-infrastruttura, ifixklu l-għajxien, u jispostaw il-komunitajiet, u jaffettwaw b'mod sproporzjonat lil dawk b'riżorsi u b'kapaċitajiet ta' adattament limitati.

¹⁷⁶ Educational Attainment Levels. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: [edat_lfs_9911](#)

¹⁷⁷ Livell 0 – Edukazzjoni anqas minn dik primarja, Livell 1 – Edukazzjoni primarja, Livell 2 – Edukazzjoni sekondarja tal-ewwel livell, Livell 3 – Edukazzjoni sekondarja tat-tieni livell, Livell 4 – Edukazzjoni postsekondarja mhux terzjarja, Livell 5 – Edukazzjoni terzjarja ta' ċiklu qasir, Livell 6 – Livell ta' Baċellerat jew livell ekwivalenti, Livell 7 – Livell ta' Masters jew ekwivalenti, Livell 8 – Livell ta' Dottorat jew livell ekwivalenti.

Dan mhux biss jhedded l-ghajxien tal-komunitajiet kostali iżda jaggrava wkoll l-inugwaljanzi peress li l-popolazzjonijiet emarġinati jista' ma jkollhomx ir-riżorsi finanzjarji biex jadattaw jew jirrilokaw. Barra minn hekk, l-impatti fuq is-saħħa relatati mal-klima, bħal prevalenza akbar ta' mard li jinġarr minn vettur u mard relatat mas-shana, jistgħu jagħmlu pressjoni fuq is-sistemi tal-kura tas-saħħa u jwasslu għal disparitajiet akbar fis-saħħa fost il-gruppi żvantaġġati.

L-implimentazzjoni ta' standards ambjentali u klimatiċi stretti se żżid b'mod inevitabbli l-kostijiet operazzjonali għall-kumpaniji, li x'aktarx jiġu mgħoddija lill-konsumaturi fil-forma ta' prezzijiet oġhla. Dan il-piż ekonomiku jaffettwa b'mod sproporzjonat lill-popolazzjonijiet żvantaġġati, li jonfqu porzjon akbar tal-introjt tagħhom fuq oġġetti u servizzi essenzjali. Hekk kif il-prezzijiet jogħlew, dawn l-individwi jiffaċċjaw pressjoni finanzjarja akbar, li potenzjalment taggrava l-faqar u l-esklużjoni soċjali, u timmina l-isforzi biex tittejjeb ir-reżiljenza tagħhom għall-impatti tat-tibdil fil-klima.

Għalhekk, il-pjanijiet strateġiċi infurmati mill-prospettiva jridu jinkludu miżuri proattivi biex jittaffew dawn l-impatti u tissaħħaħ ir-reżiljenza fost il-popolazzjonijiet żvantaġġati f'konformità mal-Pjan Nazzjonali għall-Energija u l-Klima 2021-2030 eventwali u l-Istrateġija għal Żvilupp Sostenibbli ta' Malta għall-2050. Dan jinkludi l-implimentazzjoni ta' strateġiji ta' adattament għat-tibdil fil-klima bħal ġestjoni mtejbja tal-ilma, prattiki agrikoli reżiljenti, ippjanar urban sostenibbli, u titjib fl-infrastruttura. Barra minn hekk, il-politiki ffukati fuq il-protezzjoni soċjali, l-educazzjoni u l-kura tas-saħħa jistgħu jgħinu biex tinbena kapaċità ta' adattament u jitnaqqsu l-vulnerabbiltajiet għall-impatti tat-tibdil fil-klima. L-isforzi kollaborattivi li jinvolvu l-Gvern, is-soċjetà ċivili, u s-shab internazzjonali huma kruċjali biex jiġi żgurat li l-azzjoni klimatika f'Malta tkun inkluziva, ekwa u reattiva għall-htigijiet ta' dawk l-aktar affettwati mill-faqar u mill-esklużjoni soċjali.

3.5.10 Nuqqas ta' professjonisti fis-settur soċjali

Is-settur soċjali f'Malta huwa affettwat b'mod sinifikanti minn nuqqas ta' persunal, li johloq sfida serja fl-ghoti tas-servizzi essenzjali. Dan in-nuqqas mhux biss jagħmel pressjoni fuq il-forza tax-xogħol eżistenti iżda jdghajjef ukoll il-kwalità u l-aċċessibbiltà tas-servizzi soċjali pprovduti lill-komunità. Id-domanda li qed tiżdied għas-servizzi soċjali, xprunata minn popolazzjoni li qed tixjieħ, kwistjonijiet ta' saħħa mentali li qed jiżdiedu, u disparitajiet soċjoekonomiċi li qed jikbru, jaggravaw is-sitwazzjoni attwali. Mingħajr persunal adegwat, is-settur isibha diffiċli biex jissodisfa dawn id-domandi, li jwassal għal eżawriment aċċellerat fost il-haddiema, hinijiet ta' stennija itwal għas-servizzi, u appoġġ potenzjalment inadegwat għal dawk fil-bżonn. Nuqqas bħal dan jaffettwa wkoll is-servizzi tal-kura tas-saħħa peress li l-kundizzjonijiet mhux ittrattati, inkluż kundizzjonijiet tas-saħħa mentali, jistgħu jwasslu għal aktar kumplikazzjonijiet li jehtieġu interventi kumplessi addizzjonali. Konsegwentement, in-nuqqasijiet professjonali jistgħu jwasslu wkoll għal żieda fil-hinijiet ta' stennija għas-servizzi tas-saħħa A&E, primarji u akuti li se tkompli timmarġinalizza l-popolazzjonijiet żvantaġġati u taggrava l-inugwaljanzi soċjoekonomiċi. Din is-sitwazzjoni tenfasizza l-htieġa urġenti għal approċċ strateġiku għall-ippjanar u għall-iżvilupp tal-forza tax-xogħol fis-settur soċjali.

Fl-2023, il-FSWS irrapportat li s-servizz kien ipprova għal total ta' 24,877 każ¹⁷⁸, li jirrifletti żieda ta' 1,405 każ matul is-sena preċedenti (23,472 każ¹⁷⁹). Il-FSWS irrapportat ukoll li fl-2022, minn total ta' 943 impjegat, 731 (78 %) kienu involuti b'mod dirett fix-xogħol tal-klijenti. Mis-731 impjegat, 291 (31 % tal-forza tax-xogħol totali) kienu haddiema soċjali kwalifikati.

It-Tabella 33 ta' hawn taht tenfasizza l-għadd ta' postijiet tax-xogħol vakanti fis-saħħa tal-bniedem f'attivitajiet ta' xogħol soċjali¹⁸⁰.

Tabella 33: Għadd ta' postijiet tax-xogħol vakanti fis-saħħa tal-bniedem u f'attivitajiet ta' xogħol soċjali 2020-2023

Indikatur	2020	2021	2022	2023
Postijiet tax-xogħol vakanti fis-saħħa tal-bniedem u f'attivitajiet ta' xogħol soċjali – (numru totali ta' postijiet tax-xogħol vakanti)	1,289	832	834	888

L-ippjanar strateġiku huwa kruċjali biex tiġi indirizzata l-inċertezza maħluqa min-nuqqas ta' persunal fis-settur soċjali ta' Malta. Billi jantiċipa xejriet u sfidi futuri, il-Gvern jista' jimplimenta miżuri proattivi biex jattira, iħarreġ u jżomm professjonisti fis-settur soċjali. L-investiment fl-edukazzjoni u fl-iżvilupp professjonali, it-titjib tal-kundizzjonijiet tax-xogħol, u l-offerta ta' remunerazzjoni kompetittiva huma passi essenzjali biex tinbena forza tax-xogħol reżiljenti. Barra minn hekk, l-isfruttar tad-data u l-analitika predittiva jistghu jghinu biex jiġu identifikati l-htiġijiet emerġenti u jiġu allokat i r-riżorsi b'mod effettiv. Fl-aħħar mill-aħħar il-forniment ta' servizzi ta' kwalità għolja se jikkontribwixxi għall-benesseri u l-istabbiltà soċjali tal-komunità.

¹⁷⁸ Data Amministrattiva (korrispondenza bl-email)

¹⁷⁹ FSWS 2022 Annual Report accessed at: [fsws.gov.mt/en/Documents/AnnualReports/Indesign Annual 2022 Download.pdf](https://fsws.gov.mt/en/Documents/AnnualReports/Indesign%20Annual%202022%20Download.pdf)

¹⁸⁰ Stqarrija tal-NSD: L-Istharrig dwar il-Postijiet tax-Xogħol Vakanti (JVS): 2017-2023 aċċessati minn:

<https://nso.gov.mt/mt/l-istharrig-dwar-il-postijiet-tax-xogħol-vakanti-jvs-2017-2023/>. Id-data diżaggregata ġiet ipprovduta permezz ta' korrispondenza bil-posta elettronika mill-NSD.

KAPITOLU 4

IL- PERSPETTIVI TAL-FAQAR U
ESKLUŻJONI SOĊJALI TA' MALTA U
L-IMPATTI TAGĦHOM: XI SMAJNA

KAPITOLU 4

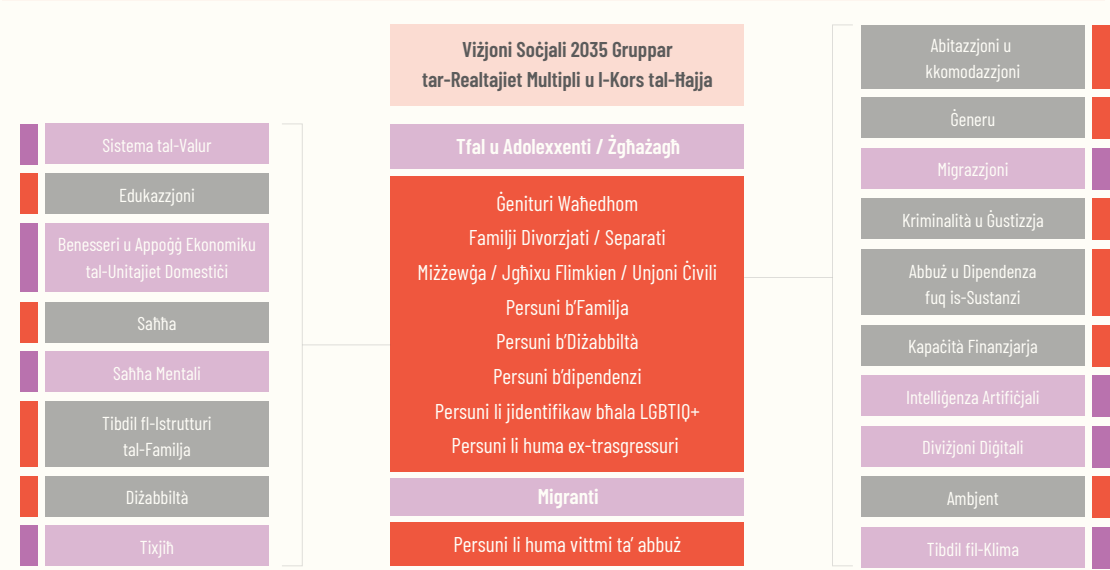
IL- PERSPETTIVI TAL-FAQAR U ESKLUŻJONI SOĊJALI TA’ MALTA U L-IMPATTI TAGĦHOM: XI SMAJNA

Il-faqar huwa kwistjoni multidimensjonali influwenzata minn varjetà ta’ fatturi u kundizzjonijiet sottostanti, magħrufa b’mod kollettiv bħala determinanti. Li wieħed jifhem dawn id-determinanti huwa kruċjali biex jiġu indirizzati l-kawżi ewlenin tal-faqar u jiġu żviluppati strateġiji effettivi biex dan jiġi miġġieled.

Is-sessjonijiet ta’ konsultazzjoni ta’ qabel l-abbozzar, il-gruppi fokali, u l-ħidma li l-PDIAD wettaq mal-OECD dwar l-iskennjar tal-inċertezza u l-prospettiva strateġika identifikaw għadd ewlieni ta’ determinanti u impatti tal-faqar u tal-esklużjoni fis-soċjetà Maltija. L-għarfien miksub jgħin biex jiġu ffaċilitati l-projezzjonijiet għall-ghaxar snin li ġejjin u se jipprovdi pedament kruċjali għall-oġettivi tal-Istrateġija. Dawn huma ppreżentati fl-Illustrazzjoni 18.

Id-determinanti u l-impatti enfasizzati bil-vjola fl-Illustrazzjoni 18 jirrappreżentaw l-inċertezzu attwali u x-xejriet futuri li ħarġu mill-ħidma tax-xenarju ta’ prospettiva strateġika tal-OECD. Dawn tqajmu wkoll bħala dimensjonijiet u impatti ewlenin matul is-sessjonijiet ta’ qabel il-konsultazzjoni u mill-PDIAD¹⁸¹.

Illustrazzjoni 18: Id-Determinanti tal-Faqar u tal-Gruppi Soċjetali f’Riskju tal-Faqar u tal-Esklużjoni: Illum u kif Mistennija Jevolvu bejn l-2024 u l-2035

Dan li ġej jippreżenta l-punti ewlenin imqajma mill-partijiet ikkonċernati kkonsultati matul is-sessjonijiet ta’ qabel il-konsultazzjoni u l-gruppi fokali.

¹⁸¹ Nota: * Bħala determinanti u impatti ewlenin, il-PDIAD wettaq analiżi dettaljata tas-sitwazzjoni attwali u tal-kwistjonijiet marbuta magħhom. Is-sejbiet huma ppreżentati fid-Dokumenti ta' Ħidma meħmuża mal-Istrateġija.

4.1 Sistema ta' Valuri Komuni

Il-konsultazzjonijiet minn qabel iddeskrivew l-importanza li Malta ssahha il-valuri tagħha orjentati lejn il-komunità u l-prinċipji komuni, biex trawwem soċjetà aktar inkluziva u tnaqqas l-iżolament ta' ċerti koorti tal-popolazzjoni. Billi tippromwovi l-unità u l-benesseri kollettiv, Malta tista' tiżgura komunità aktar konnessa u ta' appoġġ għaċ-ċittadini kollha tagħha. Il-valuri komuni huma fundamentali fl-għaqda tal-komunitajiet u fit-tishih ta' sens ta' appartenenza, inkluzjoni u kooperazzjoni.

4.2 Edukazzjoni

L-edukazzjoni tinfluwenza b'mod sinifikanti l-mobbiltà soċjali u ttejjeb il-kwalità tal-ħajja, filwaqt li taqdi rwol kritiku fit-tiswir tal-opportunitajiet u l-benesseri. Filwaqt li l-edukazzjoni bikrija tat-tfal tipprovi pedament b'saħħtu għall-iżvilupp, 13 mit-53 partijiet ikkonċernati kkonsultati enfasizzaw it-tħassib dwar l-impatt tagħha fuq ir-relazzjonijiet bejn il-ġenituri u t-tfal, u t-trażmissjoni tal-valur. Il-partijiet ikkonċernati sostnew li biex dan jittaffa, huwa importanti li jsir aktar investiment fl-indukrar tat-tfal ta' kwalità u fl-indukratur tat-tfal biex jiġu prijoritizzati l-kapaċitajiet soċjoemmozzjonali, il-kompetenzi, u l-iżvilupp tal-imġiba mentali u soċjoemmozzjonali tat-tfal. Li bħala miżura preventiva wieħed jinvesti fil-bini ta' konnessjonijiet aktar b'saħħithom mal-komunitajiet u l-familji, inklud dawk minn sfondi żvantaġġati, jista' jkompli jimmitiga dan.

Il-konsultazzjonijiet mal-partijiet ikkonċernati enfasizzaw ukoll li aktar tard fil-ħajja tat-tfal, is-sistema edukattiva għandha timxi lil hinn minn enfasi rigida fuq il-kisba akkademika. Għandu jkun hemm fokus ġdid li jirrifletti d-dinja reali li fiha jgħixu iż-żgħażaġh, b'tali mod li l-istudenti jkunu mgħammra b'ħiliet essenzjali tal-ħajja. Dawn jinkludu ħiliet konjittivi, diġitali, analitiċi, finanzjarji, intraprenditorjali u dawk relatati, li kollha huma essenzjali għaž-żgħażaġh biex jinnavigaw ir-realtajiet u l-isfidi kontemporanji li jiffaċċjaw f'dinja kkaratterizzata minn bidla rapida u xprunata mill-ICT, l-Intelliġenza Artifiċjali (IA), ir-robotika u teknoloġiji emergenti oħra.

4.3 Miżuri ta' Benesseri Ekonomiċi u ta' Appoġġ għall-Unitajiet Domestiċi

Il-prestazzjoni ekonomika qawwija ta' Malta u r-rati baxxi tal-qgħad, xprunati b'mod parzjali minn politiki attivi u ta' suċċess dwar is-suq tax-xogħol, bħall-"Iskemi Nagħmlu x-Xogħol Irodd" huma inkontestabbli. Madankollu, matul il-konsultazzjonijiet minn qabel, l-importanza ta' distribuzzjoni ekwa tal-kisbiet ekonomiċi ġiet enfasizzata bħala punt importanti ta' tluq. Avvenimenti globali bħall-pandemija tal-COVID-19, it-tensjonijiet ġeopolitiċi, u t-tfixkil fil-katina tal-provvista žiedu l-inflazzjoni, filwaqt li hallew impatt sinifikanti fuq l-għoli tal-ħajja.

24 mit-53 partijiet ikkonċernati kkonsultati jemmnu li ż-żieda fid-dipendenza fuq l-għajjnuna alimentari u ċ-ċentri tal-ikel tista' tindika diskrepanza li qed tiżdied fil-benesseri ekonomiku u soċjali. Ġie deċiż li ż-żieda fl-inflazzjoni, b'mod partikolari fl-ikel u fl-akkomodazzjoni, tnaqqas il-kapaċità tal-akkwist minkejja židiet fil-Paga Minima Nazzjonali (NMW). Minbarra l-metrika ekonomika bħall-GDP, ġie ssuġġerit ukoll li jitqiesu l-indikaturi soċjali biex tinghata stampa aktar shiħa tal-benesseri nazzjonali. Dan, min-naħa tiegħu, se jinforma l-iżvilupp ta' politiki inkluzivi li jiżguraw li kulhadd jibbenefika mit-tkabbir ekonomiku.

4.4 Bidla fl-Istrutturi tal-Familja

14 mit-53 partijiet ikkonċernati kkonsultati enfasizzaw ukoll l-impatt potenzjali tal-familji mhux tradizzjonali – bħal dawk iffurmati wara separazzjoni – fuq il-bidu tal-faqar jew tal-esklużjoni soċjali. Id-diviżjoni tal-assi u r-riżorsi wara s-separazzjonijiet tal-familji ddgħajjef l-istabbiltà finanzjarja, filwaqt li thalli impatt fuq kollox, mill-pensjonijiet sal-akkomodazzjoni. It-tkissir tal-familja jaffettwa b'mod sinifikanti s-saħħa psikoloġika u emozzjonali tat-tfal, u jikkawża tfixkil bħal bidliet fl-iskola, bullying potenzjali, sentimenti ta' rabja u riżentiment, u žieda fl-imġiba vjolenti.

Il-ġenituri waħedhom spiss jiffaċċjaw tbatija finanzjarja u stress emozzjonali sinifikanti, li jhalli impatt kemm fuqhom kif ukoll fuq uliedhom. Il-battalji legali dwar il-kustodja, il-manteniment u l-assi matul is-separazzjoni jaggravaw dawn il-problemi, itaffu r-riżorsi u joħolqu ambjent ostili. Il-ħlas irregolari jew in-nuqqas ta' ħlas tal-manteniment tat-tfal ikompli jkun ta' piż fuq il-ġenituri waħedhom u jnaqqas il-kwalità tal-ħajja tat-tfal.

4.5 Familji li għandhom Membri b'Diżabbiltà

Il-familji li għandhom membri b'diżabbiltà jiffaċċjaw piżijiet finanzjarji sinifikanti minħabba l-medikazzjoni, it-tagħmir u l-ħtiġijiet ta' kura. Dawn il-familji jistgħu jiffaċċjaw ukoll servizzi frammentati, u burokrazija kumplessa, minkejja l-isforzi u l-appoġġ eżistenti tal-Gvern. Il-kura ta' membru tal-familja b'diżabbiltà tpoġġi talbiet emozzjonali u loġistiċi sostanzjali fuq il-familji, b'mod partikolari fuq ommijiet li jista' jkollhom bżonn ukoll inaqqsu s-siġhat tax-xogħol jew jitolqu mill-forza tax-xogħol.

16 mit-53 parteċipant tal-konsultazzjoni enfasizzaw il-fatt li persuni b'diżabbiltajiet kemm viżibbli kif ukoll b'dawk li ma jidhrux għandhom qed isibuha diffiċli biex isibu impjieg, minkejja diversi inċentivi tal-Gvern. It-tfal b'diżabbiltà, b'mod partikolari dawk b'kundizzjonijiet ta' mġiba diffiċli, jistgħu jkunu aktar suxxettibbli li jiffaċċjaw esklużjoni mill-attivitajiet u l-vjaġġi skolastiċi, li jirriżultaw f'żolament soċjali u opportunitajiet edukattivi mnaqqsqa. Barra minn hekk, l-attitudnijiet soċjetali u l-istigma lejn persuni b'diżabbiltà, b'mod partikolari dawk invizibbli bħad-Disturb ta' Defiċit fl-Attenzjoni / l-perattività (ADHD) u l-fibromijalgija, jipperpetwaw id-diskriminazzjoni u l-esklużjoni, jikkumplikaw l-aċċess għas-servizzi tal-protezzjoni soċjali u tipi oħra ta' appoġġ.

Ħames partijiet ikkonċernati enfasizzaw l-importanza li jiġu żgurati spazji pubbliċi u trasport aċċessibbli, li jiġu offruti opportunitajiet edukattivi mfassla apposta, u aktar importanti minn hekk, li l-familji jiġu appoġġjati fin-navigazzjoni effettiva tas-sistema kumplessa tal-kura. Li jiġu indirizzati dawn il-fatturi huwa essenzjali għal Malta biex tiggarantixxi soċjetà aktar inklużiva u ekwa għal kulhadd.

4.6 L-Anzjanità

Malta qed tiffaċċja popolazzjoni li qed tixxjeħ malajr, b'18.6 % tal-popolazzjoni li għandha 65 sena jew aktar¹⁸² u 3.9 % li għandha 80 sena u aktar fl-2023¹⁸³. Flimkien mal-aktar rata baxxa tal-fertilità fl-UE ta' 1.08¹⁸⁴, din ix-xejra teħtieġ dipendenza fuq ħaddiema barranin jew Maltin naturalizzati għodda biex tibbilanċja d-demografika taż-żgħażaġħ. Il-popolazzjoni li qed tixxjeħ u l-ħtieġa għal qafas ta' appoġġ huma rikonnoxxuti bħala sfidi kontinwi li se jkollhom impatt sinifikanti fuq il-faqar u l-esklużjoni f'Malta. Lil hinn mit-tensjoni fil-kura tas-saħħa u fil-kura informali, din il-bidla demografika tista' wkoll taggrava l-faqar u l-esklużjoni soċjali. Il-promozzjoni tat-tixxjeħ attiv, sistemi robusti ta' appoġġ komunitarju, u t-tisħiħ tal-pensjonijiet huma kruċjali biex jiġi żgurat irtirar b'saħħtu, attiv u finanzjarjament sigur.

4.7 Is-Saħħa

Malta tipprovdi sistema robusta tas-saħħa b'kura tas-saħħa b'xejn fl-istadji primarji, akuti u ta' riabilitazzjoni, appoġġjata minn għajjnuna medika b'xejn. Din is-sistema għandha l-għan li jkun hemm aċċess ugwali irrispettivament mis-sigurtà tal-introjt (għalkemm l-aċċess għall-barranin ivarja). Madankollu, 26 partijiet ikkonċernati enfasizzaw l-inugwaljanzi fl-aċċess għal gruppi żvantaġġati. Il-ħinijiet twal ta' stennija u n-nuqqas ta' mediċini joħolqu tbatija għal dawn il-gruppi li ma jistgħux jaffordjaw kura privata. Barra minn hekk, ġie enfasizzat li l-popolazzjoni li qed tikber ta' Malta qed tagħmel pressjoni fuq is-sistema, filwaqt li l-attrazzjoni u ż-żamma ta' professjonisti kwalifikati fil-kura tas-saħħa għadhom ta' sfida.

Tqajjem thassib dwar it-tfal li jmorru l-iskola mingħajr l-ikel ta' nofsinhar jew li jiddependu fuq ikel mhux tajjeb għas-saħħa minn postijiet tal-ikel bi prezz baxx, li jista' jkollu impatt fuq is-saħħa fiżika, l-iżvilupp konjittiv, u l-benesseri emozzjonali tagħhom.

4.8 Is-Saħħa Mentali

Il-kwistjonijiet tas-saħħa mentali li qed jiżdiedu f'Malta huma marbuta ma' diversi fatturi soċjoekonomiċi u ambjentali. 24 partijiet ikkonċernati esprimew thassib li t-tfal żgħar għandu mnejn jesperjenzaw eżiti negattivi tas-saħħa mentali minħabba li jqattgħu sigħat twal fi klabbs ta' qabel u ta' wara l-iskola l bogħod mill-ġenituri, u dan iwassal għal sentimenti ta' skonnessjoni, aggressjoni, u vjolenza lejn il-ġenituri.

Hekk kif it-tfal jikbru, hemm pressjoni biex b'mod akkademiku jeċċellaw fl-iskola, b'nuqqas ta' fokus fuq l-iżvilupp ġenerali. Dan iżid pressjoni sinifikanti, li tikkontribwixxi għall-ansjetà u għad-dipressjoni fost iż-żgħażaġħ. Barra minn hekk, in-nuqqas ta' żvilupp komprensiv ipoġġi liż-żgħażaġħ fi żvantaġġ fil-ħajja adulta u meta jseguw l-edukazzjoni għolja.

Matul il-konsultazzjonijiet minn qabel, ġie enfasizzat ukoll li l-pressjoni finanzjarja minħabba l-għoli tal-ħajja li qed jiżdied qed ikollha impatt fuq l-unitajiet domestiċi, li spiss jeħtieġu impjiegi addizzjonali part-time. In-nuqqas ta' ħin ta' kwalità fejn il-familja tkun flimkien jagħmel pressjoni fuq id-dinamika tal-familja u s-saħħa mentali, u huwa fattur ta' riskju magħruf li jikkawża tkissir ta' żwieġ. Dawn il-fatturi għandhom impatt fuq il-benesseri u s-saħħa mentali tal-membri kollha tal-familja, u mhux anqas fuq dawk tat-tfal¹⁸⁶ u ż-żgħażaġħ¹⁸⁵.

¹⁸² Proportion of population aged 65 and over. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: [tps00028](#).

¹⁸³ Population by age group. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: [tps00010](#).

¹⁸⁴ Fertility indicators. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: [demo_find](#).

¹⁸⁵ Abela, A., & Tabone, C. (2008). Family poverty and social exclusion with a special emphasis on children. Malta: Dokument ipprezentat waqt preżentazzjoni pubblika mill-Kummissjoni Nazżjonali tal-Familja.

¹⁸⁶ FFriedline, T., Chen, Z., & Morrow, S. P. (2021). Families' financial stress & well-being: The importance of the economy and economic environments. *Journal of Family and Economic Issues*, 42, 34-51. Aċċessat minn: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7362317/>

4.9 Abitazzjoni u Akkomodazzjoni

Malta għandha rata għolja ta' sjieda tad-djar, b'aktar minn 75 % tal-persuni li hallsu l-ipoteki tagħhom¹⁸⁷, piż eċċessiv tal-kost tal-abitazzjoni baxx¹⁸⁸ u affollament eċċessiv baxx¹⁸⁹, biż-żewġ rati jiżdiedu fost il-persuni li huma f'riskju tal-faqar (anqas minn 60 % tal-introjt ekwivalizzat medjan). Madankollu, il-konsultazzjonijiet mal-partijiet ikkonċernati semmew b'mod ripetut il-piż eċċessiv tal-akkomodazzjoni u l-affollament eċċessiv bħala kwistjonijiet li jehtieġu azzjoni ulterjuri. Il-feedback mis-sessjonijiet ta' qabel il-konsultazzjoni enfasizza dawk iż-żidiet sinifikanti fil-valuri tal-kiri, eskludew lill-unitajiet domestiċi lokali b'introjt baxx u b'introjt medju inferjuri li jiddependu fuq l-akkomodazzjoni privata għall-kiri. L-ispejjeż li qed jiżdiedu għall-oġġetti essenzjali bħall-ikel u l-hwejjeġ jifgħu pressjoni ulterjuri fuq l-introjt disponibbli.

16 mit-53 partijiet ikkonċernati kkonsultati enfasizzaw li ż-żidiet fil-prezzijiet fis-suq tal-proprjetà jagħmlu s-sjieda tad-djar dejjem aktar diffiċli għall-ġenerazzjonijiet attwali u futuri. Dan qed iwassal biex iż-żgħażaġh jgħixu għal aktar żmien mal-ġenituri tagħhom, u dan ikompli jżid mal-pressjonijiet finanzjarji ta' dawn tal-aħħar. 20 partijiet ikkonċernati esprimew tħassib dwar il-kundizzjoni ta' persuni mingħajr dar bħala kwistjoni soċjali emergenti, b'mod partikolari fost il-migranti.

L-introduzzjoni ta' mekkaniżmu ta' limitar fuq oġġetti essenzjali tal-ikel tqieset mill-NGOs bħala miżura pożittiva, kif kien ukoll is-sussidju kontinwu tal-enerġija. Barra minn hekk, 17-il parti kkonċernata u NGO jammettu li l-Gvern għandu jkollu rwol aktar attiv fl-għoti ta' akkomodazzjoni affordabbli għal individwi u unitajiet domestiċi b'introjt baxx.

4.10 Il-Kapaċità Finanzjarja

12-il parti kkonċernata qajmu kwistjonijiet importanti dwar il-kapaċità finanzjarja, filwaqt li enfasizzaw il-fatt li l-għarfien u l-hiliet finanzjarji limitati jistgħu jintrappolaw lil persuni fil-faqar, b'mod partikolari unitajiet domestiċi b'introjt baxx, persuni akbar fl-età, u ġenituri waħedhom, li huma partikolarment żvantaġġati f'dan ir-rigward. In-nuqqas ta' litteriżmu finanzjarju jagħmilhom suxxettibbli għad-dejn, l-abbuż finanzjarju, u l-iscams.

L-individwi tipikament jiksbu l-għarfien finanzjarju permezz ta' interazzjonijiet soċjali, fejn il-familji jkollhom rwol kruċjali fit-tfassil tal-attitudnijiet u tal-imġiba finanzjarja. Dan jissarraf b'mod awtomatiku f'ċiklu ta' żvantaġġ għat-tfal minn sfondi soċjoekonomiċi aktar baxxi. Biex dan jiġi indirizzat, huwa meħtieġ kurrikulu għall-edukazzjoni finanzjarja fiċ-ċiklu primarju tal-edukazzjoni u għall-livelli kollha fl-edukazzjoni sekondarja għolja u l-edukazzjoni ulterjuri u għolja.

Il-programmi ta' Kapaċità Finanzjarja Ġemma għandhom jingħataw aktar riżorsi biex itejbu l-kapaċità finanzjarja ta' individwi żvantaġġati u jtejbu l-benesseri soċjetali b'mod ġenerali. Bl-istess mod, il-programm ta' suċċess tal-Fondazzjoni għall-Benesseri u s-Servizzi Soċjali (FSWS) "Hiliet il-Komunità" li sar f'Marsamxett, imfassal, fost affarijiet oħra, biex jagħti spinta lill-kapaċità finanzjarja bbażata fil-komunità, għandu jiġi introdott f'lokalitajiet oħra.

¹⁸⁷ Distribution of population by tenure status, type of household and income group - EU-SILC survey. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat:

ILC_LVH002__custom_6883465.

¹⁸⁸ Housing cost overburden rate by poverty status. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: SDG_01_50.

¹⁸⁹ Overcrowding rate by poverty status - EU-SILC survey. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: tessi172

4.11 Il-Ġeneru

13 mill-partijiet ikkonċernati kkonsultati enfasizzaw il-fatt li n-nisa huma aktar probabbli li jinvolvu ruħhom f'kuntratti part-time¹⁹⁰, b'pagi baxxi u b'terminu fiss, influwenzati mill-htieġa tal-flessibbiltà minhabba responsabbiltajiet sproporzjonati fid-dar u fl-indukrar tat-tfal. Dan jirriżulta li n-nisa ta' spiss ikunu kkonċentrati f'setturi u rwoli b'pagi aktar baxxi, b'ħall-indukrar tat-tfal, il-kura ta' persuni akbar fl-età, it-tagħlim, u l-infermerija. Il-feedback tal-partijiet ikkonċernati indirizza s-sinifikat tad-Differenza fil-Pagi bejn il-Ġeneri (GPG), li fost il-koorti tal-età ta' 35-54 sena kien ta' 14.3 % fis-settur privat, meta mqabbel ma' 5 % fis-settur pubbliku fejn in-nisa jikkupaw aktar ta' spiss pożizzjonijiet għolja u jibbenefikaw minn ftehimiet kollettivi¹⁹¹.

Id-Differenza fil-Pagi bejn il-Ġeneri (GPG) tibqa' sostanzjali għan-nisa ta' aktar minn 65 sena¹⁹² li tirriżulta minn aspettattivi passati ta' rwoli soċjokulturali u tradizzjonali tal-ġeneru, li taffettwa l-kontribuzzjonijiet tal-pensjoni u l-introġitu potenzjali tal-pensjoni tagħhom. Dan minkejja l-isforzi tal-Gvern, li huma rikonoxxuti b'mod pożittiv mill-partijiet ikkonċernati u l-NGOs, biex jirrifirma l-iskema tal-pensjoni Hallas waqt li Tkun Għaddej (PAYG) biex jelimina d-diskriminazzjoni inerenti tagħha ta' bejn il-ġeneri.

Il-feedback tal-partijiet ikkonċernati enfasizza l-fatt li n-nisa jsibuha diffiċli wkoll biex jiżguraw il-finanzjament għan-negozji u jiffaċċjaw preġudizzju potenzjali fl-IA minhabba d-dominanza tal-irġiel fit-tfassil. Intervent bikri, u kampanji aktar intensivi u sostnuti, huma meħtieġa biex titneħħa l-fehma eżistenti tan-nisa b'ħala l-indokraturi primarji u l-amministraturi tad-djar.

4.12 Il-Migrazzjoni

Il-popolazzjoni tal-migranti ta' 25.3 % ta' Malta, bi drittijiet li jvarjaw abbażi tal-istatus tagħhom (migranti ekonomiċi, applikanti għal ažił, refuġjati, eċċ.), jeħtieġu integrazzjoni nazzjonali unifikata.

Id-data turi li fl-2018, madwar 20,000 migrant ċittadin ta' pajjiż terz (TCN) li jaħdmu full-time qalghu €875 fix-xahar, filwaqt li madwar 14,000 oħra qalghu €1,333 fix-xahar¹⁹³, b'ħafna jiffaċċjaw piżijiet finanzjarji, kundizzjonijiet hżiena tal-ghajxien, sfruttament u perikli okkupazzjonali, u žieda fil-kundizzjoni ta' persuni mingħajr dar.

31 mit-53 partijiet ikkonċernati kkonsultati enfasizzaw li l-burokrazija u l-bidliet fil-politika jistgħu jfixxlu l-aċċess għad-dokumenti, filwaqt li jhallu impatt fuq id-drittijiet bażiċi. Xi wħud mill-partijiet ikkonċernati qajmu tħassib dwar id-deportazzjonijiet tal-LGBTQ+, il-kundizzjonijiet tax-xogħol u l-ksur tad-drittijiet, is-saħħa mentali, u l-aċċess futur għall-pensjoni għall-migranti li qed jixjieħu. Il-31 partijiet ikkonċernati ġibdu l-attenzjoni għas-sitwazzjoni mwiegħra tal-individwi kkonċernati.

¹⁹⁰ Part-time employment and temporary contracts - annual data. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: [lfsi_pt.a](#).

¹⁹¹ Il-Gvern ta' Malta. Segretarjat Parlamentari għall-Ugwaljanza u r-Riformi. Gender Equality and Mainstreaming Strategy & Action Plan 2022-2027. Aċċessat minn: [Gender Equality.pdf \(gov.mt\)](#).

¹⁹² Gender pension gap by age group - EU-SILC survey. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: [ilc_pnp13](#).

¹⁹³ P. 22, Il-Migranti, il-Faqar u l-Inkluzjoni, Tim ta' Abbozzar għall-Istrateġija tal-Faqar, Novembru 2023.

4.13 Kriminalità u Ġustizzja

Individwi b'rekords kriminali jiffaċċjaw diskriminazzjoni u stigma fis-suk tax-xogħol, li jillimita l-introjt u joħloq nassa tal-faqar, minkejja l-miżuri mħabbra mill-Gvern biex dan jiġi miġġieled. Barra minn hekk, it-tfal tagħhom huma aktar suxxettibbli għal ostakli edukattivi, u x'aktarx jinvolvu ruħhom f'attività kriminali, u b'hekk jiġi pperpetwat ċiklu ta' żvantaġġ. It-trasgressuri spiss ma jkollhomx thejjija u appoġġ adegwati għar-riintegrazzjoni, u dan iżid il-probabbiltà ta' reċidività.

L-ispejjeż għoljin tar-rappreżentanza legali u d-dewmien fil-qorti jaffettwaw b'mod sproporzjonat lill-individwi b'introjt baxx, ifixklu l-ħajjiet u jintensifikaw l-inugwaljanzi soċjali u ekonomiċi.

4.14 Diviżjoni Diġitali

8 mit-53 partijiet ikkonċernati kkonsultati esprimew tħassib dwar kif il-bidla diġitali fis-servizzi pubbliċi u fis-servizzi bankarji elettronici tirriskja li twessa' d-diviżjoni tal-faqar li twassal għall-esklużjoni għal dawk li għandhom nuqqas ta' ħiliet diġitali u riżorsi finanzjarji. L-adulti akbar fl-età, il-gruppi b'introjt baxx, u l-migranti huma affettwati b'mod sproporzjonat f'din il-ġlieda biex jaċċessaw servizzi online essenzjali minħabba litteriżmu, finanzzi jew aċċess għall-internet limitati.

4.15 L-Intelliġenza Artifiċjali (IA)

L-IA tippreżenta opportunità trasformattiva għall-forza tax-xogħol ta' Malta, biex tbiddel b'mod fundamentali r-relazzjoni bejn it-teknoloġija tal-awtomatizzazzjoni, id-domanda għall-ħaddiema, u l-inugwaljanza. Tista' twettaq kompiti kumplessi lil hinn minn dak li tista' timmaniġġja t-teknoloġija tradizzjonali, u potenzjalment tħalli impatt kemm fuq l-impjiegi b'paga għolja kif ukoll fuq dawk b'paga baxxi.

Tnejn mill-partijiet ikkonċernati kkonsultati ġibdu l-attenzjoni għas-suġġett, għalkemm minn perspettivi differenti: minn naħa waħda, l-IA se toħloq rwoli tax-xogħol ġodda eċċitanti u din il-bidla se tirrikjedi fokus fuq l-adattabbiltà tal-ħaddiema u t-tagħlim kontinwu, b'benefiċċji potenzjali bħal titjib fl-effiċjenza u l-produttività fuq il-post tax-xogħol, u tkabbir ekonomiku aħjar. Min-naħa l-oħra, l-avvanzi fl-IA se jwasslu għal telf konsiderevoli ta' impjiegi f'diversi setturi u jistgħu jsawru mill-ġdid il-postijiet tax-xogħol, jinfluenzaw il-kundizzjonijiet tax-xogħol u potenzjalment ifixklu l-kapaċità ta' xi ħaddiema biex jadattaw għal domandi ġodda għall-impjiegi u saħansitra jimplifikaw il-preġudizzji u l-isterjotipi soċjetali eżistenti. Huma meħtieġa miżuri biex jiġi żgurat li l-IA ma ssaħħax l-inugwaljanzi soċjetali.

4.16 Abbuż u Dipendenza fuq is-Sustanzi

Disgħa mill-partijiet ikkonċernati kkonsultati ġibdu l-attenzjoni għar-rabta bejn id-dipendenza u l-faqar, b'mod partikolari l-identifikazzjoni tal-alkoħol hija identifikata minn diversi partijiet ikkonċernati bħala l-kawża ewlenija tal-abbuż u d-dipendenza fuq is-sustanzi f'Malta, peress li hija l-aktar sustanza kkunsjata b'mod wiesa'. Għall-kuntrarju ta' ħafna pajjiżi oħra b'kontrolli stretti, f'Malta, l-alkoħol iqajjem it-tħassib minħabba l-aċċess faċli għall-minorenni u r-reklamar prevalenti.

Il-partijiet ikkonċernati jirrikonoxxu li d-deċiżjoni reċenti ta' Malta li tillegalizza u tirregola l-kannabis u l-marijuana għall-użu proprju tallinja max-xejriet fl-Ewropa u fl-Amerka ta' Fuq, u li l-monitoraġġ għal konsegwenzi potenzjali mhux intenzjonati huwa essenzjali. Il-partijiet ikkonċernati esprimew tħassib dwar iż-żieda fl-użu u l-aċċessibbiltà ta' hard drugs, bħall-kokaina.

L-abbuż tas-sustanzi, flimkien mal-logħob tal-azzard u l-użu tal-alkoħol, jipprezentaw sfidi multidimensjonali kumplessi, inkluż it-tbatija finanzjarja u l-kriminalità. L-aġenziji tal-Gvern u l-NGOs jikkollaboraw bis-sħiħ biex jindirizzaw l-abbuż tas-sustanzi, mill-prevenzjoni sar-riabilitazzjoni. Iż-żieda sinifikanti fil-programmi edukattivi dwar l-abbuż u d-dipendenza fuq is-sustanzi jenfasizzaw il-ħtieġa li l-edukazzjoni dwar il-prevenzjoni tiġi inkorporata b'mod aktar sod fil-kurrikulu tal-edukazzjoni, filwaqt li tqhammar liż-żgħażaġh bl-għarfien biex jagħmlu għażliet infurmati.

4.17 Ambjent

It-tniġġis tal-arja u tal-istorbju (primarjament mit-traffiku) huwa ta' detriment għas-saħħa, speċjalment għar-residenti żvantaġġati. Jeżisti tħassib dwar is-sikurezza tal-persuni bil-mixi fiż-żoni urbani, bi ħtieġa għal infrastruttura aħjar għall-mixi u għaċ-ċiklizmu. Il-ħtieġa għal aktar parks u spazji ħodor f'żoni urbani ġiet enfasizzata bħala priyorità minn 8 mit-53 partijiet ikkonċernati kkonsultati, peress li dawn jikkontribwixxu għal saħħa u għal benesseri aħjar fil-komunitajiet tagħna.

Il-feedback minn dawn il-partijiet ikkonċernati ġibed l-attenzjoni għall-fatt li l-kostruzzjoni kostanti tikkontribwixxi għall-istorbju, it-trab u l-konġestjoni tat-traffiku, tnaqqas il-kwalità tal-ħajja u żżid l-istress u l-ansjetà fost ir-residenti. Barra minn hekk, in-nies qed ifittxu li jaharbu permezz ta' btajjel barra mill-pajjiż, u dan iħalli lil dawk żvantaġġati mingħajr għażliet bħal dawn u l-ebda serħan minn fatturi ta' stress ambjentali.

4.18 Tibdil fil-Klima

Erba' partijiet ikkonċernati ssottolinjaw il-kwistjoni dwar it-tibdil fil-klima. Il-mewġiet ta' sħana esperjenzati fl-2023 ikkawżaw emerġenzi tas-saħħa, inkluż imwiet minn deidratazzjoni u ipertermija, b'mod partikolari fost gruppi żvantaġġati bħal persuni akbar fl-età u l-persuni soċjalment iżolati. Il-partijiet ikkonċernati sostnew li hekk kif il-mewġiet tas-sħana jsiru aktar frekwenti, l-arja kundizzjonata ssir xi ħaġa essenzjali għas-saħħa, u dan joħloq piżijiet addizzjonali għal dawk li qed ibatu mill-faqar enerġetiku.

Ġie enfasizzat li d-dipendenza ta' Malta fuq l-ikel importat se tiżdied hekk kif id-deżertifikazzjoni tnaqqas ir-raba' lokali u x-xejriet klimatiċi globali jnaqqsu l-produttività agrikola b'mod globali. Iż-żieda fit-temperaturi tista' tintroduċi speċijiet invażivi ġodda li jheddu l-agrikoltura u s-sajd, li potenzjalment iwasslu għal telf ta' impjegi, u jkomplu jżidu l-ispiża tal-ikel.

KAPITOLU 5

RAKKOMANDAZZJONIJIET

KAPITOLU 5

RAKKOMANDAZZJONIJIET

Ir-rakkomandazzjonijiet li ġejjin ġew ikkategorizzati b'mod sistematiku abbażi tal-hames prinċipji ewlenin deskritti fil-Kapitolu 1, li jiffurmaw il-pilastru fundamentali tal-Istrateġija. Kull prinċipju ġie eżaminat b'mod metikoluż biex jiġi żgurat li r-rakkomandazzjonijiet jallinjaw mal-ghanijiet ġenerali, filwaqt li jipprovdu approċċ komprensiv u koeżiv biex jiġu indirizzati l-isfidi identifikati. Din il-kategorizzazzjoni strutturata għandha l-ghan li tiżgura ċ-ċarezza u l-fokus, filwaqt li tiffaċilita l-implimentazzjoni u l-monitoraġġ effettivi tal-oġġettivi tal-Istrateġija.

5.1 Nirnexxu Flimkien

Il-prosperità nazzjonali ta' Malta għandha tkun ta' benefiċċju għall-membri kollha tas-soċjetà, tippromwovi l-unità u tnaqqas ir-riskju tal-faqar u tal-esklużjoni. Billi tipprijorizza l-benesseri u s-suċċess ġenerali tal-individwi kollha, inkluż tal-migranti, l-Istrateġija tenfasizza t-trawwim ta' soċjetà ta' appoġġ u inklużiva li tagħti valur u tappoġġja lil kulhadd. Dan irawwem sens ta' komunità li jippromwovi l-kooperazzjoni, il-fehim u r-rispett fost l-individwi u l-komunitajiet, li jirriżulta f'konnessjonijiet soċjali aktar b'saħħithom u sens akbar ta' appartenenza. Bilt-thaddin ta' valuri kondiviżi lejn xulxin, dan l-approċċ jippermetti l-iżvilupp ta' komunità reżiljenti u dinamika fejn kulhadd jista' jirnexxi u jikkontribwixxi b'mod pożittiv għall-benefiċċju kollettiv.

It-Tabella 34 hawn taħt tippreżenta r-rakkomandazzjonijiet proposti dwar il-prinċipju Nirnexxu Flimkien.

Tabella 34: Rakkomandazzjonijiet biex Nirnexxu Flimkien

		Ministeru Ewlieni	Sena ta' Implimentazzjoni
1.1	Nistinkaw biex nistituzzjonalizzaw Sistema ta' Valuri Komuni fis-soċjetà u l-polità ta' Malta.		
1.1.1	Jiġu stabbiliti l-kunsilli lokali bħala ċ-ċentru ċentrali għall-kollaborazzjoni mal-NGOs, il-Knisja, il-mexxejja reliġjużi, u atturi ewlenin oħra tal-komunità f'konformità mal-prinċipju tas-sussidjarjetà. Il-kunsilli lokali għandhom jieħdu l-inizjattiva biex jappoġġjaw il-movimenti fil-livell taċ-ċittadini u l-proġetti tal-komunità lokali li jintegraw persuni minn sfondi u kulturi differenti, filwaqt li jrawmu sistema ta' valuri komuni u jsaħħu r-rabtiet komunitarji.	MHAL	2026

		Ministeru Ewlieni	Sena ta' Implimentazzjoni
1.1.2	Jigi mfassal u mniedi Programm ta' Valuri Komunitarji biex jgħaqqad liċ-ċittadini lokali u lill-migranti, irawwem il-fehim u l-koeżjoni soċjali, u jassisti fl-assimilazzjoni u fl-integrazzjoni tal-komunità.	MHAL	2026
1.1.3	Jiġu inkorporati valuri bħat-tolleranza, ir-rispett reċiproku, u l-apprezzament ta' realtajiet u sfondi kulturali diversi fl-eżiti tat-tagħlim, b'mod partikolari għat-tagħlim tul il-ħajja għall-adulti u kemm għall-programmi edukattivi formali kif ukoll mhux formali (offruti mill-awtoritajiet kompetenti xierqa). Dan l-approċċ se jgħin biex jissahħu l-valuri komuni fost il-partecipanti.	MEYR	2026
1.1.4	Jigi msahħaħ is-servizz u l-involvement volontarju tal-komunità bħala valur fundamentali komuni li għandu jirfed is-soċjetà ta' Malta. Il-Gvern, flimkien mal-awtoritajiet kompetenti u f'konsultazzjoni mal-NGOs fis-settur tal-benesseri, se joħroġ strategija nazzjonali mfassla biex (a) tinkoraġġixxi l-partecipazzjoni fis-servizz volontarju tal-komunità bħala mezz biex jitrawwem sens ta' responsabbiltà, kooperazzjoni, u l-importanza li jingħata kontribut għall-ġid komuni; u (b) abbażi ta' analiżi tal-istrumenti ta' politika applikati f'ġurisdizzjonijiet oħra jipproponi mekkanizmi ta' finanzjament u ta' appoġġ.	MIV	2026
1.1.5	Bħala parti mill-proċess skont ir-rakkomandazzjoni 1.1.4 jiġu kkunsidrati miżuri bħall-użu ta' incentivi fiskali, bħal krediti tat-taxxa, biex tiġi incentivata mgħiba li tallinja mal-oġġettivi soċjali, bħall-involvement f'xogħol volontarju u l-komunità.	MIV	2026

5.2 Awtonomizzazzjoni

L-appoġġ soċjali komprensiv huwa essenzjali biex jiġi evitat li persuni żvantaġġati jinqabdu f'ċiklu vizzjuż ta' faqar. Madankollu, l-appoġġ soċjali f'termini ta' benefiċċji pprovduti mill-Gvern jew mill-karità, bħall-pakketti tal-ikel ipprovduti mill-NGOs, jekk jiġi estiż maż-żmien, jista' joħloq aktar ħsara milli ġid għall-persuna jew għall-unità domestika li huwa mfassal biex jassisti. L-appoġġ soċjali fit-tul jew il-karità x'aktarx li se joħolqu kultura ta' dipendenza. Għalhekk, l-appoġġ tas-sigurtà soċjali, filwaqt li għandu rwol importanti fil-benesseri, huwa biss parti waħda minn approċċ multidimensjonali biex jitnaqqas il-faqar u tiżdied l-inkluzjoni soċjali.

L-għan għandu jkun li l-persuni jingħataw is-setgħa bl-ghodod li jeħtieġu biex jirnexxu u jadvanzaw fl-iskala soċjali. Din l-awtonomizzazzjoni tmur lil hinn mill-appoġġ soċjali jew mill-karità, peress li tfittex li tipprovi lill-persuni f'riskju tal-faqar jew vulnerabbiltà b'ħiliet, kompetenzi, għarfien, u opportunitajiet għal tkabbir u żvilupp personali. Barra minn hekk, approċċ bħal dan jagħti lin-nies l-awtonomija biex jiehdu deċiżjonijiet dwar ħajjithom, u b'hekk iżidu d-dinjità u l-valur inerenti tagħhom.

Il-kisba ta' dan il-prinċipju titlob approċċ kollaborattiv li jinkludi politiki tal-Gvern, inizjattivi komunitarji, u l-partecipazzjoni ta' diversi partijiet ikkonċernati, inkluż is-settur privat u l-NGOs.

It-Tabella 35 hawn taħt tippreżenta r-rakkomandazzjonijiet proposti dwar il-prinċipju tal-Awtonomizzazzjoni.

Tabella 35: Rakkomandazzjonijiet dwar l-Awtonomizzazzjoni

		Ministeru Ewlieni	Sena ta' Implimentazzjoni
2.1	Titjib tas-sistema edukattiva biex toffri opportunitajiet ugwali bbażati fuq il-kapaċitajiet u l-aċċess tal-istudenti, filwaqt li ttejjeb ħajjithom u l-mobbiltà soċjali.		
2.1.1	Jissaħħu l-isforzi kemm fl-edukazzjoni kurrikulari kif ukoll fl-edukazzjoni ekstrakurrikulari biex jiġi żgurat li l-ġenerazzjonijiet futuri jkollhom ħiliet konjittivi, numeriċi, ta' tagħlim u kapaċitajiet analitiċi b'saħħithom biex jiffaċċjaw l-isfidi tal-impatti tal-IA fuq l-impjegi u l-mudelli ta' negozju u biex jottimizzaw l-opportunitajiet li dawn iġibu.	MEYR	Għaddejja
2.1.2	Issir ħidma mal-awtoritajiet kompetenti u l-korpi kostitwiti biex jiġu żviluppati programmi ta' tagħlim tul il-ħajja u ta' taħriġ mill-ġdid għall-impjegati tal-lum biex jiksbu l-ħiliet il-ġodda li t-trasformazzjoni tal-IA se tirrikjedi.	MEYR	Għaddejja

		Ministeru Ewlieni	Sena ta' Implimentazzjoni
2.1.3	Filwaqt li jiġi rikonoxxut li t-tfal iqattgħu anqas ħin id-dar u aktar ħin fi programmi ta' qabel u ta' wara l-iskola, inkluż matul il-btajjel tas-sajf (Skola Sajf jew simili), jiġu introdotti, flimkien ma' korpi kompetenti, ġenituri u edukaturi, kurrikuli intersezzjonali strutturati. Dan l-approċċ għandu l-għan li jiżviluppa l-profiċjenza fil-litteriżmu, fin-numeriżmu u fil-ħiliet diġitali, integrata mal-ħiliet trasversali u l-ħsieb kritiku permezz ta' xenarji ta' loġħob ta' rwoli u ta' soluzzjoni tal-problemi, filwaqt li jhejji lill-istudenti għall-isfidi tad-dinja reali.	MEYR	2025
2.1.4	Tiġi mqajma kuxjenza fost il-ġenituri dwar l-Istandards ta' Kwalità Nazzjonali u r-riżorsi disponibbli biex jgħinu hom jagħżlu b'mod effettiv faċilitajiet għall-indukrar tat-tfal ta' kwalità għolja.	MEYR	2025
2.1.5	L-iskema Get Qualified tiġi magħmula aċċessibbli għall-individwi u l-familji b'introjtu baxx billi l-Gvern (abbazi ta' test tal-mezzi) jipprovdi porzjon mill-għotja ta' 70 % bil-quddiem, flok fi tmiem il-proċess ta' studju.	MEYR/MEEP	2026
2.1.6	Flimkien mal-korpi rappreżentattivi, il-ġenituri, il-professjonisti tal-edukazzjoni, l-għalliema, eċċ., tiġi sostnuta u aċċellerata t-trasformazzjoni tas-sistema edukattiva ta' Malta mill-mudell predominanti ta' "wieħed tajjeb għal kulhadd" fejn is-suċċess huwa l-kisba akkademika għal approċċ iċċentrat fuq l-istudenti fejn l-istudenti jiġu pprovduti b'perkorsi edukattivi li jissodisfaw bl-aħjar mod il-ħtiġijiet tagħhom, inkluż il-valorizzazzjoni tal-ħiliet tal-ħajja.	MEYR	2030

		Ministeru Ewlieni	Sena ta' Implimentazzjoni
2.1.7	Jiġu implimentati diversi strateġiji biex tinkiseb edukazzjoni u kura bikrija tat-tfal (ECEC) ta' kwalità għolja biex jittejbu l-esperjenzi u r-riżultati pożittivi għat-tfal. Għandha tiġi kkunsidrata l-idea li l-kwalifiki joghlew għal-Livell 6 fl-edukazzjoni bikrija u jiżiedu l-opportunitajiet ta' żvilupp professjonali offriti lill-persuni f'dan is-settur.	MEYR	2030
2.1.8	Tiġi vvalutata u ppilotata sistema bbażata fuq indikaturi ta' twissija personali (eż. l-assenteiżmu, in-nuqqas li jintlaħqu ħiliet bażiċi ta' litteriżmu u numeriżmu) biex tippermetti l-identifikazzjoni bikrija ta' tfal f'riskju għoli ta' diżimpenn edukattiv. Din is-sistema tiġi integrata ma' perkorsi alternattivi ta' edukazzjoni u programmi dwar l-involviment taż-żgħażaġħ dawn it-tfal jiġu appoġġjati u jiġi mmitigat ir-riskju li jiffaċċjaw aktar diffikultajiet.	MEYR	2030
2.2	Jissahħu l-impjieg u l-opportunitajiet intraprenditorjali għal persuni minn gruppi żvantaġġati u marginali.		
2.2.1	Jissahħa l-investment fil-ħiliet u l-edukazzjoni bbażata fuq il-kompetenzi u l-intraprenditorija għall-persuni b'diżabbiltà, filwaqt li jitrawmu perkorsi għall-impjieg indipendenti, l-intrapriżi soċjali, u l-kooperattivi.	MIV	Għaddejja
2.2.2	It-tkomplija ta' rwol ta' tmexxija fl-inċentivar ta' opportunitajiet ta' impjieg u kundizzjonijiet ta' impjieg aħjar għal gruppi żvantaġġati – (nisa, persuni b'diżabbiltà, refuġjati, applikanti għal ażil rifjutati, eks trasgressuri, persuni li qed itemmu programm ta' riabilitazzjoni, persuni b'kundizzjonijiet ta' saħħa mentali, eċċ.).	MHSE/DIER	Għaddejja

		Ministeru Ewlieni	Sena ta' Implimentazzjoni
2.2.3	Jigi introdott il-mudell ta' Kollokament u Appoġġ Individwali bħala mudell ta' impjieg ibbażat fuq l-evidenza mfassal biex jgħin lill-individwi b'kundizzjonijiet serji ta' saħħa mentali (bħall-iskiżofrenja, id-disturb bipolarari, id-dipressjoni, u d-disturbi ta' ansjetà, fost l-oħrajn) isibu u jżommu impjieg kompetittiv. Barra minn hekk, jiġi stabbilit servizz bil-kompitu li jappoġġja persuni bi problemi ta' saħħa mentali biex jaċċessaw l-impjieg.	OPM-EES/MHA	2026
2.2.4	Filwaqt li tiġi rikonoxxuta l-importanza ta' STEM għat-tfal kollha, irrispettivament mill-ġeneru, u filwaqt li wieħed ikun konxju li anqas nisa jseguw s-suġġetti STEM, tiġi żviluppata strateġija biex tiżdied il-partecipazzjoni tal-bniet fis-suġġetti STEM. L-istrateġija se tħares lejn aspetti bħal kif għandhom jissawru l-attitudnijiet tal-ġenituri, il-mudelli femminili ta' eżempju, il-mentors nisa, l-informazzjoni dwar il-karrieri, eċċ.	MEYR	2026
2.2.5	Jigi pprovdut appoġġ b'xejn għall-indukrar tat-tfal għall-ġenituri waħedhom qieghda fil-grupp b'introjtu baxx, soġġett għall-kundizzjonijiet li (a) iwettqu edukazzjoni u tranżizzjoni f'impjieg jew impjieg sigur, u li (b) jiksibu dan f'perjodu ta' żmien stipulat.	MEYR	2027
2.2.6	Tiġi żviluppata strateġija biex tipprovdi qafas ta' appoġġ għall-Imprendituri Nisa. L-istrateġija se teżamina t-taħriġ fin-negozju, il-miżuri ta' appoġġ legali u kontabilistiċi, l-aċċess għall-kapital ta' finanzjament u riskju, inċentivi fiskali u oħrajn, eċċ.	MFIN/OPM-EES	2027

		Ministeru Ewlieni	Sena ta' Implimentazzjoni
2.2.7	Jigi stabbilit fond biex jipprovdi finanzjament u assistenza għall-persuni b'diżabbiltà biex jiġu adottati approċċi innovattivi ta' xogħol u jiġu stabbiliti intrapriżi soċjali.	MIV	2028
2.2.8	Jigi ssimplifikat il-proċess ta' tiġdid tal-permessi tax-xogħol għat-TCNs biex jippermetti aċċess rapidu għall-impjegi u għall-ġenerazzjoni tal-introjt.	MHSE	2028
2.2.9	Jigi ssimplifikat aktar il-proċess għar-rikonoxximent ta' ċertifikati u kwalifiki mill-pajjiż ta' origini tat-TCN biex jippermetti lill-migranti b'tali kwalifiki jkollhom aċċess għal impjegi b'introjt u oghla.	MEYR	2028
2.3	F'xenarju fejn it-tixjiħ se jirriżulta f'forza tax-xogħol "aktar griża", jiġu introdotti miżuri biex iżommu lill-persuni akbar fl-età u lill-pensjonanti fis-suq tax-xogħol.		
2.3.1	Jiġu implimentati r-rakkomandazzjonijiet komprensivi deskritti fir-Rapport tal-Grupp Strategiku dwar il-Pensjonijiet, filwaqt li tiġi żgurata sistema tal-pensjonijiet robusta, sostenibbli u ekwa li tindirizza b'mod effettiv il-ħtiġijiet tal-pensjonanti attwali u futuri."	MSPC	2030
2.3.2	Titnieda kampanja nazzjonali kontinwa biex jinbidlu l-attitudnijiet u l-perċezzjonijiet tal-impjegaturi dwar l-impjegi ta' persuni akbar fl-età.	OPM-EES/MHA	2030
2.3.3	Tiġi introdotta skema li tirrimborża l-kost ta' taħriġ fl-MCAST u f'istituzzjonijiet vokazzjonali oħra, imfassla għat-titjib tal-ħiliet jew għat-taħriġ mill-ġdid ta' haddiema akbar fl-età.	MEEP	2030

		Ministeru Ewlieni	Sena ta' Implimentazzjoni
2.3.4	L-impjegaturi jiġu assistiti biex itaffu l-kost għall-post tax-xogħol biex jikkonforma mal-htigijiet ta' haddiema akbar fl-età u tiġi introdotta skema skont il-programm ta' investment li tirrimborża l-infiq li jkun sar sa limitu massimu.	MEEP	2030
2.3.5	Tiġi introdotta skema (li tinkludi lil dawk li bhalissa mhumiex qed jirreġistraw bħala persuni qiegħda) li toffri krediti ta' taxxa għall-ewwel tliet snin ta' impjieg ta' persuni ta' 55 sena u aktar li huma inattivi. Ir-rimborz isir fuq perjodu ta' tliet snin.	MEEP	2030

5.3 Opportunità

L-opportunità hija l-pedament ta' soċjetà ġusta u prosperuża, li tipprovdi aċċess għal riżorsi u servizzi essenzjali bħall-edukazzjoni, il-kura tas-saħħa, l-impjiegi, u l-indukrar tat-tfal. Huwa kruċjali għal kundizzjonijiet ekwi fis-soċjetà, fejn l-ebda persuna, unità domestika jew grupp ma jiġu emarġinati jew jiġu żvantaġġati. L-oġjettiv imur lil hinn mit-taffija jew mit-tnaqqis tal-faqar. Dan il-prinċipju jmur lil hinn milli jiġi żgurat aċċess ugwali għall-htigijiet bażiċi. L-applikazzjoni ta' dan il-prinċipju hija maħsuba biex tkisser l-ostakli profondi li jirriżultaw f'soċjetà maqsuma bbażata fuq il-ġeneru, ir-razza, il-kapaċità, in-nazzjonalità, l-orjentazzjoni sesswali, l-istigma, u s-segregazzjoni, fost l-oħrajn.

Barra minn hekk, dan il-prinċipju jissottolinja soċjetà Maltija fejn l-emarġinati u dawk żvantaġġati jiġu integrati billi jiġi żgurat li l-inklużività ma tkunx biss kunċett iżda realtà għal kulhadd, irrispettivament mill-punt tat-tluq tagħhom. Għalhekk, l-opportunità tmur lil hinn mill-ġustizzja – tinkludi l-iżvilupp u t-tishih ta' soċjetà Maltija li thaddan id-diversità u l-inklużività u tipprovdi lill-persuni kollha li jghixu f'Malta, kemm nazzjonali kif ukoll barranin, l-opportunità li jirnexxu.

It-Tabella 36 hawn taht tipprezenta r-rakkomandazzjonijiet proposti dwar il-prinċipju tal-Opportunità.

Tabella 36: Rakkomandazzjonijiet dwar l-Opportunità

		Ministeru Ewlieni	Sena ta' Implimentazzjoni
3.1	Fid-dawl tal-fatt li l-popolazzjoni hija eteroġenja, multikulturali, u multietnika, li hija l-wiċċ il-ġdid u li qed jevolvi ta' Malta, jiġu introdotti miżuri li jikkonċernaw l-assimilazzjoni, l-integrazzjoni, il-fehim kulturali, il-provvista tas-saħħa, l-appoġġ soċjali, il-pensjonijiet, eċċ., tal-barranin f'Malta, kemm jekk ċittadini tal-UE, TCNs legali, jew TCNs irregolari, permezz ta' approċċ strateġiku konġunt.		

Table 36: Opportunity Recommendations

		Ministeru Ewlieni	Sena ta' Implimentazzjoni
3.1.1	Jiġi żgurat li l-leġiżlazzjoni u r-regolamenti li jhallu impatt serju fuq il-ħajja tat-TCNs ikollhom tiegħa twila biżżejjed li tippermetti lill-migranti li huma f'Malta b'mod legali jew maqbuda f'Malta biex jaġġustaw jew jissodisfaw ir-rekwiżiti ta' politika ġodda b'mod raġonevoli u uman.	MHSE	2025
3.1.2	Tiġi emendata l-leġiżlazzjoni u/jew ir-regolamenti biex jiġi estiż il-perjodu li fih Ċittadin ta' Pajjiż Terz (TCN) mingħajr status ta' residenza fit-tul jehtieġu jsib impjieg ġdid wara li jitlef l-impjieg tiegħu.	MHSE	2025
3.1.3	Jiġi żviluppat pjan strateġiku għall-migranti f'Malta permezz ta' approċċ koordinat u konġunt tal-gvern.	MHSE	2027
3.1.4	Jiġu evalwati u reveduti l-programmi ta' ripatrijazzjoni eżistenti għall-migranti mingħajr dokumenti biex jiġu offruti opportunitajiet għal negozji ġodda intraprenditorjali jew impjegi mħallsa b'mod raġonevoli fil-pajjiż ta' oriġini tagħhom. Dan jista' jinkludi t-taħriġ tal-ħiliet, l-aċċess għall-kapital inizjali, u r-rifużjonijiet parzjali tal-kontribuzzjonijiet li saru f'Malta li għandhom jiġu ttrasferiti għall-iskema tal-assistenza soċjali ta' pajjiżhom, filwaqt li jiġi ffaċilitat l-aċċess għall-protezzjoni soċjali mar-ripatrijazzjoni.	MHSE	2028

		Ministeru Ewlieni	Sena ta' Implimentazzjoni
3.1.5	Jiġi stabbilit is-Servizz ta' Informazzjoni One-Stop Shop (OSS) għall-migranti, li se jaġixxi bħala l-lehen awtorevoli għall-informazzjoni u l-linji gwida dwar il-migranti. Dan is-Servizz ta' Informazzjoni OSS għandu jingħata mandat permezz tal-leġiżlazzjoni biex jitlob u jirċievi mid-dipartimenti tas-sidien pożizzjonijiet formalizzati u interpretazzjonijiet dwar politiki u leġiżlazzjoni f'perjodi stabbiliti ta' żmien. L-OSS għandu jipprovdi tali informazzjoni matul il-vjaġġ tal-migrant, minn meta jiġi Malta sa tmiem is-soġġorn tiegħu.	MHSE	2030
3.2	Jiġi żgurat li jiġi żviluppat qafas regolatorju komprensiv biex jipprovdi protezzjoni, privatezza, u nondiskriminazzjoni li jirriżultaw mill-IA u mudelli u operazzjonijiet ta' teknoloġija avvanzata xprunati min-negozju		
3.2.1	Jiġu introdotti, immonitorjati u rieżaminati r-regolamenti dwar l-iżvilupp u l-użu etiku tal-IA, inkluż il-privatezza, in-nondiskriminazzjoni, u t-trasparenza.	MEEP	Għaddejja
3.2.2	Tkompli tiġi introdotta leġiżlazzjoni biex tippoteġi l-kundizzjonijiet tal-impjegi hekk kif il-mudelli tan-negozju u l-operazzjonijiet jinbidlu minhabba l-iżvilupp tal-IA u tat-teknoloġija, u biex tinżamm viġilanza stretta u tolleranza żero ta' abbuż minn impjegaturi, operaturi tal-ekonomija tal-gigs, u aġenziji tal-haddiema temporanji kif stabbilit minn leġiżlazzjoni xierqa dwar il-kundizzjonijiet tal-impjeg.	OPM-MEES	Għaddejja

		Ministeru Ewlieni	Sena ta' Implimentazzjoni
3.3	Tittiehed azzjoni sabiex l-ebda individwu jew grupp ma jkun zvantagġat b'mod inġust jew eskluż milli jipparteċipa fit-tkabbir u fl-iżvilupp tal-komunità.		
3.3.1	Jiġu msaħħa l-programmi terapewtiċi eżistenti inkluż dawk li jipprovdu informazzjoni, prevenzjoni, trattament, u jgħinu biex is-soċjetà terġa' tingħaqad ma' persuni b'dipendenza, speċjalment dawk li huma emarġinati b'mod soċjali. Jiġu appoġġjati l-ħolqien u l-evalwazzjoni ta' servizzi jew azzjonijiet ġodda li jissodisfaw il-ħtiġijiet li qed jinbidlu ta' persuni f'riskju ta' diversi dipendenzi u xejriet fl-imġiba li twassal għal dipendenza. Tissahħaħ il-kooperazzjoni bejn is-servizzi soċjali, il-kura tas-saħħa, u organizzazzjonijiet oħra ta' appoġġ biex joffru strateġija shiħa għal servizzi interprofessjonali integrati biex jiġu indirizzati l-problemi li pesuni dipendenti jew dawk f'riskju ta' dipendenza jiffaċċjaw kemm fit-twassil ta' programmi kif ukoll f'azzjonijiet usa' fis-sistema kollha.	MSPC	Ghaddejja
3.3.2	Jissahħu l-kampanji edukattivi relatati mal-edukazzjoni sesswali riproduttiva, peress li t-tqala fost l-adolessenti tirriżulta f'riskju oghla ta' faqar. Il-kampanji edukattivi għandhom jiffukaw ukoll fuq il-prevenzjoni ta' Infezzjonijiet Trażmessi Sesswalment (STIs).	MHA	Ghaddejja

		Ministeru Ewlieni	Sena ta' Implimentazzjoni
3.3.3	Ikompli jissahhu l-mekkaniżmi ta' appoġġ u ta' tranżizzjoni qabel il-liberazzjoni kundizzjonali u qabel il-ħruġ minn servizzi korrettivi, inkluż il-kisbiet akkademiċi, ta' kompetenzi u ta' hliet waqt li jkunu l-ħabs u l-istabbiliment ulterjuri ta' djar komunitarji appoġġjati, biex tittejjeb il-kapaċità li eks-trasgressuri jintegraw mill-ġdid u jibnu ħajja ta' suċċess.	MJR	Ghaddejja
3.3.4	Jissahhu u jiġu intensifikati l-miżuri biex tiġi miġġielda l-vjolenza abbażi tal-ġeneru, filwaqt li jiġi żgurat li jkun hemm fis-seħh sistemi u servizzi ta' appoġġ komprensivi biex jgħinu lill-vittmi jibnu ħajjithom mill-ġdid u jaħarbu l-faqar.	OPM-MEES	Ghaddejja (Strateġija mġedda Wara l-2028)
3.3.5	Jiġu intensifikati l-kampanji edukattivi, li jibdew mill-edukazzjoni primarja, biex jiġu indirizzati l-perċezzjonijiet, l-attitudnijiet soċjali, l-isterjotipi dwar in-nisa u l-ġeneru u tiġi promossa l-kondiviżjoni ugwali tar-responsabbiltajiet tal-familja fi stadju bikri.	MEYR/OPM-EES	Ghaddejja
3.3.6	Jiġu intensifikati l-kampanji edukattivi nazzjonali dwar is-saħħa u l-benesseri mentali, b'mod partikolari dwar l-inkoraġġiment ta' stili ta' ħajja tajba għas-saħħa filwaqt li titqajjem kuxjenza dwar l-impatt dannuż li l-involviment f'imġiba riskjuża bħall-abbuż tal-alkoħol u d-drogi għandu fuq is-saħħa u l-benesseri mentali tagħna. Il-promozzjoni tas-saħħa mentali għandha tkun immirata lejn koorti differenti tal-popolazzjoni (l-edukaturi, l-adolesxenti, il-ġenituri, l-impjegaturi, eċċ.).	MHA	Ghaddejja

		Ministeru Ewlieni	Sena ta' Implimentazzjoni
3.3.7	Tigi introdotta sistema li tippermetti lil persuna b'introjtu baxx thallas ukoll l-ispejjeż ġudizzjarji imposti minn qorti f'pagamenti.	MJR	2026
3.3.8	Jiġi pprovdut indukrar tat-tfal b'xejn f'waqtu lill-familji kollha, irrispettivament mill-istatus tal-impjeg tal-ġenituri, il-livell tal-introjtu, jew l-esklużjoni soċjali. Jiġi żgurat li kulhadd jibbenefika minn indukrar tat-tfal b'xejn b'mod effiċjenti u effettiv, jiġu appoġġjati l-familji kollha u tiġi promossa komunità inkluziva.	MEYR/MHSE	2026
3.3.9	Jiġi estiż l-indukrar tat-tfal b'xejn biex ikopri sığhat atipici (bħal iljieli tard u tmiem il-ġimgħa) abbażi tal-ħtiġijiet u d-domanda soċjali, b'mod partikolari f'setturi ekonomiċi fejn il-maġġoranza tal-ħaddiema huma nisa, bħal dawk li jaħdmu fi professjonijiet tal-kura inkluż l-infermerija u dawk li jaħdmu fl-industrija tal-bejgħ bl-imnut.	MEYR/MHSE	2027
3.3.10	Jiġu involuti l-postijiet tax-xogħol fl-identifikazzjoni bikrija, ir-riferiment, u l-appoġġ ta' individwi b'mard mentali.	MHSE	2028
3.3.11	Investiment fl-indukrar tat-tfal speċjalizzat għal tfal b'diżabbiltà fl-indukrar tat-tfal ġenerali.	MEYR/MHSE	2028
3.3.12	Jiġi stabbilit ċentru terapewtiku modern u sigur dwar il-protezzjoni u t-titjib tal-benesseri taż-żgħażaġh, li jimmassimizza l-potenzjal u r-reżiljenza tagħhom, jgħin视角 fit-tranżizzjoni tagħhom lura lejn il-komunitajiet tagħhom. Dan jinkiseb billi jiġi minimizzat is-sens ta' konfinament biex jiġu promossi r-riabilitazzjoni, l-educazzjoni, is-sens ta' urbanità u abitabbiltà.	MSPC	2030

5.4 Solidarjetà

Billi trawwem sens ta’ appoġġ reċiproku u responsabbiltà kondiviża, is-solidarjetà tiżgura li l-membri l-aktar żvantaġġati tas-soċjetà ta’ Malta ma jithallewx lura. L-etos soċjali li jirfed din l-Istrateġija huwa li Malta trid tkun soċjetà li jimpurtaha, li tiproteġi u tappoġġja lil persuni żvantaġġati b’hal dawn billi tiżgura protezzjoni soċjali effettiva.

It-Tabella 37 hawn taħt tippreżenta r-rakkomandazzjonijiet proposti dwar il-prinċipju tas-Solidarjetà.

Tabella 37: Rakkomandazzjonijiet dwar is-Solidarjetà

		Ministeru Ewlieni	Sena ta’ Implimentazzjoni
4.1	Titkompla tiġi żviluppata xibka ta’ sikurezza soċjali, fejn il-benefiċċji tal-protezzjoni soċjali inkluż il-pensjonijiet kontributorji u nonkontributorji u benefiċċji oħra jirriflettu b’mod kontinwu l-htiġijiet soċjetali attwali u fejn il-benefiċċji jirriflettu s-sitwazzjonijiet ekonomiċi u l-ispejjeż tal-ġhajxien attwali.		
4.1.1	Jitkomplu jittejbu l-benefiċċji soċjali billi jiġu introdotti aktar miżuri ta’ appoġġ immirati għal individwi u familji b’introjtu baxx biex jiġu indirizzati l-htiġijiet li qed jevolvu tas-soċjetà. Billi tiġi żviluppata aktar ix-xibka ta’ sikurezza soċjali u jiġi żgurat li l-benefiċċji tal-protezzjoni soċjali jiġu aġġornati b’mod regolari, il-benefiċċji se jkunu allinjati mill-qrib mal-kundizzjonijiet ekonomiċi u mal-ispejjeż tal-ġhajxien attwali, u b’hekk jipprovdu appoġġ adegwat li jirrifletti l-isfidi reali li jiffaċċjaw l-individwi u l-familji kemm issa kif ukoll fil-futur.	MSPC	Għaddejja
4.1.2	Jitwettaq studju soċjoekonomiku biex jiddetermina l-koorti tal-popolazzjoni li jibbenefikaw minn benefiċċji soċjali kontributorji u nonkontributorji, u jiġi vvalutat jekk tali benefiċċji humiex adegwati, u jekk iva, jiġi ddeterminat kif dawn għandhom jiżdiedu matul it-terminu ta’ din l-Istrateġija. Studju jew studji b’hal dawn għandhom jivvalutaw ukoll il-kopertura legali u effettiva tal-benefiċċji u jippreżentaw rakkomandazzjonijiet dwar l-applikabbiltà ta’ dawn il-benefiċċji fid-dinja tal-lum u kif dawn għandhom jiġu riformati.	MSPC	2030

		Ministeru Ewlieni	Sena ta' Implimentazzjoni
4.2	Jiġu intensifikati l-isforzi biex titkompla l-implimentazzjoni tal-istrateġija nazzjonali dwar is-saħħa mentali.		
4.2.1	Tiġi stabbilita l-lskeda ta' Valutazzjoni tad-Diżabbiltà tal-Organizzazzjoni Dinjija tas-Saħħa (WHODAS) bħala l-metodoloġija biex tiddetermina l-eligibbiltà għall-benefiċċji soċjali għal persuni b'kundizzjoni ta' saħħa mentali (standard internazzjonali għal tali valutazzjoni).	MSPC	2027
4.2.2	Jitwettaq rieżami biex jivvaluta kif il-benefiċċji soċjali jistgħu jkunu aktar aċċessibbli għal persuni b'kundizzjoni ta' saħħa mentali u jiġi stabbilit il-qafas governattiv tagħhom.	MSPC	2028
4.2.3	Jiġi żgurat li l-indukrar bikri tat-tfal u l-edukazzjoni ta' kwalità jrawmu l-iżvilupp ta' hliet konjittivi, ta' komunikazzjoni, u soċjopsikoloġiċi essenzzjali għal vjaġġ ta' suċċess fil-ħajja.	MEYR	2028
4.2.4	Tiġi żviluppata sistema robusta biex tipprovdi intervent bikri ¹⁹⁴ u segwitu fit-tfal, fl-adolessenti, u fl-adulti żgħażaġh li huma f'riskju li jiżviluppaw problemi ta' saħħa mentali, inkluż tfal bl-ewwel episodju ta' psikozi, ADHD, ħsara personali, disturbi fl-imġiba u diffikultajiet ta' komunikazzjoni soċjali, sabiex dawn ikollhom l-appoġġ meħtieġ u ma joħorġux mis-sistema.	MHA	2028
4.2.5	Jiġi pprovdut appoġġ professjonali speċjalizzat għall-persuni fuq l-ispettru tal-awtiżmu li jiffaċilita l-esperjenza ta' tagħlim fl-ambjent tal-iskola.	MEYR/MIV	2030

¹⁹⁴ Dawn l-interventi għandhom ikunu bbażati fuq evidenza xjentifika u riċerka.

		Ministeru Ewlieni	Sena ta' Implimentazzjoni
4.2.6	Jitkompla l-proġett maħsub biex jiċċentralizza s-servizzi attwalment ipprovduti fi ħdan l-Unità għall-Valutazzjoni tal-Iżvilupp tat-Tfal (CDAU) u s-Servizzi għat-Tfal u għaž-Żgħażaġh (CYPS) f'centri ewlenin tal-oghla livell f'Malta u Għawdex sabiex is-servizzi pprovduti jiġu kkonsolidati u integrati skont il-ħtiġijiet tat-tfal.	MHA	2030
4.3	Jiġu introdotti miżuri ta' appoġġ soċjali u ta' solidarjetà mmirati lejn koorti żvantaġġati speċifiċi tal-popolazzjoni.		
4.3.1	Titkompla u tissaħħaħ aktar l-iskema ta' sussidju għall-kera biex tipprijorizza aktar lill-ġenituri wahedhom, minħabba li huwa aktar probabbli li jkunu fuq introjtu mnaqqas peress li jridu jlaħħqu mal-impjieg u mar-responsabbiltajiet tal-familja.	MSAA	Għaddejja
4.3.2	Jinżamm ir-rieżami strateġiku ta' ħames snin dwar il-valutazzjoni tal-adeqwatezza, is-solidarjetà u s-sostenibbiltà tas-sistema tal-pensjonijiet u jiġu pprezentati rakkomandazzjonijiet.	MSPC	Għaddejja
4.3.3	Titkompla l-mira lejn it-tnaqqis tal-faqar fl-irtirar bħala parti mill-proċess baġitarju annwali.	MSPC	Għaddejja
4.3.4	F'konformità mal-Pjan ta' Azzjoni Nazzjonali għall-Garanzija għat-Tfal, tkompli tingħata prijorità lill-familji bit-tfal fil-politika tal-allokazzjoni tal-akkomodazzjoni soċjali.	MSAA	Għaddejja
4.3.5	Tiġi emendata l-politika dwar l-għajjnuna legali, sabiex l-Istat ikopri t-tariffi notarili fi tmiem il-proċess ta' separazzjoni jew ta' divorzju fuq bażi ta' test tal-mezzi.	MJR	2026

		Ministeru Ewlieni	Sena ta' Implimentazzjoni
4.3.6	F'konformità mal-Qafas ta' Politika tat-Tfal 2024-2030, tiġi mfassla u ppilotata sistema fejn l-Istat jintervjeni u jhallas il-manteniment moghti lil ġenitur li jiġi assenjat il-kura u l-kustodja effettivi tat-tfal, soġġett għal kriterji ta' eliġibbiltà, fil-każ ta' separazzjoni / divorzju u fejn il-konjuġi li jhallas jonqos milli jissodisfa l-obbligi tiegħu, bl-Istat li jsir il-kreditur u dak responsabbli għall-irkupru tad-dejn flimkien mal-interessi mill-ġenitur li ma jhallasx.	MJR	2027
4.3.7	Tiġi estiża l-eliġibbiltà u tiġi msahħa l-assistenza finanzjarja għal familji b'introjtu baxx li jkollhom it-tfal u li jiddependu fuq il-kiri ta' akkomodazzjoni privata għar-residenza ewlenija tagħhom, soġġett għall-kriterji xierqa ta' governanza u eliġibbiltà.	MSAA	2027
4.3.8	Jiġu ffaċilitati aktar id-disponibbiltà u l-aċċess, anke permezz ta' sussidji msahħa, għall-kiri ta' appartamenti għal individwi identifikati bħala f'riskju għoli jew sfurzati li joħorġu minn djarhom minhabba vjolenza domestika jew vjolenza abbażi tal-ġeneru meta ma jkun hemm l-ebda kamra disponibbli f'akkomodazzjoni protetta. Dan l-appoġġ se jkompli sakemm ikunu jistgħu jirristrukturaw il-finanzi u l-benesseri tagħhom.	MSAA	2028
4.3.9	Tingħata prijorità lill-familji bi tfal b'diżabbiltà fuq il-lista ta' stennija għall-akkomodazzjoni soċjali u jiġi żgurat li l-akkomodazzjoni assenjata tissodisfa bis-shiħ l-aħħar standards ta' aċċessibbiltà tas-CRPD.	MSAA	2028
4.3.10	Jibda jiġi pprovdut servizz ta' konsulenza dwar id-dejn fuq livell nazzjonali.	MSPC	2030

		Ministeru Ewlieni	Sena ta' Implimentazzjoni
4.3.11	Tigi estiża l-Iskema 9 biex tippermetti lill-ġenituri ta' studenti eliġibbli jagħżlu aktar minn benefiċċju wieħed mill-ġhoti tal-ħames benefiċċji li ġejjin fil-bidu tas-sena skolastika: uniformi b'xejn, kartolerija b'xejn, fotokopji bla ħlas, ikla ta' nofsinhar b'xejn, attivitajiet ekstrakurrikulari b'xejn, inkluż SkolaSajf, il-Klabb 3-16 wara s-servizzi tal-iskola u programmi sportivi ta' SportMalta. Minbarra dan il-benefiċċju, kull tifel u tifla f'din l-iskema xorta se jirċievu kotba tal-qari b'xejn adattati skont l-età (Libreriji tad-Dar).	MEYR	2030
4.4	Jingħata bidu għal studju wiesa' biex jivvaluta kwalunkwe ostaklu possibbli li qed jillimita l-aċċess għal servizzi u għal infrastruttura essenzjali, għall-gruppi l-aktar żvantaġġati. Titkompla tingħata assistenza lill-persuni biex jinnavigaw is-sistemi tal-Gvern u jkollhom aċċess għall-informazzjoni, għall-benefiċċji, u għal servizzi eliġibbli oħra billi jiġu rikonoxxuti u eliminati l-ostakli għall-kura permezz ta' aktar awtomatizzazzjoni, razzjonalizzazzjoni, passaportar, konsolidazzjoni, u virtwalizzazzjoni tas-servizz fil-Ministeri u bejniethom. Din ir-rakkomandazzjoni tapplika għall-oqsma kollha fil-katina tal-valur tal-faqar u tal-inklużjoni (is-servizzi soċjali, is-saħħa, is-saħħa mentali, id-diżabbiltà, it-tixjir, eċċ.).	Il-ministeri kollha fis-settur tal-benesseri	2029
4.5	Issir ħidma mal-kunsilli lokali u mal-NGOs biex jiġu stabbiliti ċentri ta' komunità elettronika biex jassistu lil persuni li mhumx diġitalment litterati biex jinnavigaw id-dinja diġitali. B'dan il-mod, il-Gvern se jespjora kif jista' jikseb l-involvement volontarju jew semivolontarju ta' persuni akbar fl-età, li huma attivi u diġitalment litterati bħala mentors diġitali.	MEEP	2030

		Ministeru Ewlieni	Sena ta' Implimentazzjoni
4.6	Tissahha l-infrastruttura li tappoġġja l-appoġġ soċjali u l-ghoti tiegħu.		
4.6.1	Jissahhu u jiġu intensifikati l-miżuri biex jiġu pprovduti spazji ta' għajxien kollettiv komunitarji u ta' appoġġ fi hdan il-komunità, b'bidma b'mod interdixxiplinari u intradixxiplinari fil-Ministeri kollha u mal-NGOs. Din ir-rakkomandazzjoni tapplika għall-oqsma kollha fil-katina tal-valur tal-faqar u tal-inkluzjoni (is-servizzi soċjali, is-saħħa, id-diżabbiltà, it-tixjiħ, l-abbuż u tas-sustanzi u d-dipendenza fuqhom, il-kundizzjoni ta' persuni mingħajr dar, eċċ.).	Il-ministeri kollha fis-settur tal-benesseri	Ghaddejja
4.6.2	Flimkien mal-NGOs u mas-settur privat, jiżdied l-ghadd ta' servizzi ta' solliev u sodod biex jipprovdut spazju sikur għal persuni b'diżabbiltà serja inerenti jew imġarrba u b'hekk jiġi pprovdut serħan lil dawk li jindukrawhom/gwardjani tagħhom jew lill-membri tal-familja tagħhom.	MIV/MHA	Ghaddejja
4.6.3	Jitkomplew il-modernizzazzjoni u d-diġitalizzazzjoni tas-Sistema tal-Kura tas-Saħħa biex jiġi sfruttat il-potenzjal tat-teknoloġija fit-titjib tal-ghoti tal-kura tas-saħħa, it-tishih tal-eżiti tal-pazjenti, l-ottimizzazzjoni tal-proċessi tal-kura tas-saħħa, filwaqt li jissahhu wkoll il-litteriżmu fis-saħħa u l-litteriżmu diġitali dwar is-saħħa ta' gruppi żvantaġġati.	MHA	Ghaddejja
4.6.4	Jinfethu aktar kliniċi tal-kura tas-saħħa primarja biex itejbu l-aċċess fiżiku għas-servizzi essenzjali tal-kura tas-saħħa, speċjalment f'komunitajiet mhux moqdija biżżejjed jew f'żoni b'livelli għoljin tal-faqar, bi kliniċi komunitarji jiżdiedu b'sitta oħra sa tmiem l-2025.	MHA	Ghaddejja
4.6.5	Titkompla r-reviżjoni olistika tal-Kura tas-Saħħa Primarja, inkluz l-immodernizzar tal-infrastruttura u l-introduzzjoni ta' tagħmir ġdid.	MHA	Ghaddejja

		Ministeru Ewlieni	Sena ta' Implimentazzjoni
4.6.6	Jiġu estiżi s-servizzi tal-kura tas-saħħa biex jiġisodisfaw id-domanda li qed tikber, ikejbu l-aċċess għall-kura, inaqqsu l-ħinijiet ta' stennija, ikejbu l-eżiti tas-saħħa, jippromwovu l-kura preventiva, jindirizzaw il-ħtiġijiet speċjalizzati, u jkejbu l-esperjenza ġenerali tal-pazjenti. Bl-espansjoni tas-servizzi tal-kura tas-saħħa, is-soċjetà tagħna tiżgura li l-individwi jirċievu l-kura li jeħtieġu biex jgħixu ħajja b'saħħitha u sodisfaċenti.	MHA	Ongoing
4.6.7	Tiġi introdotta definizzjoni ta' "kundizzjoni ta' persuni mingħajr dar" (flimkien mal-NGOs u l-partijiet ikkonċernati rilevanti) biex tingħabar statistika u titwettagħ analiżi bbażata fuq l-evidenza li twassal għal kundizzjonijiet abilitanti u forniment ta' servizzi xierqa.	MSAA/MSPC	2026
4.6.8	Jiġu aċċellerati r-rinnovazzjoni u l-investment fl-Isptar Ġenerali ta' Għawdex (GGH) biex tiġi żgurata zieda fl-ġħoti ta' kura inkluziva, kwalità mtejbja tal-kura u tal-esperjenza tal-pazjenti u servizzi estiżi għall-Għawdxin. Il-GGH il-ġdid għandu jinbena fuq prinċipji ta' disinn universali.	MHA	2030
4.7	Jiġu introdotti miżuri mmirati biex jiġisodisfaw id-domanda tal-akkomodazzjoni soċjali u l-protezzjoni kontra l-faqar enerġetiku.		
4.7.1	Jiġu sfruttati l-opportunitajiet ta' trasformazzjoni f'kooperazzjoni mal-NGOs, il-kooperattivi u s-settur privat sabiex bl-applikazzjoni ta' tahlita ta' miżuri ta' politika, in-nies ikunu jistgħu jiġisodisfaw l-aspirazzjonijiet tas-sjieda tad-dar tagħhom u jżidu d-disponibbiltà u l-aċċess għall-akkomodazzjoni privata deċenti għall-kiri għal dawk li ma jistgħux ikunu s-sidien tar-residenza tagħhom.	MSAA	Għaddejja

		Ministeru Ewlieni	Sena ta' Implimentazzjoni
4.7.2	Jitfassal u jiġi mniedi pjan ta' akkomodazzjoni soċjali fit-tul għall-2027-2037.	MSAA	2027
4.7.3	Jiġi introdott rekwiżit ta' ppjanar li jobbliga li: (a) L-iżvilupp privat kollu li jkun akbar minn ċertu daqs jiġi Ddisinjat b'mod Universali. (b) Fil-każ ta' żvilupp privat akbar minn ċertu daqs, bħala kontribut għas-soċjetà, l-iżviluppatur huwa obbligat jipprovdni akkomodazzjoni tal-għajxien universali, iddisinjata, indipendenti u appoġġjata fi f'dan l-impronta tal-iżvilupp jew xi mkien ieħor kif miftiehem mal-Gvern – abbażi ta' formula proporzjonata għad-daqs tal-iżvilupp. (c) Il-proġetti kollha ta' żvilupp u ta' infrastruttura tal-Gvern jkunu ddisinjati b'mod universali.	MGP	Proġetti jodda mill-2027
4.7.4	Tiġi introdotta skema għas-sidien li jikru l-proprjetajiet tagħhom lill-kerrejja li għandhom 65 sena jew aktar, filwaqt li jiġi pprovdut finanzjament parzjali għat-titjib tal-effiċjenza tal-enerġija.	MSAA	2030
4.7.5	Tiġi introdotta skema għall-benefiċjarji tal-benefiċċju tal-faqar enerġetiku biex l-apparati elettrodomestiċi kbar qodma li jikkunsmaw l-enerġija, bħar-refriġeranti u l-kundizzjonaturi tal-arja, jiġu sostitwiti b'mudelli aktar effiċjenti fl-użu tal-enerġija.	MSPC	2033
4.7.6	Jiġu mtejba l-akkomodazzjonijiet soċjali kollha għall-effiċjenza tal-enerġija biex ikollhom impatt benefiċjali fuq it-tnaqqis tal-faqar enerġetiku.	MSAA	2035

5.5 Dinjità

Ix-xenarju soċjetali ta' Malta għadda minn bidliet profondi f'dawn l-aħħar għaxar snin, peress li ttranzizzjona minn soċjetà Kattolika Rumana omoġenja għal waħda multikulturali. Kif enfazzzjat qabel, madwar persuna minn kull erba' individwi residenti f'Malta huma jew Ċittadini tal-Unjoni Ewropea (EUC) jew Ċittadini ta' Pajjiżi Terzi (TCNs). Fid-dawl ta' din it-trasformazzjoni, il-prinċipju li kulhadd huwa intitolat għal haġja dinjituża u ta' rispett għandu sinifikat akbar minn qatt qabel. Dan il-prinċipju jenfasizza l-importanza fundamentali li jiġi żgurat li l-kisba ta' livell ta' għajxien deċenti ma għandha tohloq diffikultà għal hadd, u l-individwi ma għandhomx isibu ruhhom meġhlu minn sfidi li jipperikolaw il-benesseri tagħhom. Il-htigijiet ġenerali bħall-ikel nutrittiv, l-abitazzjoni affordabbli, il-kura tas-saħħa essenzjali, u l-istabbiltà finanzjarja mhumieq sempliċiment "xewqat" iżda "htigijiet" fundamentali li għandhom ikunu aċċessibbli għal kulhadd.

L-essenza ta' kwalità ta' haġja dinjituża tinsab fil-garanzija li kull persuna jkollha aċċess għall-mezzi mhux biss biex teżisti iżda wkoll biex tikber u ssib sodisfazzjon. Li tiġi żgurata kwalità ta' haġja dinjituża għal dawk l-aktar żvantaġġati u emarġinati fis-soċjetà titlob li n-normi u l-prijoritajiet soċjetali jkunu fil-qalba tat-tfassil u tal-implimentazzjoni tal-politika. Kwalità tal-haġja dinjituża tfisser li l-kejl tal-progress "imur lil hinn mill-PDG". Minflok, tinkiseb kwalità ta' haġja dinjituża meta l-ġid u l-avvanz nazzjonali jkunu ekwi u mqassma b'mod ġust fost il-koorti Maltin (u residenti barranin) kollha.

It-Tabella 38 hawn taħt tippreżenta r-rakkomandazzjonijiet proposti dwar il-prinċipju tad-Dinjità.

Tabella 38: Rakkomandazzjonijiet dwar id-Dinjità

		Ministeru Ewlieni	Sena ta' Implimentazzjoni
5.1	Jiġi stabbilit livell minimu tal-Paga Minima Nazzjonali (NMW) u jiġi introdott rieżami tan-NMW.	Diversi	2028
5.1.1	Jiġi żgurat li l-Paga Minima Nazzjonali tiġi rieżaminata skont il-qafas stabbilit tad-Direttiva (UE) 2022/2041 dwar Pagi Minimi Adegwati fl-Unjoni Ewropea bl-għan li jiġu promossi l-adegwatezza tal-paga minima, in-negozjar kollettiv u l-protezzjoni tad-drittijiet tal-haddiema.	OPM-EES	2025
5.1.2	Jiġi stabbilit livell minimu wieħed biss tal-Paga Minima Nazzjonali – dawk li għandhom 17-il sena u anqas għandhom jitneħħew.	OPM-EES	2025

		Ministeru Ewlieni	Sena ta' Implimentazzjoni
5.2	Jiġu intensifikati l-istrateġiji u s-servizzi tas-saħħa biex jiġu indirizzati sitwazzjonijiet partikolarment diffiċli li huma aktar ta' piż għal persuni li jesperjenzaw il-faqar.	MHA	Għaddejja
5.2.1	Jiġi estiż il-forniment ta' skrinjar tas-saħħa mmirat u interventi preventivi għal kundizzjonijiet li jaffettwaw b'mod sproporzjonat lill-individwi li jgħixu fil-faqar, bħad-dijabete, l-ipertensjoni, u l-mard infettiv, biex jgħinu fl-identifikazzjoni bikrija ta' kwistjonijiet tas-saħħa u jipprevjenu l-kumplikazzjonijiet. L-isforzi ta' outreach għandhom jiffrassu biex jilhqqu popolazzjonijiet żvantaġġati f'ambjenti komunitarji, f'postijiet ta' kenn għal persuni mingħajr dar, u f'postijiet oħra fejn hemm aktar probabbiltà li individwi li qed jesperjenzaw il-faqar ifittxu l-assistenza.	MHA	Għaddejja
5.2.2	Jitkomplew ir-riformi biex jiġu inkorporati l-prinċipji tal-kura infurmata dwar it-trawmi fl-ambjenti tal-kura tas-saħħa biex jiġu indirizzati l-ħtiġijiet kumplessi tal-individwi li jesperjenzaw il-faqar li setgħu esperjenzaw esperjenzi avversi fit-tfulija (ACEs) jew forom oħra ta' trawma.	MHA	Għaddejja
5.2.3	Jitkomplew l-impjiegi u t-taħriġ ta' professjonisti tal-kura tas-saħħa fil-komunità (CHPs) f'komunitajiet finanzjarjament żvantaġġati biex jittejjeb l-ġħoti tal-kura tas-saħħa u tiġi promossa l-edukazzjoni dwar is-saħħa u l-kura preventiva. Is-CHPs jistgħu jservu bħala kuntatti fdati bejn il-fornituri tal-kura tas-saħħa u l-membri tal-komunità, billi joffru appoġġ kulturalment sensitiv, attivitajiet ta' promozzjoni dwar is-saħħa, u assistenza fin-navigazzjoni tas-sistemi tal-kura tas-saħħa.	MHA	Għaddejja

		Ministeru Ewlieni	Sena ta' Implimentazzjoni
5.2.4	Jiġi introdott Monitoraġġ elettroniku remot tal-Pazjenti għall-aspetti kollha tat-Telesahha u t-Telekura. Dan joffri aċċess imtejjeb għall-kura, għad-detezzjoni bikrija ta' kwistjonijiet tas-sahha, għall-immaniġġjar imtejjeb tal-mard kroniku, għall-awtonomizzazzjoni tal-pazjenti, għall-iffrankar tal-kostijiet, għall-ottimizzazzjoni tar-riżorsi tal-kura tas-sahha, għall-kontinwita' tal-kura, għall-eżiti mtejjba tal-pazjenti, għall-effiċjenza mtejjba, u għal kura aktar personalizzata u aċċessibbli għall-individwi fil-bżonn.	MHA	2035
5.3	Jiġu introdotti miżuri li jtejjbu l-introjt ta' persuna fl-irtirar.		
5.3.1	Jiġu introdotti politiki addizzjonali li bihom il-persuni jistgħu jkomplu jtejjbu l-introjt tal-pensjoni tal-ewwel pilastru tagħhom, u b'hekk, ir-rati ta' sostituzzjoni tal-introjt rispettivi ġenerali tagħhom.	MSPC	2028
5.3.2	Bini fuq id-diskors tal-Baġit 2024 li, jekk possibbli, kull haddiem għandu jinvesti f'pensjonijiet privati volontarji u, wara diskussjonijiet mal-ishab soċjali, jaħdem għal sitwazzjoni attwali fejn kull haddiem jabbona b'mod awtomatiku għal skema ta' pensjoni privata bl-għażla li volontarjament ma jipparteċipax fiha.	MFIN	2028
5.4	Jinholqu ambjenti sikuri u ta' appoġġ għall-persuni akbar fl-età.	MHA	Ghaddejja
5.4.1	Jiġu promossi attivitajiet li jinkludu attivitajiet interġenerazzjonali u skemi ta' ħbiberija ma' persuni akbar fl-età.	MHA	2027
5.4.2	Jiġu ppjanati u implimentati infrastruttura u faċilitajiet ddisinjati b'mod universali, bħal ċentri ta' matul il-jum, għal persuni akbar fl-età, peress li l-popolazzjoni ta' aktar minn 65 sena se tikber b'mod sinifikanti matul it-terminu tal-Istrateġija.	MHA	2030

		Ministeru Ewlieni	Sena ta' Implimentazzjoni
5.4.3	Jissahhaħ il-qafas leġislattiv għall-protezzjoni ta' persuni akbar fl-età mill-abbuż ta' persuni akbar fl-età, inkluż l-abbuż finanzjarju.	MHA	2030
5.5	Tissahhaħ l-istrateġija tal-kapaċità finanzjarja nazzjonali attwali billi l-bini tal-litteriżmu u l-ġharfien finanzjarju jiġi dirett mill-kindergarten għall-wara l-irtirar.		
5.5.1	Aktar investiment f'inizjattivi ta' litteriżmu finanzjarju u edukazzjoni tal-kapaċità fi gruppi mmirati fuq livell nazzjonali, lokali u komunitarju.	MSPC	Ghaddejja
5.5.2	Filwaqt li wieħed huwa konxju tal-fatt li l-industrija finanzjarja għandha responsabbiltà soċjetali biex tiżgura li l-klijenti tagħha jkunu finanzjarjament litterati, għandhom jiġu esplorati modi flimkien mal-partijiet ikkonċernati rilevanti, il-korpi kostitwiti, u r-rappreżentanti tal-operaturi tas-servizzi finanzjarji sabiex l-operaturi ekonomiċi f'dan is-settur jikkontribwixxu finanzjarjament b'mod sistematiku u sostnut fl-iżvilupp ta' ċittadin Malti finanzjarjament kapaċi.	MSPC	2028
5.6	Jissahħu l-miżuri mfassla apposta biex tiġi żgurata kwalità ta' haġja dinjituża għall-gruppi żvantaġġati.	Diversi	Ghaddejja
5.6.1	Flimkien mal-awtoritajiet kompetenti, is-settur privat u l-NGOs tiġi aċċellerata d-deistituzzjonalizzazzjoni tal-persuni b'diżabbiltà fid-djar residenzjali billi jiġdied b'mod sinifikanti l-investiment fi djar ta' għajxien indipendenti fi hdan il-komunità.	MIV	Ghaddejja
	Aktar investiment għat-tranżizzjoni tat-tfal f'kura alternattiva minn ambjenti istituzzjonali għal ambjenti bbażati fil-familja u fil-komunità, filwaqt li jiġi żgurat li jikbru fi djar fejn jiġu mrawma u appoġġjati u li jippromwovu l-benesseri u l-iżvilupp ġenerali tagħhom.	MSPC	Ghaddejja

		Ministeru Ewlieni	Sena ta' Implimentazzjoni
5.6.2	Jissahħu l-isforzi biex jitnaqqas id-dewmien fil-medicini bir-ricetta li jkunu out of stock.	MHA	Ghaddejja
5.6.3	Jitkompla r-rieżami per iodiku tal-formolarju tal-medicini billi (a) jiġu kkunsidrati medicini godda f'konformità mal-aħħar teknoloġija, (b) jiġu aġġornati l-protokolli permezz ta' komunikazzjonijiet ma' konsulenti biex iż-żieda fil-koorti tal-pazjenti tiġi ġestita b'mod sostenibbli, u (c) jiġu indirizzati pazjenti individwali permezz ta' approċċ ta' pazjenti speċifiċi għal każijiet li jixirqilhom b'mod eċċezzjonali.	MHA	Ghaddejja
5.6.4	Jissahħaħ l-investment f'teknoloġiji ta' assistenza, li jvarjaw minn siġġijiet tar-roti speċjalizzati għal għodod tal-komunikazzjoni, biex iżidu l-kwalità tal-ħajja tal-persuni b'diżabbiltà u jippermettulhom jiżviluppaw il-ħiliet u l-kompetenzi tagħhom sa fejn ikun possibbli. Il-Gvern se jaħdem ukoll mal-awtoritajiet kompetenti, il-fornituri, u l-NGOs biex jistabbilixxi mezz ta' finanzjament xieraq għall-akkwist u ż-żamma ta' teknoloġiji bħal dawn.	MIV	Ghaddejja
5.6.5	Aktar investment fl-appoġġ għal familji b'introitu baxx bi tfaġġ it-23 sena biex iħallsu għal broadband ta' kwalità b'veloċità għolja.	MEYR	Ghaddejja
5.6.6	Jiġi adottat disinn universali li jiżgura l-aċċessibbiltà f'kull proġett ta' bini u infrastruttura li l-Gvern huwa responsabbli għalih – peress li l-faqar għall-persuni b'diżabbiltà huwa multidimensjonali: pereżempju, bankini ħżiena u doġoq jimblukaw lil persuni b'diżabbiltà u persuni akbar fl-età fi djarhom.	MGP	Proġetti godda mill-2026

		Ministeru Ewlieni	Sena ta' Implimentazzjoni
5.6.7	Jitneħħa l-VAT minn fuq prodotti sanitarji bhala miżura bażika għas-saħħa tal-ġeneru.	MHSR	2026
5.6.8	Tiġi esplorata l-introduzzjoni ta' skema fejn persuni b'diżabbiltà jew b'kundizzjoni ta' saħħa mentali jew il-ġenituri tagħhom ikollhom l-għażla li jirċievu l-valur tal-Ispiżerija tal-Għażla Tiegħek (POYC) tal-medikazzjoni li huma intitolati għaliha f'vawċers / smart cards, li huma jużaw għax-xiri, b'mod parzjali jew b'xi mod ieħor, tal-medikazzjoni preskritta mill-konsulent speċjalizzat tagħhom kontra dik miksuba permezz tal-POYC.	MIV	2028
5.6.9	Jiġu kkomplementati r-riformi pożittivi li jikkonċernaw l-Assistenti Personali billi jiġu introdotti Baġits Personali għal persuni b'diżabbiltà.	MIV	2028
5.6.10	Esperjenzi ta' studju barra mill-pajjiż dwar Passaporti b'Teknoloġija Assistiva (ATP). L-ATPs huma mfassla biex imexxu lil persuni b'diżabbiltà li jiddependu fuq teknoloġiji assistivi b'anqas xkiel tul il-ħajja tagħhom. Jiġi kkunsidrat l-ippilotar ta' Passaport b'Teknoloġija Assistiva.	MIV	2030
5.7	Jiġu żviluppati strateġiji nazzjonali u riċerka ad hoc diretti lejn gruppi żvantaġġati.	Diversi	Għaddejja
5.7.1	Jiġi żviluppat Pjan Soċjali għall-Familji bl-għan li jinħoloq pjan direzzjonali robust fejn il-familji jistgħu jirnexxu. Għandha tingħata attenzjoni partikolari lil dawk il-familji li jiffaċċjaw sitwazzjonijiet żvantaġġużi.	MSPC	2025
5.7.2	Titnieda Strateġija mġedda għall-Kapaċità Finanzjarja.	MSPC	2025

		Ministeru Ewlieni	Sena ta' Implimentazzjoni
5.7.3	Jitnieda qafas ta' politika mmirat lejn mard mhux komunikabbli f'konformità mal-Istrateġija tas-Sistemi tas-Saħħa Nazzjonali 2023-2030, li jindirizza r-relazzjoni bidirezzjonali bejn il-mard mhux komunikabbli, il-faqar, u l-eskluzjoni soċjali.	MHA	2025
5.7.4	Tiġi żviluppata Politika Nazzjonali mġedda dwar is-Saħħa Sesswali biex tiġi indirizzata l-intersezzjoni kumplessa tal-faqar u tas-saħħa sesswali. Politika bħal din hija kruċjali biex tingħata prijorità lill-aċċess għal servizzi tas-saħħa sesswali komprensivi, filwaqt li jitqiesu speċifikament dawk l-aktar żvantaġġati, jiġu promossi l-edukazzjoni u s-sensibilizzazzjoni, jiġu indirizzati d-determinanti soċjali tas-saħħa, u jiġu indirizzati l-htigijiet relatati ta' persuni f'riskju tal-faqar jew tal-eskluzjoni soċjali. Id-disparitajiet fl-eżiti tas-saħħa sesswali jistgħu jitnaqqsu, u l-ekwità tas-saħħa għall-individwi kollha tista' tiġi promossa, irrispettivament miċ-ċirkostanzi ekonomiċi tagħhom.	MHA	2025
5.7.5	Titnieda strateġija nazzjonali għall-prevenzjoni tal-abbuż tal-alkoħol.	MSPC	2026
5.7.6	Jinbdew diskussjonijiet fuq livell nazzjonali biex jiġi abbozzat dokument ta' konsultazzjoni li jiddeskrivi l-allokazzjoni tar-responsabbiltà għall-edukazzjoni u għas-saħħa fir-rigward tat-tfal f'familji li jkunu għaddejjin minn separazzjoni jew divorzju.	MSPC	2026
5.7.7	Titnieda strateġija nazzjonali mġedda kontra d-dipendenzi.	MSPC	2027

		Ministeru Ewlieni	Sena ta' Implimentazzjoni
5.7.8	Rieżami tal-Pjan ta' Azzjoni Nazzjonali għall-Garanzija għat-Tfal biex jiġi adattat għaċ-ċirkostanzi li qed jinbidlu. F'dan l-eżerċizzju, jitwettaq studju (dijanjożi bbażata fuq l-evidenza) dwar l-aċċess ugwali għal servizzi ta' kwalità għat-tfal f'sitwazzjonijiet żvantaġġati.	MSPC	2027
5.7.9	Rieżami tal-Qafas ta' Politika tat-Tfal 2024-2030 biex jiġi adattat għaċ-ċirkostanzi li qed jinbidlu.	MSPC	2028
5.7.10	Jitwettaq studju longitudinali estensiv u profond dwar persuni b'diżabbiltà f'Malta, li jinkludi diversi aspetti bħall-kundizzjonijiet tal-għajxien, l-aċċess għall-kura tas-saħħa u għall-edukazzjoni, l-opportunitajiet ta' impjieg, l-inkluzjoni soċjali, u l-benesseri ġenerali tagħhom.	MIV	2029
5.8	Jiġu introdotti miżuri diretti lejn l-indirizzar tal-impatti tat-tibdil fil-klima, it-titjib tal-ambjent, u ż-żieda ta' spazji ħodor biex tittejjeb il-kwalità tal-ħajja - f'konformità mal-politiki ambjentali rilevanti¹⁹⁵.		
5.8.1	Jitwettqu rieżamijiet tal-politika tal-ippjanar u dik spazjali biex jissahħah l-ippjanar urban inkluziv, jiġi promoss it-trasport mhux motorizzat, jiżdiedu l-ispacej ekoloġiċi u r-riforestazzjoni urbana, u jiżdied it-tkabbir ta' bini intelligenti u l-applikazzjoni ta' teknoloġiji tal-bliet intelligenti.	MEER/MGP	Għaddejja
5.8.2	Tissahħah l-assigurazzjoni tal-konformità ambjentali biex tappoġġja l-implimentazzjoni b'suċċess tal-politika ambjentali.	MEER	2027

¹⁹⁵ Inkluz il-Pjan ta' Azzjoni dwar l-Istorbu, il-Pjan dwar il-Kwalità tal-Arja għal Malta 2023, l-Istrateġija għall-Bijodiversità u l-Pjan ta' Azzjoni Nazzjonali għall-2030 u l-Istrateġija Nazzjonali għall-Ambjent 2050.

		Ministeru Ewlieni	Sena ta' Implimentazzjoni
5.8.3	Jiġu esplorati u introdotti "ċentri komunitarji tat-tkessiġ" u tiġi stabbilita infrastruttura ekoloġika f'pjazez / toroq, b'ħad-distributuri tal-ilma u tat-tkessiġ.	MEER	2029
5.8.4	Jiġu introdotti skemi ta' faqar enerġetiku għal persuni akbar fl-età ddisinjati biex ikesshulhom djarhom, inkluż ix-xiri ta' tagħmir effiċjenti fl-użu tal-enerġija, il-manutenzjoni, u l-ġenerazzjoni tal-enerġija.	MSPC	2029
5.8.5	Jiġu introdotti skemi mhux għoljin għat-tkessiġ tad-djar permezz ta' miżuri sempliċi ta' effiċjenza fl-enerġija bħaż-żebgħa solari, il-filtri tat-twieqi solari, eċċ.	MEER	2029
5.8.6	Bħala parti mill-Istrateġija ta' Malta dwar it-Tibdil fil-Klima dwar il-Mitigazzjoni u l-Adattament, issir ħidma mal-Uffiċċju Meteoroloġiku (MO) u mas-Sovrintendenza tas-Saħħa Pubblika (SPH) biex fis-sajf tiġi kkomunikata b'mod effettiv informazzjoni relatata mas-sħana permezz tad-Direttorat għall-Promozzjoni tas-Saħħa u għall-Prevenzjoni tal-Mard (HPDPD), immirata lejn gruppi żvantaġġati b'messaġġi dettaljati. Jiġu msahħa jew introdotti mezzi ta' komunikazzjoni effettivi u sostnuti ma' organizzazzjonijiet komunitarji bħall-kunsilli lokali, il-mexxejja reliġjużi, il-każini tal-banda, u l-Knisja, u messaġġi testwali personalizzati biex jilhqqu l-akbar udjenza possibbli.	MHA	2030

		Ministeru Ewlieni	Sena ta' Implimentazzjoni
5.8.7	Jitnieda Proġett Nazzjonali biex jagħti s-setgħa lill-unitajiet domestiċi b'introjtu baxx b'titjib fl-effiċjenza tal-enerġija. Is-surveyors se jivvalutaw il-bini u jirrakkomandaw għażliet kosteffettivi ta' elettrifikazzjoni għat-tishin, għat-tkessiħ u għat-tisjir, inkluż pompi tas-sħana, apparati effiċjenti, u titjib tal-iżolazzjoni. Il-Fond se jkopri l-kostijiet sa limitu stabbilit, filwaqt li jiżgura l-affordabbiltà għall-unitajiet domestiċi ristretti b'mod finanzjarju.	MSPC	2035
5.8.8	Titwettaq inizjattiva nazzjonali biex l-irħula u l-bliet f'Malta jsiru "abitabbli" għall-persuni akbar fl-età u għall-persuni b'diżabbiltà billi jiġi żgurat li l-bankini pedonali jinżammu tajjeb, ikunu ħielsa mill-ostakoli, u jkunu mġhamra minn rampi għas-siġġijiet tar-roti u pavimentar tattili biex jgħinu lil dawk li jużaw għajnuniet għall-mobbiltà jew li jkollhom vista batuta; u indikaturi tattili u li jinstemgħu biex dak li jkun jaqsam halli jgħinu lill-individwi b'vista batuta jinnavigaw b'mod sigur waqt li qed jaqsmu t-triq.	MTIP/MIVC	2035

KAPITOLU 6

MONITORAĠĠ U IMPLIMENTAZZJONI

KAPITOLU 6

MONITORAĠĠ U IMPLIMENTAZZJONI

Il-Gvern huwa impenjat li jimplimenta din l-Istrateġija biex inaqqas il-faqar u l-esklużjoni soċjali. Il-faqar u l-esklużjoni soċjali huma multidimensjonali u għandhom l-intersezzjonalitajiet. Huma kumplessi u jmorru lil hinn minn diversi oqsma ta' politika li fihom joperaw ħafna entitajiet governattivi u NGOs. L-implimentazzjoni titlob appoġġ politiku, tmexxija amministrattiva, koordinazzjoni interministerjali u intraministerjali, u sħubija strateġika mal-NGOs u s-settur privat. Istituzzjonijiet ibbażati fil-komunità – il-Knisja, il-mexxejja reliġjużi, il-Gvern reġjonali u lokali, u oħrajn għandhom rwol importanti peress li huma l-eqreb ta' dawh emarġinati u żvantaġġati fil-komunitajiet tagħhom. Il-voluntiera u ċ-ċittadinanza attiva jsostnu l-hidma tal-NGOs, jipprovdu servizzi lokali kritiċi u jippromwovu s-servizzi mtejba.

Se jiġi stabbilit qafas ta' implimentazzjoni u governanza biex jiġi żgurat li din l-Istrateġija tiġi implimentata. Dan huwa ppreżentat fl-Illustrazzjoni 18 u huwa deskritt hawn taħt.

6.1 Konsultazzjoni Nazzjonali

B'dan, din l-Istrateġija Nazzjonali għat-Tnaqqis tal-Faqar u tal-Inklużjoni Soċjali qed tinħareġ għal konsultazzjoni nazzjonali. Wara l-proċess ta' konsultazzjoni nazzjonali, il-PDIAD, it-tim tal-abbozzar tal-MSPC se jivvaluta l-feedback riċevut u jemenda l-istrateġija kif meħtieġ. Ladarba d-dokument tal-Istrateġija ta' konsultazzjoni post-nazzjonali jiġi approvat mill-Kumitat ta' Tmexxija Interministerjali, dan jiġi ppreżentat lill-Kabinett għall-approvazzjoni.

6.2 Tmexxija u Amministrazzjoni

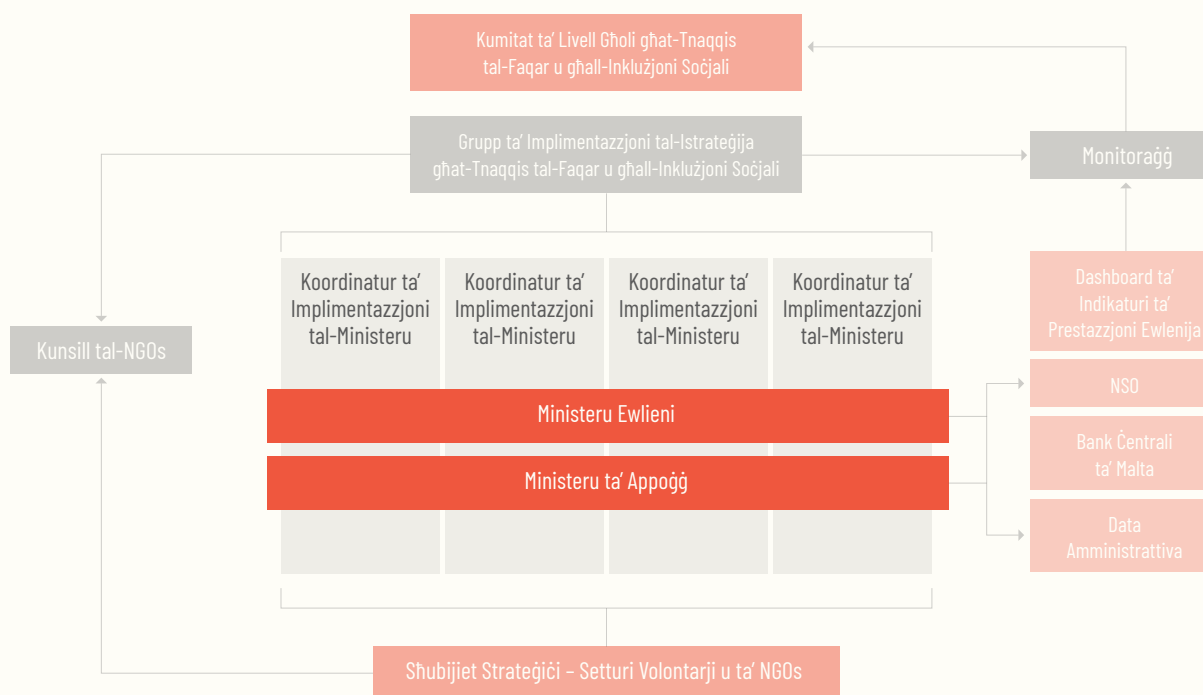
Huwa propost li jiġi stabbilit Kumitat ta' Livell Għoli għat-Tnaqqis tal-Faqar u għall-Inklużjoni Soċjali (HLC-PRSI) biex imexxi u jimmonitorja l-progress fl-implimentazzjoni. Huwa propost li d-Direttur Ġenerali, id-Divizjoni tal-Istrateġija u l-Implimentazzjoni, jippresiedi l-Kumitat ta' Livell Għoli u jkollu r-rappreżentanti minn setturi oħra, b'mod partikolari mis-setturi tal-edukazzjoni, tal-impjiegi, tas-saħħa, tal-inklużività, tal-akkomodazzjoni, u tal-ġustizzja. Ir-rappreżentanza f'dan il-Grupp ta' Livell Għoli għandha tkun fil-livell ta' Direttur Ġenerali.

6.3 Sjieda Amministrattiva u Tmexxija

Qed jiġi propost li jitwaqqaf Grupp ta' Implimentazzjoni għat-Tnaqqis tal-Faqar u għall-Inklużjoni Soċjali. Dan se jkun ippresedut mid-Direttur, l-Implimentazzjoni, il-Ministeru għall-Politika Soċjali u d-Drittijiet tat-Tfal u se jinkludi lid-Diretturi, l-Implimentazzjoni mill-Ministeri responsabbli għall-edukazzjoni, għall-impjiegi, għas-saħħa u għat-tixjiħ attiv, għall-inklużività, għall-akkomodazzjoni, u għall-ġustizzja, bħala membri.

Id-DPI se jkun responsabbli wkoll għall-monitoraġġ tal-progress tar-rakkomandazzjonijiet u tal-miżuri ta' azzjoni abbażi ta' Dashboard dwar it-Tnaqqis tal-Faqar u l-Inklużjoni (PRID) magħmula minn Miri Ewlenija tal-Prestazzjoni (KPT) u Indikaturi Ewlenin tal-Prestazzjoni (KPI). Il-PSISB huwa diskuss hawn taħt.

Illustrazzjoni 19: Il-Qafas ta' Tmexxija u ta' Implimentazzjoni

Huwa propost li kull Ministeru jahtar Koordinatur ta' Implimentazzjoni tal-Ministeru (MIC). Il-MIC se jikkoordina l-attivitajiet intraministerjali u interministerjali relatati mal-implimentazzjoni ta' azzjonijiet u miżuri identifikati f'din l-Istrateġija li għalihom il-Ministeru tagħhom huwa l-aġenzija ewlenija. Il-MICs li jirrappreżentaw l-edukazzjoni, l-impjiegi, is-saħħa u t-tixjiħ attiv, l-inkluzività, l-akkomodazzjoni u l-ġustizzja se jkunu fuq il-PISI-TF. MICs oħra se jirrappreżentaw lill-Ministeru tagħhom fit-Task Force għall-Implimentazzjoni tal-Istrateġija tal-Faqar u l-Inkluzjoni (PISI-TF) meta jintalbu jagħmlu dan.

6.4 Korp ta' Koordinazzjoni għall-NGOs

Filwaqt li l-Gvern se jmexxi l-implimentazzjoni tal-Istrateġija u se jkompli jipprovdi appoġġ u servizzi b'mod dirett, mhux se jisposta lill-NGOs. Il-qafas ta' shubija eżistenti bejn l-NGOs u l-Gvern se jissahħaħ. Wara nstemgħu l-NGOs dwar il-koordinazzjoni olistika mal-Gvern u bejniethom sabiex jiġu amplifikati s-sinerġiji u tiġi minimizzata d-duplikazzjoni, qed jiġi propost li jitwaqqaf Forum Politiku għall-NGOs involuti fis-settur tal-faqar u tal-eskluzjoni.

Implimentazzjoni	Jitwaqqaf Forum ta' Politika għall-NGOs involuti fis-settur tal-faqar.	MSPC	2026
------------------	--	------	------

6.5 Ċentru ta' Tagħlim

Id-Divizjoni għall-Istrateġija u l-Implimentazzjoni (SID) se ssaħħaħ is-shubijiet tagħha mal-NGOs, is-soċjetà ċivili, u l-istituzzjonijiet tal-educazzjoni għolja u ulterjuri permezz tal-istabbiliment ta' Ċentru ta' Tagħlim. Iċ-Ċentru ta' Tagħlim għandu jidentifika x'qed jaħdem fit-tfassil u fl-implimentazzjoni tal-politika, jappoġġja l-evalwazzjoni u r-riċerka rigorużi, u jwettaq riċerka longitudinali biex jifhem l-impatti tal-politiki u tal-istrateġiji proposti fuq gruppi speċifiċi maż-żmien.

Implimentazzjoni	Tiġi inkorporata fi hdan id-Direttorat għall-Iżvilupp tal-Politika u l-Affarijiet Internazzjonali, id-Divizjoni għall-Istrateġija u l-Implimentazzjoni.	MSPC	Diċembru 2026
------------------	---	------	---------------

6.6 Prospettiva Strateġika

Is-SID se tinkorpora metodoloġiji ta' prospettiva strateġika fl-iżvilupp ta' strateġiji u strumenti ta' politika fil-qasam tal-politika tat-tnaqqis tal-faqar u tal-inkluzjoni soċjali u aspetti oħra tal-ħidma tagħha.

Implimentazzjoni	Tiġi inkorporata fi hdan id-Direttorat għall-Iżvilupp tal-Politika u l-Affarijiet Internazzjonali, id-Divizjoni tal-Istrateġija u l-Implimentazzjoni. Is-SID għandu jkollha punt fokali għall-Prospettiva Strateġika.	MSPC	Immedjata
------------------	--	------	-----------

6.7 Tishih tas-Sorsi tad-Data

Fit-tfassil ta' din l-Istrateġija, kien hemm diversi każijiet fejn lakuni fid-data għamluha diffiċli li jinkiseb fehim ibbażat fuq l-evidenza tas-sitwazzjoni attwali rigward determinant tal-faqar jew grupp immirat speċifiku. Is-SID se taħdem mal-awtoritajiet kompetenti fejn xieraq, bħas-sidien ta' data amministrattiva, il-Bank Ċentrali ta' Malta (CBM) u l-NSO, fost l-oħrajn, biex tiddetermina kif jitnaqqsu jew jitnehhew il-lakuni ewlenin fid-data.

Implimentazzjoni	Jiġu introdotti strumenti għall-ġbir u għall-validazzjoni tad-data fejn jeżistu l-lakuni.	MSPC NSO CBM Ministries	Għaddejja
------------------	---	----------------------------------	-----------

6.8 Finanzjament

Il-Gvern se jkompli jsostni l-mudell attwali tal-benesseri u tas-solidarjetà soċjali filwaqt li jiehdu l-miżuri xierqa u meħtieġa biex inaqqas l-ineffiċjenzi, il-ħela, il-kostijiet bla bżonn, eċċ., permezz tar-razzjonalizzazzjoni, l-awtomatizzazzjoni, l-IA, u mezzi oħra. Il-miżuri u l-azzjonijiet ippreżentati f’din l-Istrateġija se jikkostitwixxu prijorità għall-Gvern biex jikkofinanzja skont l-istrumenti ta’ finanzjament tal-UE.

Implimentazzjoni	Jiġu ppreżentati l-applikazzjonijiet għall-finanzjament tar-rakkomandazzjonijiet skont l-istrumenti ta’ finanzjament tal-UE (il-FEŻR, il-FSE+, eċċ.)	MSPC Ministeri	2030+ 3 snin
	Jiġu allinjati l-proġetti ta’ protezzjoni soċjali għall-perjodu ta’ finanzjament tal-UE 2028-2034 ma’ din l-Istrateġija.	Awtorità ta’ Ġestjoni MSPC Ministeri	2028-2024

6.9 Revizjoni Strutturata tal-Istrateġija

L-Istrateġija hija għal 10 snin. Intgħażlu għaxar snin minhabba li diversi miżuri u azzjonijiet ippreżentati għall-implimentazzjoni f’din l-Istrateġija se jiehdu ż-żmien biex jiġu żviluppati. Tabilhaqq, għal bosta minnhom, jekk mhux ħafna, l-impatti se jkunu ġenerazzjonali. Madankollu, għaxar snin fl-ambjent globali tal-lum huwa żmien twil. L-Istrateġija se tkun soġġetta għal rieżami biex jiġi żgurat li tkun allinjata maċ-ċirkostanzi li qed jinbidlu matul it-terminu tagħha u b’hekk jiġi żgurat li tibqa’ rilevanti.

Implimentazzjoni	Revizjoni interna.	MSPC	Kull sena
	Revizjoni strutturata f’konsultazzjoni mal-Kunsill għall-NGOs fis-setturi tal-benesseri.	MSPC NGO	2027 2030 2035

6.10 Tabella ta’ Valutazzjoni tat-Tnaqqis tal-Faqar u tal-Inkluzjoni

L-Indikaturi Ewlenin tal-Prestazzjoni (KPIs) huma importanti għat-tfassil u l-valutazzjoni tal-politiki u tal-istrateġiji – inkluż din l-Istrateġija. Meta mkejlja skont il-Miri Ewlenin tal-Prestazzjoni (KPTs), il-KPIs jipprovdu l-“intelliġenza tan-negozju” lill-Gvern biex jivvaluta b’mod empiriku l-impatti tal-Istrateġija u l-politiki introdotti, il-lakuni eżistenti, u jekk il-miżuri u l-azzjonijiet humiex qed jiksibu dak li jfittxu li jagħmlu. Huma jippermettu rieżami bbażat fuq l-evidenza, li jagħti lok li jinbnew aktar miżuri bbażati fuqhom, fejn dawk il-miżuri li jkollhom anqas suċċess ikun jeħtiġilhom rikalibrar, u jekk ikun meħtieġ, jiġu rtirati.

Metriċi difettużi jirriżultaw f'konklużjonijiet żbaljati. Id-dibattitu dwar il-faqar u l-inklużjoni soċjali f'Malta huwa primarjament ibbażat fuq żewġ metriċi. L-ewwel wieħed huwa l-PDG. Filwaqt li l-PDG bħala indikatur jippermetti li wieħed ikejjel il-prestazzjoni ekonomika nazzjonali ta' Malta, dan ma jkejjilx il-benesseri tas-soċjetà. Dan ma jqisx id-disparitajiet fl-introjtu, id-distribuzzjoni tal-ġid, jew l-aċċess għar-riżorsi, li huma aspetti importanti tal-faqar u tal-esklużjoni.

Implimentazzjoni	L-istabbiliment ta' KPTs wara l-konsultazzjoni.	MSPC Ministeri	Ottubru 2024
------------------	---	-------------------	-----------------

It-tieni waħda hija relatata mal-indikatur tal-faqar jew tal-esklużjoni soċjali tal-UE – AROPE. L-indikatur AROPE jeskludi t-Trasferimenti Soċjali in Natura (STiK). In-nuqqas ta' inklużjoni ta' STiK jippreżenta stampa impreciza, li tirriżulta f'konklużjonijiet żbaljati dwar il-firxa tal-faqar u tal-esklużjoni soċjali f'Malta.

Sabiex jiġi mmonitorjat b'mod effettiv l-impatt ta' din l-Istrateġija fuq it-tnaqqis tal-faqar u tal-esklużjoni soċjali, huwa imperattiv li l-qafas ta' governanza u ta' implimentazzjoni diskuss hawn fuq ikun iggwidat minn dashboard tal-KPI li tmur lil hinn minn miżuri tradizzjonali bħall-indikatur AROPE u t-trasferimenti ta' flus kontanti. Din id-dashboard tal-KPI se tinkludi firxa ta' indikaturi, li tiġbor l-fatturi determinanti ewlenin tal-faqar u tal-esklużjoni soċjali identifikati minn din l-Istrateġija. Billi jipprovdu stampa komprensiva tal-impatti strateġiċi permezz ta' dashboard, dawk involuti fil-proċess ta' implimentazzjoni tal-Istrateġija jidentifikaw oqsma li ma jkunux qegħdin jaħdmu kif ijjanant u jirfinaw l-interventi. Se tappoġġja wkoll il-monitoraġġ u l-evalwazzjoni kontinwi, filwaqt li tippermetti lil dawk involuti fil-proċess ta' implimentazzjoni jieħdu deċiżjonijiet infurmati li jagħtu spinta lill-effettività tal-isforzi għat-tnaqqis tal-faqar u jrawmu t-tkabbir inklużiv.

Implimentazzjoni	Isir allinjament mal-NSO, is-CBM, il-Ministeri, eċċ.; jiġu identifikati l-lakuni u tiġi stabbilita metodoloġija u jiġi rilaxxat il-qafas.	NSO CBM Ministeri	Immedjata
------------------	---	-------------------------	-----------

Tabella 39: Id-Dashboard Proposta għat-Tnaqqis tal-Faqar u tal-Inklużjoni Soċjali għall-Monitoraġġ tal-Effettività tal-Istrateġija Nazzjonali għat-Tnaqqis tal-Faqar u tal-Inklużjoni Soċjali

Indikaturi fid-Dashboard tal-Prospettiva Strateġika	
Introjtu adegwat, Servizzi Soċjali, u Distribuzzjoni Ugwali tal-Ġid	Introjtu Gross Medju tal-Unitajiet Domestiċi ¹⁹⁶
	Introjtu Medju Disponibbli tal-Unitajiet Domestiċi ¹⁹⁷
	Introjtu Ekwivalizzat Nazzjonali (NEI) Medju ¹⁹⁸
	Paga Minima Nazzjonali (NMW) ¹⁹⁹
	Indiċi Armonizzat tal-Prezzijiet għall-Konsumatur (HICP)- rata medja annwali ta’ bidla ²⁰⁰
	Nefqa u benefiċjarji tal-Benefiċċji Kontributorji tas-Sigurtà Soċjali ²⁰¹
	Nefqa u Benefiċjarji tal-Benefiċċji Nonkontributorji tas-Sigurtà Soċjali ²⁰²
	Proporzjon S80 / S20 ²⁰³
	Il-koeffiċjent Gini (%) ²⁰⁴

¹⁹⁶ NSO. 24 ta’ Ġunju 2024. Stqarrija tal-Ahbarijiet 106/2024: -EU-SILC 2023: Indikaturi ewlenin. Aċċessat minn <https://nso.gov.mt/mt/l-eu-silc-2023-indikaturi-ewlenin/>

¹⁹⁷ Ibid

¹⁹⁸ NSO. 24 ta’ Ġunju 2024. Stqarrija tal-Ahbarijiet 106/2024: EU-SILC 2023: Indikaturi ewlenin. Aċċessat minn <https://nso.gov.mt/mt/l-eu-silc-2023-indikaturi-ewlenin/>

¹⁹⁹ Minimum wages. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: **tps00155**.

²⁰⁰ HICP - inflation rate. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: **tec00118**

²⁰¹ NSO. 8 ta’ April 2024. Stqarrija tal-Ahbarijiet 061/2024: In-Nefqa tal-Gvern fuq il-Benefiċċji tas-Sigurtà Soċjali: Jannar-Diċembru tal-2023 Aċċessat minn <https://nso.gov.mt/mt/in-nefqa-tal-gvern-fuq-il-beneficcji-tas-sigurta-socjali-jannar-dicembru-tal-2023/>

²⁰² Ibid

²⁰³ Income quintile share ratio (S80/S20) by sex. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: **tessi180**

²⁰⁴ Gini coefficient of equivalised disposable income by age. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: **ilc_d112**

Indikaturi fid-Dashboard tal-Prospettiva Strateġika	
Sahha Mentali tat-Tfal	Il-Punteġġ Medju tal-Indiċi tal-Benesseri tal-WHO-5 ta' Malta, skont is-sess u l-għana tal-familja ²⁰⁵
	L-għadd ta' Indivdwi li jattendu s-Servizzi għat-Tfal u għaž-Żgħażaġh (CYPS) ²⁰⁶
	Tfal ta' anqas minn 3 snin f'indukrar tat-tfal jew edukazzjoni formali minn 1 sa 29 siegħa fil-ġimgħa ²⁰⁷
	Tfal ta' anqas minn 3 snin f'indukrar tat-tfal jew edukazzjoni formali għal 30 siegħa jew aktar fil-ġimgħa ²⁰⁸
	L-għadd medju ta' sigħat fil-ġimgħa ta' indukrar formali tat-tfal li għandhom anqas minn 3 snin ²⁰⁹
Akkomodazzjoni Affordabbli	Ir-rata tal-piż eċċessiv tal-kost tal-akkomodazzjoni ²¹⁰
	L-Indiċi tal-Prezzijiet tad-Djar ²¹¹
	HICP - Kirjiet Attwali għall-Akkomodazzjoni ²¹²
	Introjtu Annwali Gross Meħtieġ biex wieħed Jikkwalifika għal Self ta' Dar ²¹³
	Persuni f'Listi ta' Stennija għal Akkomodazzjoni Alternattiva ²¹⁴

²⁰⁵ Health Behaviour in School-aged Children study (2023), Brawżer tad-data (sejbiet mill-istharriġ internazzjonali tal-HBSC 2021/22). Aċċessat minn: <https://data-browser.hbsc.org>.

²⁰⁶ Agenzija Appogg – Interim Half-Yearly Statistical Report January to June 2023. Aċċessat minn: [https://fsws.gov.mt/en/Documents/StatisticalReports%20by%20Agency/Appogg/APPOGG%20HYearly%20report%202023%20\(f\).pdf](https://fsws.gov.mt/en/Documents/StatisticalReports%20by%20Agency/Appogg/APPOGG%20HYearly%20report%202023%20(f).pdf)

²⁰⁷ Children in formal childcare or education by age group and duration - % over the population of each age group - EU-SILC survey. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: **ilc_caindformal**

²⁰⁸ Children in formal childcare or education by age group and duration - % over the population of each age group - EU-SILC survey. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: **ilc_caindformal**

²⁰⁹ Average number of weekly hours of formal care by age group - children with at least 1 hour of formal care - EU-SILC survey. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: **ilc_camnforg0**

²¹⁰ Housing cost overburden rate by age, sex and poverty status - EU-SILC survey. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: **ilc_lvho07a**

²¹¹ House price index (2015 = 100) - annual data. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: **prc_hpi_a**

²¹² HICP - annual data (average index and rate of change). Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: **prc_hicp_a**

²¹³ Foundation for Affordable Housing. Housing Affordability in Post Boom Malta. The Case for the Third Sector. Aċċessat minn: <https://cdn-others.timesofmalta.com/3efb3e72416c31d38daa7db49099fd24bcf0cd17.pdf>

²¹⁴ P. 9, Annual Report – 2022, Housing Authority. Aċċessat minn: <https://housingauthority.gov.mt/wp-content/uploads/2023/05/HA-ANNUAL-REPORT-2022.pdf>

Indikaturi fid-Dashboard tal-Prospettiva Strateġika	
Tixjiħ u Introjtu Pensjonabbli (u tfaddil għall-irtirar)	Profil Demografiku skont l-Età, is-Sess u l-Grupp Wiesa' ta' Ċittadinanza (għadd ta' individwi) ²¹⁵
	Rata tal-Pensjoni taż-Żewġ Terzi • Rata Massima fil-Ġimgħa (Persuni mwielda qabel l-1962)²¹⁶ • Rata Massima fil-Ġimgħa (Persuni mwielda wara l-1962)²¹⁷ • Pensjoni Minima Nazzjonali • Pensjoni tal-Irtirar Miżjuda
	Rata tal-Pensjoni tal-Età ²¹⁸ • Rata fil-Ġimgħa għal Persuna Waħedha • Rata fil-Ġimgħa għall-Miżżewġin
	Benefiċjarji tal-Pensjoni ²¹⁹

²¹⁵ Population on 1 January by age group, sex and citizenship. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: [migr_pop1ctz](#)

²¹⁶ mySocialScurity – L-Iskeda tar-Rati tal-Benefiċċji. Aċċessat minn: <https://mysocialsecurity.gov.mt/BenefitPaymentRates.aspx>

²¹⁷ Ikkalkulata mill-MSPC

²¹⁸ mySocialScurity – L-Iskeda tar-Rati tal-Benefiċċji. Miksuba minn <httpsdawk//mysocialsecurity.gov.mt/BenefitPaymentRates.aspx>

²¹⁹ Benefiċjarji ta' Jannar – Diċembru 2020: L-Uffiċċju Nazzjonali tal-Istatistika ta' Malta. (2024). Social Protection 2024. Aċċessat minn:

<https://nso.gov.mt/wp-content/uploads/Social-Protection-2024.pdf>

Jannar – Diċembru 2021 – 2023: L-Uffiċċju Nazzjonali tal-Istatistika ta' Malta. In-Nefqa tal-Gvern fuq il-Benefiċċji tas-Sigurtà Soċjali: Jannar-Diċembru tal-2023 Aċċessat minn:

<https://nso.gov.mt/mt/in-nefqa-tal-gvern-fuq-il-beneficcji-tas-sigurta-socjali-jannar-dicembru-tal-2023/>.

Indikaturi fid-Dashboard tal-Prospettiva Strateġika	
L-Impatti taż-Żieda fil-Migrazzjoni f'Malta	Popolazzjoni tal-migranti (għadd ta' persuni) ²²⁰
	Ir-rata ta' impjieg – 15-il sena jew aktar ²²¹
	Ir-rata tal-qgħad – 15 sa 74 sena ²²²
	Il-migranti f'riskju tal-faqar jew tal-eskluzjoni soċjali – 18-il sena jew aktar (%) ²²³
	Għadd ta' permessi ta' residenza fit-tul għat-TCNs ²²⁴
	L-għadd tal-ewwel permessi maħruġa għal raġunijiet ta' familja lit-TCNs (għadd ta' persuni) ²²⁵
Faqar Interġenerazzjonali	Ir-rata ta' riskju tal-faqar persistenti ²²⁶
	Is-sehem tat-tfal f'riskju tal-faqar jew tal-eskluzjoni soċjali f'Malta, skont il-grupp ta' età, skont il-livell edukattiv milhuq mill-ġenituri tagħhom ²²⁷
Rati Baxxa tal-Fertilità	Rata tal-fertilità totali (TFR) ²²⁸
	Rata ta' twelid kull elf resident (CBR) ²²⁹
	L-età medja tal-ġenituri fil-mument tat-twelid ²³⁰
Valuri Soċjali u Morali	Mhux disponibbli

²²⁰ Population on 1 January by age group, sex and citizenship - Eurostat online data code: **migr_pop1ctz**

²²¹ Employment rates by sex, age and citizenship - Eurostat online data code: **ifsa_ergan**

²²² Unemployment rates by sex, age and citizenship - Eurostat online data code: **ifsa_urgan**

²²³ Persons at risk of poverty or social exclusion by group of citizenship - Eurostat online data code: **ilc_peps05n**

²²⁴ Long-term residents among all non-EU citizens holding residence permits by citizenship on 31 December. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: **migr_resshare**

²²⁵ All valid permits by reason, length of validity and citizenship on 31 December of each year. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: **migr_resvalid**

²²⁶ Persistent at-risk-of-poverty rate by sex and age - EU-SILC and ECHP surveys. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: **ilc_li21**

²²⁷ Children at risk of poverty or social exclusion by educational attainment level of their parents (population aged 0 to 17 years). Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: **ilc_peps60n**

²²⁸ Total fertility rate. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: **tps00199**

²²⁹ Live births and crude birth rate. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: **tps00204**

²³⁰ Mean age of women at childbirth and at birth of first child. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: **tps00017**

Indikaturi fid-Dashboard tal-Prospettiva Strateġika	
Impatti tal-Intelliġenza Artifiċjali u t-Trasformazzjoni Diġitali	Perċentwal ta' individwi bejn is-16 u l-74 sena b'hilliet diġitali ġenerali bażiċi jew aktar minn bażiċi ²³¹
	Perċentwal ta' persuni li jgħid li kmieni mill-edukazzjoni u t-taħriġ bejn it-18 u l-24 sena ²³²
	Livell edukattiv milfuq ta' persuni bejn il-15 u l-74 sena, skont is-sess ²³³
Impatti mill-Ambjent u mit-Tibdil fil-Klima	Mhux disponibbli
Nuqqas ta' Professjonisti fis-settur soċjali	L-għadd ta' postijiet tax-xogħol vakanti fis-saħħa tal-bniedem u f'attivitajiet ta' xogħol soċjali ²³⁴
Indikaturi Importanti Ohra relatati mal-Faqar	
Ir-Rata ta' Riskju tal-Faqar jew tal-Esklużjoni Soċjali (AROE)	AROE tal-Popolazzjoni Totali ²³⁵
	Distribuzzjoni tal-AROE skont id-Distrett ²³⁶
	Tfal AROE (taht it-18-il sena) ²³⁷
	Żgħażaġh AROE (18-24 sena) ²³⁸
	Persuni Anzjani AROE (65 sena jew aktar) ²³⁹
	Persuni qiegħda AROE (18-64 sena) ²⁴⁰
	AROE skont it-Tip ta' Unità Domestika ²⁴¹

²³¹ L-indikatur tal-Hilliet Diġitali għall-2017 u l-2019 - Individuals' level of digital skills (until 2019). Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: **isoc_sk_dskl_i**

L-Indikatur tal-Hilliet Diġitali għall-2021 u l-2023 - Individuals who have basic or above basic overall digital skills by sex. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: **tepsr_sp410**

²³² Early leavers from education and training by sex. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: **sdg_04_10**

²³³ Educational Attainment Levels. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: **edat_ifs_9911**

²³⁴ Stqarrija tal-NSO: L-Istharrig dwar il-Postijiet tax-Xogħol Vakanti (JVS): 2017-2023. Aċċessat minn:

<https://nso.gov.mt/mt/l-istharrig-dwar-il-postijiet-tax-xogħol-vakanti-jvs-2017-2023/>. id-data diżaggregata għet ipprovduta permezz ta' korrispondenza bil-posta elettronika mli-NSO.

²³⁵ Persons at risk of poverty or social exclusion by age and sex. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: **ilc_peps01n**.

²³⁶ NSO. 24 ta' Ġunju 2024. Stqarrija tal-Ahbarijiet 106/2024: EU-SILC 2023: Indikaturi ewlenin. Aċċessat minn **<https://nso.gov.mt/mt/l-eu-silc-2023-indikaturi-ewlenin/>**

²³⁷ Persons at risk of poverty or social exclusion by age and sex. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: **ILC_PEPS01N**

²³⁸ Ibid.

²³⁹ Ibid.

²⁴⁰ At-risk-of-poverty rate by poverty threshold and most frequent activity in the previous year - EU-SILC and ECHP surveys. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: **ILC_LI04**

²⁴¹ Persons at risk of poverty or social exclusion by income quantile and household composition. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: **ilc_peps03n**.

Indikaturi Importanti Ohra relatati mal-Faqar	
Rata ta' riskju tal-faqar (ARP)	ARP tal-Popolazzjoni Totali ²⁴²
	ARP relatat max-Xogħol ta' persuni bejn it-18 u l-64 sena ²⁴³
Livell limitu ta' ARP ²⁴⁴	Livell limitu ta' ARP (għal adult waħdu)
	Livell limitu ta' ARP (għal koppja)
	Livell limitu ta' ARP (għal ġenitur waħdu + mill-anqas wild wieħed)
	Livell limitu ta' ARP (għal koppja + mill-anqas wild wieħed)
Rata tal-Faqar Persistenti skont l-età ²⁴⁵	Rata għal Persuni taħt it-18-il sena
	Rata għal Persuni bejn it-18 u l-24 sena
	Rata għal Persuni li għandhom aktar minn 65 sena
Il-Valur (€) u s-Sehem ta' Persuni Taħt il-Limitu ta' Riskju tal-Faqar ²⁴⁶	40 % NEI medjan
	50 % NEI medjan
	60 % NEI medjan
	70 % NEI medjan

²⁴² At-risk-of-poverty rate by poverty threshold, age and sex - EU-SILC and ECHP surveys. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: **ilc_li02**

²⁴³ In-work at-risk-of-poverty rate by age and sex - EU-SILC survey. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: **ilc_iw01**

²⁴⁴ Data pprovduta mill-NSO.

²⁴⁵ Persistent at-risk-of poverty rate by age group - EU-SILC survey. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: **tessi022**

²⁴⁶ NSO. Stqarrija tal-Ahbarijiet. UE-SILC: Indikaturi ewlenin. Aċċessat minn: <https://nso.gov.mt/>

Indikaturi Importanti Ohra relatati mal-Faqar	
Privazzjoni Materjali u Soċjali	Il-privazzjoni Materjali u Soċjali tal-Popolazzjoni Totali skont is-Sess ²⁴⁷
	Rati ta' Persuni li Jgħixu f'Unitajiet Domestiċi skont il-Kapaċità Perċepita li Jaffordjaw Ogġetti Varji Materjali u Soċjali ta' Deprivazzjoni ²⁴⁸
	Privazzjoni Materjali u Soċjali Serja (SMSD) tal-Popolazzjoni Totali skont is-Sess ²⁴⁹
	Deprivazzjoni Materjali u Soċjali Serja Skont il-Grupp ta' Età (inkluż persuni li għandhom aktar minn 65 sena) ²⁵⁰
Qgħad	Intensità tax-Xogħol Baxxa Hafna (VLWI) tal-Popolazzjoni Totali²⁵¹
	Persuni li Jgħixu fuq Assistenza Soċjali²⁵²
	Ir-Rata tal-Qgħad²⁵³
	Persuni li Jirreġistaw għax-Xogħol²⁵⁴

²⁴⁷ Material and social deprivation rate by age and sex. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: **ILC_MDSD07**

²⁴⁸ NSO. Stqarrija tal-Ahbarijiet. UE-SILC: Indikaturi ewlenin. Aċċessat minn: <https://nso.gov.mt/>

²⁴⁹ Severe material and social deprivation rate by sex. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: **tepsr_lm420**

²⁵⁰ Severe material and social deprivation rate by age and sex. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: **ILC_MDSD11**

²⁵¹ People living in households with very low work intensity by sex. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: **tepsr_lm430**.

²⁵² NSO. Stqarrija tal-Ahbarijiet 053/2016: Government Expenditure on Social Security Benefits: January-December 2015. Aċċessat minn:

https://nso.gov.mt/wp-content/uploads/News2016_053.pdf

NSO. Stqarrija tal-Ahbarijiet 061/2024: In-Nefqa tal-Gvern fuq il-Benefiċċji tas-Sigurtà Soċjali: Jannar-Diċembru tal-2023 Aċċessat minn:

<https://nso.gov.mt/mt/in-nefqa-tal-gvern-fuq-il-beneficċji-tas-sigurta-socjali-jannar-dicembru-tal-2023/>.

²⁵³ Total unemployment rate. Kodiċi tad-data online tal-Eurostat: **TPS00203**

²⁵⁴ NSO. Stqarrija tal-Ahbarijiet 020/2024: Il-Qgħad Irreġistat: Novembru u Diċembru tal-2024. Aċċessat minn

<https://nso.gov.mt/mt/registered-unemployment-november-december-2023/>

NSO. Stqarrija tal-Ahbarijiet 012/2016: Registered Unemployed: December 2015. Aċċessat minn: https://nso.gov.mt/wp-content/uploads/News2016_012.pdf

KAPITOLU 7

IL-PASSI LI JMISS

KAPITOLU 7

IL-PASSI LI JMISS

Dan l-abbozz tal-Istrateġija Nazzjonali għat-Tnaqqis tal-Faqar u tal-Inklużjoni Soċjali 2025-2035, li bhalissa huwa miftuħ għall-konsultazzjoni pubblika, għandu l-għan jiddeskrivi l-aġenda tal-Gvern għall-10 snin li ġejjin. Ladarba jiġi adottat, dan se jservi bħala pjan direzzjonali komprensiv għal azzjoni koordinata fost il-Gvern, l-NGOs, u l-komunitajiet lokali, filwaqt li titrawwem il-kollaborazzjoni biex jiġu indirizzati l-kawżi ewlenin tal-faqar. Dan se jgħin biex jiġi żgurat li l-progress isir b'mod olistiku, filwaqt li jiġi promoss l-iżvilupp sostenibbli u l-koeżjoni soċjali fit-tul.

F'dan il-kuntest, il-partijiet ikkonċernati rilevanti huma mistiedna jipprovdu l-feedback tagħhom fir-rigward tal-Istrateġija Nazzjonali għat-Tnaqqis tal-Faqar u tal-Inklużjoni Soċjali 2025-2035 sad-29 ta' Novembru 2024. Is-sottomissjonijiet bil-miktub jistgħu jsiru kif ġej:

Is-sottomissjonijiet elettronici jistgħu jintbagħtu fuq: info.pdiad.family@gov.mt

Is-sottomissjonijiet bil-posta għandhom jiġu indirizzati lil:

Director, Policy Development and International Affairs Directorate,
Ministry for Social Policy and Children's Rights
Palazzo Ferreria, 310, Republic Street
Valletta

Parteċipazzjoni tat-Tfal:

Hija prijorità għall-Ministeru għall-Politika Soċjali u d-Drittijiet tat-Tfal li jsaħħaħ u jrawwem il-parteċipazzjoni inklużiva u sistemika tat-tfal fil-proċessi tat-teħid tad-deċiżjonijiet. Filwaqt li jirrikonoxxi l-importanza li jiġu inkorporati b'mod attiv il-vuċijiet, it-tħassib u r-rakkomandazzjonijiet tat-tfal, il-Ministeru għall-Politika Soċjali jistieden lit-tfal kollha jaqsmu l-opinjoni tagħhom permezz tal-Empowering Children App: <https://empoweringchildren.gov.mt/mt/> Hija disponibbli verżjoni adattata għat-tfal tal-Istrateġija Nazzjonali għat-Tnaqqis tal-Faqar u tal-Inklużjoni Soċjali 2025-2035, u t-tfal jistgħu jipprezentaw l-ideat tagħhom permezz ta' messaġġi bil-miktub, messaġġi bil-vuċi, tpingijiet u filmati.

empoweringchildren.gov.mt

Co-funded by
the European Union

**STRATEĠIJA
NAZZJONALI**
ghat-Tnaqqis tal-Faqar
u għall-Inkluzjoni Soċjali.

2025-2035

